

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

Katedra verejnoprávnych vied

PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

MEDZINÁRODNÁ BEZPEČNOSŤ

Bratislava 2017

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

Katedra verejnoprávnych vied

PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

MEDZINÁRODNÁ BEZPEČNOSŤ

Bratislava 2017

Recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.

JUDr. Marcela Tittlová, PhD.

JUDr. Michaela Rapčanová, PhD.

Autor: PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

ISBN 978-80-8054-732-5

EAN 9788080547325

OBSAH

Úvod.....	5
I. ÚVOD DO ŠTÚDIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA S DÔRAZOM NA MEDZINÁRODNÚ BEZPEČNOSŤ	8
1.1 Starovek.....	9
1.1.1 Stredovek až 19. storočie	10
1.1.2 19. storočie až rok 1945	13
1.1.3 Po roku 1945 až súčasnosť.....	15
1.2 Základné atribúty medzinárodného práva verejného.....	20
1.2.1 Subjekty medzinárodného práva.	22
1.2.2 Pramene medzinárodného verejného práva	23
1.2.3 Pravidlá medzinárodného práva.....	27
1.3 Zásady medzinárodného práva	28
1.4 Sankcie medzinárodného práva	30
II. MEDZINÁRODNÁ BEZPEČNOSŤ	32
2.1. Zásady práva medzinárodnej bezpečnosti	44
2.2. Bezpečnostná hrozba	46
2.2.1 Vojenské a nevojenské hrozby.....	47
2.3 Medzinárodné prostriedky boja proti bezpečnostným hrozbám.....	51
2.3.1 Organizácia Severoatlantickej zmluvy.....	51
2.3.2 Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.	59
2.3.3 Medzinárodná organizácia kriminálnej polície.....	61
2.3.4 Európsky policajný úrad	63
2.4. Vnútroštátne prostriedky boja proti aktuálnym hrozbám	66
2.4.1 Informačno-technické prostriedky, ako prostriedok boja proti bezpečnostným hrozbám.....	70
2.5 Bezpečnostná stratégia	76
2.5.1 Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky	76
2.5.2 Bezpečnostná stratégia Českej republiky.....	79
2.5.3 Bezpečnostná stratégia Ruskej federácie	81
2.5.4 Bezpečnostná stratégia Spojených štátov amerických.....	84
2.6. Kolektívna bezpečnosť a kolektívna sebaobrana	87

III. MIEROVÉ RIEŠENIE SPOROV	92
3.1 Diplomatické prostriedky mierového riešenia sporov	96
3.2 Súdne prostriedky mierového riešenia sporov	103
3.2.1 Stály arbitrážny dvor	106
3.2.2 Medzinárodný tribunál pre morské právo	107
3.2.3 Medzinárodný súdny dvor	108
3.3 Medzinárodné súdnictvo	114
3.3.1 Medzinárodný trestný súd (ICC)	115
3.3.2 Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (ICTY)	118
3.3.3 Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu (ICTR)	122
IV. SANKCIE V MEDZINÁRODNOM PRÁVE.....	127
4.1 Individuálne donucovacie opatrenia	129
4.2 Kolektívne donucovacie opatrenia	134
4.3 Organizácia Spojených národov	138
4.3.1 Hlavné orgány Organizácie Spojených národov	144
4.4 Kolektívne donucovacie opatrenia v praxi	157
V. PRÁVO OZBROJENÉHO KONFLIKTU	165
5.1 Neutralita v medzinárodnom práve	177
VI. MEDZINÁRODNÉ HUMANITÁRNE PRÁVO	179
VII. MEDZINÁRODNÝ TERORIZMUS.....	187
PRÍLOHY:.....	202
CHARTA ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV	202
ŠTATÚT MEDZINÁRODNÉHO SÚDNEHO DVORA	233
ZODPOVEDNOSŤ V MEDZINÁRODNOM PRÁVE NÁVRH ČLÁNKOV O ZODPOVEDNOSTI ŠTÁTOV ZA MEDZINÁRODNÉ PROTIPRÁVNE SPRÁVANIE	248
NÁVRH ČLÁNKOV O ZODPOVEDNOSTI MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÍ	265
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	286

Úvod

Bezpečnosť je jedným zo základných záujmov štátu vo vzťahu k jeho obyvateľom. Zároveň je jednou zo základných úloh štátu garantovať bezpečnosť pre občanov krajiny. V priebehu 60. rokov 20. storočia postupne dochádza k odklonu od realistického konceptu bezpečnosti, ktorý sa zameriaval prioritne na národnú bezpečnosť, na bezpečnosť medzinárodnú. Štáty si postupne uvedomovali potrebu garantovať medzinárodnú bezpečnosť s cieľom zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti. Do popredia sa tak dostáva medzinárodná spolupráca medzi štátmi s cieľom odstrániť vojenské, či nevojenské hrozby, ktoré môžu mať negatívny dopad na mier a bezpečnosť vo svete. Medzinárodná bezpečnosť sa tak stáva predmetom spolupráce medzi štátmi, ako originálnymi subjektmi medzinárodného práva, ako aj medzinárodnými medzivládnyimi organizáciami bezpečnostného charakteru. Je to predovšetkým Organizácia Spojených národov, ktorá je garantom mieru a bezpečnosti vo svete. Unikátna právomoc Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, v podobe inštitútu kolektívnej bezpečnosti, je dôkazom záujmu garantovať mier a bezpečnosť v celosvetovom meradle. Podobne aj inštitút kolektívnej sebaobrany je dôkazom záujmu štátov a medzinárodných organizácií spolupracovať v oblasti medzinárodnej bezpečnosti. Kolektívna sebaobrana je kľúčovým inštitútom Organizácie Severoatlantickej zmluvy, ktorá je vybudovaná na vzájomnej vojenskej pomoci v prípade útoku na niektorého z členov zoskupenia. Opomenúť nemôžeme ani Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, ktorá svojimi aktivitami prispieva k stabilite a udržaniu mieru a bezpečnosti vo svete.

Predkladaná učebnica je zameraná na analýzu základných atribútov súvisiacich s bezpečnosťou. Neoddeliteľnou súčasťou medzinárodnej bezpečnosti je medzinárodné právo verejné, ktoré vytvára právny rámec pre rozvoj a realizáciu práva medzinárodnej bezpečnosti. Práve z tohto dôvodu je venovaná pozornosť zameraná na zadaní základných atribútov a charakteristík medzinárodného práva verejného, konkrétne prameňom, subjektom a pravidlám medzinárodného práva verejného.

Druhá kapitola venuje priestor analýze pojmu bezpečnosť s dôrazom na typológiu bezpečnosti na vnútornú a vonkajšiu, či národnú a medzinárodnú. Poukázané je na základné atribúty, ktoré priamo súvisia s bezpečnosťou. Zadaní je kolektívna bezpečnosť, kolektívna sebaobrana a odzbrojenie. Poukázané je na základné zásady a komponenty práva

medzinárodnej bezpečnosti. Analyzované sú aj dokumenty, ktoré tvoria právny základ práva medzinárodnej bezpečnosti.

Mierové riešenie sporov je náplňou tretej kapitoly. Ponúknuté je základné rozdelenie na diplomatické prostriedky a súdne prostriedky mierového riešenia sporov. Analyzované sú následné jednotlivé inštitúty tvoriace systém či už diplomatických alebo súdnych prostriedkov.

Štvrtá kapitola definuje sankcie v medzinárodnom práve. Zadefinovaná je základná typológia sankcií, teda na individuálne donucovacie opatrenia a kolektívne donucovacie opatrenia. Individuálne donucovacie opatrenia predstavujú právo štátu uložiť sankciu v dôsledku protiprávneho konania, ktorým boli ohrozené alebo porušené jej záujmy. Ponúknutá je základná typológia legálnych inštitútov, ktoré môžu byť odpoveďou na protiprávne konanie štátu porušiteľa. Predstavený a charakterizovaný je aj systém kolektívnej bezpečnosti Organizácie Spojených národov, pričom rozhodovanie o uložení konkrétnych sankcií je vo výlučnej kompetencii Bezpečnostnej rady OSN, ktorá nesie primárnu zodpovednosť za udržanie mieru a bezpečnosti vo svete. Systém kolektívnej bezpečnosti je tvorený sankciami nevojenskej a sankciami vojenskej povahy, ktoré sú zadefinované v Charte OSN. Analyzovaná je štruktúra a systém fungovania Organizácie Spojených národov s dôrazom na bezpečnosť. Teoretické poznatky sú prepojené s praktickými príkladmi uložených sankcií pod mandátom Bezpečnostnej rady OSN.

Obsahom piatej kapitoly je právo ozbrojeného konfliktu. Zadefinovaný je právny základ tohto významného právneho odvetvia. Zdôraznený je význam tohto právneho odvetvia, ako aj základné inštitúty a zásady, ktorých naplnenie je nevyhnutnou súčasťou legálnosti ozbrojeného konfliktu. Opomenutý nie je ani inštitút prostej a trvalej neutrality, pričom poukázané je aj na základné úlohy neutrálnych štátov v priebehu ozbrojeného konfliktu.

Šiesta kapitola priamo súvisí s ozbrojeným konfliktom, konkrétnejšie sa venuje obetiam vojny. Humanitárne právo je významným právnym odvetvím, ktorého hlavným cieľom a účelom je zmiernenie utrpenia, ktoré obetiam spôsobili následky ozbrojeného konfliktu. Ponúknuté sú poznatky o právnom základe, ako aj jednotlivé inštitúty tohto právneho odvetvia.

Záverečná siedma kapitola je venovaná zadefinovaniu a typológii terorizmu s dôrazom na medzinárodný terorizmus. Zdôraznené sú základne poznatky a príčiny tohto negatívneho fenoménu, ktorý predstavuje jednu z najzávažnejších bezpečnostných hrozieb v celosvetovom meradle.

Učebnica je určená pre poslucháčov Akadémie Policajného zboru v Bratislave, ako aj širokú verejnosť, ktorá má záujem o problematiku medzinárodnej bezpečnosti.

Bezpochyby, medzinárodnej bezpečnosti je potrebné venovať pozornosť. Apelovať je potrebné predovšetkým na spoluprácu medzi štátmi, prioritne medzi stálymi členmi Bezpečostnej rady OSN, ktorí sú garantom medzinárodného mieru a bezpečnosti. Len spoluprácou medzi štátmi a bezpečnostnými medzivládnyimi organizáciami je možné garantovať mier a bezpečnosť aj pre budúce generácie. Existujúci právny rámec kolektívnej bezpečnosti a kolektívnej sebaobrany je potrebné striktne dodržiavať. Potrebná je aj vôľa štátov spolupracovať pri realizácii týchto inštitútov, ktoré vznikli práve z dôvodu zachovania mieru a bezpečnosti vo svete.

V Bratislave 06.06.2017

Autor

PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

I. ÚVOD DO ŠTÚDIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA S DÔRAZOM NA MEDZINÁRODNÚ BEZPEČNOSŤ

Medzinárodné právo verejné je esenciálnym právnym odvetvím, ktoré priamo ovplyvňuje aj právo medzinárodnej bezpečnosti. Aj z tohto dôvodu je nevyhnutné venovať medzinárodnému právu verejnému pozornosť a zdefinovať základné atribúty tohto právneho odvetvia.

Úvodom je potrebné poukázať na historický vývoj právneho odvetvia a následne budú zdefinované základné atribúty tohto významného právneho odvetvia.

Medzinárodné právo verejné je pomerne novým právnym odvetvím v porovnaní s odvetviami ako občianske či trestné právo. Neznamená to však, že v priebehu histórie neexistovali prvky, ktoré by čiastočne definovali medzinárodné právo. Počiatky medzinárodného práva sa datujú už od staroveku. Spoločným menovateľom počiatkov medzinárodného práva, ktorý pretrváva do dnešných dní, je záujem spolupracovať v konkrétnej oblasti medzi dvomi a viacerými subjektmi. Záujem musel prevyšovať sebestačnosť, znamená to, že subjekty spoločne prejavili vôľu spolupracovať v určitej oblasti, pričom spoločný záujem prevyšoval ich jednotlivé potreby. V dávnej minulosti však prevažovala nerovnosť medzi prvými štátmi, ktoré by sme mohli považovať za subjekty medzinárodného práva. „Vývoj medzinárodného práva bol poznačený faktickou nerovnosťou štátov spočívajúcou v ich rôznej ekonomickej a vojenskej sile, ako aj v rôznom stupni civilizačného, kultúrneho, náboženského či iného vývoja. Historické skúsenosti potvrdzujú, že v jednotlivých historických etapách existovali štáty alebo zoskupenia, ktoré sa vzhľadom na dosiahnutý stupeň vývoja považovali za vyspelejšie, prípadne civilizovanejšie, ako iné štáty.“¹ Práve táto základná charakteristika bránila vývoju medzinárodného práva. Prvé pokusy o vytvorenie spolkov, či spoločných organizácií, vo veľmi krátkom horizonte stroskotali, a to práve z dôvodu nerovnosti medzi štátmi. Inými slovami povedané, vždy existoval štát, resp. štátny celok, ktorý sa cítil v nadradenej pozícii voči ostatným členom. Práve rovnosť je základným atribútom existencie a fungovania v medzinárodnom práve. Aj v súčasnosti existujú štáty, ktoré sú ekonomicky a demokraticky rozvinutejšie. Nie je však reálne, aby im v súčasnosti z tohto ich postavenia vyplývali výhodnejšie práva voči ostatným subjektom

¹ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Editon, 2011. s. 20.

medzinárodného práva. V súčasnosti sú si všetky štáty, ako základné subjekty medzinárodného práva verejného, rovné.

Historický vývoj medzinárodného práva verejného môžeme rozdeliť do viacerých období:

- a) starovek,
- b) stredovek až 19. storočie,
- c) 19. storočie až rok 1945,
- d) od roku 1945 po súčasnosť.

1.1 Starovek

Starovek je prvým obdobím vývoja. V tomto období vznikajú prvé pravidlá medzinárodného práva. Samotný vznik pravidiel sa však limituje na konkrétne oblasti sveta. Je to predovšetkým Čína, grécke štáty či Blízky východ, kde existovali prvé štátne zoskupenia. Išlo o regionálne pravidlá, ktoré sa odrážali v legislatívnych aktivitách, ktoré regulovali určité oblasti spoločného záujmu a spolupráce. Predpokladom vzájomnej spolupráce v predstavených oblastiach boli aj spoločný jazyk, kultúrne zázemie, náboženstvo, politické a náboženské zázemie.²

Základným dôkazom existencie počiatkov medzinárodného práva je rozvoj medzinárodných zmlúv, ktoré boli základom rozvíjajúcej sa spolupráce. Predmetom zmlúv bola spolupráca pri ochrane náboženských svätýň, boli to predovšetkým mierové zmluvy, ale aj zmluvy o neútočení a podobne. Konkrétnym príkladom takýchto zmlúv sú:

- a) „zmluvy mierové (zmluva medzi panovníkmi blízkovýchodných štátov Lagaš a Umma okolo roku 3100 pred Kr. o neporušiteľnosti spoločných hraníc);
- b) spojenecké a extradičné zmluvy (zmluva medzi egyptským faraónom Ramzesom UU a chetitiským vládcom Chattušilišom III. z roku 1278 pred Kr.);
- c) zmluvy o vzájomnom neútočení (zmluvy medzi čínskymi panovníkmi z roku 546 pred Kr.);
- d) zmluvy o pokojnom riešení medzinárodných sporov (zmluva medzi Aténami a Spartou z roku 421 pred Kr.);
- e) zmluvy o priateľstve (zmluva Ríma s Ptolemaiom II. z roku 273 pred. Kr.).³

² TITTOVÁ, M. 2016. In TITTOVÁ, M., KNÁPKOVÁ, D. 2016. *Penológia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 12 a nasl.

³ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 21.

Aj pri týchto zmluvách však absentoval atribút rovnosti. Všetky predstavené zmluvy boli nerovnoprávne, pretože jeden zo subjektov mal silnejšie postavenie, ako tie ostatné. Aj z tohto dôvodu dĺžka existencie a realizácie týchto zmlúv nebola dlhá. Potrebné je zdôrazniť, že: „Tieto zmluvy boli sprevádzané systémom božských alebo svetských záruk, ktorými sa malo zabezpečiť ich riadne plnenie, napríklad vo forme dynastického sobáša, výmeny rukojemníkov, náboženskej prísahy a tiež systémom riešenia sporov, napríklad arbitráží, rozhodcovských zmlúv, zmiešaných zmierovacích komisií a pod.“⁴

V staroveku dochádzalo k postupnému rozvoju ďalšieho odvetvia medzinárodného práva, konkrétne diplomacie. V tomto období dochádza k rozvoju diplomatického zastúpenia. Išlo predovšetkým o vyslancov, ktorí reprezentovali svojich panovníkov. Vyslancom patrili už v tomto období imunity a výsady.

Posledným inštitútom, ktorý bol čiastočne upravený v období staroveku a dotýkal sa počiatkov medzinárodného práva, bolo zakotvenie pravidiel vojny. Konkrétnym príkladom je tzv. koncepcia tzv. spravodlivých vojen, ktoré boli príznačné pre staroveký Rím. Koncepcia upravovala spôsoby vedenia vojny, zaobchádzanie s vojnovými zajatcami, ranenými a podobne. Koncepcia sa však vyznačovala krutosťou a neľudským zaobchádzaním.

1.1.1 Stredovek až 19. storočie

Pre uvedené obdobie je príznačný vznik nových územných/štátnych celkov a dominancia kresťanstva, ktorá sa prejavila aj v rozvoji medzinárodného práva. Kresťanstvo dominuje pri rozvoji medzinárodného práva až do 14. storočia. Cirkev v tomto období vystupovala nielen ako tvorca nových pravidiel medzinárodného práva, ale aj ako strážca a garant medzinárodných záväzkov, pričom pápež vystupoval ako najvyšší arbiter pri riešení medzinárodných sporov, depozitár uzavretých medzinárodných zmlúv a pod.

Významným míľnikom tohto obdobia bola snaha cirkvi o kodifikáciu pravidiel vojnového práva. Príkladom je Lateránsky koncil z roku 1139, ktorý zakázal používanie lukov a kuší v ozbrojenom konflikte.

Pôdou na diskusie tak náboženské, ako aj politické, boli cirkevné koncily. Medzinárodné právo predstaveného obdobia bolo neoddeliteľnou súčasťou teologického práva. Postupne, s oslabovaním vplyvu cirkvi, upadal aj vplyv teologického myslenia na medzinárodné právo. Predovšetkým vďaka právnikovi menom Hugo Grotius (1583 – 1645)

⁴ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011 s. 21.

dochádza k sekularizácii medzinárodného práva. Medzinárodné právo tak postupne dostáva sekulárny rozmer s cieľom prispôbiť sa potrebám ľudí.

V priebehu 15. – 17. storočia dochádza k vzniku nových štátov (Holandsko, Švédsko, Švajčiarsko). Práve táto skutočnosť bola impulzom na užšiu spoluprácu a rozvoj medzinárodných vzťahov. Teória považuje uvedené obdobie za formovanie tradičného, klasického medzinárodného práva.

Významným míľnikom tohto obdobia sú Westfálske mierové zmluvy z roku 1648, ktoré boli výsledkom tridsaťročnej vojny. V rámci mierových rokovaní sa upravili vzájomné vzťahy medzi štátmi Európy. V rámci rokovania dochádzalo k zmenám hraníc, zakotvení nového náboženstva a podobne. Výsledkom rokovaní bol vznik nezávislých štátov, ktoré sa vyznačovali rovnosťou. Práve táto skutočnosť dala základ ďalšieho rozvoja tradičného medzinárodného práva.

Postupne dochádza k rozvoju zmluvného práva. Novinkou sú predovšetkým konzulárne dohody a obchodné dohody medzi štátmi. Významným míľnikom je aj rozvoj medzinárodného námorného práva, čo podmienilo predovšetkým objavenie nových kontinentov. Posun nastáva aj v oblasti diplomatických stykov, a teda rozvoji diplomatického práva. Prejavuje sa to predovšetkým v zriaďovaní stálych diplomatických misií, ktoré nahrádzajú misie ad hoc. Rozvoj je zaznamenaný aj v oblasti vojnového práva. Je potrebné zdôrazniť, že vojna bola považovaná za legálny prostriedok riešenia sporov, čo je v súčasnom medzinárodnom práve absolútne vylúčené. Napriek tomu v rámci rokov 1899 až 1907 dochádza k zakotveniu pravidiel vedenia vojny v dôsledku Haagskych mierových konferencií. Haagske dohovory upravili spôsob vedenia vojny, ako aj ďalšie atribúty dotýkajúce sa bojov.

Významným míľnikom boli aj prvé projekty medzinárodných organizácií. V súčasnosti sú medzinárodné medzivládne organizácie významným a plnohodnotným subjektom medzinárodného verejného práva. Ich hlavnou úlohou je vytvoriť pôdu na vytváranie konsenzu v rôznych oblastiach medzinárodných záujmov. K významným projektom je potrebné zaradiť:

- a) projekt francúzskeho právnika Pierra Duboisa (1250 – 1321),
- b) projekt mierovej organizácie českého kráľa Juraja z Poděbrad (1464),
- c) projekt univerzálnej mierovej organizácie Emeriho Crucého (1590 – 1648),
- d) projekt francúzskeho ministra Maximiliana de Sully (1560 – 1641). Cieľom organizácie mala byť mocenská rovnováha v Európe,
- e) projekt od autora Abbé deSentier (1658 – 1748). Projekt sa zamieroval na Európu. Autor navrhoval vytvoriť akúsi *európsku úniu*, ktorá by upravovala vzájomne vzťahy

európskych krajín. Únia počítala so stálym orgánom, ktorým mal byť kongres. Právomocou kongresu malo byť aj rozhodovanie sporov. Návrh počítal aj so sankciami pre tých členov, ktorí by nenaplnili rozhodnutie kongresu ako rozhodcovského orgánu.

Je potrebné zdôrazniť, že ani jeden z týchto projektov nebol úspešný. Významný je predovšetkým projekt českého kráľa Juraja z Poděbrad. Projekt bol veľmi pokrokový a v mnohých aspektoch korešponduje s aktuálnou Organizáciou Spojených národov. Vzniku organizácie malo predchádzať zvolanie kresťanských panovníkov s cieľom prerokovania projektu a podpisu zmluvy, ktorá mala byť právnym základom organizácie. Český kráľ predpokladal vznik organizácie kolektívnej sebaobrany, pričom základom mal byť:

- zákaz použitia ozbrojenej sily,
- záväzok pokojného riešenia sporov, dôležitú úlohu tu mal zohrávať tribunál,
- povinnosť vzájomnej pomoci proti agresorovi
- účasť na kolektívnych donucovacích akciách.

Organizácia mala fungovať na základe zásady rovnosti hlasov, znamená to, že každá účastnícka krajina organizácie mala mať jeden hlas. Organizačná štruktúra pozostávala z nasledujúcich orgánov:

- a) zhromaždenie – malo zasadať nepretržite a malo byť zložené zo zástupcov členských štátov,
- b) zvláštna rada – mala sa schádzať príležitostne na prerokovanie najzávažnejších otázok, mali sa na nej zúčastňovať panovníci osobne,
- c) súd zložený z predsedu a ďalších členov,
- d) správny aparát, ktorého sídlom mal byť Bazilej a po piatich rokoch iné mesto.

Súčasťou organizácie mala byť aj normotvorná činnosť jej hlavných orgánov. Normotvorná činnosť mala byť zameraná prioritne na udržanie mieru a spravodlivosti, vedenie účinnej obrany proti nepriateľom a podobne. Súdny orgán disponoval sporovou, nesporovou a trestnou právomocou vo vzťahu k členskej základni. Organizácia mala zároveň vystupovať ako arbiter v sporoch medzi členmi, resp. medzi členskou a nečlenskou krajinou.

Organizácia mala právomoc rozhodovať o pristúpení nových členov. Predstavitelia organizácie, ako aj organizácia samotná disponovala legačnou právomocou. Mala mať svoje sídlo, pričom sa predpokladala rotácia úradníckeho aparátu spoločne so zmenou sídla po uvedenom období. Povinnosťou členov malo byť prispievanie na chod organizácie.

Organizácia disponovala vlastným znakom, pečaťou, pokladňou a archívom. Predstavený projekt bol veľmi pokrokový a jednoznačne je možné konštatovať podobnosť vybraných prvkov projektu so súčasným fungovaním Organizácie Spojených národov, resp. Európskej únie.

1.1.2 19. storočie až rok 1945

Veľký význam pre medzinárodné právo priniesol Viedenský kongres, ktorý sa konal v roku 1815. Dôvodom bolo, že na kongrese boli sformované základné požiadavky tohto právneho odvetvia, ako základné normy, pravidlá a pod. Spolu s medzinárodným právom boli položené aj kodifikované základy diplomacie ako dôležitého prvku medzinárodnej spolupráce. Tieto uskutočnené zmeny boli základom vzniku prvých medzinárodných organizácií, ktoré mali charakter kooperatívnych organizácií. Kooperatívne organizácie sa zameriavali na spoluprácu v oblasti mieru a bezpečnosti a spoluprácu v ekonomickej a sociálnej oblasti. Do tohto obdobia je tiež datovaný vznik prvých medzinárodných mimovládnych organizácií, ktoré však nie sú považované za subjekt medzinárodného verejného práva.

Bezpochyby najvýznamnejším míľnikom tohto obdobia je vznik Spoločnosti národov, ako prvej univerzálnej organizácie. Túto medzinárodnú organizáciu je možné považovať za predchodcu OSN. Spoločnosť národov vznikla ako výsledok Parížskej mierovej konferencie po skončení prvej svetovej vojny. Spoločnosť národov vznikla 28. 6. 1919, keď došlo aj k podpisu Versaillskej zmluvy. Versaillská zmluva vstúpila do platnosti 10. 1. 1920, keď svoju činnosť začala aj Spoločnosť národov. Vršanský spomína, že Spoločnosť národov bola zásadnou inováciou 20. storočia. Spoločnosť národov bola výsledkom kulminácie činnosti prvých medzinárodných súkromných a verejných únií, ktorých väčšina vyžadovala určitú formu spoločnej koordinácie. Novovytvorená Spoločnosť národov, založená ako súčasť mierových zmlúv, si stanovila ambiciózný cieľ zachovania medzinárodného mieru.⁵ Tento cieľ sa jej napokon nepodarilo naplniť v dôsledku začatia druhej svetovej vojny. K základným úlohám tejto novej organizácie bolo možné zaradiť:

- demilitarizáciu,
- udržanie svetového mieru,
- prevenciu pred ďalšími vojnovými konfliktami.

⁵ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013. s. 360 – 361.

Ako už bolo uvedené, Spoločnosť národov vznikla z iniciatívy víťazných mocností prvej svetovej vojny. Organizácia bola tvorená 26 členskými štátmi (vrátane britskej Indie a britských domínií). Sídлом celosvetovej organizácie bola Ženeva. Oficiálnym jazykom bola angličtina a francúzština. Personál a predstavitelia Spoločnosti národov disponovali výsadami a imunitami. Organizácia počítala aj s existenciou súdnej inštitúcie pod názvom Medzinárodný zmierovací súd, ktorého sídlom bol Haag.

V roku 1920 vstúpil do platnosti Pakt Spoločnosti národov ako smerodajný dokument jej fungovania a pôsobenia. Všetky členské krajiny sa zaviazali pri pristúpení k tomuto dokumentu, že budú dodržiavať pravidlá medzinárodnej spolupráce a bezpečnosti, rešpektovať medzinárodné právo a ďalšie záväzky vyplývajúce z Paktu Spoločnosti národov. Paradoxom je, že Spojené štáty americké, ako jeden z popredných iniciátorov vytvorenia tejto organizácie, tento dokument neratifikovali. Dôvodom bola obava z prenosu časti suverenity na túto organizáciu, čím by Spojené štáty stratili možnosť rozhodovať o niektorých otázkach, napr. otázkach vojenskej povahy a intervencie. Faktom je, že USA, ako jeden z iniciátorov, sa nikdy nestali členom Spoločnosti národov.

Pakt spoločnosti národov upravoval všetky zásadné aspekty fungovania tejto organizácie. Výnimkou nebola ani úprava týkajúca sa vzniku či zániku členstva.

K základným orgánom pakt zarad'oval:

- Zhromaždenie – hlavný orgán. Tvorený bol zo zástupcov všetkých členských štátov, pričom každý štát disponoval jedným hlasom. Schádzalo sa raz ročne. Do kompetencie zhromaždenia patrilo: prijímanie nových členov, schvaľovanie generálneho sekretára, schvaľovanie rozpočtu a podobne.
- Radu – bola zložená zo stálych a nestálych členov. K stálym členom pôvodne patrila Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko, Japonsko a Spojené štáty americké, ktoré, ako sme už uviedli, neratifikovali Pakt Spoločnosti národov, preto sa nikdy nestali stálym členom rady. Rada sa schádzala päťkrát ročne, pričom prípustné boli aj mimoriadne zasadnutia. Do jej kompetencie patrilo: riešenie politických sporov, udržiavanie svetového mieru, vylúčenie člena z organizácie v dôsledku porušovania záväzkov, menovanie generálneho sekretára. Hlasovanie si vyžadovalo jednomyselnosť, okrem procedurálnych otázok.

Stály sekretariát – tvoril ho spomenutý generálny sekretár a jeho personál, ktorý zabezpečoval tak technické, ako aj správne úlohy. Tento orgán prijímal medzinárodné zmluvy na registráciu.⁶

Postupne sa objavovali nedostatky existencie tejto organizácie a blížila sa aj druhá svetová vojna, ktorá bola hlavnou príčinou nefunkčnosti a následne aj zániku tejto organizácie. V roku 1926 sa členom Spoločnosti národov stalo Nemecko, ktoré následne v roku 1933 z organizácie vystúpilo. Vystúpenie Nemecka nasledovalo v roku 1933 Japonsko a v roku 1937 Taliansko. V roku 1939 po vypuknutí Zimnej vojny bol Sovietsky zväz ako jediný člen z organizácie vylúčený. Organizácia v týchto rokoch nebola schopná funkčnosti a nedokázala efektívne presadzovať ciele, ktoré si stanovila. Organizácia bola neefektívna voči fašistickej vláde v Taliansku, nacistickej vláde v Nemecku a militaristickej vláde v Japonsku. Okrem týchto faktov je potrebné spomenúť aj veľmi slabé postavenie malých štátov, ktoré de facto nemali dosah na rozhodovací proces a celkový chod organizácie. Začiatkom druhej svetovej vojny samotná organizácia stratila význam a následne v roku 1946 bola rozpustená. Nefunkčnosť a neschopnosť naplnenia cieľov boli však impulzom na vytvorenie organizácie, ktorá bude reálne fungovať a ktorá bude postavená na pevných základoch s poučením sa z predošlých historických chýb a nedostatkov, ktoré Spoločnosť národov mala.

Spoločnosť národov mala pre rozvoj medzinárodného práva veľký význam. Základným cieľom bolo vytvorenie zázemia na komunikáciu medzi vtedajšími štátmi a zároveň nájsť priestor na hľadanie konsenzu v jednotlivých otázkach medzinárodných vzťahov.

1.1.3 Po roku 1945 až súčasnosť

Po druhej svetovej vojne dochádza k prechodu realistického konceptu bezpečnosti, ktorý sa zameriava na národnú bezpečnosť, na medzinárodný rozmer. Práve táto skutočnosť podnietila, aby víťazné mocnosti a ďalšie štáty položili základ na vytvorenie univerzálnej medzinárodnej organizácie, ktorá bude postavená na pevnejších základoch, ako Spoločnosť národov. Po druhej svetovej vojne tak dochádza k vzniku Organizácie Spojených národov, ktorej zakladajúci dokument pod názvom Charta OSN vstúpila do platnosti 24. 10. 1945. Tento deň je považovaný aj za Deň OSN. OSN začala vykonávať svoju činnosť od 20. 1. 1946, keď sa konalo prvé zasadnutie Valného zhromaždenia OSN, ktoré ustanovilo potrebné

⁶ Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 75 – 77.

orgány a dalo smer fungovaniu medzinárodnej organizácie.⁷ Organizácia Spojených národov teda mala byť akýmsi bezchybným dedičom Spoločnosti národov. Kompetentné mocnosti sa utvrdili v potrebe vytvorenia organizácie kolektívnej bezpečnosti, zároveň sa však chceli vyvarovať všetkých predošlých nedostatkov a chýb, ktoré spôsobili nefunkčnosť Spoločnosti národov. OSN sa zrodila po druhej svetovej vojne, keď si veľmoci uvedomovali, že bez vzájomnej spolupráce nie je možné udržať svetový mier. Samotnému vzniku predchádzalo množstvo rokovaní a uzatváranie medzinárodných zmlúv. Právnym základom OSN je Charta OSN, ktorá je zakladajúcim aktom. Ide o zakladajúci dokument. Vo svojej podstate je medzinárodnou zmluvou *sui generis*, pretože je špecifickou zmluvou, ktorá upravuje fungovanie medzinárodnej organizácie. OSN bola vybudovaná na pevnejších základoch, ktorých cieľom bolo zabrániť, aby sa opakovali situácie z prvej, a najmä druhej svetovej vojny. Významným rozdielom medzi Paktom Spoločnosti národov a Chartou OSN je aj fakt, že Charta OSN sa nestala súčasťou mierových zmlúv. Charta OSN je samostatná medzinárodná zmluva, ktorou sa zakladá nová, univerzálna, medzinárodná organizácia na zaistenie svetového mieru a bezpečnosti.⁸ „Charta Spojených národov je písanou ústavou, ktorou sa zakladá nové medzinárodné právne spoločenstvo tým, že sa zriaďujú orgány a vymedzuje ich právomoc rovnako, ako sa stanovujú aj práva a povinnosti členov Organizácie Spojených národov. Predpisy, ktoré charta obsahuje, sú kogentnej povahy, t. j. členovia ich nemôžu svojimi partikulárnymi zmluvami derogovať, aby nebol marený účel novej organizácie štátov.“⁹ Podmienkami platnosti Charty OSN bola ratifikácia všetkými veľmocami, konkrétne Spojenými štátmi, Veľkou Britániou, Francúzskom, Ruskom a Čínou. Okrem ich ratifikácie sa vyžaduje aj ratifikácia signatárskych štátov.

Charta OSN nedáva možnosť vzniku žiadneho nadštátneho zväzku. Členstvo v OSN je stále dobrovoľné, teda štáty môžu dobrovoľne prejavíť záujem vstúpiť, ako aj vystúpiť z tohto zväzku. Všetci členovia, teda všetky členské štáty sú si rovné. Organizácia v žiadnom prípade nezasahuje do vnútorných záležitostí svojich členov. Je organizáciou, ktorá disponuje medzinárodnoprávnou subjektivitou a vlastnými orgánmi. Ako organizácia disponuje kontraktuálnou spôsobilosťou a legačným právom. OSN je budovaná ako nástroj členských štátov na dosahovanie mierovej, priateľskej medzinárodnej spolupráce na základe konsenzu jej členov. OSN je vybudovaná na troch základných pilieroch:

⁷ Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 90 – 93.

⁸ KUČERA, B. 1946. *Charta Spojených národů*. Zároveň příspěvek k dějinám mezinárodní organizace. Praha: Melantrich, 1946. s. 104.

⁹ KUČERA, B. 1946. *Charta Spojených národů*. Zároveň příspěvek k dějinám mezinárodní organizace. Praha: Melantrich, 1946, s. 106.

- udržiavanie mieru a bezpečnosti,
- dodržiavanie ľudských práv,
- všestranný hospodársky a sociálny rozvoj.

Členom tejto celosvetovo pôsobiacej organizácie môže byť každý mierumilovný štát, ktorý zároveň musí prijať záväzky obsiahnuté v Charte OSN. Organizácia Spojených národov je úspešnou a celosvetovo uznávanou organizáciou. Nie je však možné hovoriť o bezchybnom fungovaní, resp. o stopercentnom konsenze pri riešení konkrétnych problémov. S týmito problémami sa musí organizácia v budúcnosti vyrovnávať. Dôkazom je aj niekoľko návrhov na zmenu a reorganizáciu niektorých orgánov či kompetencií.

Ciele a zásady OSN sú uvedené priamo v Charte OSN. Je to preambula a predovšetkým článok 1 a 2 prvej kapitoly Charty OSN.

K cieľom OSN je možné zaradiť:

- a) Zachovanie medzinárodného mieru. Priamo článok 1 ods. 1 pri vymedzení tohto cieľa spomína oprávnenie použitia účinných kolektívnych opatrení, aby sa predišlo ohrozeniu mieru a aby bol potlačený každý útočný čin. Odsek 1 zdôrazňuje aj mierové riešenie sporov.
- b) Rozvíjanie priateľských vzťahov medzi národmi, založených na zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov. Aj odsek 2 zdôrazňuje vykonávanie vhodných opatrení, ktoré posilnia svetový mier.
- c) Uskutočňovanie medzinárodnej hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a humanitárnej spolupráce. Odsek 3 zároveň zdôrazňuje aj posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka či náboženstva.
- d) Zladňovanie úsilia národov pri dosahovaní týchto cieľov. Organizácia má byť priestorom na spoluprácu potrebnú na dosahovanie všetkých cieľov.

Samotná organizácia, ako aj jej členovia, pri dosahovaní vymedzených cieľov konajú na základe zásad, ktoré sú obsiahnuté v druhom článku Charty OSN. K týmto zásadám charta zaraďuje:

- a) Zásadu zvrchovanej rovnosti všetkých členov organizácie. Táto zásada znamená, že všetci členovia organizácie sú si rovní a disponujú jedným hlasom. Zásada im

umožňuje zúčastniť sa rokovaní orgánov OSN. Zároveň však treba zdôrazniť, že mocnosti majú zabezpečené stále miesto v Bezpečnostnej rade OSN.

- b) Zásadu svedomitého plnenia záväzkov prevzatých podľa Charty OSN. Dôsledkom porušenia tejto zásady môže byť aj vylúčenie z organizácie, resp. pozastavenie výkonu niektorých práv.
- c) Zásadu riešenia medzinárodných sporov mierovými prostriedkami, aby nebol ohrozený medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť.
- d) Zásadu zákazu hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu. Je vylúčená aplikácia vojenskej sily okrem individuálnej alebo kolektívnej sebaobrany v prípade ozbrojeného útoku v zmysle článku 51 Charty OSN, účasť na kolektívnych donucovacích akciách OSN podľa článku 41 a 42 alebo v rámci oblastných organizácií, o ktorých sa píše v článku 53 Charty OSN.
- e) Zásadu poskytnutia pomoci pri akciách OSN uskutočňovaných v súlade s Chartou OSN a vystríhania sa pomoci štátu, proti ktorému takáto akcia smeruje.
- f) Zásadu zaistenia, aby aj nečlenské štáty konali podľa týchto zásad, ak je to potrebné na udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.
- g) Zásadu nezasahovania do vnútornej právomoci štátov.

Podľa Azuda základné zásady medzinárodného práva, ako je zásada zákazu hrozby a použitia sily v medzinárodných vzťahoch, zásada nezasahovania do vnútorných vecí štátov a zásada mierového riešenia medzinárodných sporov, tvoria z hľadiska záruk mieru kostru zmluvnoprávného systému.¹⁰

Ciele a zásady uvedené v Charte OSN definujú charakter tejto globálnej medzinárodnej organizácie. Všetka činnosť organizácie zodpovedá týmto cieľom a konanie organizácie zodpovedá zásadám, ktoré sme predstavili.

Práve vznikom OSN dochádza k najvýznamnejšiemu rozvoju medzinárodného práva. Zásada rovnosti sa stáva dominantnou v porovnaní s minulosťou. A práve táto zásada je základom rozvoja medzinárodného práva, kde štáty ako top subjekty dotvárajú medzinárodné právo prostredníctvom hľadania konsenzu v otázke mieru, bezpečnosti a iných oblastiach medzinárodných vzťahov.

¹⁰ AZUD, J. 1995. *Záruky bezpečnosti Slovenskej republiky*. Bratislava: Veda, 1995. s. 61.

Normotvorná činnosť OSN, ako jedna z jej základných funkcií, je jednoznačným dôkazom rozvoja medzinárodného práva. Množstvo rezolúcií, dohovorov, ako aj iných záväzných či nezáväzných dokumentov, je dôkazom neustáleho rozvoja medzinárodného práva. Predmetom medzinárodného práva sa tak stávajú takmer všetky oblasti fungovania štátov, ktoré sa snažia hľadať konsenzus a kooperáciu v otázkach bezpečnosti, mierového spolunažívania či riešenia konfliktov alebo životného prostredia. V súčasnosti nie je možné jednoznačne zdefinovať predmet medzinárodného práva. Predmet je možné vyvodiť len empirickým skúmaním jednotlivých prameňov, prioritne medzinárodných zmlúv. Znamená to, že medzinárodné právo je odvetvím, ktoré sa neustále vyvíja a je možné očakávať ďalšie oblasti, ktoré budú v budúcnosti predmetom úpravy tohto právneho odvetvia. Z uvedeného vyplýva, že práve rozvojom medzinárodných medzivládnych organizácií a uplatňovaním zásady rovnosti dochádza k rozvoju medzinárodného práva vo veľkom rozsahu. Medzinárodné organizácie pomáhajú rozvoju prioritne tým, že ponúkajú pôdu na kooperáciu a hľadanie konsenzu pri riešení prekážok, ktoré sa v medzinárodných vzťahoch objavujú. Bližšie sa budeme venovať OSN v samostatnej časti publikácie, kde budú zadané všetky zásadné charakteristiky tejto univerzálnej organizácie.

Vývoj medzinárodného práva teda nie je ukončený. Objavujú sa však aj oblasti, v rámci ktorých je medzinárodné právo porušované, resp. nie je dodržiavané tak, ako to bolo stanovené kogentnou normou. Súčasné nedostatky by sme mohli zhrnúť do niekoľkých bodov v podobe otázok:

- a) Platí ešte *pacta sunt servanda*? Je možné polemizovať o dobrovoľnom dodržiavaní záväzkov, ktoré sú medzi štátmi zmluvne dohodnuté. S určitosťou je možné povedať, že vo svete sa objavuje viacero priamych dôkazov o porušovaní tejto zásady.
- b) Aké je fungovanie MP v súčasnosti? Medzinárodné právo verejné je funkčným právnym odvetvím, avšak aj v tomto prípade je potrebné zdôrazniť, že fungovanie nezodpovedá ideálnemu stavu a predstavám, ako boli nastavené po druhej svetovej vojne. Oblasti ako Sýria, Irak či Severná Kórea sú dôkazom nedostatočného fungovania medzinárodného práva.
- c) Dochádza k porušovaniu MP? K porušovaniu medzinárodného práva dochádza. Dôkazom sú sankcie, ktoré sú ukladané v rámci kolektívnych donucovacích opatrení Bezpečnostnou radou OSN. Sankcia je dôsledkom protiprávneho konania štátu, voči ktorému bola vyodená medzinárodnoprávna zodpovednosť. „Od počiatku 90. rokov minulého storočia uvalila Bezpečnostná rada spolu 12 sankčných režimov na štáty alebo subjekty na ich území – Afganistan, Angolu, Etiópiu a Eritreu, Haiti, Irak,

bývalú Juhosláviu, Libériu, Líbyu, Rwandu, Sierru Leone, Somálsko a Sudán. Podľa cieľového zamerania môžu byť namierené proti štátom; iným subjektom, najmä proti povstaleckým hnutiam (napr. proti UNITA v Angole); konkrétnym jedincom (napr. vodcom teroristických skupín).“¹¹

- d) Hlavným cieľom MP bolo/je po II. svetovej vojne udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti – je to ešte realitou? Primárna zodpovednosť za medzinárodný mier a bezpečnosť patrí Bezpečnostnej rade OSN. Je potrebné zdôrazniť, že vzťahy medzi stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN nie sú ideálne. Ide prioritne o vzťahy medzi USA a Ruskom. Príkladom, kde dochádza k ohrozeniu medzinárodného mieru a bezpečnosti, sú miesta regionálnych konfliktov, kde dochádza k boju medzi legitímnou vládou a povstaleckým, resp. národnooslobodzovacím hnutím. Zároveň je potrebné spomenúť rozmáhajúci sa medzinárodný terorizmus, predovšetkým vykonávaný samozvaným Islamským štátom.
- e) Má MP v súčasnosti svoje opodstatnenie? Medzinárodné právo má, bezpochyby, svoje opodstatnenie. Presadzuje mierové riešenie existujúcich sporov, snaží sa nájsť riešenia komplikovaných otázok medzinárodných vzťahov a predovšetkým ponúka priestor na kooperáciu a hľadanie konsenzu medzi štátmi a ostatnými subjektmi medzinárodného práva.

1.2 Základné atribúty medzinárodného práva verejného

Medzinárodné právo je odvetvím práva, ktoré upravuje medzištátne vzťahy. Základným subjektom medzinárodného práva je suverénny štát, ktorý disponuje spôsobilosťou tak na práva, ako aj povinnosti. Len štát disponuje plnohodnotnou spôsobilosťou. Ostatné subjekty, ako napríklad medzinárodné organizácie, disponujú derivovanou subjektivitou. Od takto zadefinovaného prvku, ktorým je štát, vychádza vôľa vytvoriť medzinárodnú organizáciu. K suverenite sa vyjadruje aj Vršanský: „Suverenita štátu (angl. sovereignty, fr. souveraineté) je základným princípom prelínajúcim sa celým odvetvím medzinárodného práva. Je základnou podstatou existencie každého štátu. Vyjadruje nezávislosť každého štátu od akejkoľvek inej moci, v dôsledku nej štát nie je podriadený nijakej nadradenej autorite. Suverenita, iným slovom zvrchovanosť, je štátu vlastná; z medzinárodnoprávneho hľadiska ju nadobúda imanentne v momente svojho vzniku, presnejšie v momente, keď dosiahne materiálne skutočnosti determinujúce štátnosť: územie,

¹¹ NOVOTNÝ, A. 2008. *Sankcie BR – OSN*. 2008. In <http://mepoforum.sk/medzinarodna-politika/slovník-medzinarodnych-vztahov/sankcie-br-osn-adolf-novotny/>.

obyvateľstvo, efektívnu štátnu moc a schopnosť vstupovať do medzinárodných vzťahov.¹² Suverenita je teda pojmom, ktorý štát definuje a vďaka ktorému štát môže pôsobiť na medzinárodnej scéne ako plnohodnotný subjekt. Práve táto suverenita štátu dáva priestor na vznik medzinárodnej organizácie.

Medzinárodné právo je možné definovať ako právo, ktoré upravuje vzťahy medzi štátmi. Potočný definuje medzinárodné právo ako súbor právnych noriem, ktoré upravujú vzťahy medzi štátmi, okrem toho však regulujú aj vzťahy štátov k medzinárodným organizáciám ako vzťahy medzinárodných organizácií medzi sebou a niektoré vzťahy jednotlivcov ku štátu.¹³ Tomko definuje medzinárodné právo ako ucelený, rozvíjajúci sa súbor právnych pravidiel, ktoré upravujú vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi.¹⁴ Mráz definuje medzinárodné právo ako ucelený, rozvíjajúci sa súbor právnych pravidiel, ktoré upravujú vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi.¹⁵ Napokon Vršanský definuje medzinárodné právo verejné ako súhrn právnych noriem, ktoré upravujú vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi.¹⁶ Z uvedených definícií je možné vyvodiť záver, že základným prvkom medzinárodného práva je štát so svojou plnohodnotnou suverenitou. Medzinárodné právo má za cieľ vzťahy medzi štátmi ako subjektmi medzinárodného práva regulovať.

Medzinárodné právo dáva teda priestor na vznik právneho pododvetvia, ktorým je právo medzinárodných organizácií. Na začiatku tohto vzťahu, medzinárodné právo verzus právo medzinárodných organizácií, je suverénny štát, ktorý disponuje plnou subjektivitou. Len takýto štát – ako subjekt medzinárodného práva – môže podnietiť vznik medzinárodnej organizácie. Prepojenosť oboch odvetví (resp. pododvetví) je teda zrejímavá.

K základným atribútom medzinárodného práva je potrebné zaradiť:

- 1) subjekty medzinárodného práva verejného,
- 2) pramene medzinárodného práva verejného,
- 3) pravidlá medzinárodného práva verejného,
- 4) zásady medzinárodného práva verejného,
- 5) sankcie v medzinárodnom práve verejného.

¹² VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 43.

¹³ POTOČNÝ, M. 1960. *Medzinárodní právo veřejné*. Zvláštní část, Praha. s. 16.

¹⁴ TOMKO, J. 1988. *Medzinárodné verejné právo*. Bratislava: Obzor, 1988. s. 12.

¹⁵ MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANSKÝ, P. 2003. *Medzinárodné právo verejné*. Bratislava: PraF UK, 2003. s. 15.

¹⁶ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013. s. 48.

Všetky predstavené atribúty prešli vývojom a je možné konštatovať, že aj v budúcnosti ich očakávajú určité doplnenia a zmeny.

1.2.1 Subjekty medzinárodného práva.

Subjektom medzinárodného práva verejného je tá jednotka, ktorej prislúchajú práva a povinnosti a ktorá je zároveň spôsobilá na právne či protiprávne úkony. Pod spôsobilosťou je potrebné rozumieť možnosť subjektu vstupovať vo svojom mene do medzinárodných vzťahov, a tak na seba preberať záväzky. Je potrebné zdôrazniť, že v rámci medzinárodného práva neexistuje norma, ktorá by ponúkala výpočet subjektov, túto skutočnosť priorityne determinuje aj rozvoj predmetnej oblasti. Príkladom je jednotlivec, ktorý začiatkom 20. storočia nebol považovaný za subjekt medzinárodného práva. Po prvej, ale najmä po druhej svetovej vojne však dochádza k postupnému zaradeniu jednotlivca k ostatným subjektom medzinárodného práva. Prejavuje sa to v dvoch dimenziách. Prvou je ľudsko-právna dimenzia, ktorá spočíva v ochrane ľudských práv a slobôd jednotlivcov. Druhou dimenziou je trestnoprávna zodpovednosť jednotlivcov na medzinárodnej úrovni. Tieto dve dimenzie sú reprezentované:

- a) v prvom prípade Radou Európy a jej Európskym súdom pre ľudské práva,
- b) v druhom prípade medzinárodným trestným súdnictvom (Medzinárodný trestný súd, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu).

K subjektom medzinárodného práva zaraďujeme:

- a) štát,
- b) medzinárodné medzivládne organizácie,
- c) národnooslobodzovacie hnutie,
- d) povstalecké hnutie,
- e) jednotlivca,
- f) subjekty *sui generis* (Svätá stolica, Zvrchovaný rad maltézskych rytierov).

Najdôležitejším subjektom medzinárodného práva, označovaným aj ako primárny subjekt, je **štát**. Štát je tým subjektom, ktorý disponuje originálnou spôsobilosťou, ktorú môže, v prípade záujmu, preniesť na medzinárodnú organizáciu. Z uvedeného vyplýva, že **medzinárodné organizácie** sú významným subjektom, avšak ich subjektivita je odvodená od štátu. Vo všeobecnosti je možné považovať za medzinárodnú organizáciu inštitúciu, ktorá je

založená medzinárodnou zmluvou s charakterom *sui generis* najmenej medzi tromi štátmi, pričom takáto inštitúcia disponuje derivovanou subjektivitou, vlastnými orgánmi a vymedzenými cieľmi a úlohami, ktoré definujú jej charakter. Archer definuje medzinárodnú organizáciu ako formálne kontinuálnu štruktúru, založenú dohodou medzi členmi zloženými z dvoch alebo viacerých suverénnych štátov, s cieľom uskutočnenia spoločného záujmu členstva.¹⁷

Potočný definuje medzinárodné organizácie ako tie medzivládne inštitúcie, ktoré vznikli na základe medzinárodnej zmluvy uzatvorenej medzi najmenej tromi štátmi, sú vybavené niektorými atribútmi medzinárodnej právnej subjektivity, majú trvalý charakter, disponujú vlastnými orgánmi, ktoré majú medzi sebou rozdelené úlohy a usilujú sa o dosiahnutie cieľov vytýčených v zakladajúcej listine.¹⁸ Medzinárodná organizácia je v súčasnosti bezpochyby významným subjektom medzinárodného práva, jej činnosť a aktivity primárne pomáhajú v rozvoji medzinárodného práva.

Povstalecké hnutia a národnooslobodzovacie hnutie sú parciálnym subjektom medzinárodného verejného práva. Ich subjektivita je obmedzená. Medzinárodné právo definuje rozdiel medzi týmito hnutiami, ktorý spočíva v dosiahnutí cieľa ich pôsobenia. Cieľom národnooslobodzovacieho hnutia je dosiahnutie/vytvorenie nového štátu, kým cieľom povstaleckého hnutia je vytvorenie novej vlády.

Jednotlivec je marginálnym subjektom medzinárodného práva v dvoch konkrétnych oblastiach, ktoré sme si predstavili vyššie.

Subjekty *sui generis* sú špecifické subjekty medzinárodného práva. Dôvodom je ich špecifické postavenie a organizácia.

1.2.2 Pramene medzinárodného verejného práva

Pramene medzinárodného verejného práva sú ďalším významným atribútom, ktorý prešiel svojím vývojom. Základné členenie prameňov medzinárodného práva:

- a) materiálne pramene a
- b) formálne pramene.

Materiálne pramene predstavujú okolnosti, za ktorých vzniká medzinárodná norma, resp. určité pravidlo. Materiálne pramene predstavujú spoločenské vzťahy, správanie sa

¹⁷ ARCHER, C.2000. In BAŇOUCH, H., FEDORKO, M. *Mezinárodní organizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. s. 16.

¹⁸ POTOČNÝ, M. 1980. *Mezinárodní organizace*. Praha. Svoboda, 1980. s. 29.

subjektov medzinárodného práva v rámci medzinárodných vzťahov. Význam skúmania materiálnych prameňov je pri samotnej interpretácii noriem, resp. pravidiel medzinárodného práva. V prípade sporu dvoch alebo aj viacerých subjektov o konkrétnu normu/pravidlo rozhodujúci orgán pristúpi k interpretácii tak, že bude skúmať, za akých okolností norma/pravidlo vzniklo, teda aké boli vzťahy medzi participujúcimi subjektmi a aké okolnosti predchádzali vzniku danej normy, resp. pravidla.

Formálne pramene sú skutočné pramene medzinárodného práva, ktoré delíme na:

- a) základné pramene a
- b) pomocné pramene.

Základné pramene sa ďalej členia na písané a nepísané.

K základným prameňom tohto právneho odvetvia zaradujeme:

- a) medzinárodnú zmluvu a
- b) medzinárodnú obyčaj.

Práve pri týchto dvoch základných prameňoch je viditeľný vývoj medzinárodného verejného práva. V minulosti ako prameň číslo jeden dominovala obyčaj. Obyčaj bola prameňom, ktorý v rámci medzinárodných vzťahov dominoval. Postupnou kodifikáciou medzinárodného práva dochádza k zmene. Postupne sa primárnym prameňom stáva zmluva, ktorá spĺňa všetky predpísané atribúty medzinárodnej zmluvy. V súčasnosti je logické, že zmluva ako prameň dominuje. Komplikované vzťahy v rámci medzinárodného priestoru vyžadujú zmluvnú úpravu, čo je v konečnom dôsledku priaznivejšie aj pre samotnú interpretáciu v prípade riešenia sporov. Medzinárodná obyčaj naďalej zostáva významným prameňom, ktorý je na medzinárodnej scéne uplatňovaný. Procesom kodifikácie sa však obyčaj ako prameň dostáva do úzadia a medzinárodná zmluva, naopak, do popredia. Medzinárodná zmluva je zároveň písaným prameňom medzinárodného práva, kým obyčaj je nepísaným prameňom. Medzinárodnej zmluve, ako primárnemu prameňu medzinárodného práva, sa venuje aj medzinárodné zmluvné právo. Cieľom tohto právneho pododvetvia medzinárodného verejného práva je mapovať vznik, existenciu a zánik medzinárodnej zmluvy.

K vedľajším, resp. pomocným prameňom medzinárodného verejného práva zaradujeme:

- a) všeobecné právne zásady,
- b) súdne rozhodnutia,

- c) náuku medzinárodného práva,
- d) ekvitu (spravodlivosť),
- e) jednostranné akty štátov,
- f) akty medzinárodných organizácií.

Všeobecné právne zásady sú doplnkovým prameňom, ktorý má význam prioritne v prípade neexistencie medzinárodnej zmluvy ako prameňa číslo jeden. Všeobecné právne zásady sú premietnuté aj do vnútroštátnych právnych poriadkov. Príkladom je zásada:

- a) ne bis in idem,
- b) legality,
- c) oficiality,
- d) ústnosti,
- e) práva na spravodlivý súdny proces a podobne.

Všetky predstavené zásady sú súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

Súdne rozhodnutia predstavujú významný prameň medzinárodného práva, prioritne však pre strany sporu, ktorým je súdne rozhodnutie adresované. Súdne rozhodnutia predstavujú judikatúru, ktorá nie je záväzného charakteru, je však vysoko rešpektovaná a nápomocná pri rozhodovaní identických, resp. podobných sporov.

Náuka medzinárodného práva predstavuje právny názor odborníkov tohto právneho odvetvia na určitú otázku, ktorá sa v rámci medzinárodných vzťahov objaví. Nejde o záväzný prameň. V rámci medzinárodných vzťahov je však rešpektovaným prameňom. Potrebné je dodať, že ani súdne rozhodnutia, ani náuka/názory medzinárodné právo nevytvárajú.

Ekvita (Aequi et boni) Významným prameňom medzinárodného práva, ktorý však dominoval v minulosti, je tzv. ekvita. Tento prameň využívali panovníci pri rozhodovaní sporov. Išlo však prioritne o vnútroštátne riešenie sporov, v rámci štátneho celku. V súčasnosti je ekvita zakotvená v čl. 38 ods. 2 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora, ktorý je súčasťou Charty Organizácie Spojených národov. V zmysle čl. 38 štatútu podkladom na rozhodovanie sporov, ktoré mu boli predložené, sú:

- a) medzinárodné zmluvy,
- b) medzinárodná obyčaj,
- c) všeobecné právne zásady uznávané civilizovanými národmi,

- d) hlavné pramene medzinárodného práva popri súdnych rozhodnutiach a náuke najkvalifikovanejších odborníkov.¹⁹

Štatút zároveň dáva súdnemu dvoru právomoc rozhodovať spory na základe ekvity (ex aequo et bono). Základným predpokladom rozhodovania na základe ekvity je súhlas strán sporu.²⁰ Súd sa teda odkloní od písaného práva a bude rozhodovať na základe dobra a spravodlivosti a pravidiel slušnosti, spravodlivosti a rozumnosti.

Potrebné je dodať, že využívanie ekvity na rozhodovanie sporov je teoretickou možnosťou. V praxi súd k využitiu tejto právomoci nepristúpil. Dôvodom je nesúhlas strán, ktoré sa obávajú posilnenia právomoci Medzinárodného súdneho dvora pri rozhodovaní sporov. Nie je však možné povedať, že ekvita nie je využívaná praxou. Medzinárodný súdny dvor využíva ekvitu pri výklade noriem, napr. pri výške náhrady škody vzniknutej aktivitami v oblasti morského práva či kozmického práva. Používa sa aj pri výklade obyčajových noriem. Príkladom je výška náhrady škody pri medzinárodnej zodpovednosti štátov za protiprávne konanie.

Jednostranné akty štátov sú pomocným prameňom, pričom prameňom sú len tie jednostranné akty, ktoré majú medzinárodné účinky. Príkladom jednostranného aktu štátu je notifikácia, protest, prísľub, zrieknutie sa nároku, súhlas poškodeného štátu, uznanie a podobne. Konkrétnym príkladom je jednostranné vyhlásenie štátu o obligatórnej jurisdikcii Medzinárodného súdneho dvora alebo jednostranné ústne alebo písomné vyhlásenie štátov hlásiacich sa k dodržiavaniu záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy, ktorej platnosť bola ukončená, resp. jej platnosť ešte nenastala. Aby mohol byť jednostranný akt štátu považovaný za prameň, musí ešte spĺňať niekoľko základných požiadaviek:

- a) „Musí ho vydať orgán oprávnený zastupovať štát navonok; za takýto štát sa považuje hlava štátu, predseda vlády a minister zahraničných vecí.
- b) Štát nemôže byť nútený k jeho prijatiu pod hrozbou sily alebo použitím sily.
- c) Obsah záväzku musí byť v súlade s kogentnými pravidlami medzinárodného práva, ako aj s ďalšími záväzkami, ktoré pre štát vyplývajú z iných prameňov medzinárodného práva.“²¹

¹⁹ Pozri bližšie čl. 38 ods. 1 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora.

²⁰ Pozri bližšie čl. 38 ods. 2 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora.

²¹ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť) druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 125.

Akty medzinárodných medzivládnych organizácií

Významným prameňom sú akty medzinárodných organizácií ako výsledok ich normotvornej funkcie. K vzniku medzinárodných organizácií dochádza prioritne po roku 1945. Ich legislatívne aktivity zasahujú do najrôznejších oblastí medzinárodných vzťahov. Akty medzinárodných organizácií majú rôznu právnu silu a povahu. Tieto akty môžu byť tak záväzného, ako aj nezáväzného charakteru. Bezpochyby aj tie nezáväzné majú morálnu a politickú váhu pre subjekty medzinárodného práva. Príkladom aktov medzinárodných organizácií sú napríklad rezolúcie Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov či smernice a nariadenia Európskej únie. Každá medzinárodná medzivládna organizácia v rámci svojej normotvornej funkcie vydáva právne akty rôznej právnej sily.

1.2.3 Pravidlá medzinárodného práva

„Pravidlá medzinárodného práva predstavujú záväzné normy správania jeho subjektov, plnenie ktorých je vynútiteľné použitím sankcií.“²²

Medzinárodné právo neobsahuje normu, ktorá by ponúkla jednoznačný výpočet pravidiel medzinárodného práva. Pravidlá sú prítomné tak v písaných, ako aj v nepísaných prameňoch medzinárodného práva. Teória ponúka rôzne delenia pravidiel. Tak napríklad teória rozoznáva zmluvné pravidlá, obyčajové pravidlá či pravidlá medzinárodných organizácií.

Podľa obsahu je možné pravidlá deliť na materiálne a procesné. Materiálne definujú obsah práv a povinností, kým procesné upravujú postup štátov, ktorý aplikujú pri vymáhaní nápravy porušených pravidiel. Podľa účastníkov je možné pravidlá rozdeliť na všeobecné a záväzné pre všetky subjekty medzinárodného práva. Pravidlá partikulárne, ktoré sú určené pre obmedzený počet subjektov (regionálna oblasť), a napokon individuálne, ktoré sú určené pre úzky okruh subjektov. Ďalej teória rozlišuje pravidlá časovo obmedzené a časovo neobmedzené.

Najvýznamnejšie delenie je však na:

- a) kogentné pravidlá,
- b) dispozitívne pravidlá.

Kogentné pravidlá majú najvyššiu právnu silu a v zásade žiadne dispozitívne pravidlo nesmie tomu kogentnému odporovať. Kogentné pravidlá sú teda hierarchicky na najvyššom mieste. Príkladom je Charta Organizácie Spojených národov, ktorá je kogentnou normou. Jej

²² KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 130.

zmena je prípustná, ale len inou kogentnou normou. Pre dispozitívne pravidlá je príznačná určitá autonómia subjektu, ktorý takéto pravidlo preberá. Príkladom je prebratie konkrétneho záväzku zo zmluvy štátom ako top subjektom medzinárodného práva. Ako už bolo načrtnuté, nemôžu odporovať kogentným pravidlám.²³

1.3 Zásady medzinárodného práva

Zásady medzinárodného práva verejného sú významným atribútom tohto právneho odvetvia. O dôležitosti sa zmiňuje aj Klučka: „Zásady uznané medzinárodným spoločenstvom štátov sa označujú ako všeobecné zásady medzinárodného práva a niektoré z nich ako základné zásady medzinárodného práva. Základné zásady sa uplatňujú v celom rozsahu medzinárodných vzťahov a tvoria najdôležitejšiu zložku súčasného medzinárodného práva. Vzhľadom na mimoriadnu dôležitosť ich obsahu, tento obsah sa musí byť rešpektovať pri tvorbe a používaní ktoréhokoľvek z ďalších pravidiel medzinárodného práva.“²⁴

Klučka teda hovorí o zásadách ako o najdôležitejšej zložke medzinárodného práva. Dôležitosť zásad je teda jednoznačná, nakoľko vyjadrujú základné práva a povinnosti subjektov medzinárodného práva, vyjadrujú, akým spôsobom sa majú subjekty medzinárodného práva v rámci medzinárodných vzťahov správať, resp. v akých medziach je ich správanie prípustné. V dôsledku porušenia zásad medzinárodného práva, ktoré vyjadrujú pravidla správania, je možné voči subjektu – porušiteľovi vyvodiť medzinárodnoprávnu zodpovednosť, a v prípade preukázania viny, je možné porušiteľovi uložiť sankciu.

Základným dokumentom, ktorý definuje zásady medzinárodného práva, je Charta OSN, ktorá má povahu *ius cogens*. V zmysle ustanovení Charty OSN prijalo v roku 1970 Valné zhromaždenie OSN **Deklaráciu zásad medzinárodného práva týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v súlade s Chartou OSN**. Už samotný názov zdôrazňuje nutnosť rešpektovania kogentnej normy. Deklarácia bola prijatá rezolúciou č. 2625/XXV. Deklarácia definuje sedem základných zásad medzinárodného práva:

- a) Povinnosť štátov vystríhať sa vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti iného štátu alebo akýmkoľvek iným spôsobom nezlučiteľným s Chartou OSN,
- b) Povinnosť štátov riešiť svoje medzinárodné spory tak, aby nebol ohrozený medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť,

²³ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. 2012. *Medzinárodné právo verejné*. Všeobecná časť. Bratislava: Eurokódex, 2012. 122 – 132.

²⁴ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 135.

- c) Povinnosť nezasahovať do vnútorných záležitostí iných štátov v súlade s Chartou OSN,
- d) Povinnosť štátov navzájom spolupracovať v súlade s Chartou OSN,
- e) Zásada rovných práv a sebaurčenia národov,
- f) Zásada zvrchovanej rovnosti štátov,
- g) Zásada, že štáty majú povinnosť poctivo plniť svoje záväzky, ktoré prevzali v súlade s Chartou OSN.

Prvá zásada definuje kogentný zákaz použitia sily, resp. hrozbu silou. Kolektívne donucovacie opatrenia Bezpečnostnej rady OSN s použitím sily predstavujú okolnosť vylučujúcu protiprávnosť vo vzťahu k tejto zásade. Predstavená zásada teda zakazuje použitie sily, resp. hroziť silou proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti iného štátu.

Druhá zásada vyjadruje povinnosť štátov riešiť svoje spory mierovou cestou, tak aby nebol ohrozený medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť. Zásada býva označovaná aj ako zásada mierového riešenia sporov, čo znamená, že štáty sú povinné riešiť prípadné spory mierovými prostriedkami, ju ktorým zaraďujeme diplomatické a súdne prostriedky riešenia sporov.

Tretia zásada, častokrát sporná v súčasných medzinárodných vzťahoch, vyjadruje povinnosť štátov pri svojom správaní a konaniach nezasahovať do vnútorných záležitostí iných štátov. Táto zásada sa týka tak štátov, ako aj medzinárodných organizácií, či iných subjektov medzinárodného práva verejného. Avšak najmä v prípade medzinárodných organizácií dochádza niekedy do zásahov do vnútorných záležitostí štátov. Zdôrazniť je potrebné, že k takýmto zásahom však dochádza na základe konsenzu zo strany dotknutého štátu. Typickým príkladom sú aktivity Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Tá môže na základe súhlasu štátu monitorovať priebeh volieb, môže napríklad monitorovať dodržiavanie práv menšín v dotknutom štáte a podobne. Otázna je aj hranica, kedy by malo medzinárodné spoločenstvo, resp. univerzálna medzinárodná organizácia (OSN), zasiahnuť do vnútorných záležitostí štátu. Príkladom je nerešpektovanie, až hrubé porušovanie základných práv a slobôd občanov, situácia kedy štát nedokáže chrániť svoje obyvateľstvo, resp. jeho časť. Situácia, kedy dochádza ku genocíde určitej časti obyvateľstva. V takýchto prípadoch by malo medzinárodné spoločenstvo, ale aj medzinárodné organizácie, mať povinnosť zasahovať do vnútorných záležitostí štátov v takej miere, aby bol zachovaný medzinárodný mier a bezpečnosť. Táto hranica je v medzinárodnom práve sporná a neexistuje jednotný názor na to, kedy by malo medzinárodné spoločenstvo zasiahnuť a chrániť civilné obyvateľstvo.

Štvrtá zásada definuje povinnosť štátov navzájom spolupracovať v súlade s ustanoveniami Charty OSN. Zásada sa dotýka tak členských štátov OSN, ako aj štátov nečlenských.

Piata zásada definuje rovnosť práv a garantuje právo národov na sebaurčenie. Je potrebné zdôrazniť, že právo národov na sebaurčenie patrí výlučne národom, nie menšinám.

Šiesta zásada zdôrazňuje, že v rámci medzinárodných vzťahov sú si všetky štáty navzájom rovne, teda disponujú identickými právami a povinnosťami, bez ohľadu na veľkosť územia, počet obyvateľov, či iných atribútov, ktoré definujú štát ako subjekt medzinárodného práva.

Posledná, **siedma**, zásada definuje, že štáty majú povinnosť poctivo plniť svoje záväzky, ktoré prevzali v súlade s Chartou OSN, ktorá je kogentnou normou, teda najvýznamnejším dokumentom v medzinárodnom práve verejnom.

Subjektom medzinárodného práva by malo záležať na dodržiavaní zadaných zásad, a nie hľadať medzery, prípadné odklony, ktoré podkopávajú autoritu medzinárodného práva, ako významného právneho odvetvia regulujúceho vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva verejného. Dôsledkom porušenia pravidiel, zásad je vyvodenie zodpovednosti voči štátu s možnosťou uloženia adekvátnej sankcie v zmysle Charty OSN.

1.4 Sankcie medzinárodného práva

Sankcie v medzinárodnom práve sú osobitným atribútom medzinárodného práva, ktorý je potrebné rozpracovať ako samostatný príspevok. Je však potrebné zdôrazniť, že sankcie sú odpoveďou na porušenie medzinárodných noriem či pravidiel, teda medzinárodného práva. V dôsledku protiprávneho konania štátov dochádza k vyvodeniu medzinárodnoprávnej zodpovednosti voči subjektu – porušiteľovi a v prípade preukázania viny je subjektu uložená sankcia. Spomenúť je potrebné predovšetkým sankčný mechanizmus Organizácie Spojených národov, ktorý je reprezentovaný rozhodovacou činnosťou Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. V tomto prípade hovoríme o kolektívnych donucovacích opatreniach, ktoré sa vnútorne členia na sankcie nevojenskej povahy a sankcie vojenskej povahy. Na druhej strane medzinárodné právo rozoznáva aj individuálne donucovacie opatrenia, ktorými sú sankcie ukladané individuálnym štátom. Príkladom je porušenie práva jedného štátu, keď poškodený pristúpi k uloženiu retorzie alebo represálie. Je však potrebné zdôrazniť, že individuálne vojenské represálie vojenskej povahy sú v súčasnosti zakázané. Ich uloženie a výkon je zločinom a voči štátu, ktorý ich uložil, je

možné vyvodiť medzinárodnoprávnu zodpovednosť. Zmyslom sankcií je vynútiť dodržiavanie medzinárodného práva vo všetkých jeho atribútoch.

Predstavená história a základné atribúty medzinárodného práva sú len zlomkom z celkovej problematiky, ktorá je medzinárodným právom regulovaná. Analyzované atribúty predstavujú materiu všeobecnej časti medzinárodného práva verejného. Naproti všeobecnej časti stojí časť osobitná, ktorá definuje inštitúty ako obyvateľstvo v medzinárodnom práve, územie v medzinárodnom práve, štátne orgány pre zahraničné styky, diplomatické a konzulárne právo, právo medzinárodných zmlúv a podobne.

Medzinárodné právo verejné je veľmi dôležitým právnym odvetvím, ktoré má v rámci medzinárodných vzťahov svoje opodstatnenie. Je však potrebné klásť dôraz na dodržiavanie záväzkov, a to prioritne z dôvodu udržania medzinárodného mieru a bezpečnosti. Medzinárodné právo má a musí byť odvetvím, ktoré bude postavené na mierovom spolunažívaní národov s uplatňovaním mierového riešenia sporov v prípade vzniku sporov. Musia to byť však samotné štáty, ktoré musia dbať na dodržiavanie prioritne kogentných pravidiel. Len za takýchto okolností bude dochádzať k dodržiavaniu súčasného medzinárodného práva a rozvoju tohto právneho odvetvia tým správnym smerom.

II. MEDZINÁRODNÁ BEZPEČNOSŤ

Bezpečnosť je podstatným elementom fungovania štátov, ako aj medzinárodného spoločenstva. Prvoradým záujmom každého štátu je zaručiť bezpečnosť svojho obyvateľstva pred hrozbami vnútornými, ako aj vonkajšími a zároveň pred hrozbami vojenskými a nevojenskými. Do ukončenia druhej svetovej vojny prevládal tzv. realistický koncept bezpečnosti, ktorý bol prioritne zameraný na národnú bezpečnosť. Postupne však čoraz viac rezonoval pojem medzinárodnej bezpečnosti. Práve spolupráca v tejto oblasti bola impulzom pre vznik univerzálnych medzinárodných organizácií, ktoré jednoznačne definovali svoje ciele a funkcie so zameraním na medzinárodnú bezpečnosť a mier. Cieľom bolo vytvoriť právny a praktický rámec pre spoluprácu v oblasti zachovania mieru a bezpečnosti. Univerzálnou organizáciou, ktorá je garantom mieru a bezpečnosti vo svete, je prioritne Organizácia Spojených národov. Tá prioritne prostredníctvom Bezpečnostnej rady dokáže mať priamy vplyv na zachovanie mieru a bezpečnosti vo svete. Bezpečnostná rada je kolektívnym orgánom, ktorý má primárnu zodpovednosť za mier a bezpečnosť vo svete. Fungovanie Bezpečnostnej rady OSN má svoj právny základ v Charte Organizácie Spojených národov. Aké bolo a aké je však súčasné fungovanie Bezpečnostnej rady OSN vo vzťahu k udržiavaniu mieru a bezpečnosti vo svete. Oproti euforickej spolupráci v tejto oblasti po druhej svetovej vojne je situácia diametrálne odlišná. Príčinou sú vzťahy medzi štátmi, prioritne medzi veľmocami, ktoré sú zároveň stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN. Organizácia Spojených národov by mala byť prvým subjektom medzinárodného práva, ktorý by mal adekvátne odpovedať na aktuálne vojenské, či nevojenské hrozby. Čo je však pre niekoho adekvátnou odpoveďou a opatrením, nemusí pre iného znamenať žiaden posun v oblasti garancie mieru a bezpečnosti vo svete.

Ako je možné definovať medzinárodnú bezpečnosť? Medzinárodnú bezpečnosť je možné definovať ako: „Zložitý a mnohostranný súhrn rozsiahlych javov a procesov, ktoré majú dynamický charakter. Teória medzinárodnej bezpečnosti má interdisciplinárny charakter. Spravidla sa považuje za súčasť teórie medzinárodných vzťahov, v ktorej sa spája s jej relatívne samostatnou časťou – bezpečnostnými štúdiami.“²⁵

Pojem bezpečnosť je možné chápať ako istotu, ochranu, zabezpečenie. Prídavné meno bezpečný sa vysvetľuje v troch významoch. V prvom prípade ako poskytujúci ochranu pred nebezpečenstvom, po druhé ako nepocit'ovanie ohrozenia a po tretie ako nepochybný, určitý,

²⁵ ŠKVRNDA, F., PAWERA, R., WEISS, P. 2008. *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. s. 7.

istý.²⁶ Bezpečnosť sa vo všeobecnosti, v slovníkoch a encyklopédiách, spája najmä so stabilitou, určitosťou, poriadkom, spoľahlivosťou, rovnovážnosťou, existenciou subjektu bez hrozieb, stavom a pocitom istoty.²⁷

Pojem bezpečnosť pochádza z latinského slova *securitas*, ktorý vyjadruje stav všeobecnej istoty, situáciu, v ktorej je aktér chránený resp. nie je vystavený nebezpečenstvu.

Oproti medzinárodnej bezpečnosti stojí vnútroštátna bezpečnosť, ktorú je potrebné vnímať ako stav, v ktorom je zachovaný mier a bezpečnosť štátu, jeho demokratický poriadok a zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc štátu, základné práva a slobody a v ktorom sú chránené životy a zdravie osôb, majetok a životné prostredie.²⁸

Medzinárodná bezpečnosť je na strane druhej stav medzinárodných vzťahov, kedy nie sú ohrozené záujmy bezpečnosti jednotlivých štátov, ani medzinárodný mier, pričom základným cieľom je zaistenie mierovej a nerušenej existencie štátov, ktorá nie je ohrozená vonkajšími ani vnútornými hrozbami. Predpokladom pre naplnenie cieľa medzinárodnej bezpečnosti je existencia zodpovedajúcich pravidiel medzinárodného, ale aj vnútroštátneho práva.

Teória práva medzinárodnej bezpečnosti rozoznáva aj vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť. V prípade vnútornej bezpečnosti pochádzajú hrozby z vnútra štátu, kým v prípade vonkajšej bezpečnosti hrozby majú pôvod mimo hraníc štátu.

Literatúra ďalej rozdeľuje bezpečnosť na bezpečnosť tvrdú a bezpečnosť mäkkú.

Tvrdá bezpečnosť predstavuje vojenský rozmer medzinárodnej bezpečnosti. Do tejto kategórie je možné zaradiť:

- a) Otázky vojny a ozbrojeného násillia medzi štátmi,
- b) Otázky ozbrojených intervencií medzinárodného spoločenstva,
- c) Otázky vojensko-odborného (strategického charakteru),
- d) Otázky pôsobenia medzinárodných bezpečnostných organizácií,
- e) Otázky kontroly zbrojenia a odzbrojenia,
- f) Vojensko-ekonomické otázky spojené najmä s vojenskou výrobou a obchodom so zbraňou.

Mäkká bezpečnosť je predstavená nevojenským rozmerom medzinárodnej bezpečnosti. Do tejto kategórie je možné zaradiť:

²⁶ ĎORULA, J. a kol. 2003. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, 2003, s. 64.

²⁷ ŠKVRNDA, F., PAWERA, R., WEISS, P. 2008. *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008, s. 18.

²⁸ TITLOVÁ, M., 2017. In CEPEK, B. a kol. 2017. *Správne právo hmotné. Osobitná časť*. Bratislava: WOLTERS KLUWER, 2017, s. 131 a nasl.

- a) Protiklad vojenského rozmeru MB spojený s nepoužívaním vojenského násilia
- b) Nebezpečenstvo používania vojenských prostriedkov pri riešení sporov.

Oblasť regulujúca medzinárodnú bezpečnosť býva označovaná aj ako právo medzinárodnej bezpečnosti. Ide o právne odvetvie, ktoré je prepojené s medzinárodným právom verejným, ktoré je v tomto prípade dominantným právom.

Právo medzinárodnej bezpečnosti je možné definovať ako: „Systém zásad a noriem upravujúcich vojensko-politické vzťahy štátov a relevantné ustanovenia štatútov medzinárodných organizácií bezpečnostnej povahy, týkajúcich sa zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti, v záujme odvrátenia použitia sily v medzinárodných vzťahoch, obmedzenia a tiež znižovania zbraní.“²⁹

Na strane druhej Ondřej definuje právo medzinárodnej bezpečnosti ako: „Súbor noriem, ktoré majú zaistiť mierový život štátov, predovšetkým ochranu ich územnej celistvosti a politickej nezávislosti v súlade s Chartou OSN a vytvárať právne podmienky pre mierové spolužitie, ktoré predpokladá rozsiahlu a rovnoprávnú medzinárodnú spoluprácu.“³⁰

Prvá z ponúknutých definícií spomína ako najdôležitejšie subjekty štáty a medzinárodné organizácie bezpečnostnej povahy (OSN, NATO, OBSE), ktorých primárnym cieľom má byť zachovanie mieru a bezpečnosti na medzinárodnej úrovni. Dôležitou súčasťou je aj regulácia zbrojenia, ktorej sa budeme bližšie venovať.

Druhá definícia je zameraná na dodržiavanie základných zásad medzinárodného práva, prioritne dodržiavať zachovanie územnej celistvosti a politickej nezávislosti majúci na zreteli Chartu OSN. Zdôraznené je aj mierové spolunažívanie, ktoré je základom pre budovanie vzťahov medzi jednotlivými subjektmi medzinárodného práva.

Právo medzinárodnej bezpečnosti teda predstavuje systém noriem a zásad, upravujúcich vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva (predovšetkým štátmi), s cieľom zaistiť medzinárodný mier a bezpečnosť, vrátane odzbrojenia, regulácie zbrojenia a všestrannej spolupráce v tejto oblasti.

Neoddeliteľnou súčasťou práva medzinárodnej bezpečnosti sú komponenty tohto právneho odvetvia. K základným komponentom práva medzinárodnej bezpečnosti zaradíme:

²⁹ POREDOŠ, F. 2007. *K niektorým otázkam práva medzinárodnej bezpečnosti*. – In: Aktuálne problémy medzinárodného práva: Zborník. – Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2007. – s. 99.

³⁰ POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. 2003. *Mezinárodní právo veřejné (4. Doplnené a rozšířené vydání)*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 375.

- a) Systém zásad a noriem smerujúcich k odvráteniu vojny a použitia sily v medzinárodných vzťahoch k zaisteniu medzinárodného mieru a bezpečnosti,
- b) Mechanizmus kolektívnej bezpečnosti,
- c) Organizácie kolektívnej sebaobrany,
- d) Právna záruka odstránenia hrozby vojny, predovšetkým jadrovej,
- e) Mechanizmus regulácie zbrojenia a odzbrojenia,
- f) Mechanizmus kontroly,
- g) Inštitút zodpovednosti.

Predstavené komponenty čiastočne predstavujú fungovanie a jednotlivé úlohy OSN. Predovšetkým **prvý komponent** kopíruje filozofiu zásady medzinárodného práva, ktorá spočíva v povinnosti štátov vystríhať sa vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti iného štátu alebo akýmkoľvek iným spôsobom nezlučiteľným s Chartou OSN.

Druhý komponent, mechanizmus kolektívnej bezpečnosti je predstavený kompetenciou Bezpečnostnej rady OSN, ktorá je oprávnená uložiť kolektívne donucovacie opatrenia bez použitia sily a opatrenia s použitím sily. Kolektívna bezpečnosť je reprezentovaná prioritne kapitolou VII. Charty OSN.

Tretí komponent je predstavený organizáciami kolektívnej sebaobrany. Typickým príkladom organizácie kolektívnej sebaobrany je Organizácia Severoatlantickej zmluvy. Kolektívna sebaobrana má svoju oporu v článku 51 Charty OSN, v zmysle ktorého nijaké ustanovenie Charty OSN neprekáča prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu. Kolektívna sebaobrana predstavuje zväzok vojenskej povahy, ktorý je založený na vzájomnej vojenskej pomoci medzi členmi organizácie.

V poradí **štvrtým komponentom** je právna záruka odstránenia hrozby vojny, a to predovšetkým vojny jadrovej. Štáty sa majú usilovať o odstránenie hrozby vojny, prioritne tej jadrovej, ktorá by s určitosťou mala fatálne následky pre civilizáciu. V tomto smere je významná normotvorná činnosť medzinárodných organizácií, prioritne OSN, ktorá množstvom právnych noriem reguluje túto oblasť. Sú to však aj multilaterálne zmluvy, ktorých signatármi sú viaceré subjekty medzinárodného práva verejného. Ako príklad mnohostranných medzinárodných zmlúv, či dohovorov je možné uviesť:

- 1) Zmluva o nešírení jadrových zbraní,
- 2) Stanovy Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu,
- 3) Dohoda medzi ČSSR a MAAE pre uplatnenie záruk na základe Zmluvy o nešírení jadrových zbraní,

- 4) Zmluva o zákaze umiestňovania jadrových zbraní a iných zbraní hromadného ničenia na dne morí a oceánov a v jeho podzemí,
- 5) Zmluva o zákaze pokusov s jadrovými zbraňami v ovzduší, kozmickom priestore a pod vodou,
- 6) Dohoda o výsadách a imunitách Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE),
- 7) Dohovor o fyzickej ochrane jadrových materiálov,
- 8) Dodatok k Dohovoru o fyzickej ochrane jadrových materiálov,
- 9) Dohovor o včasnom oznamovaní jadrových havárií,
- 10) Dohovor o pomoci v prípade jadrovej havárie alebo radiačnej havárie,
- 11) Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou,
- 12) Spoločný protokol k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru
- 13) Dohovor o jadrovej bezpečnosti,
- 14) Revidovaná doplnková dohoda o technickej pomoci poskytovanej Medzinárodnou agentúrou pre atómovú energiu vláde SR,
- 15) Spoločný dohovor o bezpečnosti nakladania s vyhoretým palivom a o bezpečnosti nakladania s rádioaktívnymi odpadmi,
- 16) Zmluva a Protokol k zmluve o všeobecnom zákaze jadrových skúšok,
- 17) Dohovor o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice,
- 18) Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia,
- 19) Dodatokový protokol k dohode s MAAE o implementácii článku III. ods. 1 a 4 Zmluvy o nešírení jadrových zbraní,
- 20) Medzinárodný dohovor o potláčaní činov jadrového terorizmu.

Mechanizmus regulácie zbrojenia a odzbrojenia. Uvedený komponent sa taktiež opiera o normotvornú činnosť medzinárodných organizácií, ako aj množstvo mnohostranných medzinárodných zmlúv/dohovorov, ktoré túto oblasť upravujú. Ako príklady dokumentov upravujúcich oblasť zbrojenia a odzbrojenia je možné uviesť:

- 1) Parížska deklarácia o námornom práve (1856),
- 2) Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých v poľných armádach (1864),
- 3) Petrohradská deklarácia o zákaze výbušných striel malého kalibru (1868),
- 4) Akty Haagskej konferencie z roku 1899,
- 5) Akty Haagskej konferencie z roku 1907,

- 6) Deklarácia o zákaze použitia jadrových a termojadrových zbraní (1961),
- 7) Dohovor o zákaze vojnového a podobného použitia prostriedkov, ktoré majú škodlivý vplyv na životné prostredie (1977),
- 8) Dohovor o zákaze alebo obmedzení použitia konkrétnych druhov konvenčných zbraní ktoré môžu spôsobiť nadmerné škody alebo mať nekontrolovateľné účinky (1980),
- 9) Protokol o neobjavených črepinách (1980),
- 10) Protokol o zákaze alebo obmedzení používání mìn, mìnoloviek alebo iných prostriedkov (1980)
- 11) Pakt Spoločnosti národov (1919),
- 12) Briand Kellogov pakt (1929),
- 13) Charta OSN a podobne (1945) a podobne.

Mechanizmus kontroly je ďalším z predstavených komponentov. Mechanizmus kontroly je zastrešený prioritne funkciami medzinárodných organizácií. Medzinárodné organizácie realizujú viaceré funkcie, konkrétne:

- a) Funkcie normotvorné,
- b) Funkcie kontrolné a donucovacie,
- c) Funkcie operatívne.

Normatívne funkcie. Ich základným prvkom je vôľa členských štátov. Tieto funkcie spočívajú v stanovení pravidiel správania sa štátu, medzinárodných organizácií alebo ich personálu. Pravidlá správania môžu mať podobu záväzných právnych noriem, alebo naopak, podobu odporúčaní, pričom prevažuje práve tento druhý charakter. Napriek odporúčaciemu charakteru však majú tieto pravidlá politickú a morálnu váhu. Medzinárodné organizácie okrem tvorby právnych aktov, ktoré smerujú voči členským štátom, a ktoré vo svojej podstate pripravujú samotné členské štáty prostredníctvom svojich zástupcov, vydávajú aj vnútorné právne akty, ktoré sú namierené do vnútra organizácií. Cieľom týchto právnych aktov, smerujúcich do vnútra organizácií, je úprava vzťahov, ktoré v organizáciách vznikajú, vrátane organizačných záležitostí organizácií, ktoré sú nevyhnutné pre ich riadne fungovanie. Tieto právne akty smerujúce do vnútra organizácií sú právne záväzne aj pre členské štáty. Zovšeobecnene môžeme povedať, že normatívne funkcie medzinárodných organizácií sú zamerané na vytváranie právnych aktov, ktoré majú odporúčací charakter (nie sú záväzné pre členské štáty, ale majú morálnu a politickú silu), a právnych aktov, ktoré smerujú do vnútra organizácií s cieľom riešiť organizačné záležitosti (tieto právne akty sú právne záväzné pre členské štáty).

Kontrolné a donucovacie funkcie. Na týchto funkciách sa podieľajú samotné štáty. Zmyslom kontrolnej funkcie je zisťovanie faktického stavu pri dodržiavaní noriem medzinárodného práva. Dochádza teda k porovnávaniu faktického stavu so stavom, ktorý je obsiahnutý v pravidle správania sa. Získané poznatky sa následne vyhodnocujú. Proces porovnávania je zahrnutý do troch etáp. Prvá etapa spočíva v zistení faktického stavu, nasleduje jeho porovnanie s požiadavkami pravidiel správania sa. Tretia etapa spočíva v zistení prípadného porušenia a zodpovednosti za takéto porušenie. Faktickou previerkou, ktorá je vykonávaná formou inšpekcie alebo vyšetrovania, je čiastočným zásahom do zvrchovanosti štátu, kde sa má táto previerka vykonať. Dotknuté štáty by mali vyjadriť súhlas s takouto kontrolou pod podmienkou objektívnosti šetrenia. Príkladom sú šetrenia organizácie pre zákaz chemických zbraní alebo šetrenia Medzinárodnej organizácie pre atómovú energiu. Medzinárodná organizácia získava informácie viacerými spôsobmi. Buď organizácia sama, prostredníctvom svojich predstaviteľov vykoná kontrolu/previerku faktického stavu na mieste, alebo druhou možnosťou je, že organizácia si vyžiada informácie od dotknutého členského štátu, kde by sa mala faktická previerka vykonať. Tretia možnosť je, že samotný štát zhromaždí a predloží organizácii správu o prípadnom porušovaní pravidiel správania sa.

Operatívne funkcie. Medzinárodná organizácia vykonáva operatívne funkcie tým spôsobom, že najprv schváli uznesenie majúce povahu nariadenia a následne toto nariadenie realizuje prostredníctvom svojho personálu a s prostriedkami, ktoré má k dispozícii. Operatívne funkcie nevykonávajú štáty, ale medzinárodné organizácie samy. Operatívnymi funkciami medzinárodné organizácie poskytujú rôzne služby. Môže ísť napríklad o akcie smerujúce k uchovaniu mieru alebo bezpečnosti, ale aj akcie spočívajúce v technickej pomoci, poskytovanie finančnej pomoci.³¹

Z hľadiska predstaveného komponentu sú najdôležitejšie kontrolné a donucovacie funkcie. Nemenej dôležité sú však aj operatívne funkcie, ktoré predstavujú konkrétne aktivity medzinárodnej organizácie zamerané na rôzne oblasti, ako napríklad mier, bezpečnosť, finančná pomoc, humanitárna pomoc a podobne.

Inštitút zodpovednosti je posledným z predstavených komponentov. Ide o pomerne často diskutovaný inštitút. Logickým dôsledkom porušenia pravidiel, či noriem medzinárodného práva, je zahájenie procesu vyvedenia zodpovednosti, ktorý môže byť v prípade preukázania viny ukončený uložením sankcie pre porušiteľa. V prípade štátov je takýto proces pomerne jednoznačný. V prípade protiprávneho konania štátu, resp. štátov, je

³¹ Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 12 – 16.

možné iniciovať sporové konanie pred Medzinárodným súdnym dvorom alebo je tu legálna možnosť zahájiť proces kolektívnej bezpečnosti, ktorý, ako bolo uvedené, je reprezentovaný kapitolou VII. Charty OSN, ktorá umožňuje porušiteľovi uložiť sankciu nevojenskej alebo vojenskej povahy.

V súčasnosti je možné vyvodiť zodpovednosť v zmysle noriem medzinárodného práva aj voči jednotlivcovi. Typickým príkladom je proces pred niektorým z medzinárodných trestných tribunálov (Medzinárodný trestný súd, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu). Ide o prípady, kedy sú fyzické osoby trestne zodpovedné za zločiny definované medzinárodným právom.

Pomerne nejednoznačná situácia je v prípade vyvodenia zodpovednosti voči medzinárodnej organizácii ako celku. Medzinárodná organizácia nemôže byť subjektom, resp. stranou v konaní pred Medzinárodným súdnym dvorom. Naskytuje sa teda otázka, aký je mechanizmus vyvodenia zodpovednosti voči medzinárodnej organizácii ako celku? Odpoveď je dlhodobo diskutovaná v odborných kruhoch, a to z dôvodu absentujúcej úpravy v tejto oblasti.

Základným predpokladom vyvodenia zodpovednosti voči medzinárodnej organizácii je sledovanie princípu efektívnej kontroly. Významným je v tomto smere dokument s názvom **Návrh článkov o zodpovednosti medzinárodných organizácií za medzinárodne protiprávne konanie.**

Je potrebné podotknúť, že doteraz nebol prijatý všeobecný medzinárodný dohovor, ktorým by bola upravená otázka medzinárodnoprávnej zodpovednosti organizácií za ich protiprávne konanie. Komisia OSN pre medzinárodné právo sa však touto problematikou intenzívne zaoberala počnúc rokom 2000. V roku 2000 táto komisia dokončila a v prvom čítaní prijala koncept článkov. Následne potom, čo boli prijaté postrehy a pripomienky zo strany vlád a medzinárodných organizácií, na svojej 63. schôdzi v júni 2011 prijala v druhom čítaní finálny **Návrh článkov o zodpovednosti medzinárodných organizácií** (*Draft Articles on the Responsibility of International Organizations*).³² Vzhľadom na odlišný rozsah právomocí a povahu jednotlivých organizácií je zrejmé, že sa články budú aplikovať ako všeobecné pravidlá, ktoré v zmysle článku 64 Návrhu nebudú na ujmu normám charakteru *lex specialis*.³³

³² Report of International Law Commission, Kapitola V, 63. schôdza, 2011.

³³ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné – Všeobecná časť*. Bratislava: EUROKODEX, 2013. s 330-331.

Článok 3 Návrhu článku o zodpovednosti medzinárodnej organizácie obsahuje všeobecné pravidlo, ktoré stanovuje, že každé medzinárodno-protiprávne konanie medzinárodnej organizácie jej privodzuje medzinárodnoprávnu zodpovednosť. V praxi to znamená, že v prípade, že organizácia svojím správaním (t. j. správaním, ktoré jej možno pričítať) poruší záväzok – normu, ktorou je viazaná, vznikne jej zodpovednosť podľa medzinárodného práva. Analogicky k všeobecným princípom zodpovednosti štátov, aj v tomto prípade, sú kladené dve podmienky, a to:

- a) **subjektívny prvok**; čo znamená, že určité správanie je pričítateľné medzinárodnej organizácii (článok 4 písm. a) Návrhu), a
- b) **objektívny prvok**; čo znamená, že toto správanie zakladá porušenie medzinárodnoprávneho záväzku organizácie (článok 4 písm. b) Návrhu).³⁴

Obe podmienky musia byť splnené kumulatívne. Je tiež potrebné si uvedomiť, že takto vzniknutá zodpovednosť organizácie nevyklučuje, aby v rovnakej situácii vznikla aj paralelná (súbežná) zodpovednosť iných subjektov – napríklad členského štátu, prípadne iného štátu, ktorý sa na tomto správaní organizácie podieľa, a že týmto ustanovením nie je dotknutý prípad, kedy je za správanie organizácie zodpovedný výlučne jej členský štát.

V otázkach pričítateľnosti konania medzinárodnej organizácie je nosným článok 7 Návrhu článkov o zodpovednosti medzinárodných organizácií za medzinárodne protiprávne konanie. Článok 7 DARIO ustanovuje základné princípy, ktoré ovládajú pričítateľnosť konania a zahŕňa tak konanie, ako aj opomenutie štátov, ktoré sú dané medzinárodnej organizácii k dispozícii. Konkrétne ustanovuje, že „správanie orgánov štátu alebo orgánu alebo zástupcu medzinárodnej organizácie, ktorý bol poskytnutý k dispozícii inej medzinárodnej organizácii, sa považuje podľa medzinárodného práva za správanie tejto organizácie, pokiaľ organizácia vykonáva *efektívnu kontrolu* nad tým správaním.“³⁵ Ako uvádzajú niektorí autori, je zrejmé, že ide o prípady, kedy je zapožičaný orgán vo dvojitom vzťahu podriadenosti: na jednej strane zostáva orgán poskytujúceho štátu či medzinárodnej organizácie, na strane druhej je podriadený medzinárodnej organizácii. V praxi sa môžu vyskytnúť viaceré rôzne situácie. Niekedy je vec dopredu upravená dohodou medzi štátom a medzinárodnou organizáciou (môže ísť napr. o vzorovú dohodu, ktorá upravuje poskytnutie vojenského kontingentu členským štátom OSN), v iných prípadoch je zase potrebné

³⁴ Návrh článkov o zodpovednosti medzinárodných organizácií [online]. legal.un.org [cit.28. 05. 2017] Dostupné na: <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_11_2011.pdf>.

³⁵ Draft articles on the responsibility of international organizations, with commentaries čl. 7[online] legal.un.org [cit. 28.05. 2017] Dostupné na http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_11_2011.pdf

vo všetkých prípadoch preukazovať, na koho strane bola efektívna kontrola.³⁶ Z komentára k Návrhu článkov je potom zrejmé, že test efektívnej kontroly nie je možné aplikovať na celkové správanie daného orgánu, ale skôr na každý medzinárodne protiprávny čin ako taký, a to najmä kvôli tomu, aby sa dalo detailne overiť, či bol daný čin vykonaný pod kontrolou medzinárodnej organizácie alebo štátu, ktorý vyslal vojenské jednotky. Na základe tohto princípu je v praxi posudzovaná najmä pričítateľnosť protiprávneho konania, či už ide o akcie kolektívnej bezpečnosti (*collective security*), ktoré autorizovala Bezpečnostná rada OSN na základe Kapitoly VII Charty, alebo mierové misie (*peacekeeping forces*) podľa čl. 7, čl. 22 a čl. 29 Charty, kedy štáty poskytujú medzinárodnej organizácii k dispozícii svoje vojenské kontingenty, pritom si ale zachovávajú disciplinárnu a trestnoprávnu právomoc nad ich členmi.³⁷

V tejto súvislosti je potrebné spomenúť aj správu Generálneho tajomníka OSN, z ktorej vyplýva, že princíp pričítateľnosti protiprávneho konania medzinárodnej organizácie, ako aj povinnosť k náhrade škody (*liability in compensation*), je všeobecne rešpektovaný. V správe sa konkrétne píše, že „akty mierových síl ako pomocných orgánov OSN sú zásadne pričítané Organizácii, a v prípade, že sú vykonané v rozpore s medzinárodným záväzkom organizácie, spôsobujú vznik zodpovednosti Organizácie a taktiež jej povinnosť nahradiť škodu“³⁸ V správe je však vyslovene zdôraznené, že zodpovednosť OSN je podmienená predpokladom, že uskutočňovanie mierovej operácie je pod výlučným velením a kontrolou (*exclusive command and control*) OSN. Práve kvôli tomu už v roku 1999 Generálny tajomník OSN vyhlásil, že všetky ozbrojené sily OSN majú povinnosť dodržiavať základné princípy medzinárodného humanitárneho práva, predovšetkým Ženevskej konvencie z roku 1949.

Zo správy Sekretariátu OSN týkajúcej sa kodifikácie zodpovednosti medzinárodných organizácií potom plynie, že vojenský personál poskytnutý pod velenie OSN, ktorý síce zostáva v službách štátu, je počas trvania priradenia k mierovým silám OSN považovaný za medzinárodný personál, ktorý spadá pod právomoc OSN a príkazy veliteľa ozbrojených síl, pričom členovia ozbrojených síl majú povinnosť vykonávať svoje funkcie v záujme OSN.

³⁶ ČEPELKA, Č. – JÍLEK, D. – ŠTURMA, P. 2003. *Mezinárodní odpovědnost*. Masarykova univerzita v Brně, 2003. s. 543.

³⁷ UN Doc. A/66/10, s. 20, para. 1.[online] legal.un.org [cit. 20.05. 2017] Dostupné na: <http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>

³⁸ UN Doc. A/51/389, UN Secretary General, Financing the United Nations Protection Force, the United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia, the United Nations Preventive Deployment Force and the United Nations Peace Forces Headquarters.[online] www.hamamoto.law.kyoto-u.ac.jp[cit. 20.05.2017] Dostupné na: <http://www.hamamoto.law.kyoto-u.ac.jp/kogi/2005kiko/a-51-389e.pdf>

Za žiadnych okolností ale nemôže OSN niesť zodpovednosť za konanie ozbrojených síl, kedy tieto konajú tzv. *off-duty*, teda mimo medze kompetencií, ktoré im OSN zverila.³⁹

Samotný princíp, resp. *test efektívnej kontroly*, bol prvýkrát riešený vo veci Vojenskej a polovojenskej činnosť v Nikarague a proti nej, kedy Nikaragua zažalovala Spojené štáty americké kvôli porušeniu medzinárodného práva, pričom tvrdila, že malo k nemu prísť použitím sily proti Nikarague a ďalej zasahovaním do jej vnútorných záležitostí. Zo strany USA malo konkrétne ísť o podporu povstalcov *Contras*, ktorí sa usilovali o zvrhnutie nikaragujskej vlády, uvalenie ekonomických sankcií a vedenie ďalších vojenských a polovojenských akcií. MSD teda hľadal riešenie na otázku, aký štandard kontroly je nevyhnutný pre pričítanie správania osôb štátu, ktoré nie sú jeho orgánmi, konkrétne teda či sú Spojené štáty americké zodpovedné za porušovanie medzinárodného humanitárneho práva zo strany jednotiek *Contras*. MSD konštatoval, že Spojené štáty americké by museli vykonávať efektívnu kontrolu v každom jednotlivom prípade, kedy došlo k uvádzanému porušeniu medzinárodného práva, pričom by bolo nutné jednoznačne preukázať, že USA v každom konkrétnom prípade vydali inštrukcie ku konaniu, ktorým sa porušuje medzinárodné humanitárne právo. Pričítanie konania *Contras* USA by tak podľa MSD bolo možné v tom prípade, ak by USA od *Contras* priamo vyžadovali konanie, ktoré by bolo v rozpore so základnými princípmi medzinárodného humanitárneho práva.⁴⁰

Platnosť uvedeného princípu *efektívnej kontroly*, tak ako bol formulovaný MSD vo veci *Vojenskej a polovojenskej činnosti v Nikarague a proti nej*, bol potvrdený aj v prípade *Genocídy v Bosne*, pričom jeho skutkovým základom bolo protiprávne konanie Srbska, ktoré porušilo záväzky plynúce z *Dohovoru o zabránení a trestaní zločinov genocídy*. Srbsko počas trvania ozbrojeného konfliktu na území štátov bývalej Juhoslávie nezamedzilo spáchaniu genocídy na bosnianskych Moslimoch, ktorá sa odohrala v Srebrenici v júli 1995.⁴¹ MSD došiel k zisteniu, že Srbsko nad správaním vojenských jednotiek nevykonávalo *efektívnu kontrolu*, a teda mu ani nemožno pričítať zodpovednosť za dané protiprávne konanie.

Princíp *efektívnej kontroly* je aj základným a jediným kritériom pričítateľnosti konania orgánu štátu alebo orgánu alebo zástupcu medzinárodnej organizácie, ktorý bol poskytnutý k dispozícii inej medzinárodnej organizácii, a ako je zjavné z komentára k čl. 7 DARIO, stal sa všeobecne rešpektovaným štandardom. Okrem toho už v roku 1995 Moshe Hirsch

³⁹ ČEPELKA, Č. – JÍLEK, D. – ŠTURMA, P. 2003. *Mezinárodní odpovědnost*. Masarykova univerzita v Brně, 2003. s. 543.

⁴⁰ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Judgment, ICJ Reports, 1984. S. 652-653.

⁴¹ *Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Judgment, ICJ Reports, 2007. ods. 471.

konštatoval, že princíp *efektívnej kontroly*, ako jediné kritérium pričítateľnosti konania, je jedným z pravidiel obyčajového medzinárodného práva a taktiež entita, ktorá vykonáva *efektívnu kontrolu* nad jednotlivcami alebo inými subjektmi, ktorí sa dopustia protiprávneho konania, či už teda ide o medzinárodnú organizáciu alebo vysielajúci štát, nesie za takéto správanie zodpovednosť.⁴²

Ako je už vyššie spomenuté, na základe tohto princípu sa posudzuje predovšetkým pričítateľnosť protiprávneho konania vojenských jednotiek, ktoré sú poskytnuté štátmi k dispozícii OSN. *Efektívna kontrola* je tak vykonávaná tým subjektom, ktorý vydáva rozkazy, t. j. štát alebo medzinárodná organizácia, resp. nositeľom zodpovednosti za medzinárodné protiprávne konanie je ten, kto vykonáva efektívne velenie a riadenie (*effective command control*) alebo operačné, bojové velenie a riadenie (*operational command and controls*) a má teda možnosť zabrániť medzinárodnému protiprávnemu konaniu.⁴³

Podľa komentára Komisie k Návrhu článku, je k naplneniu premís efektívnej kontroly potrebné splniť predpoklad, že táto kontrola je vykonávaná fakticky (*factual*) vo vzťahu k určitému údajne protiprávnemu konaniu (*exercised in respect of the specific allegedly wrongful conduct*) a je posudzovaná s ohľadom na všetky okolnosti a súvislosti konkrétneho prípadu (*assessed with full account of the circumstances and context of the case*).⁴⁴

Efektívna kontrola ale neznamená to, že určitá entita má celkovú kontrolu nad danou operáciou. Pričítateľnosť podľa Komisie totiž závisí takisto na tom, v akej miere si daný štát uchová niektoré právomoci nad svojim národným kontingentom, ktorý poskytuje k dispozícii medzinárodnej organizácii. Ak si teda štát ponecháva kontrolu napríklad nad disciplinárnymi a trestnoprávnymi záležitosťami, môže to mať v konečnom dôsledku za následok pričítateľnosť protiprávneho konania. V tejto súvislosti Komisia ďalej hovorí, že rozhodujúcim kritériom pričítateľnosti je práve *miera účinnej kontroly*, a to tak pri operáciách na udržanie mieru, ako aj pri spoločných operáciách. Hoci OSN tvrdí, že ona má výhradné velenie a riadenie nad národnými kontingentmi mierových síl (ako pomocných orgánov OSN), prax vzťahujúca sa k mierovým operáciám ukazuje skôr to, že pričítanie protiprávneho konania by sa malo zakladať aj na faktickom kritériu (*factual criterion*).

Všeobecne je teda platné, že orgány štátu, ktoré sú poskytnuté k dispozícii medzinárodnej organizácii, spadajú počas trvania tejto dispozície pod právomoc

⁴² HIRSH, M. 1995. *The responsibility of international organizations toward third parties : some basic principles*. Dordrecht: Nijhoff, 1995, s. 77.

⁴³ Report of the International Law Commission Sixty-third session, UN Doc. A/66/10, s. 20 [online] legal.un.org Dostupné na: <http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>

⁴⁴ Report of the International Law Commission Sixty-third session, UN Doc. A/66/10, s. 21 [online] legal.un.org Dostupné na: <http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>

medzinárodnej organizácie, kedy táto vydáva rozkazy týkajúce sa tak operačných, ako aj vnútorných záležitostí.⁴⁵ Samotná organizácia potom menuje veliteľa ozbrojených síl (UN Force Commander, Head of Military Component), ktorý má za úlohu plniť jej rozkazy a koná v jej mene. Veliteľ je zodpovedný za svoje konanie organizácii a vo svojej funkcii je nezávislý od vôle akéhokoľvek štátu. Každý národný kontingent však spadá pod priame velenie národného veliteľa (National Commander), ktorý dáva rozkazy veliteľovi ozbrojených síl organizácie.⁴⁶

Je potrebné zdôrazniť, že existuje viacero prípadov, kedy sa medzinárodná organizácia dopustila protiprávneho konania. Avšak absentujúca legislatíva len ťažko umožňuje vyvodiť zodpovednosť voči organizácii ako celku.

Predstavené komponenty sú významnou súčasťou práva medzinárodnej bezpečnosti. Ich základným cieľom je spolupráca subjektov medzinárodného práva, prioritne štátov v jednotlivých oblastiach, ktoré boli predstavené.

2.1. Zásady práva medzinárodnej bezpečnosti

Ďalším významným atribútom práva medzinárodnej bezpečnosti sú zásady. Je potrebné zdôrazniť, že tieto zásady sa vo veľkej miere prekrývajú so základnými zásadami medzinárodného práva verejného. Aj táto skutočnosť je dôkazom úzkeho prepojenia medzi právom medzinárodnej bezpečnosti a nadriadenému medzinárodnému právu verejnému. K základným zásadám práva medzinárodnej bezpečnosti je možné zaradiť:

- a) Zásada zákazu hrozby alebo použitia sily v medzinárodných vzťahoch,
- b) Zásada nezasahovania do vnútorných právomocí štátu,
- c) Zásada mierového riešenia medzinárodných sporov,
- d) Zásada prevencie sporov,
- e) Zásada odzbrojenia,
- f) Zásada rovnakej bezpečnosti štátov,
- g) Zásada rozumnej obrannej dostatočnosti.

Prvá z uvedených zásad je totožnou zásadou, ako bola vyššie predstavená pri definícii základných atribútov medzinárodného práva verejného. Vo svojej podstate zakazuje používať silu pri riešení sporov medzi štátmi, ktoré sú originálnym subjektom medzinárodného práva. Jedinou výnimkou z uvedenej zásady je systém kolektívnej bezpečnosti, ktorý je

⁴⁵ HIRSH: The responsibility of international organizations..., s. 66.

⁴⁶ Tamtiež, s. 23, ods. 9.

reprezentovaný kolektívnymi donucovacími opatreniami s použitím sily, ktorých uloženie patrí do právomoci Bezpečnostnej rady OSN.

Druhá zásada má taktiež oporu v základných zásadách medzinárodného práva verejného, a teda aj v Charte OSN. Už vyššie bola načrtnutá hranica, kedy by malo medzinárodné spoločenstvo zasiahnuť, ak dochádza k perzekúcii obyvateľstva, genocíde určitého etnika, resp. sú porušované a ohrozované základné práva a slobody obyvateľstva. Medzinárodné právo napriek tomu striktne zakazuje, tak štátom, ako aj medzinárodným organizáciám, intervenovať do vnútorných záležitostí suverénnych štátov. Takouto intervenciou je napr. ohrozenie územia, hrozenie priebehu volieb, resp. iné vmiešavanie sa do agendy suverénneho štátu iným štátom.

Tretia zásada prikazuje subjektom medzinárodného práva, prioritne štátom, riešiť prípadné spory mierovou cestou. Zásada mierového riešenia sporov vo svojej podstate znamená povinnosť štátov riešiť svoje spory diplomatickými alebo súdnymi prostriedkami. Zadefinovaniu oboch týchto inštitútov sa budeme bližšie venovať v samostatnej kapitole tejto publikácie.

Významná zásada je aj zásada prevencie. V zmysle tejto zásady sú štáty povinné predchádzať akýmkoľvek sporom. Štáty, resp. subjekty medzinárodného práva, majú povinnosť realizovať svoje aktivity v medziach medzinárodného práva verejného, a to takým spôsobom, aby predchádzali prípadným sporom. Ak by sa spor objavil, tak štáty sú povinné aplikovať vyššie zadefinovanú zásadu mierového riešenia sporov.

Zásada odzbrojenia zdôrazňuje povinnosť štátov, prípadne iných subjektov medzinárodného práva (medzinárodné organizácie), poctivo usilovať a rokovať o úprave zbrojenia a odzbrojenia. Predstavená zásada sa zameriava prioritne na zastavenie jadrového zbrojenia a jadrového odzbrojenia.

Zásada rovnakej bezpečnosti štátov súvisí so zásadou zvrchovanej rovnosti štátov. Konkrétne ide o rešpektovanie záujmov bezpečnosti všetkých zúčastnených štátov, ktorá je vlastná ich zvrchovanej rovnosti. Je potrebné dodať, že akýkoľvek odklon od predstavenej zásady a s ním súvisiace pokusy o diskrimináciu iných narúšajú snahy o zaistenie bezpečnosti na kolektívnom základe a v konečnom dôsledku predstavujú bezpečnostnú hrozbu.

Posledná zo zásad, **zásada rozumnej obrannej dostatočnosti**, definuje taký charakter vojenského potenciálu krajín, ktorý zaručuje ich bezpečnosť bez toho, že by reálne ohrozoval bezpečnosť iných. Táto zásada predstavuje právo krajiny disponovať vojenským potenciálom, ktorý môže v prípade potreby použiť v medziach medzinárodného práva verejného.

Dodržiavanie základných zásad a pravidiel medzinárodného práva, vrátane Charty OSN a dohôd o obmedzení zbrojenia a odzbrojenia, je základným predpokladom zachovania medzinárodnej bezpečnosti.

Prameňom práva medzinárodnej bezpečnosti je prioritne kogentná norma, teda Charta OSN. Zároveň je potrebné zaradiť všetky tie medzinárodnoprávne dokumenty, ktoré regulujú oblasť bezpečnosti. Je tu možné zahrnúť aj dokumenty upravujúce oblasť práva ozbrojeného konfliktu, oblasť humanitárneho práva, dokumenty definujúce mierové riešenie sporov a podobne.

2.2. Bezpečnostná hrozba

Bezpečnostná hrozba je taktiež pojmom známym prioritne pre medzinárodné vzťahy. Bezpečnostné hrozby: „Sú to udalosti, javy a procesy spravidla súhrnného (viacstranného charakteru), ktoré pôsobia relatívne dlhodobo a môžu negatívne vplývať na sociálne subjekty, najmä na ich moc a bohatstvo, destabilizovať ich, spôsobiť im škody a pod. Dotýkajú sa najmä fungovania štátu a jeho inštitúcií a organizácií, predovšetkým v politickej a hospodárskej oblasti, života a činnosti veľkých skupín obyvateľstva (najmä etnických a náboženských), ale aj života, zdravia a majetku jeho občanov. V súvislosti s rozširujúcim sa pohľadom na bezpečnosť sa rozširuje počet a podoby bezpečnostných hrozieb, ale aj rozsah ich pôsobenia predovšetkým v sociálnej a kultúrnej oblasti životného prostredia.“⁴⁷

Slovenská literatúra definuje pojem hrozba ako:

1. výstražné napomínanie, vyhrážka,
2. blízkosť niečoho nebezpečného: hladu, vojny, pričom najmä druhý pohľad vyhovuje pre používanie v bezpečnostnej terminológii. Pojem „ohrozenie“ je slovo odvodené, ktoré ani v rámci odbornej komunikácie (okrem oficiálnych dokumentov) nie je bežne používané a väčšinou sa používa termín „hrozba“.⁴⁸

Bezpečnostná hrozba predstavuje: „Udalosti, javy a procesy spravidla súhrnného (viacstranného) charakteru, ktoré pôsobia relatívne dlhodobo a môžu negatívne vplývať na sociálne subjekty, najmä na ich moc a bohatstvo, destabilizovať ich, spôsobiť im škody a pod. Dotýkajú sa najmä fungovania štátu a jeho inštitúcií a organizácií, predovšetkým v politickej a hospodárskej oblasti, života a činnosti veľkých skupín obyvateľstva (najmä etnických a náboženských), ale aj života, zdravia a majetku jeho občanov. V súvislosti s rozširujúcim sa

⁴⁷ ŠKVRNDA, F., PAWERA, R., WEISS, P. 2008. *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. s. 29 – 30.

⁴⁸ DORULA, J. a kol. 2003. Krátky slovník slovenského jazyka, Dostupné na: kssj.juls.savba.sk

pohľadom na bezpečnosť sa rozširuje nielen početnosť a podoby bezpečnostných hrozieb, ale aj rozsah pôsobenia predovšetkým v sociálnej a kultúrnej oblasti a v oblasti životného prostredia.⁴⁹ Škvrnda rozlišuje niekoľko druhov bezpečnostných hrozieb, ktoré triedi podľa niekoľkých kritérií. Konkrétne podľa:

- 1) teritoriálneho rozsahu hrozieb,
- 2) nositeľov hrozieb,
- 3) dimenzie hrozieb,
- 4) charakteru pôsobenia hrozieb,
- 5) času – trvania pôsobenia hrozieb,
- 6) vývojových tendencií hrozieb,
- 7) mechanizmu vzniku a pôsobenia hrozieb.

V zmysle prvého kritéria sú to hrozby celosvetové, kontinentálne, regionálne a vnútroštátne. V zmysle druhého kritéria, ktorých nositeľmi sú štátni (štáty, skupina štátov) a neštátni aktéri (národy, ktoré nemajú štát, extrémistické hnutia a skupiny). V zmysle tretieho kritéria sú to hrozby vojenské, politické, ekonomické, sociálne, etnické, rasové a náboženské, technologické a environmentálne. V zmysle štvrtého kritéria to sú hrozby skryté, latentné a zjavné, bezprostredné a nepriame. Piate kritérium rozoznáva krátkodobé, strednodobé a dlhodobé hrozby. Predposledné kritérium rozdeľuje hrozby na staré, označované aj ako tradičné, dlhodobo pôsobiace a hrozby nové, krátko pôsobiace, vznikajúce. Podľa posledného kritéria je možné deliť hrozby na jednostranné (jeden subjekt ohrozuje jeden alebo viac ďalších subjektov) a dvojstranné (dva subjekty sa ohrozujú navzájom) a napokon na mnohostranné (vzájomne sa ohrozujú viac ako dva subjekty).

2.2.1 Vojenské a nevojenské hrozby

Významné delenie je prioritne na hrozby vojenské a nevojenské. V prípade vojenských hrozieb je pravdepodobné, že tieto hrozby sa zmenia na ozbrojený konflikt. Škvrnda zaraďuje k vojenským hrozbám:

- 1) regionálne konflikty,
- 2) proliferácia zbraní hromadného ničenia.

Existencia regionálnych konfliktov je prioritne v skutočnosti, že tieto môžu prerásť do konfliktov celosvetových. Súčasné záväzky v rámci bezpečnostných organizácií umožňujú realizáciu kolektívnej sebaobrany. To v konečnom dôsledku znamená, že ohrozenie jedného

⁴⁹ ŠKVRNDA, F., PAWERA, R., WEISS, P. 2008. *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava. Ekonóm. 2008. s. 29 – 30.

z aktérov regionálneho konfliktu môže v konečnom dôsledku viesť k ohrozeniu členských štátov bezpečnostno-vojenskej organizácie.

Šírenie zbraní hromadného ničenia je v zmysle medzinárodného práva verejného zakázané. Napriek tejto skutočnosti sa objavujú subjekty (štáty), ktoré tento druh zbraní vyrábajú, ako aj rozširujú a ponúkajú na vývoz. Otázne je v konečnom dôsledku: Keď dochádza k takémuto konaniu, ktoré je v rozpore s medzinárodným právom, prečo nie sú prijaté adekvátne opatrenia zo strany existujúcich a právne podložených inštitútov, ako napríklad Bezpečnostná rada OSN a jej kapitola VII, ktorá predstavuje mechanizmus kolektívnej bezpečnosti. Iba ak sa na výrobe a rozširovaní podieľali priamo subjekty, ktoré majú priamy vplyv v tomto kolektívnom orgáne.

Nevojenské hrozby. V tomto prípade Škvrnda rozlišuje štyri základné oblasti:

- 1) sociálno-ekonomické problémy,
- 2) sociálno-demografické problémy,
- 3) zlé vládnutie,
- 4) environmentálne problémy.

V prvom prípade ide o negatívne procesy v štáte, ktoré smerujú k úpadku. Priamy vplyv majú chudoba, hlad, nezamestnanosť a podobne.

V druhom prípade sú to demografické zmeny. V rámci tohto fenoménu dominujú negatívne procesy ako:

- narušenie demografického vývoja v dôsledku nízkeho prírastku obyvateľstva,
- negatívny zdravotný stav obyvateľstva – existencia civilizačných chorôb, epidémií a podobne,
- neprimeraná migrácia, pričom dochádza k nárastu ekonomických migrantov.

V treťom prípade zlé vládnutie predstavuje neschopnosť štátu garantovať vnútornú bezpečnosť. Impulzom je predovšetkým vysoká miera korupcie a klientelizmu. Nefunkčnosť bezpečnostného systému, ktorý nie je schopný zaručiť vnútornú bezpečnosť. Napokon to je neporiadok a chaos, ktoré sa prejavujú v narastajúcej kriminalite a násilí.

Vo štvrtom prípade to je oblasť životného prostredia, pričom narastá tendencia poškodzovania životného prostredia človekom, čo sa v konečnom dôsledku prejavuje v narastajúcich živelných pohromách a katastrofách.

Ponúknutá typológia je v mnohých prípadoch viac než aktuálna. Množstvo regionálnych konfliktov v súčasnosti ohrozuje medzinárodnú bezpečnosť. Príkladom je konflikt na Ukrajine, či konflikt v Sýrii. Práve tieto predstavujú reálnu hrozbu pre udržanie

celosvetového mieru a bezpečnosti. Taktiež v druhom prípade, v prípade šírenia zbraní hromadného ničenia. Po skončení studenej vojny dochádza k permanentnému zdokonaľovaniu zbrojenia vo všetkých oblastiach, a to napriek existujúcej medzinárodnej legislatíve, ktorá tento druh zbraní kogentne zakazuje. V prípade prvej nevojskej hrozby je paradoxom, že existujúce medzinárodné organizácie bojujúce proti hladu a chudobe, nedokážu za desaťročia bojovať s týmto fenoménom. Samozrejme, realizovať takýto boj v celosvetovom meradle je náročné. Čo však predstavujú parciálne úspech v niektorých oblastiach proti globálnemu riešeniu tejto problematiky na medzinárodnej scéne. V druhom prípade sú to demografické zmeny, ktoré sa prejavujú v súčasnosti viac, ako inokedy. Európa v súčasnosti bojuje s enormným nárastom nelegálnej migrácie, kde migranti pochádzajú najmä z oblasti Severnej Afriky a Blízkeho východu. „Ani sto rokov po páde Osmanskej ríše či päťdesiat rokov po odchode Francúzov z Alžírsku nie sú krajiny Stredného východu schopné vybudovať modernú politickú a ekonomickú štruktúru, ktorá by zaručovala dôstojný život ich obyvateľom.“⁵⁰ Každodenný prílív migrantov z arabských a afrických krajín je aj dôsledkom regionálnych konfliktov, na ktoré medzinárodné spoločenstvo nedokáže adekvátne odpovedať. „Zastávame názor, že právna nestabilita, ktorá je v krajinách ako Líbya, Sýria, Irak, Afganistan či Jemen, je dôvodom a príčinou aktuálnej migračnej krízy. Boli to predovšetkým politické zmeny v týchto krajinách, ktoré spôsobili politickú krízu v týchto krajinách, čo v konečnom dôsledku vyvolalo obrovskú migráciu, s ktorou v súčasnosti zápasí Európa.“⁵¹ Nelegálna migrácia v súčasnosti predstavuje bezpečnostnú hrozbu číslo jeden, s ktorou musí Európa bojovať. Súčasný zvýšený prílív migrantov prichádzajúcich z tretích krajín, ktorí rôznymi cestami vstupujú na územie niektorého z členských štátov Európskej únie, spôsobuje celý rad problémov či v oblasti politickej, ekonomickej alebo bezpečnostnej sféry, ale i v oblasti základných práv a slobôd⁵². V súčasnosti nie je dôležité hľadať vinníka a mapovať príčiny. Nutné je nájsť efektívne opatrenia, ktoré ochránia obyvateľov Európy pred bezpečnostnými hrozbami. Tretí prípad nevojskej hrozby spočíva prioritne vo vysokej miere klientelizmu a korupcii. Tieto dva negatívne javy sú prioritne problémom vnútroštátnym. Znamená to, že tieto javy sú prítomné vo vnútri a predstavujú primárne vnútornú hrozbu pre daný štát. Zároveň je však nutné spomenúť klientelizmus a korupciu

⁵⁰ MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Z. 2016 *Príčiny migračnej krízy*. In. Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia. Praha, 2016, s. 163.

⁵¹ MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Z. 2016 *Príčiny migračnej krízy*. In. Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia. Praha, 2016, s. 159.

⁵² PIVÁČEK, M. *Medzinárodnoprávna úprava základných ľudských práv migrantov vo vzťahu k právu Európskej únie a Európskemu dohovoru o ľudských právach*. In. Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia. Praha, 2016, s. 71.

vo vnútri významných regionálnych a univerzálnych medzinárodných organizácií. Narastajúca agenda a pôsobenie medzinárodných organizácií na medzinárodnej scéne je spojená aj s klientelizmom, korupciou a netransparentným finančným nakladaním. Tieto negatívne javy sú každodennou realitou súčasnosti. Tretí prípad nevojenskej hrozby môže teda zasiahnuť bezpečnosť štátu ako jednotlivca, ale aj medzinárodného spoločenstva, ktoré je reprezentované členskými štátmi konkrétnej organizácie. Napokon to sú environmentálne hrozby, ktoré sú narastajúcim problémom súčasnosti. Dôvodom je narastajúca environmentálna kriminalita, ktorá nie je páchaná len fyzickými osobami, teda človekom, ale aj právnickými osobami. Práve tá druhá možnosť predstavuje čoraz väčšiu hrozbu. Právnické osoby sa dopúšťajú protiprávnej činnosti, pričom sú si vedomé malej možnosti vyvodenia trestnej zodpovednosti. V súčasnosti totiž dochádza k tomu, že nelegálne aktivity, prioritne environmentálna trestná činnosť, je schovávaná za zložité štruktúry právnických osôb. V takomto prípade sa stáva, že orgány činné v trestnom konaní nie sú schopné vyvodit' individuálnu trestnú zodpovednosť vo vzťahu k fyzickej osobe. Donedávna väčšina európskych štátov umožňovala vyvodit' len individuálnu trestnú zodpovednosť voči fyzickým osobám. Rímske trestnoprávne zásady neumožňovali postihovať právnické osoby ako celok. Práve z tohto dôvodu, kedy v dôsledku zložitých štruktúr a množstva sídiel a dcérskych spoločností nebolo možné určiť konkrétneho vinníka, sa pristúpilo k zavedeniu inštitútu trestnej zodpovednosti právnických osôb. Práve tento inštitút má byť odpoveďou na environmentálne hrozby, ktorý umožňuje postihnutie právnickej osoby ako celku, bez nutnosti vyvodenia individuálnej trestnej zodpovednosti voči fyzickej osobe. Slovenská republika sa po dlhoročnom boji pridala k štátom, ktoré zaviedli tzv. model pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorý umožňuje postihovať priamo právnické osoby ako celok, v dôsledku ich protiprávnej činnosti.

Úlohou jednotlivých štátov, ale aj medzinárodného spoločenstva, je predovšetkým hľadanie adekvátnych nástrojov boja proti predstaveným bezpečnostným hrozbám. Na základe uvedeného je možné stručne predstaviť základné delenie prostriedkov boja proti bezpečnostným hrozbám, a to do dvoch základných skupín:

- a) Medzinárodné prostriedky boja proti bezpečnostným hrozbám a
- b) Vnútroštátne prostriedky boja proti bezpečnostným hrozbám.

Kým medzinárodné prostriedky sú reprezentované prioritne existenciou a konkrétnymi aktivitami vybraných (bezpečnostných) organizácií, tak vnútroštátne sú reprezentované bezpečnostnými zložkami a trestnoprávnymi inštitútmi, ktoré napomáhajú k odhaľovaniu

bezpečnostných hrozieb. Vnútroštátne prostriedky sa môžu v jednotlivých krajinách líšiť, avšak ich podstata je viacmennej identická.

2.3 Medzinárodné prostriedky boja proti bezpečnostným hrozbám

K medzinárodným prostriedkom boja proti aktuálnym bezpečnostným hrozbám je prioritne potrebné zaradiť predovšetkým medzinárodné medzivládne organizácie bezpečnostného charakteru reprezentované konkrétnymi cieľmi a funkciami. K takýmto bezpečnostným organizáciám je potrebné zaradiť:

- a) Organizáciu Spojených národov,
- b) Organizáciu Severoatlantickej zmluvy,
- c) Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe,
- d) Medzinárodnú organizáciu kriminálnej polície (Interpol),
- e) Európsky policajný úrad (Europol).

Predstavená bude stručná charakteristika fungovania a aktivít týchto významných medzivládnych organizácií, ktorých cieľom je bojovať proti existujúcim hrozbám a garantovať tak medzinárodný mier a bezpečnosť.

Hlavným subjektom v boji proti existujúcim hrozbám by mala byť OSN, ktorá je prostredníctvom Bezpečnostnej rady OSN garantom mieru a bezpečnosti. Organizácia Spojených národov ako organizácia vybudovaná na základoch medzinárodného práva verejného, ktorého je zároveň garantom, by sa prioritne mala zaujímať o udržiavanie mieru a bezpečnosti vo svete, a to tým, že bude minimalizovať tak vojenské, ako aj nevojenské hrozby. Základnej charakteristike OSN sa budeme venovať v samostatnej kapitole.

2.3.1 Organizácia Severoatlantickej zmluvy

Ďalšou bezpečnostnou organizáciou, ktorá je zodpovedná za mier a bezpečnosť vo svete a mala by reagovať adekvátne na jednotlivé hrozby, je Organizácia Severoatlantickej zmluvy. Táto organizácia predstavuje systém kolektívnej sebaobrany. Pretože ide o kolektívnu organizáciu vojensko-politickej povahy, jej primárnym cieľom je bezpečnosť jej členov, ktorí v tejto oblasti úzko spolupracujú. Podobne ako ostatné moderné medzinárodné organizácie, tak aj NATO je vybudované na dodržiavaní princípu demokracie a dodržiavania ľudských práv. Jednotlivé členské štáty tejto bezpečnostnej organizácie si zachovávajú plnú suverenitu. NATO vzniklo podpísaním Washingtonskej zmluvy dňa 4. apríla 1949. Napriek

tomu, že NATO je bezpečnostnou organizáciou vojensko-politickej povahy, jej primárnym záväzkom, ktorý je vyjadrený v zakladajúcej zmluve, je predchádzanie sporom a zároveň v prípade existencie sporu, vyriešenie tohto sporu mierovými prostriedkami. NATO je vybudované na spolupráci vo vyššie vymedzenej oblasti. Táto spolupráca je zakotvená aj v článku 5 Severoatlantickej zmluvy. Strany sa dohodli, že ozbrojený útok proti jednej alebo viacerým z nich v Európe alebo v Severnej Amerike, sa bude považovať za útok namierený proti všetkým stranám a následne sa dohodli, že ak dôjde k takémuto útoku, každá zo strán, uplatňujúc zákonnú obranu, individuálnu a kolektívnu, uznanú článkom 51 Charty Spojených národov, napomôže napadnutej strane alebo stranám, prijímúc individuálne a na základe dohovoru s ostatnými stranami také akcie, ktoré považuje za potrebné, vrátane použitia ozbrojených síl k nastoleniu a udržaniu bezpečnosti v severoatlantickom regióne. NATO je však pri použití vojenskej sily povinné konzultovať jej použitie s Bezpečnostnou radou OSN. NATO má teda notifikačnú povinnosť voči Bezpečnostnej rade OSN, ktorá je jediným orgánom chrániacim medzinárodný mier a bezpečnosť.

Organizácia Severoatlantickej zmluvy, označovaná aj ako NATO, je bezpečnostnou organizáciou, ktorej členská základňa je tvorená 28 štátmi. Pretože ide o kolektívnu organizáciu vojensko-politickej povahy, jej primárnym cieľom je bezpečnosť jej členov, ktorí v tejto oblasti úzko spolupracujú. Podobne ako ostatné moderné medzinárodné organizácie, tak aj NATO je vybudované na dodržiavaní princípu demokracie a dodržiavania ľudských práv. Jednotlivé členské štáty tejto bezpečnostnej organizácie si zachovávajú plnú suverenitu. NATO vzniklo podpísaním Washingtonskej zmluvy dňa 4. apríla 1949. Predchodcom tejto kolektívnej bezpečnostnej organizácie bol Bruselský pakt z roku 1948. Išlo o organizáciu, ktorá združovala štáty Beneluxu, Francúzska a Veľkej Británie za účelom obrany voči prípadnému útoku Sovietskeho zväzu v rokoch po druhej svetovej vojne.

Prostriedky, ktorými aliancia vykonáva svoju bezpečnostnú politiku, zahŕňajú:

- zachovávanie dostatočnej vojenskej sily potrebnej na zabránenie vojnám a zachovanie efektívnej obrany,
- schopnosť čeliť krízam ovplyvňujúcim bezpečnosť svojich členov,
- aktívnu podporu dialógu s inými národmi a kooperatívny prístup k otázkam európskej bezpečnosti, vrátane podpory opatrení, zameraných na dosiahnutie pokroku v oblasti kontroly zbrojenia a odzbrojenia.⁵³

⁵³ <http://www.euroinfo.gov.sk/132/nato/>

Na tomto mieste je potrebné spomenúť, že takmer všetky štáty, s výnimkou Islandu, disponujú vlastnými ozbrojenými silami. Tri štáty, ktoré sú aj stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN, Francúzsko, Veľká Británia a Spojené štáty, majú aj jadrové zbrane.

Pre dosiahnutie základných cieľov aliancia:

- vytvára nevyhnutnú súčasť stabilného bezpečnostného prostredia v Európe založeného na rozvíjaní demokratických inštitúcií a oddanosti mierovému riešeniu konfliktov,
- v súlade s článkom 4 Severoatlantickej zmluvy slúži ako transatlantické fórum na konzultáciu spojencov o akýchkoľvek otázkach, ovplyvňujúcich životné záujmy svojich členov, vrátane vývoja, ktorý môže ohrozovať ich bezpečnosť. Pomáha zosúladiť ich úsilie v oblastiach spoločného záujmu,
- zabezpečuje odstrašovanie a ochranu proti akejkoľvek forme agresie voči teritóriu ktoréhokoľvek členského štátu NATO,
- zachováva strategickú rovnováhu v Európe.⁵⁴

V histórii NATO došlo k viacerým závažným rozhodnutiam. Je potrebné spomenúť vystúpenie Francúzska z tejto organizácie v júli 1966. Francúzsko sa vrátilo do štruktúry NATO ako plnohodnotný člen až v roku 2009. Neskôr v roku 1974 vystúpilo Grécko, ktoré sa vrátilo do štruktúr NATO v roku 1980. Odchodom hrozil aj Island. Príčinou bol spor s Veľkou Britániou o rybolove. Dôležitým míľnikom bolo podpísanie významnej dohody medzi členskými štátmi Varšavskej zmluvy a NATO. Išlo o Dohodu o konvenčných ozbrojených silách a o Spoločnú deklaráciu o neútočení. K podpisu došlo v novembri 1990 v Paríži. Nasledoval významný míľnik, konkrétne to bol 10. – 11. január 1994, kedy NATO prijalo Program pod názvom Partnerstvo za mier a pozvalo k spolupráci všetky bývalé krajiny Sovietskeho zväzu.

Členstvu v NATO sa venuje článok 10 Severoatlantickej zmluvy. Strany môžu jednotným súhlasom prizvať ktorúkoľvek európsku krajinu, aby nasledovala princípy tejto Zmluvy a prispela tak k bezpečnosti severoatlantického regiónu. Každá takto prizvaná krajina sa môže stať stranou tejto Zmluvy, predložiť svoj nástroj pristúpenia vláde Spojených štátov amerických. Táto bude informovať každú zo strán o uložení každého nástroja pristúpenia.

Členstvo v Aliancii predstavuje súbor výhod a oprávnení, ako aj povinností a záväzkov. Členské krajiny sú viazané predovšetkým týmito záväzkami:

⁵⁴ <http://www.euroinfo.gov.sk/132/nato/>

- záväzok riešiť svoje spory predovšetkým mierovou cestou a vystríhať sa použitia sily či hrozby silou (článok 1),
- záväzok posilňovania mierových a priateľských vzťahov medzi štátmi (článok 2),
- záväzok podporovať vzájomnú hospodársku spoluprácu (článok 2),
- záväzok udržiavať svoju obranyschopnosť a rozvíjať svoju spôsobilosť odvrátiť ozbrojený útok (článok 3),
- záväzok pomoci v prípade ozbrojeného útoku na ktoréhokoľvek člena Aliancie (článok 5),
- záväzok lojality voči Aliancii (článok 8).⁵⁵

Najdôležitejším je predovšetkým článok 5, ktorý sme zadefinovali vyššie a týka sa spolupráce v prípade vojenských akcií, ktoré sa týkajú kolektívnej obrany, kedy sú všetky štáty povinné pomôcť členskému štátu, voči ktorému smeruje útok zo strany agresora. Sebaobrana tu naberá nový rozmer, ktorý je možné charakterizovať aj ako povinnosť. Ide teda o povinnosť pomoci členských krajín poškodenému štátu.

NATO je miesto, kde dochádza k výmene informácií, myšlienok či postupov, ktoré sú nevyhnutné na prijatie rozhodnutí medzi členskými krajinami. Rozhodnutia sú prijímané spoločným konsenzom všetkých členských krajín.

Štruktúra NATO

Štruktúra NATO je rozdelená do dvoch základných oblastí:

- politická/civilná štruktúra a
- vojenská štruktúra.

Civilná štruktúra je tvorená niekoľkými orgánmi:

Severoatlantická rada (označovaná aj ako Rada NATO) má efektívnu politickú právomoc a kompetencie prijímať rozhodnutia NATO. Severoatlantická rada je zložená zo stálych predstaviteľov na úrovni veľvyslancov všetkých 28 členských krajín NATO, ktorí sa schádzajú minimálne raz do týždňa. Rada sa pravidelne stretáva aj na najvyšších úrovniach (na úrovni ministrov zahraničných vecí, ministrov obrany alebo najvyšších predstaviteľov štátov a vlád), pričom jej rozhodnutia majú rovnaký status a autoritu, nech sa stretáva na

⁵⁵ Porov.: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 290 – 291.

akejkoľvek úrovni. Zasadaniam rady predsedá jej predseda, ktorý je zároveň **generálnym tajomníkom NATO**. Súčasným generálnym tajomníkom je od 1. augusta 2009 **Anders Fogh Rasmussen** (Dánsko).⁵⁶

Severoatlantická rada sa stretáva aj na úrovni stálych delegátov členských krajín. Títo majú dvojakú úlohu:

- reprezentovať a zastupovať svoju krajinu v postavení stálych zástupcov v rámci multilaterálnej diplomacie Organizácie a členských štátov,
- zúčastňovať sa pravidelných konzultácií a rokovaní NATO minimálne raz do týždňa v sídle Organizácie v Bruseli.⁵⁷

K ďalším významným orgánom, ktoré spadajú pod charakter civilnej štruktúry, je potrebné zaradiť:

Výbor pre obranné plánovanie NATO bol vytvorený v roku 1963 predovšetkým na analýzu národných obranných výdavkov a koordináciu vojenského plánovania, ozbrojených síl a vyzbrojovania.

Výbor pre jadrové plánovanie NATO je základným fórom na konzultácie o otázkach súvisiacich s úlohou jadrových síl v bezpečnostnej a obrannej politike. V skupine nie je zastúpené Francúzsko, Island je pozorovateľom.

Hlavné výbory NATO pomáhajú riešiť špecifické úlohy v oblasti politickej, ekonomickej a vojenskej.

Sekretariát spravuje administratívny chod Organizácie, zabezpečuje publikáciu a archiváciu dokumentov, zhromažďuje podklady k rokovaniam. Na čele je **generálny tajomník NATO**, ktorý je najvyšší politický medzinárodný predstaviteľ NATO a predseda Rady NATO, predseda Výboru pre plánovanie a Výboru pre jadrové plánovanie. Riadi medzinárodný sekretariát, je hlavným hovorcom.

Medzinárodný sekretariát NATO slúži Rade a výborom, ktoré sú jej podriadené. Rieši politické záležitosti, obranu, infraštruktúru, logistiku, vedu, životné prostredie a financie.

Vojenská štruktúra je tvorená týmito orgánmi:

Vojenský výbor NATO je najvyšší vojenský orgán pod politickou právomocou Rady. Skladá sa z náčelníkov štábov členských krajín. Island je zastúpený civilným zástupcom.

⁵⁶ http://www.mzv.sk/sk/zahranicna_politika/slovensko_v_nato-o_nato

⁵⁷ Porov.: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 291.

Vojenský výbor podlieha politickej kontrole Severoatlantickej rady. Podľa závažnosti prerokúvanej otázky sa stretáva na úrovni ministrov obrany členských štátov a tiež na úrovni stálych vojenských predstaviteľov členských štátov. Vojenský výbor predkladá Severoatlantickej rade svoje odporúčania v strategicko-vojenských otázkach a riadi celú vojenskú zložku štruktúrovanú do viacerých orgánov vojenskej povahy.

Medzinárodný vojenský štáb NATO pomáha Vojenskému výboru pri riešení vojenských otázok.

Integrovaná vojenská štruktúra NATO je pod politickou kontrolou a podlieha veleniu na najvyššom stupni. Je základňou na obranu členských štátov.

Veliteľstvo spojeneckých síl pre operácie sídli v Belgicku pri meste Mons. Zodpovedá za oblasť plánovania a realizácie spoločných operácií spojeneckých vojenských síl na dosiahnutie politických cieľov Aliancie.

Veliteľstvo spojeneckých síl pre transformáciu zodpovedá za podporu a dohľad nad transformáciou spojeneckých síl a spôsobilostí so sídlom v americkom Norfolku.

K ďalším orgánom je potrebné zaradiť aj **Parlamentné zhromaždenie NATO**. Ide o inštitúciu, ktorá je funkčná od roku 1955 a pôsobí ako medziparlamentné fórum všetkých členských krajín.

Združenie Severoatlantickej zmluvy je mimovládnu organizáciou, ktorú tvoria dobrovoľné národné organizácie (atlantické komisie, združenia) jednotlivých členských krajín.

Veľmi významná je spolupráca NATO s partnerskými krajinami po celom svete. Konkrétne to je 22 krajín, ktoré spolupracujú s NATO v rôznych oblastiach predovšetkým v otázkach bezpečnostnej povahy. Partnerskou krajinou, ktorá má špecifické postavenie, je aj Rusko. Špecifické postavenie je dané existenciou osobitného orgánu Rada NATO – Rusko. Členské krajiny a Rusko existenciou tohto orgánu vyjadrujú blízku spoluprácu v oblasti boja proti terorizmu, prevencie konfliktov, kontroly zbrojovania, spoločných vojenských cvičení a pod. Tento špecifický orgán vznikol v roku 2002. Rusko však malo status partnerskej krajiny od roku 1994.

NATO venuje priestor aj vedeckej činnosti. Aliancia sa už niekoľko desiatok rokov aktívne zaoberá vedeckými programami napr. z oblasti ochrany životného prostredia, hospodárenia s prírodnými zdrojmi, udržiavania silnej hospodárskej základne či ochrany zdravia. Základnými orgánmi aliancie pre oblasť vedy a techniky sú **Vedecký výbor NATO** a **Výbor pre výzvy modernej spoločnosti**.

Slovenská republika, ako plnohodnotný partner tejto bezpečnostnej organizácie, sa spolupodieľa na príprave a faktickom výkone misií, ktoré sú vykonávané pod mandátom NATO.

Príkladom misií, na ktorých sa aktívne zúčastnila, resp. zúčastňuje aj Slovenská republika, je:

- Misia SFOR, označovaná aj ako Sily pre stabilizáciu situácie, pôsobila v rozmedzí rokov 1998 až 2004. Aj tejto misie sa Slovenská republika zúčastnila ako nečlenský štát NATO. Misia pôsobila na území Bosny a Hercegoviny.
- Misia KFOR v Kosove, ktorá bola vytvorená v roku 1999. Intervencia NATO v Bosne a Hercegovine v lete 1995 predstavovala pre Alianciu bod zlomu. Spočiatku sa NATO angažovalo vo vojne v Bosne s cieľom podpory úsilia Spojených národov presadiť ekonomické sankcie, zbrojné embargo a bezletovú zónu a poskytnúť vojenské operačné plánovanie. Tieto opatrenia pomohli zmierniť konflikt a zachránili životy, ale ukázalo sa, že nie sú dostatočné na ukončenie vojny. Oproti tomu 12-dňová letecká kampaň NATO položila základy pre uzavretie Daytonskej dohody, mierovej zmluvy, ktorou sa ukončila vojna v Bosne a ktorá vstúpila do platnosti 20. decembra 1995. V súlade so zmluvnými podmienkami dohody NATO po prvýkrát vyslalo vojakov do operácie na udržiavanie mieru v rozsahu 60-tisíc vojakov Implementačných síl (Implementation Force, IFOR). Nasadenie síl IFOR, v ktorých boli vojaci z krajín NATO, ako aj z nečlenských krajín, bolo prvou veľkou operačnou vojenskou akciou pozemných jednotiek a významne prispelo k pretvoreniu identity Aliancie po studenej vojne. Proces adaptácie a učenia sa prejavil najmä v spôsobe, akým sa vyvíjalo udržiavanie mieru v Bosne a Hercegovine pod ochranou IFOR a neskôr jeho nasledovníkom, Stabilizačných síl NATO (Stabilisation Force, SFOR). Zároveň predstavoval životne dôležitú lekciu, ktorá poslúžila počas nasadenia Kosovských síl NATO (Kosovo Force, KFOR) v júni 1999.⁵⁸ Slovenská republika sa zúčastnila na tejto misii ako nečlenský štát od roku 1999. Od roku 1999 operovala v Kosove ženijná jednotka v počte 40 vojakov pod rakúskym velením. Práve misia KFOR má pre Slovenskú republiku nešťastný koniec, kedy zahynulo 41 vojakov v dôsledku pádu lietadla, ktoré bolo na spätočnej ceste z misie v Kosove. Letecká katastrofa sa stala 16. januára roku 2006 a to len 20 km od košického letiska, kde malo lietadlo pristáť.

⁵⁸ Pozri bližšie: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/slovak/art1.html>

- Misia AFOR, ktorá bola vykonávaná zo strany Slovenskej republiky v roku 1999, kedy vláda Slovenskej republiky vyslala ženijnú jednotku v počte 40 vojakov do Albánska. Slovenská jednotka operovala pod velením belgického kontingentu.
- Misia ISAF v Afganistane vytvorená v roku 2001. Vojenská operácia (ďalej len „operácia“) ISAF bola spustená rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 1386 z 20. decembra 2001 a bola prvotne zameraná na poskytovanie bezpečnosti v hlavnom meste Afganistanu, Kábule. Zodpovednosť za operáciu ISAF prevzalo v auguste 2003 NATO. V októbri 2003 rozhodla Bezpečnostná rada OSN o rozšírení mandátu ISAF, čo umožnilo postupné rozšírenie tejto operácie v rámci celého Afganistanu. Rozšírenie operácie ISAF na celé územie Afganistanu pod vedením NATO prebehlo v 4 fázach (v poradí sever, západ, juh a východ krajiny) v priebehu decembra 2003 až októbra 2006. Rozširovanie operácie ISAF bolo uskutočnené hlavne prostredníctvom provinčných rekonštrukčných tímov (PRT), ktorých úlohou sa stalo rozširovanie právomocí centrálnej afganskej vlády a podpora bezpečnosti a rozvoja Afganistanu. Popri vojenskom úsilí prebiehali v krajine aj politické procesy, ktorých cieľom bolo nasmerovať Afganistan na cestu stability a rozvoja. Popri fungujúcich PRT zohrávala v krajine čoraz väčšiu úlohu centrálna afganská vláda pod vedením prezidenta Hamída Karzaja. V priebehu nasledujúcich rokov postupne dochádzalo k zapájaniu väčšieho počtu krajín a zvyšovaniu počtov ich príspevkov v tejto operácii, ktoré v decembri 2012 predstavovali 102 011 vojakov z 50 krajín. Na summite hláv štátov a vlád krajín NATO v Lisabone (19. – 20. novembra 2010) bol formálne spustený proces odovzdávania zodpovednosti (proces tranzície) za bezpečnostnú situáciu v Afganistane do rúk afganskej vlády. Spoločný návrh koncepcie prechodu zodpovednosti bol formálne potvrdený afganskou vládou a medzinárodným spoločenstvom na konferencii v Kábule ešte v júli 2010. Operácia ISAF je v súčasnosti v poslednej etape odovzdávania zodpovednosti za bezpečnosť a správu krajiny do rúk afganských orgánov a mala by byť ukončená do roku 2014.⁵⁹
- Misia NTM – I označovaná aj ako tréningová misia NATO v Iraku. Slovenská republika sa aktívne podieľala na nastolení mieru v Iraku a na jeho obnove účasťou príslušníkov ozbrojených síl Slovenskej republiky v koalíčnej operácii Iracká sloboda a v rámci Výcvikovej misie NATO v Iraku (NTM-I).

⁵⁹ Pozri bližšie: <http://www.mod.gov.sk/operacia-isaf-afganistan/>

Organizácia Severoatlantickej organizácie je významnou organizáciou vojensko-politickej povahy, ktorej členom je od roku 2004 aj Slovenská republika. Slovenská republika sa aktívne zúčastňuje na rozhodovacích procesoch tejto bezpečnostnej organizácie, ako aj na faktickom výkone misií, ktoré sú koordinované touto organizáciou. Sídлом tejto medzinárodnej organizácie je Brusel.

2.3.2 Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

Významnou bezpečnostnou organizáciou je **Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe**. Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (*Organization for Security and Co-operation in Europe*), označovaná pod skratkou OBSE, je významnou bezpečnostnou organizáciou, pre ktorú je charakteristický demilitarizovaný charakter, označovaný aj ako demilitarizovaný koncept bezpečnosti. Tento demilitarizovaný charakter je daný jednak jej organizačnou štruktúrou, ale predovšetkým neexistenciou ozbrojených síl, ktoré by dodali tejto bezpečnostnej organizácii vojenskú povahu, na ktorej je vybudované NATO.

Tou najvýznamnejšou charakteristickou črtou tejto medzinárodnej organizácie je skutočnosť, že organizácia nedisponuje medzinárodnoprávnou subjektivitou. OBSE funguje na báze kooperácie medzi jej členmi, a to najmä v oblasti bezpečnosti, pre ktorú je charakteristický demilitarizovaný charakter, tak ako to je už vyššie uvedené. Otázka pôsobenia v oblasti bezpečnosti je teda postavená na konsenze a úzkej spolupráci jej členov. Práve absencia právnej subjektivity bráni OBSE prijímaniu právne zaväzujúcich rozhodnutí. Na druhej strane, rozhodnutia, ktoré OBSE prijíma, majú vysokú politickú a morálnu váhu, umocnenú konsenzuálnou povahou ich prijímania. OBSE má väčšinu atribútov klasickej medzinárodnej organizácie: rozhodovacie orgány, stále sídlo a inštitúcie, stály personál, pravidelný rozpočet a operácie v teréne. Väčšina jej nástrojov, rozhodnutí a záväzkov je tvorená právnym jazykom, ktorého interpretácia vyžaduje chápanie princípov medzinárodného práva verejného a zmluvného práva. Okrem toho, fakt, že rozhodnutia OBSE nie sú právne zaväzujúce, neznamena, že možno zľahčovať ich efektívnosť najmä v prípade, ak boli podpísané na najvyššej politickej úrovni. Otázne je tiež to, či zámer členských štátov prijímať rozhodnutia na politickej úrovni diskvalifikuje prijaté dokumenty ako *opinio juris*.⁶⁰

⁶⁰ CHRENŠŤ, J. 2017. *Ochrana práv Rómov a Sintov v činnosti Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe*. In: Postavenie menšín pred a po vstupe štátu do Európskej únie: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. S. 212.

OBSE bola prvá medzinárodná bezpečnostná organizácia, ktorá prijala koncept tzv. **komprehenzívnej a kooperatívnej bezpečnosti**. Ide o chápanie bezpečnosti v čo najširšom rozmere, kedy **ochrana ľudských práv a základných slobôd spolu so zodpovedným ekonomickým a environmentálnym spravovaním sú považované za rovnako dôležité prvky** v budovaní dlhodobu udržateľného mieru a bezpečnosti **ako politicko-vojenská spolupráca**. Ako sme už naznačili v predchádzajúcej vete, komprehenzívny koncept bezpečnosti zahŕňa tri vzájomne sa dopĺňujúce dimenzie (pôvodne označované ako „koše“⁶¹). **Politicko-vojenská dimenzia, ekonomická a environmentálna dimenzia a ľudská dimenzia**. Úzko spätý s komprehenzívnym chápaním je aj kooperatívny prístup. OBSE vychádza z premisy, že **bezpečnosť** (v komprehenzívnom poňatí) **je nedeliteľná**. Znamená to, že spolupráca je prínosná pre všetky zúčastnené štáty, pretože ohrozenie bezpečnosti v jednom alebo jedným štátom môže ohroziť bezpečnosť ostatných štátov. Z tohto dôvodu by žiaden zúčastnený štát nemal budovať svoju bezpečnosť na úkor iného štátu.⁶²

Organizácia bola založená 1. augusta roku 1975 a jej Zakladajúcim dokumentom je Záverečný akt Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe. Ako konštatuje K. Marczyová, vo svojom období bola dôležitým momentom pre rozvoj ľudských práv. „Stretnutia na jednotlivých schôdzach boli prínosom v riešení problému ľudských práv a slobôd. Rokovania priniesli závery, v ktorých sa konštatovalo, že je potrebné zdokonaľovať vnútroštátne zákonodarstvo a iné právne predpisy v oblasti občianskych, politických, sociálnych, kultúrnych a iných práv.“⁶³ Súčasnú sídlo organizácie je vo Viedni. Členská základňa tejto organizácie je tvorená 57 štátmi a 11 partnerskými štátmi. Napriek názvu, ktorý označuje európsky kontinent, je potrebné poukázať, že táto organizácia združuje okrem štátov Európy aj štáty Ázie či Severnej Ameriky. Napriek tomu, že OBSE je bezpečnostnou organizáciou, jej členovia podporujú demokraciu a najmä dodržiavanie ľudských práv a slobôd, princípy právneho štátu, ochranu životného prostredia a pod.

Činnosť OBSE sa sústreďuje do niekoľkých oblastí:

- kontrola zbrojenia,
- bezpečnosť hraníc,
- boj proti obchodovaniu s ľuďmi,

⁶¹ Bližšie pozri: JANKŮ, M., JANKŮ, J. 2010. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, s. 158 – 167.

⁶² CHRENŠŤ, J. 2017. *Ochrana práv Rómov a Sintov v činnosti Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe*. In: Postavenie menšín pred a po vstupe štátu do Európskej únie : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. S. 212

⁶³ MARCZYOVÁ, K. In SVÁK, J. a kol. 2008. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Akadémia PZ, 2008. s. 194.

- boj proti terorizmu,
- prevencia konfliktov,
- ekonomické aktivity,
- vzdelávanie,
- voľby,
- rodová rovnosť,
- vládna podpora,
- sloboda médií a rozvoj,
- vojenské reformy a spolupráca,
- práva menšín,
- policajná spolupráca,
- tolerancia a nediskriminácia.

Organizácia teda pôsobí v rôznych oblastiach, pričom na dosiahnutie konkrétnych cieľov spolupracuje jednak s členskými a partnerskými štátmi alebo aj s medzinárodnými organizáciami. Dôkazom tejto spolupráce je aj skutočnosť, že OBSE má status pozorovateľa pri Valnom zhromaždení OSN. Podobne ako drvivá väčšina medzinárodných organizácií, tak aj OBSE je vybudovaná na kooperačnom princípe. Pre prijatie rozhodnutia je nevyhnutný konsenzus všetkých členských štátov. Rozhodnutia sú záväzné. Samotná implementácia je postavená na dobrej vôli štátov.

2.3.3 Medzinárodná organizácia kriminálnej polície

Najvýznamnejšou organizáciou, ktorá aj prakticky odpovedá na existujúce hrozby, prioritne na tie nevojenské, je Medzinárodná organizácia kriminálnej polície, známa aj pod skratkou Interpol. Jej primárnym cieľom je boj s trestnou činnosťou v celosvetovom meradle. Organizácia bola založená v roku 1923, sídli vo francúzskom Lyone a v súčasnosti je členská základňa tvorená 190 členmi. Interpol je najväčšou medzinárodnou policajnou organizáciou. Dokumentom, ktorý obsahuje základnú charakteristiku tejto organizácie, ako aj vymedzenie základných cieľov, organizačnú štruktúru, nové členstvo a pod., je Ústava Interpolu, ktorá bola prijatá v roku 1956. Hlavnou úlohou Interpolu je zabezpečenie efektívnej medzinárodnej výmeny kriminálnych informácií za účelom objasňovania a prevencie kriminálnej trestnej činnosti. Zároveň je hlavnou úlohou tejto organizácie zabezpečovať policajnú spoluprácu členských štátov v boji s kriminalitou pri plnom rešpektovaní a prioritne národného zákonodarstva členskej krajiny a jej záväzkov, vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv.

Významnou súčasťou Interpolu sú národné ústredne, ktoré fungujú v každej členskej krajine. Výnimkou nie je ani Slovenská republika, ktorá je plnohodnotným členom tejto významnej organizácie. **Národné ústredne** sú spojovacím prvkom medzi členským štátom a Interpolom. Sú pracoviskami, ktoré komunikujú s generálnym sekretariátom, od ktorého prijímajú relevantné informácie alebo ktorému takéto informácie zasielajú. Národné ústredne plnia funkciu styčného prvku medzi operatívnymi aktivitami útvarov rozličných policajných služieb, kedykoľvek tieto aktivity obsahujú medzinárodný prvok. Ústredne slúžia ako iniciátor v prípadoch činností, majúcich charakter právnej pomoci, napr. žiadosti o spoluprácu, vedúce k zadržaniu osoby s následnou extradíciou (vydaním). Vo svojej činnosti úzko spolupracujú s ministerstvom spravodlivosti, generálnou prokuratúrou, hlavne v oblasti vykonávania právnej pomoci pre zahraničné policajné a justičné zložky, ako i pri realizácii extradícií hľadaných osôb. Spolupracuje so slovenskými a zahraničnými policajnými zložkami.⁶⁴ Pokiaľ ide o právny základ tejto organizácie, tak najdôležitejšie sú predovšetkým článok 2 a 3 Ústavy. V súlade s týmito ustanoveniami Interpol zabezpečuje spoluprácu medzi členskými štátmi v boji proti trestnej činnosti, pri plnom rešpektovaní národnej legislatívy jednotlivých krajín a ich záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv v duchu Všeobecnej Deklarácie ľudských práv (článok 2 Ústavy). Čl. 3 špecifikuje charakter činnosti Interpolu. Tento článok vyjadruje zákaz šetrenia a iných zásahov v prípadoch politického, vojenského, náboženského a rasového charakteru. Vo všetkých ostatných oblastiach, okrem týchto predstavených, je medzinárodná spolupráca vítaná. Činnosť Interpolu sa zameriava najmä na:

- boj proti medzinárodnému terorizmu,
- boj proti finančnej kriminalite,
- boj proti obchodovaniu s ľuďmi,
- boj proti výrobe a distribúcii drog,
- boj proti počítačovej kriminalite,
- boj proti obchodovaniu so zbraňami a pod.

Interpol realizuje svoju činnosť nepretržite 365 dní v roku, 24 hodín denne. K oficiálnym komunikačným jazykom je potrebné zaradiť angličtinu, španielčinu, francúzštinu a arabčinu.

⁶⁴ Pozri bližšie: <http://www.minv.sk/?narodna-ustredna-interpol>

2.3.4 Európsky policajný úrad

Podobne ako Interpol, je nevyhnutné spomenúť aj činnosť Europolu, teda Európskeho policajného úradu. Európsky policajný úrad (Europol) je organizáciou, ktorá funguje pod záštitou Európskej únie. Táto organizácia je zameraná na spoluprácu členských krajín v odhaľovaní trestnej činnosti, ktorej obsahom je aj cezhraničný prvok. Ide teda o trestnú činnosť, ktorá presahuje hranice konkrétneho štátu, pričom táto trestná činnosť môže mať rôzne podoby. Príkladom je príprava trestného činu v jednej krajine, spáchanie a dokonanie trestného činu v ďalšej krajine a napokon ukrývanie páchatel'a v tretej krajine a podobne. Organizácia je limitovaná na členské krajiny Európskej únie. Avšak ako organizácia spolupracuje aj s nečlenskými krajinami a organizáciami, pričom najvýznamnejšia je spolupráca s Interpolom. Základným prvkom tejto spolupráce je existencia policajných zložiek v členských krajinách Európskej únie. V prípade Slovenskej republiky je to Policajný zbor. Polícia, ako orgán činný v trestnom konaní, plní nezastupiteľné úlohy. Vhodne túto dôležitosť opisuje Šramel: „Polícia predstavuje v každom štáte mimoriadne významnú inštitúciu, ktorá realizuje právo občanov na ochranu pred trestnými činmi, páchanými inými osobami. Otázka vnútornej bezpečnosti patrí k jedným zo základných faktorov ovplyvňujúcich vývoj hospodárskych, sociálnych a politických vzťahov, a v prípade, ak dôjde k narušeniu týchto vzťahov, dochádza i k úpadku samotnej spoločnosti. Úlohou polície je preto poskytovať ochranu bezporuchovému fungovaniu spoločenských vzťahov a minimalizovať neoprávnené zásahy iných osôb do tejto sféry. Polícia ako inštitúcia tak plní v spoločnosti dôležité úlohy v boji proti kriminalite.“⁶⁵ Jednotlivé úlohy polície sú vykonávané a realizované tak na vnútroštátnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Práve medzinárodná úroveň je reprezentovaná aj spoluprácou v rámci Európskeho policajného úradu. V súčasnosti je právnym základom Europolu Rozhodnutie Rady č. 371/2009 zo 4. apríla 2009. Tento dokument, ako výsledok normotvornej činnosti Rady, dal Europolu status plnohodnotnej agentúry Európskej únie s novým právnym rámcom a posilneným mandátom. Europol je teda plnohodnotnou organizáciou, ktorá má v každom členskom štáte postavenie právnickej osoby, čo jej umožňuje disponovať najvyššou právnou a zmluvnou spôsobilosťou. Základný cieľ Europolu je vymedzený v článku 3 Rozhodnutia Rady:

„Cieľom Europolu je poskytovať pomoc a podporu činnostiam vykonávaným príslušnými orgánmi členských štátov a ich vzájomná spolupráca pri predchádzaní

⁶⁵ ŠRAMEL, B. 2011. *K organizácii a postaveniu polície v trestnom konaní vo vybraných krajinách sveta*, IN: *Justičná revue*, 63, 2011, č. 4, s. 623.

organizovanej trestnej činnosti, terorizmu a iným závažným formám trestnej činnosti, ktorá sa týka dvoch alebo viacerých členských štátov, a v boji proti takýmto činnostiam.“⁶⁶

Základnou filozofiou Europolu je teda spolupráca v prevencii a v boji proti závažnej trestnej činnosti v krajinách Európskej únie. Pole pôsobenia, resp. okruh trestných činov, je taktiež vymedzený priamo v dokumente. Konkrétne ide o tieto okruhy trestných činov: nedovolené obchodovanie s omamnými látkami, pranie špinavých peňazí, trestná činnosť spojená s jadrovými a rádioaktívnymi materiálmi, nedovolené prevádzačstvo migrantov, obchodovanie s ľuďmi, trestné činy súvisiace s motorovými vozidlami, vražda, závažné ublíženie na zdraví, nedovolené obchodovanie s ľudskými orgánmi a tkanivami, únos, obmedzovanie osobnej slobody a branie rukojemníka, rasizmus a xenofóbia, organizovaná lúpež, nedovolené obchodovanie s kultúrnymi predmetmi vrátane starožitností a umeleckých diel, podvod a podvodné konanie, vymáhanie peňazí alebo inej výhody a vydieranie, falšovanie, pozmeňovanie výrobkov vrátane konaní porušujúcich práva duševného vlastníctva alebo ich distribúcia, falšovanie a pozmeňovanie verejných listín a obchodovanie s takými listinami, falšovanie a pozmeňovanie peňazí a platobných prostriedkov, počítačová kriminalita, korupcia, nedovolené obchodovanie so zbraňami, strelivom a výbušninami, nedovolené obchodovanie s ohrozenými živočíšnymi druhmi, nedovolené obchodovanie s ohrozenými rastlinnými druhmi a odrodami, trestné činy proti životnému prostrediu, nedovolené obchodovanie s hormonálnymi látkami a ďalšími prostriedkami na podporu rastu.⁶⁷

Okrem uvedených trestných činov sú to aj tzv. súvisiace trestné činy, ktoré patria do pôsobnosti Europolu. Konkrétne ide o trestné činy spáchané s cieľom získať prostriedky na páchanie trestných činov, trestné činy spáchané s cieľom uľahčiť alebo uskutočniť trestné činy a napokon aj trestné činy spáchané na zabezpečenie beztrestnosti trestných činov.

Naplnenie cieľa je podporované konkrétnymi úlohami. K týmto úlohám v súlade s Rozhodnutím Rady je možné zaradiť:

- a) zhromažďovať, uchovávať, spracúvať, analyzovať a vymieňať informácie a spravodajské informácie;
- b) bezodkladne oznámiť príslušným orgánom členských štátov prostredníctvom národnej jednotky informácie, ktoré sa týchto štátov týkajú, a oznamovať akékoľvek zistené súvislosti medzi trestnými činmi;

⁶⁶ Čl. 3 Rozhodnutia Rady č. 371/2009, Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF>

⁶⁷ Porov.: príloha 1 Rozhodnutia Rady č. 371/2009, Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF>

- c) pomáhať pri vyšetrowaní v členských štátoch predovšetkým poskytnutím všetkých relevantných informácií národným jednotkám;
- d) požiadať príslušné orgány dotknutých členských štátov, aby v konkrétnych prípadoch začali, vykonali alebo koordinovali vyšetrowanie a navrhli zostavenie spoločného vyšetrovacieho tímu;
- e) poskytovať spravodajské informácie a analytickú podporu členským štátom v súvislosti s významnými medzinárodnými podujatiami;
- f) vypracúvať odhad hrozieb, strategické analýzy a všeobecné situačné správy týkajúce sa jeho cieľa vrátane odhadu hrozieb v súvislosti s organizovanou trestnou činnosťou.⁶⁸

Neoddeliteľnou a esenciálnou súčasťou Europolu sú práve národné jednotky. Tieto jednotky, pôsobiace na národnej úrovni konkrétnej členskej krajiny, sú orgánom, ktorý zhromažďuje základné informácie o trestnej činnosti, pohybe osôb vecí, súvisiacich s trestnou činnosťou. Tieto informácie, zozbierané z miestnych orgánov, sú zhromažďované na národnej úrovni a následne zasielané do centrály Europolu, kde sú tieto informácie ďalej analyzované a posúvané iným národným jednotkám členských krajín s cieľom čo najefektívnejšej spolupráce. Národné ústredne sú jediným styčným orgánom medzi Europolom a príslušnými orgánmi jednotlivých krajín. Vzťahy medzi Národnou ústredňou a príslušnými orgánmi sa riadia vnútroštátnymi právnymi predpismi jednotlivých krajín a najmä príslušnými ústavnými predpismi. **Národné jednotky:**

- a) „z vlastnej iniciatívy poskytujú Europolu informácie a spravodajské informácie potrebné na plnenie jeho úloh;
- b) poskytujú Europolu na požiadanie informácie, spravodajské informácie a poradenstvo;
- c) aktualizujú informácie a spravodajské informácie;
- d) v súlade s vnútroštátnym právom vyhodnocujú pre príslušné orgány informácie a spravodajské informácie a poskytujú im takéto materiály;
- e) obracajú sa na Europol so žiadosťami o poradenstvo, informácie, spravodajské informácie a analýzy; poskytujú Europolu informácie určené na uchovávanie v jeho databázach;
- f) zabezpečujú súlad s právom pri každej výmene informácií medzi nimi a Europolom.⁶⁹

⁶⁸ Čl. 5 Rozhodnutia Rady č. 371/2009, Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF>

Bezpochyby, pre stredoeurópsky región je významné zoskupenie Vyšehradskej skupiny, ktoré združuje Českú republiku, Maďarsko, Poľskú republiku a Slovenskú republiku. Ide o zoskupenie, ktoré navonok presadzuje spoločné záujmy na medzinárodnej scéne, pričom tieto záujmy sa týkajú tak bezpečnostných otázok, ako aj ekonomickej, kultúrnej či environmentálnej spolupráce.

2.4. Vnútroštátne prostriedky boja proti aktuálnym hrozbám

K vnútroštátnym prostriedkom boja proti aktuálnym bezpečnostným hrozbám je prioritne potrebné zaradiť bezpečnostné zbory. Jednak to je armáda a následne policajné zbory. Vnútroštátne prostriedky budú predstavené na legislatíve Slovenskej republiky, pričom budú analyzované aj konkrétne spôsoby boja proti aktuálnym hrozbám.

Bezpochyby, najvýznamnejším prostriedkom boja proti bezpečnostným hrozbám je spravodajská činnosť. Je potrebné zdôrazniť, že spravodajská činnosť môže byť realizovaná jedine, ak sú naplnené všetky zákonné predpoklady vyplývajúce z príslušnej legislatívy. V rámci Slovenskej republiky je zbieranie a vyhodnocovanie spravodajských informácií zverené viacerým bezpečnostným zložkám. Dominantnými sú:

- 1) Slovenská informačná služba, ktorá je upravená v zákone č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe,
- 2) Vojenské spravodajstvo, ktoré je upravené v zákone č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve,
- 3) Policajný zbor vymedzený zákonom č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

V zmysle zákona je **Slovenská informačná služba** štátnym orgánom: „ktorý plní úlohy vo veciach ochrany ústavného zriadenia, vnútorného poriadku, bezpečnosti štátu a ochrany zahraničnopolitických a hospodárskych záujmov štátu v rozsahu vymedzenom týmto zákonom. Vo svojej činnosti sa spravuje ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.“ (§ 1 zákona č. 46/1993 Z. z.).

Informačná služba v zmysle zákona a v rozsahu svojej pôsobnosti získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie o činnosti ohrozujúcej ústavné zriadenie, územnú celistvosť a zvrchovanosť Slovenskej republiky,

- a) činnosti smerujúcej proti bezpečnosti Slovenskej republiky,
- b) aktivite cudzích spravodajských služieb,
- c) organizovanej trestnej činnosti,

⁶⁹ Porov.: Čl. 8 Rozhodnutia Rady č. 371/2009, Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF>

- d) terorizme, vrátane informácií o účasti na terorizme, jeho financovaní alebo podporovaní,
- e) politickom a náboženskom extrémizme, extrémizme prejavujúcom sa násilným spôsobom a škodlivom sektárskom zoskupení,
- f) aktivitách a ohrozeniach v kybernetickom priestore, ak ohrozujú bezpečnosť štátu,
- g) nelegálnej medzinárodnej preprave osôb a migrácii osôb,
- h) skutočnostiach spôsobilých vážne ohroziť alebo poškodiť hospodárske záujmy Slovenskej republiky,
- i) ohrození alebo úniku informácií a vecí chránených podľa osobitného predpisu alebo medzinárodných zmlúv alebo medzinárodných protokolov.

Informačná služba získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie o aktivitách, ktoré vznikajú v zahraničí a smerujú proti ústavnému zriadeniu a bezpečnosti Slovenskej republiky a informácie potrebné na realizáciu jej zahraničnopolitických záujmov, pričom je oprávnená k prijatiu primeraných bezpečnostných opatrení.

Slovenská informačná služba plní nezastupiteľnú úlohu pri ochrane záujmov Slovenskej republiky, ako plnohodnotného subjektu medzinárodného práva. Prioritným cieľom je bezpečnosť. Informačná služba je oprávnená spolupracovať aj s obdobnými orgánmi iných štátov a prioritne aj s medzinárodnými organizáciami.

Vojenské spravodajstvo v zmysle zákona predstavuje spravodajskú službu: „ktorá plní úlohy spravodajského zabezpečenia obrany, obranyschopnosti a bezpečnosti Slovenskej republiky v pôsobnosti Ministerstva obrany Slovenskej republiky.“ (§ 1 zákona č. 198/1994 Z. z.)

K základným úlohám Vojenského spravodajstva je potrebné zaradiť získavanie, sústreďovanie a vyhodnocovanie informácií dôležitých pre zabezpečenie obrany a obranyschopnosti Slovenskej republiky na území Slovenskej republiky a v zahraničí, ktoré je zamerané na:

- a) činnosti ohrozujúce suverenitu, ústavné zriadenie, zvrchovanosť, územnú celistvosť a obranyschopnosť Slovenskej republiky,
- b) aktivity cudzích spravodajských služieb,
- c) terorizmus, jeho financovanie alebo podporovanie, kybernetický terorizmus, vlastizradu, sabotáž a záškodníctvo,

- d) politický extrémizmus alebo náboženský extrémizmus, extrémizmus prejavujúci sa násilným spôsobom a škodlivú propagandu, ak súčasne ohrozuje plnenie úloh ozbrojených síl a extrémizmus profesionálnych vojakov,
- e) škodlivé sektárske zoskupenia, ak ohrozujú plnenie úloh ozbrojených síl a škodlivé sektárske zoskupenia profesionálnych vojakov,
- f) organizovanú trestnú činnosť a trestnú činnosť proti obrane Slovenskej republiky,
- g) nelegálne obchodovanie s výrobkami obranného priemyslu, so zbraňami hromadného ničenia alebo s položkami dvojakeho použitia,
- h) nelegálnu medzinárodnú prepravu osôb,
- i) skutočnosť spôsobilé vážne ohroziť alebo poškodiť vojensko-hospodárske záujmy Slovenskej republiky,
- j) ohrozenie alebo únik údajov obsahujúcich utajované skutočnosti.

Policajný zbor plní nezastupiteľnú funkciu pri ochrane obyvateľstva a bezpečnosti, pričom jeho aktivity presahujú častokrát hranice štátu. V zmysle zákona je Policajný zbor: „bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.“ (§ 1 zákona č. 171/1993 Z. z.).

Zo zákona vyplývajú Policajnému zboru tieto úlohy:

- a) spolupôsobí pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku,
- b) odhaľuje trestné činy a zisťuje ich páchatel'ov,
- c) spolupôsobí pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácií, legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu,
- d) vykonáva vyšetrovanie o trestných činoch a skrátene vyšetrovanie o trestných činoch,
- e) vedie boj proti terorizmu a organizovanému zločinu,
- f) zaisťuje osobnú bezpečnosť prezidenta Slovenskej republiky, predsedu Národnej rady Slovenskej republiky, predsedu vlády Slovenskej republiky, predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky, ministra vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „minister“) a ďalších osôb určených zákonom alebo vládou (ďalej len „určená osoba“),
- g) zaisťuje ochranu diplomatických misií a ďalších objektov určených zákonom alebo vládou (ďalej len „určený objekt“) a spolupôsobí pri fyzickej ochrane jadrových zariadení,

- h) zabezpečuje kontrolu hraníc Slovenskej republiky,
- i) spolupôsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku; ak bol porušený, robí opatrenia na jeho obnovenie,
- j) dohliada na bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky a spolupôsobí pri jej riadení,
- k) odhaľuje priestupky a zisťuje ich páchatel'ov, a ak tak ustanovuje osobitný zákon, priestupky aj objasňuje a prejednáva,
- l) vykonáva pátranie po osobách a pátranie po veciach,
- m) poskytuje ochranu a pomoc ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi,
- n) vykonáva kriminalisticko-expertízu a znaleckú činnosť,
- o) spolupôsobí pri zabezpečovaní ochrany civilného letectva a podobne.

„Úlohy, ktoré plní polícia, sú vymedzené aj v ďalších zákonoch, napríklad v Trestnom poriadku, v zákone o pobyte cudzincov, v zákone o azyle, v zákone o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v zákone o priestupkoch. Spolupracuje s ďalšími orgánmi verejnej moci, ozbrojenými silami (armádou), ozbrojenými bezpečnostnými zbormi, s orgánmi územnej samosprávy (obcí či samosprávneho kraja), ale aj s fyzickými a právnickými osobami.“⁷⁰

Predstavené úlohy sú základom pre riadne fungovanie každého štátu. Ich realizácia smeruje k vytváraniu bezpečnostného prostredia pre pokojné spolunažívanie. Za účelom vytvorenia bezpečnostného prostredia môže PZ využívať najrôznejšie prostriedky. Priamo zákon o PZ spomína v § 2 ods. 4, že je oprávnený používať technické prostriedky, dopravné prostriedky, vrátane leteckých dopravných prostriedkov. Jednou z najvýznamnejších kompetencií PZ je vyšetrowanie trestných činov. Trestná činnosť predstavuje negatívny jav, ktorým je priamo ohrozená bezpečnosť jednotlivca, či skupiny obyvateľstva. Ak trestná činnosť obsahuje cezhraničný prvok, tak dochádza k ohrozeniu veľkého počtu jednotlivcov, v konečnom dôsledku štátov. Práve z tohto dôvodu je PZ oprávnený pristúpiť k využívaniu technických prostriedkov, ktoré sú spojené zo zásahom do ľudských práv a slobôd. Konkrétne to sú informačno-technické prostriedky bližšie zadané v Trestnom poriadku. Využívaním týchto prostriedkov dochádza do zásahu do osobnostnej sféry fyzických osôb, zasahované je do základných práv a slobôd dotknutých osôb. Zároveň je však potrebné zdôrazniť, že ide o jeden z najvýznamnejších prostriedkov, ktorými je možné získať informácie, s ktorými môže PZ následne pracovať a využívať ich pre ďalšie potreby.

⁷⁰ MARCZYOVÁ, K. 2013. *Polícia ako orgán ochrany práva v občianskej spoločnosti – predstavenie projektu vedecko-výskumnej úlohy*. In *Polícia ako ochranca práv jednotlivca*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2013. s. 8.

Aj využívaním takýchto prostriedkov, akými sú informačno-technické prostriedky, dochádza k odhaľovaniu najvýraznejšej trestnej činnosti a v konečnom dôsledku ide o jeden z prostriedkov boja proti bezpečnostným hrozbám. Medzinárodné policajné organizácie, ktorých hlavnou úlohou je koordinácia aktivít v členských štátoch, získavajú informácie práve používaním informačno-technických prostriedkov, ktoré v praxi realizujú policajné zbory v jednotlivých krajinách. Medzinárodná policajná spolupráca je efektívne realizovaná práve výmenou informácií medzi členskými štátmi. Táto výmena je sprostredkovaná za pomoci medzinárodných organizácií ako napr. Europol a Interpol. Práve legálne získaná informácia z členskej krajiny, získaná prostredníctvom informačno-technických prostriedkov, je základom pre úspešnú policajnú spoluprácu a boj proti rozličným hrozbám, ako napr. terorizmus, nelegálna migrácia, cezhraničný organizovaný zločin či korupcia, kde je tiež prítomný cezhraničný prvok. Opodstatnenie využívania týchto prostriedkov je teda zrejmé. Je však nutné zabezpečiť, aby ich využívanie bolo v súlade s platnou legislatívou, aby nedochádzalo k situácii, kedy by mohol byť záznam získaný nelegitímne a v konečnom dôsledku by nebol použiteľný pre ďalšie konanie.

2.4.1 Informačno-technické prostriedky, ako prostriedok boja proti bezpečnostným hrozbám

Informačno-technickými prostriedkami sa v zmysle Trestného poriadku rozumejú: „elektrotechnické, rádiotechnické, fototechnické, optické, mechanické, chemické a iné technické prostriedky a zariadenia alebo ich súbory, použité utajovaným spôsobom pri odpočúvaní a zázname prevádzky v elektronických komunikačných sieťach (ďalej len „odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky“), obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov alebo pri vyhľadávaní, otváraní a skúmaní zásielok, ak sa ich použitím zasahuje do základných ľudských práv a slobôd.“ (§ 10 ods. 21 TP)

V zmysle TP je teda možné za informačno-technické prostriedky považovať:

- a) odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky (§ 115 a § 116 TP),
- b) vyhotovovanie obrazových, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov (§ 114 TP) a
- c) vyhľadávanie, otváranie a skúmanie zásielok (§ 108 a § 109 TP).

Dôkazom, že využívanie informačno-technických prostriedkov je adekvátnym nástrojom v boji proti existujúcim bezpečnostným hrozbám, je § 36 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Práve uvedené ustanovenie definuje oprávnenie používať tieto prostriedky pri plnení úloh v boji proti závažnej trestnej činnosti. Ustanovenie konkrétne definuje túto trestnú činnosť: boj proti terorizmu, boj proti legalizácii príjmov z trestnej

činnosti a financovaniu terorizmu, pri odhaľovaní trestnej činnosti a financovaniu terorizmu organizovanej v spojení s cudzinou a organizovanej trestnej činnosti a financovaniu terorizmu súvisiacej s nedovolenou výrobou, držaním a rozširovaním omamných a psychotropných látok, jedov, prekursorov a jadrových materiálov, s falšovaním a pozmeňovaním peňazí, známok a cenných papierov, pri odhaľovaní iných zločinov, pri poskytovaní ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi podľa osobitného predpisu, pri operatívnej ochrane legalizanta a agenta pri odhaľovaní daňových únikov a nezákonných finančných operácií, pri odhaľovaní úmyselných trestných činov podľa druhého a tretieho dielu ôsmej hlavy druhej časti Trestného zákona, za ktoré možno uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou najmenej dva roky, alebo iných úmyselných trestných činov, ktorých stíhanie upravuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, a pri zisťovaní ich páchatel'ov a pátraní po nich. Zároveň však dodáva, že v prípade styku medzi obvineným a jeho obhajcom nie je možné použiť informačno-technické prostriedky.

Čentéš zároveň dodáva: „Informačno-technické prostriedky možno použiť iba vtedy, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na zaistenie bezpečnosti štátu, predchádzanie a objasňovanie trestnej činnosti alebo na ochranu práv a slobôd iných.“⁷¹

Základným predpokladom použitia uvedených prostriedkov je legálny dôvod, ktorým je potrebné dosiahnuť zákonom vymedzený cieľ. Podmienkou je nutnosť ich použitia len v takom rozsahu a na tak dlho, ako to umožňuje zákon. Ďalšou podmienkou je sústavnosť skúmania dôvodov používania jednotlivých prostriedkov. Za týchto, ako aj ďalších zákonných podmienok, ktoré budeme ďalej definovať, je možné spomenuté prostriedky plnohodnotne využívať. Ak dôjde k porušeniu niektorej z podmienok, získaný záznam nie je možné použiť ako dôkaz pre potreby ďalšieho konania. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že ak sa nepodarilo použitím informačno-technických prostriedkov získať skutočnosť, resp. informácie, pre ktoré bolo používanie týchto prostriedkov umožnené, takéto záznamy je potrebné bezodkladne zničiť.⁷²

Orgánom oprávneným využívať jednotlivé informačno-technické prostriedky je v zmysle zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním):

- a) Policajný zbor,

⁷¹ ČENTÉŠ, J. a kolektív. 2016. *Trestné právo procesné*, Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka. 2016. s. 293-294.

⁷² IVOR, J., TÓTHOVÁ, M. 2013. *Použitie informačno-technických a operatívno-pátracích prostriedkov*. In: *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha : Leges, 2013, s. 251-276.

- b) Slovenská informačná služba,
- c) Vojenské spravodajstvo, Zbor väzenskej a justičnej stráže,
- d) Colná správa.

Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky (§ 115 a § 116 TP)

Trestný poriadok v ustanovení § 115 vymedzuje okruh trestných činov, kedy je príslušný orgán oprávnený k použitiu informačno-technických prostriedkov. Konkrétne to je v trestnom konaní o zločine, korupcii, trestných činoch extrémizmu, trestnom čine zneužívania právomoci verejného činiteľa, trestnom čine legalizácie príjmu z trestnej činnosti alebo pre iný úmyselný trestný čin, o ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva. Predpokladom na vydanie príkazu je dôvodný predpoklad, že budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie. Orgánom oprávneným k realizácii je príslušný útvar Policajného zboru, pričom základnou povinnosťou Policajného zboru je sústavne skúmať trvanie dôvodov, pre ktoré bol príkaz na použitie tohto prostriedku vydaný.

K rozdielu medzi odpočúvaním a záznamom sa vyjadruje Minárik:

„Odpočúvaním sa rozumie utajené a účelové vnímanie komunikácie medzi účastníkmi telekomunikačnej prevádzky, ktoré je sprostredkované telekomunikačnými zariadeniami tretej osobe.

Záznamom sa rozumie proces zaznamenávania komunikácie na príslušný nosič, ktorý umožní archiváciu a reprodukciu zaznamenananej komunikácie v budúcnosti, ako aj toho, čo takýto nosič obsahuje.“⁷³

Čas odpočúvania a záznamu môže trvať najviac šesť mesiacov, pričom Trestný poriadok pripúšťa opätovné predĺženie v rámci prípravného konania najviac o dva mesiace, a to aj opakovane.

Písomný príkaz na využívanie predstaveného prostriedku je oprávnený vzhľadom na štádium trestného konania vydať:⁷⁴

- a) sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora v rámci prípravného konania,
- b) predseda senátu v konaní pred súdom,
- c) prokurátor pred začatím trestného stíhania, resp. aj v prípravnom konaní, ak vec neznesie odklad a nie je možné získať vopred príkaz sudcu.

⁷³ MINÁRIK, Š. 2010. *Trestný poriadok*, Stručný komentár, Druhé, prepracované a doplnené vydanie, Bratislava: Iura Edition. 2010. s. 371.

⁷⁴ TITLOVÁ, M. 2015. *Korupcia (vybrané kriminologické a trestnoprávne aspekty)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 112.

„Predmetom odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky je utajeným spôsobom odpočúvať a zaznamenávať telefónne hovory medzi účastníkmi telekomunikačnej prevádzky prostredníctvom elektronickej komunikačnej siete a túto komunikáciu archivovať s cieľom zistenia obsahu telekomunikačnej prevádzky prebiehajúcej v konkrétnej forme a v aktuálnom čase, resp. v budúcnosti.“⁷⁵

Zo zákona vyplýva inštitúciám, ktoré prevádzkujú verejné telefónne siete, poskytovateľom telekomunikačných sietí alebo elektronických telekomunikačných služieb, povinnosť poskytnutia nevyhnutnej súčinnosti pri používaní informačno-technických prostriedkov.⁷⁶

Bezpochyby, využívaním tohto prostriedku dochádza do značného zásahu do osobnostnej sféry dotknutých osôb. Je nevyhnutné apelovať na striktné dodržiavanie zákonných podmienok využívania tohto inštitútu, aby nedochádzalo k jeho zneužívaniu.

Vyhотовovanie obrazových, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov (§ 114 TP)

Využitie tohto druhu informačno-technického prostriedku je viazané na úmyselné trestné činy s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou tri roky, zároveň aj na korupciu, resp. aj iný trestný čin, o ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva. Základnou zákonnou podmienkou použitia je dôvodný predpoklad získania informácií, resp. iných skutočností dôležitých pre trestné konanie.

K vydaniu písomného príkazu na použitie predstaveného prostriedku je oprávnený:⁷⁷

- a) sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora pred začatím trestného stíhania alebo v rámci prípravného konania,
- b) predseda senátu v konaní pred súdom,
- c) prokurátor pred začatím trestného stíhania, resp. aj v prípravnom konaní, ak vec neznesie odklad a nie je možné získať vopred príkaz sudcu.

„V príkaze na vyhotovenie záznamov, okrem všeobecných náležitostí uvedených v § 181, musí byť určený čas, v ktorom sa vyhotovenie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov bude vykonávať. Vyhotovenie môže trvať najviac šesť mesiacov. Ten, kto vydal príkaz na vyhotovenie obrazových, zvukových alebo obrazovo-

⁷⁵ ČENTĚŠ, J. a kolektív. 2016. *Trestné právo procesné, Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka. 2016. s. 307.

⁷⁶ TITLOVÁ, M. 2017. *Critical evaluation of the Slovak rules of interceptio[n] and recording of telecommunications in the criminal proceedings (after the last amendment)*. In *Aktuální problémy deržavy i prava*. Vypusk 77 (2016), s. 192-201.

⁷⁷ TITLOVÁ, M. 2017. *Výbrané aplikačné problémy vyhotovovania obrazových, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov v slovenskom trestnom konaní*. In: *Forenzní vědy, právo kriminalistika*, roč. 2, č. 1/2017, s. 62.

zvukových záznamov, môže ich čas trvania písomne predĺžiť, vždy najviac o dva mesiace, a to aj opakovane.⁷⁸

Samotnú realizáciu zákon priznáva príslušnému orgánu Policajného zboru, pričom Policajný zbor je povinný sústavne skúmať dôvody, pre ktoré bola realizácia predstaveného prostriedku nariadená. Zo zákona je neprípustné sledovať komunikáciu medzi obvineným a jeho obhajcom. Zároveň je ustanovená zákonná povinnosť zničiť záznam, ktorým sa nezistili tie skutočnosti, pre ktoré bola realizácia prostriedku nariadená.

Aj v tomto prípade pri realizácii tohto informačno-technického prostriedku dochádza k zásahu do základných práv a slobôd dotknutých osôb. Je nevyhnutné preto apelovať na striktné dodržiavanie zákonných podmienok.

Vyhľadávanie, otváranie a skúmanie zásielok (§ 108 a § 109 TP)

Listové tajomstvo je garantované Ústavou SR, konkrétne článkom 22, ktorý zaručuje listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ a iných písomností a ochranu osobných údajov. Zmyslom zadržania a otvorenia zásielok je zistenie skutočností dôležitých pre trestné konanie. Zásielkou sa rozumie telegram, list alebo iná zásielka, ktorá pochádza od obvineného alebo je obvinenému určená.

Čentéš definuje predmet zadržania a otvorenia zásielok:

„Predmetom zadržania zásielok je zistenie obsahu nedoručených telegramov, listov alebo iných zásielok, ktoré pochádzajú od obvineného alebo sú mu určené.

Predmetom otvorenia zásielok je oprávnenie predsedu senátu a v prípravnom konaní prokurátora alebo policajta s predchádzajúcim súhlasom sudcu pre prípravne konanie na otvorenie vydanej zásielky.⁷⁹

Predmetom zadržania môže byť výlučne nedoručená zásielka. „Za takúto zásielku treba považovať zásielku, ktorá bola podaná na dopravu podniku vykonávajúcemu prepravu a ktorá ešte nebola doručená adresátovi. Z uvedeného vyplýva, že inštitút zadržania zásielky nemožno použiť vtedy, ak odosielateľ zásielku nepodal na dopravu (napr. zásielku nesie na poštu), alebo ak je už zásielka doručená. V týchto prípadoch je na mieste použiť inštitút vydania alebo odňatia zásielky.“⁸⁰

Príkaz na zadržanie zásielky vydáva:

⁷⁸ IVOR, J. a kolektív. 2010. *Trestné právo procesné*, Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition. 2010. s. 398

⁷⁹ ČENTÉŠ, J. a kolektív. 2016. *Trestné právo procesné*, Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka. 2016. s. 298

⁸⁰ IVOR, J. a kolektív. 2010. *Trestné právo procesné*, Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition. 2010. s. 381

- a) predseda senátu,
- b) sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora v rámci prípravného konania.

Príkaz musí mať písomnú formu a musí byť odôvodnený. Pošta, resp. iná právnická osoba, sú povinné poskytnúť súčinnosť pri zadržaní a odovzdaní zásielky príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní.⁸¹

K otvoreniu zásielky je oprávnený predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor, resp. policajt s predchádzajúcim súhlasom sudcu pre prípravné konanie.

Z predstaveného je možné vyvodiť jednoznačný záver, že informačno-technické prostriedky sú významným prostriedkom v boji proti vnútorným, či vonkajším bezpečnostným hrozbám. Ide o unikátne procesnoprávne inštitúty, ktorých realizácia spôsobuje zásahy do osobnostnej sféry dotknutých osôb. Zasiahnuté sú konkrétne práva a slobody dotknutých osôb. Preto je nevyhnutné dbať na striktné dodržiavanie zákonných podmienok. Otázne je však, ako je možné účinne bojovať proti nezákonnej realizácii informačno-technických prostriedkov. Ako sa dotknutá osoba dozvie, že sú voči nej realizované informačno-technické prostriedky. Ak už aj má takúto vedomosť, na koho sa ma obrátiť, aby účinne hájila svoje práva a slobody. Nevyhnutné je zabezpečiť, aby nedochádzalo k zneužívaniu informačno-technických prostriedkov pre iné účely, než len tie, ktoré sú vymedzené zákonom.

V súčasnosti je takmer nevyhnutné bojovať proti aktuálnym bezpečnostným hrozbám, tak vnútroštátnym, ako aj medzinárodným. Právny základ spolupráce v boji proti aktuálnym hrozbám existuje. Je však nevyhnutné apelovať na striktnú realizáciu jednotlivých nástrojov. V prípade medzinárodných prostriedkov boja proti bezpečnostným hrozbám je nevyhnutné apelovať na vzájomnú spoluprácu medzi štátmi, ktoré sú združené v medzinárodných medzivládnych organizáciách. Vymedzené bezpečnostné organizácie by mali prioritne dbať na zachovanie mieru a bezpečnosti vo svete. Garantom mieru a bezpečnosti je Organizácia Spojených národov. Jej funkčnosť je však niekedy blokovaná záujmami jednotlivých štátov, ktoré presadzujú svoje vlastné záujmy a politiku, a ktorú uprednostňujú pred globálnym riešením bezpečnostných hrozieb. Bez adekvátnej politickej spolupráce štátov je boj proti medzinárodným bezpečnostným hrozbám takmer nereálny.

Vnútroštátne prostriedky sú reprezentované najmä spravodajskou činnosťou. Aj tu je nevyhnutné apelovať na striktné dodržiavanie zákonných podmienok pre efektívne využívanie jednotlivých prostriedkov, ktoré sme predstavili. Bezpečnosť je jedným z dôvodov, prečo je

⁸¹ TITLOVÁ, M. 2016. *Zadržanie a otvorenie zásielok v trestnom konaní*. In: Aktuálne otázky správneho a trestného práva. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2016, s. 177 a nasl.

potrebné využívať predstavené prostriedky, pričom v konečnom dôsledku sú získané informácie a skutočnosti dôležité tak pre štát, ako aj medzinárodné organizácie, ktoré zastrešujú medzinárodnú policajnú spoluprácu. Je potrebné zdôrazniť, že len efektívna spolupráca medzi štátmi, organizáciami a inštitúciami môže viesť k reálnej eliminácii bezpečnostných hrozieb.

2.5 Bezpečnostná stratégia

Bezpečnostná stratégia predstavuje dokument, ktorý je súčasťou bezpečnostnej politiky každého štátu. „Realizácia bezpečnostnej politiky štátu sa prejavuje v oblasti vnútroštátnej, ale aj v oblasti medzinárodnej. Vychádza a riadi sa platným právnym poriadkom Slovenskej republiky – ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, ale aj medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.“⁸² Ide teda o dôležitý dokument, ktorý je súčasťou vnútroštátnej bezpečnosti. Bezpečnostné stratégie sú dokumentom, v ktorom štáty definujú svoje bezpečnostné priority a okrem iného sa vyjadrujú aj k medzinárodnej bezpečnosti. Pre porovnanie budú analyzované štyri bezpečnostné stratégie, a to stratégia Slovenskej republiky, Českej republiky, Ruskej federácie a Spojených štátov amerických. Cieľom tejto časti publikácie je predstaviť a zhodnotiť bezpečnostné stratégie vybraných krajín sveta. Poukázať na priority jednotlivých štátov a zároveň poukázať na ich príspevok pri zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti.

2.5.1 Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky

Slovenská republika je plnohodnotným členom mnohých medzinárodných organizácií, vrátane bezpečnostných, čo sa v konečnom dôsledku odráža aj pri vytváraní bezpečnostnej stratégie. Ide o dokument, ktorý je schválený najvyšším zákonodarným orgánom SR. V prípade Slovenskej republiky je však potrebné zdôrazniť, že Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky je 12-ročný dokument. Schválený bol Národnou radou Slovenskej republiky v roku 2005. Po roku 2004 však Slovenská republika bola plnohodnotným členom Severoatlantickej aliancie, ako aj Európskej únie, čo sa odrazilo pri definovaní textu. Stratégia sa delí na tri základné oblasti:

- Bezpečnostné záujmy Slovenskej republiky

⁸² MARCZYOVÁ, K. 2013. *Polícia ako orgán ochrany práva v občianskej spoločnosti – predstavenie projektu vedecko-výskumnej úlohy*. In *Polícia ako ochranca práv jednotlivca*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2013. s. 8.

- Bezpečnostné prostredie Slovenskej republiky
- Bezpečnostná politika Slovenskej republiky

Úvodom je zdôraznené, že Slovenská republika je plnohodnotným subjektom medzinárodného práva verejného, ktorý akceptuje všetky zásady a pravidlá medzinárodného práva, ktoré v konečnom dôsledku vedú k udržaniu mieru a bezpečnosti.

K základným bezpečnostným záujmom Slovenskej republiky stratégia zaraďuje:

- zaručiť bezpečnosť občanov a chrániť ich ľudské práva a základné slobody;
- zaručiť územnú celistvosť, zvrchovanosť, nedotknuteľnosť hraníc, politickú nezávislosť a identitu;
- rozvíjať demokratické štátne zriadenie, právny štát a trhovú ekonomiku;
- vytvárať predpoklady trvalo udržateľného hospodárskeho, sociálneho, environmentálneho a kultúrneho rozvoja spoločnosti;
- posilňovať transatlantické strategické partnerstvo, byť spolugarantom bezpečnosti spojencov;
- posilňovať efektívnosť medzinárodných organizácií, ktorých je SR členom a podporovať rozširovanie Organizácie Severoatlantickej zmluvy (ďalej len „NATO“) a Európskej únie (ďalej len „EÚ“);
- rozvíjať dobré partnerské vzťahy a všetky formy vzájomne výhodnej spolupráce s krajinami, s ktorými SR má spoločné záujmy;
- prispievať k posilňovaniu a šíreniu slobody a demokracie, dodržiavania ľudských práv, právneho štátu, medzinárodného práva, mieru a stability vo svete.⁸³

Bezpečnostný priestor Slovenskej republiky zohľadňuje členstvo krajiny v OSN a NATO zároveň. Z členstva v týchto organizáciách nám vyplývajú práva a povinnosti. Vo vzťahu k OSN to je povinnosť Slovenskej republiky participovať na výkone kolektívnych donucovacích opatrení, ako aj povinnosť účasti na misiách zastrešených touto univerzálnou organizáciou. Vo vzťahu k NATO je to predovšetkým článok 5 Washingtonskej deklarácie, ktorá definuje:

„Zmluvné strany sa dohodli, že ozbrojený útok proti jednej alebo viacerým z nich v Európe alebo Severnej Amerike sa bude považovať za útok proti všetkým, a preto odsúhlasili, že ak nastane taký ozbrojený útok, každá z nich uplatní právo na individuálnu alebo kolektívnu obranu uznané článkom 51 Charty Spojených národov, pomôže zmluvnej strane alebo zmluvným stranám takto napadnutým tým, že bezodkladne podnikne sama

⁸³ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. 2005. Dostupné na: <http://www.vlada.gov.sk/zakladne-dokumenty-riesiace-bezpecnost-slovenskej-republiky/>

a v súlade s ostatnými stranami takú akciu, akú bude považovať za potrebnú, vrátane použitia ozbrojenej sily s cieľom obnoviť a udržať bezpečnosť v severoatlantickej oblasti.“⁸⁴

Z uvedeného možno konštatovať, že povinnosťou Slovenskej republiky, ktorá vyplýva z členstva v tejto organizácii, je účasť na individuálnej, či kolektívnej sebaobrane. Táto skutočnosť býva vyjadrená aj výrazom: útok proti jednému je útokom proti všetkým. Článok 5 napokon definuje tzv. notifikačnú povinnosť organizácie vo vzťahu k Bezpečnostnej rade OSN. Táto povinnosť znamená:

„Akýkoľvek taký ozbrojený útok a všetky opatrenia vykonané v jeho dôsledku sa bezodkladne oznámia Bezpečnostnej rade. Tieto opatrenia budú ukončené, len čo Bezpečnostná rada prijme opatrenia potrebné na obnovenie a zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.“⁸⁵

Bezpečnostné prostredie Slovenskej republiky nie je teda možné chápať len ako prostredie nášho štátneho územia. Práve uvedené záväzky rozširujú naše bezpečnostné prostredie aj o ďalšie časti sveta.

V ďalších častiach stratégie sú definované bezpečnostné hrozby ohrozujúce záujmy Slovenskej republiky, ako aj vyššie vymedzených organizácií. Ako príklad hrozieb je možné predstaviť:

- a) používanie zbraní hromadného ničenia teroristickými skupinami,
- b) neschopnosť štátov zaručiť základné funkcie štátu, zaručiť bezpečnosť, garanciu ľudských práv a slobôd občanov, ako aj plnenie medzinárodných záväzkov, čo môže v konečnom dôsledku viesť ku konfliktom,
- c) organizovaný zločin,
- d) nepripravenosť pružne reagovať na globalizáciu, integráciu a migráciu,
- e) živelné pohromy, havárie a katastrofy.

Tretia časť stratégie je zameraná na bezpečnostnú politiku Slovenskej republiky, pričom základným cieľom je zaručenie bezpečnosti občana a štátu v stabilnom a predvídateľnom bezpečnostnom prostredí. Stratégia podmieňuje účinnosť bezpečnostnej politiky SR:

„Efektívnosťou orgánov štátu, aktívnym pôsobením SR v medzinárodnom prostredí, mierou spolupráce štátnych orgánov a orgánov územnej samosprávy, mimovládnych organizácií,

⁸⁴ Severoatlantická zmluva, čl. 5. Dostupné na: <http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/58129/1/2>

⁸⁵ Severoatlantická zmluva, čl. 5. Dostupné na: <http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/58129/1/2>

právnických osôb a fyzických osôb, mierou stotožnenia sa občanov s bezpečnostnými cieľmi a schopnosťou vlády získať pre tieto ciele podporu širokej verejnosti.⁸⁶

Aj v prípade tejto časti stratégie autor apeluje na dodržiavanie vnútroštátneho zákonodarstva a predovšetkým noriem medzinárodného práva, ktoré v sebe zahŕňajú povinnosť dodržiavať základné zásady a pravidlá tohto právneho odvetvia. Rovnako aj v tomto prípade je apelované na plnenie záväzkov vyplývajúcich z členstva v OSN, NATO, EÚ či Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

K tradičným nástrojom bezpečnostnej stratégie zaraďuje zahraničnú službu a ozbrojené sily SR. K ďalším nástrojom zaraďuje:

„spravodajské služby; ozbrojené bezpečnostné zbory (policajný zbor, železničná polícia, zbor väzenskej a justičnej stráže); bezpečnostné zbory (zbor colnej správy); záchranné zbory a záchranné služby (hasičský a záchranný zbor, banská, horská a zdravotná záchranná služba); subjekty hospodárskej mobilizácie; subjekty pôsobiace na finančnom trhu (bankovníctvo, kapitálový trh, poisťovníctvo) a inštitúcia zodpovedná za ochranu utajovaných skutočností.“⁸⁷

Záverom stratégia dodáva, že Slovenská republika je odhodlaná za striktného dodržiavania medzinárodného práva a iných zmluvných či politických záväzkov, použiť všetky vyššie vymedzené nástroje bezpečnostnej politiky.

Prioritou stratégie je bezpečnosť občana a štátu. Zároveň však apeluje na participáciu občanov pri realizácii bezpečnostnej politiky štátu.

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky je bezpochyby významným dokumentom, ktorý by však potreboval obnovenie vzhľadom na jej prijatie v roku 2005.

2.5.2 Bezpečnostná stratégia Českej republiky

Bezpečnostná stratégia ČR je základným dokumentom pre bezpečnostnú politiku krajiny, pričom nie je jediným dokumentom dotýkajúcim sa bezpečnosti. Dokument je spracovaný v spolupráci vlády, Parlamentu a Kancelárie prezidenta Českej republiky. Významná je participácia ďalších zástupcov štátnej, ako aj neštátnej sféry pri príprave dokumentu. Úvodom je potrebné zdôrazniť, že v roku 2015 došlo k aktualizácii bezpečnostnej stratégie. Ide teda o pomerne nový dokument. Stratégia je rozdelená do piatich kapitol, pričom k nosným kapitolám je potrebné zaradiť:

- a) východiská bezpečnostnej politiky,

⁸⁶ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. 2005. Dostupné na: <http://www.vlada.gov.sk/zakladne-dokumenty-riesiace-bezpecnost-slovenskej-republiky/>

⁸⁷ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. 2005. Dostupné na: <http://www.vlada.gov.sk/zakladne-dokumenty-riesiace-bezpecnost-slovenskej-republiky/>

- b) bezpečnostné záujmy Českej republiky,
- c) bezpečnostné prostredie,
- d) stratégie presadzovania bezpečnostných záujmov Českej republiky.

Východiskom bezpečnostnej politiky ČR je prioritne zabezpečiť bezpečnosť obyvateľov, zabezpečiť obranu zvrchovanosti, územnej celistvosti a zachovanie náležitostí demokratického právneho štátu. Tieto atribúty sú zverené vláde ČR, ako aj všetkým územným samosprávnym celkom. Stratégia apeluje na nutnosť dodržiavania medzinárodného práva, ako aj záväzkov vyplývajúcich z členstva Českej republiky v medzinárodných organizáciách, prioritne v Európskej únii, OSN a Severoatlantickej aliancii.

Bezpečnostné záujmy ČR sú rozdelené do skupín:

Životné. Životným záujmom je zaistenie suverenity, územnej celistvosti a politickej nezávislosti ČR, zachovanie všetkých náležitostí demokratického právneho štátu, garancia ľudských práv a slobôd obyvateľstva. Hlavnú úlohu pri realizácii má vláda, ako aj všetky orgány verejnej správy, pričom tieto sú ochotné využiť všetky legitímne a dostupné prostriedky pre zaistenie týchto záujmov.

Strategické záujmy. K strategickým záujmom zaraďuje:

- a) bezpečnosť a stabilitu, prioritne v euroatlantickom priestore,
- b) prevenciu a zvládanie miestnych a regionálnych konfliktov,
- c) zachovanie globálnej stabilizačnej role a zvýšenie efektívnosti OSN,
- d) posilňovanie súdržnosti a efektívnosti NATO a EÚ,
- e) podpora OBSE v oblasti prevencie ozbrojených konfliktov, demokratizácie a posilňovanie vzájomnej dôvery a bezpečnosti,
- f) funkčný a transparentný režim kontroly konvenčného zbrojenia v Európe,
- g) podpora a rozvoj regionálnej spolupráce,
- h) zaistenie vnútornej bezpečnosti a ochrany obyvateľstva,
- i) zaistenie kybernetickej bezpečnosti a obrany ČR,
- j) prevencia potlačania bezpečnostných hrozieb ovplyvňujúcich bezpečnosť ČR a jej spojencov.
- k) ochrana životného prostredia.⁸⁸

Bezpečnostné prostredie. Aj v prípade bezpečnostného prostredia autor stratégie neopomína členstvo ČR v medzinárodných organizáciách. Pri definovaní tohto aspektu zdôrazňuje práva, ale aj povinnosti, ktoré má ČR vo vzťahu k EÚ, či Severoatlantickej

⁸⁸ Pozri bližšie: Bezpečnostná stratégia Českej republiky. 2015. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>

aliancii. V tejto časti stratégie sú predstavené základné bezpečnostné hrozby pre Českú republiku, pričom predstavené sú aj tie hrozby, ktoré sa nedotýkajú priamo ČR, ale ohrozujú záujmy spojencov, resp. iných členov medzinárodnej organizácie, ktorej je ČR rovnako členom. K týmto stratégia zaraďuje:

- a) Oslabovanie mechanizmu kooperatívnej bezpečnosti i politických a medzinárodnoprávných záväzkov v oblasti bezpečnosti.
- b) Nestabilita a regionálne konflikty v euroatlantickom priestore a jeho okolí.
- c) Terorizmus.
- d) Šírenie zbraní hromadného ničenia.
- e) Kybernetické útoky.
- f) Negatívne aspekty medzinárodnej migrácie.
- g) Extrémizmus a nárast interetnického a sociálneho napätia.
- h) Organizovaný zločin, predovšetkým závažná hospodárska a finančná kriminalita, korupcia, obchodovanie s ľuďmi a drogová kriminalita.
- i) Ohrozenie funkčnosti kritickej infraštruktúry.
- j) Prerušenie dodávok strategických surovín alebo energie.
- k) Prírodné katastrofy.

Záverečná časť dokumentu venuje priestor stratégii presadzovania bezpečnostných záujmov ČR, pričom dôraz sa kladie na kolektívnu obranu a kolektívnu bezpečnosť.

Bezpečnostná stratégia ČR je novým dokumentom, ktorý odpovedá na najaktuálnejšie bezpečnostné hrozby. Prehľadne spracovaný dokument mapuje bezpečnostné hrozby, definuje základné záujmy a stratégie ochrany záujmov ČR so zreteľom na členstvo v medzinárodných organizáciách ako je OSN, NATO, EÚ a OBSE.

2.5.3 Bezpečnostná stratégia Ruskej federácie

Dokument sa oficiálne nazýva Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie z decembra roku 2015. „Táto stratégia je základným dokumentom strategického plánovania stanovujúcim národné záujmy a strategické národné priority Ruskej federácie, ciele, úlohy a opatrenia v oblasti vnútornej a vonkajšej politiky, smerujúce k upevneniu národnej bezpečnosti Ruskej federácie a zaisteniu udržateľného rozvoja krajiny v dlhodobej perspektíve.“⁸⁹ Základným cieľom je ochrana záujmov Ruskej federácie pred vonkajšími a vnútornými hrozbami. Ide o pomerne rozľahlý dokument.

⁸⁹ Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie. 2015. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2016/01/Strategia-NB-RF-sk.pdf>

Zameriame sa teda len na najvýznamnejšie časti, ktoré súvisia a dotýkajú sa aj medzinárodnej bezpečnosti. K jedným zo základných hrozieb, ktoré ohrozujú záujmy Ruskej federácie, patrí aj Organizácia Severoatlantickej zmluvy. Dokument spomína: „Nárast silového potenciálu Organizácie Severoatlantickej zmluvy(NATO) a pridelenie jej globálnych funkcií, realizovaných pri porušení noriem medzinárodného práva, aktivácia vojenskej aktivity krajín bloku, ďalšie rozširovanie aliancie, priblíženie k ruským hraniciam vytvárajú hrozbu národnej bezpečnosti.“⁹⁰

Ako bezpečnostná hrozba je vnímaná aj politika Spojených štátov amerických, predovšetkým čo sa týka rozmiestnenia komponentov protiraketovej obrany v Európe, či iných častiach sveta, či dokonca v kozme. Na území štátov susediacich s Ruskom sa rozširuje sieť vojenských biologických laboratórií USA, čo býva často tiež vnímané ako priama bezpečnostná hrozba. Dokument zároveň spomína situáciu na Ukrajine, pričom zo zlej situácie obviňuje USA a EÚ, ako hlavných podporovateľov prevratu. K strategickým prioritám dokument zaraďuje:

- a) obranu krajiny;
- b) štátnu a verejnú bezpečnosť;
- c) zlepšenie kvality života ruských občanov;
- d) hospodársky rast;
- e) vedu, technológie a vzdelávanie;
- f) zdravotníctvo;
- g) kultúru;
- h) ekológiu a racionálne využívanie prírodných zdrojov;
- i) strategickú stabilitu a rovnoprávne strategické partnerstvo.

Národné záujmy Ruskej federácie sú chránené aj aktívnou zahraničnou politikou. Najviac je zdôraznené partnerstvo a potreba spolupráce pre udržanie mieru a bezpečnosti vo vnútri Bezpečnostnej rady OSN, ktorej stálym členom je Ruská federácia. Okrem iného sú to aj ďalšie partnerstvá v medzinárodných organizáciách, či zoskupeniach, ktoré napomáhajú k udržiavaniu bezpečnosti, tak národnej, ako aj medzinárodnej.

Vo vzťahu k EÚ dokument spomína: „Ruská federácia vystupuje za upevnenie vzájomne výhodnej spolupráce s európskymi štátmi a Európskou úniou, za harmonizáciu

⁹⁰ Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie. 2015. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2016/01/Strategia-NB-RF-sk.pdf>

integračných procesov v Európe a v postsovietskom priestore a za vytvorenie systému kolektívnej bezpečnosti na jasnom zmluvne-právnom základe v Euroatlantickom regióne.“⁹¹

Vo vzťahu k politike USA dokument apeluje: „Ruská federácia má záujem budovať plnohodnotné partnerstvo, vrátane ekonomickej sféry, so Spojenými štátmi severoamerickými na základe zhodných záujmov, s prihliadnutím na kľúčový vplyv rusko-amerických vzťahov na celkový stav medzinárodnej situácie. Najdôležitejším smerom takého partnerstva ostáva zdokonaľovanie medzinárodnými dohodami predpokladaných mechanizmov kontroly zbraní, upevnenie dôvery, riešenie otázok spojených s nešírením zbraní hromadného ničenia, rozšírením spolupráce v oblasti boja proti terorizmu a riešenia regionálnych konfliktov.“⁹²

Vo vzťahu k medzinárodnej bezpečnosti Ruská federácia:

- a) napomáha zachovaniu stability medzinárodného systému, nedovoleniu jeho rozdrobenia, oslabenia a selektívneho použitia, ktoré vedú k nestabilite a konfliktom;
- b) považuje medzinárodné budovanie mieru za účinný nástroj riešenia ozbrojených konfliktov a účastní sa ho, vystupuje za upevnenie tohto nástroja v prísnom súlade s princípmi Charty Organizácie Spojených národov;
- c) napomáha vytváraniu systému medzinárodnej informačnej bezpečnosti;
- d) určujúcim faktorom vo vzťahoch s NATO pre Ruskú federáciu ostáva neprijateľnosť zvyšovania vojenskej aktivity Aliancie a približovanie jeho vojenskej infraštruktúry k ruským hraniciam, vytvorenia systému protiraketovej obrany, pokusov bloku získať globálne funkcie realizované pri porušení noriem medzinárodného práva.⁹³

Bezpochyby, Ruská federácia patrí k svetovým veľmociam, ktoré svojou národnou politikou dokážu robiť vplyv na medzinárodný mier a bezpečnosť. Dôkazom je aj mnoho citátov z predstavenej stratégie, kde Ruská federácia má záujem na budovaní medzinárodného mieru a bezpečnosti, samozrejme, za striktného dodržiavania noriem medzinárodného práva. Stratégia je národným dokumentom, ktorý prioritne definuje bezpečnostnú politiku Ruskej federácie. Zároveň je však dôkazom toho, že Ruská federácia je nezastupiteľným hráčom na medzinárodnej scéne.

⁹¹ Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie. 2015. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2016/01/Strategia-NB-RF-sk.pdf>

⁹² Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie. 2015. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2016/01/Strategia-NB-RF-sk.pdf>

⁹³ Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie. 2015. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2016/01/Strategia-NB-RF-sk.pdf>

2.5.4 Bezpečnostná stratégia Spojených štátov amerických

Stratégia bola podpísaná vo februári 2015. Stratégia sa hlási k presadzovaniu amerických národných záujmov a taktiež k presadzovaniu univerzálnych hodnôt a noriem medzinárodného poriadku prostredníctvom silného a udržateľného amerického vedenia. V dokumente sa okrem iného uvádza záujem USA vytvárať partnerstvá a uskutočňovať kolektívne akcie na riešenie globálnych problémov. Záujem USA na prechod k udržateľnej globálnej bezpečnostnej situácii, vrátane spolupráce na eliminácii globálnych biologických hrozieb (napr. ebola), spoločný boj proti terorizmu, úsilie na vytvorení sveta bez jadrových zbraní, boj proti klimatickým zmenám a ďalšie. Vo vzťahu k európskemu priestoru dokument vyjadruje záujem o vytvorenie/podporovanie slobodnej a mierovej Európy, na boji proti agresii a spolupráci s európskymi partnermi, najmä v rámci NATO a jeho posilnenie pri konfrontácii s novými hrozbami.⁹⁴

Z textu stratégie je možné jednoznačne vyvodit' záver, že Spojené štáty sa stavajú do pozície svetového lídra. Prejavuje sa to aj v prípade prítomnosti USA v Afganistane, úlohou USA vo vzťahu k iránskemu jadrovému programu, prítomnosťou USA na Haiti a podobne. Stratégia zdôrazňuje dominantnú rolu USA aj vo vzťahu k partnerom, týka sa to najmä zoskupenia v Organizácii Severoatlantickej zmluvy. Pri realizácii spolupráce kladie dôraz na dodržiavanie záväzkov a pravidiel medzinárodného práva verejného.

Základom politiky je byť príkladným vodcom, čo sa má prioritne odzrkadľovať vo vysokej miere demokracie, ktorá je pre USA samozrejmosťou. USA sa v zmysle stratégie považujú za nenahraditeľného hráča pri riešení akéhokoľvek globálneho konfliktu, pričom niektoré konflikty riešia v partnerstve s inými štátmi a niektoré samostatne.

Z pohľadu bezpečnosti však ostáva prioritou ochrana svojho obyvateľstva. Zároveň sú však neodmysliteľným garantom medzinárodnej bezpečnosti. Základom národnej bezpečnosti je silná armáda, ktorej úloha je ochrana štátu pred všetkými možnými druhmi hrozieb, predovšetkým však pred terorizmom. Významná je časť, v ktorej sa stratégia venuje prevencii konfliktov. Na tomto mieste sa dotýka konfliktu na Ukrajine, pričom zdôrazňuje negatívnu úlohu Ruskej federácie, ktorá porušením noriem medzinárodného práva zasiahla do územnej integrity suverénnej Ukrajiny. Zároveň spomína podporu povstaleckých hnutí, ktoré bojujú proti ukrajinskej vláde. Opomenuté nie sú ani postoje a aktivity Severnej Kórey.

Jednou z najväčších hrozieb pre národnú bezpečnosť je hrozba použitia jadrových zbraní teroristami alebo nezodpovednými štátmi. Úlohou USA je v tomto prípade prevencia

⁹⁴ Bezpečnostná stratégia USA – 2015. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/kniznica/severna-amerika-k/usa-k/bezpecnostna-strategia-usa-2015/>

a nutnosť zabrániť vývoju jadrových zbraní zo strany štátov alebo hnutí. Prioritou však zostáva zachovanie a modernizácia jadrového arzenálu, ktorým USA disponujú.

Novodobým fenoménom, ktorému sa stratégia venuje, je aj kybernetická bezpečnosť, pričom USA majú od počiatku vzniku internetu zodpovednosť za vedenie súčasného technicky prepojeného sveta. Úlohou USA je však bojovať dostupnými prostriedkami proti zločineckým skupinám, či štátom, ktoré ohrozujú, resp. chcú ohrozovať národnú bezpečnosť USA.

Dôležitou súčasťou dokumentu je aj prosperita, prioritne tá ekonomická. V zmysle dokumentu USA zohrávajú kľúčovú úlohu, sú hnacím motorom globálneho ekonomického rastu a zdrojom stability pre medzinárodný systém. Základom úspechu sú investície do nových fondov udržateľného rozvoja, ktoré vytvoria pracovné miesta a zvýšia príjem. Dôležitú úlohu v tomto prípade zohráva aj školstvo, veda výskum a inovácie, pri ktorých majú USA vedúce postavenie.

Hodnoty demokracie a dodržiavania základných ľudských práv musia byť garantované tak vo vnútri štátu, ako aj mimo hraníc. Najväčšiu hrozbu predstavujú tie štáty, ktoré odmietajú tieto základné hodnoty. Dokument spomína ruskú agresiu na Ukrajine, občiansku vojnu v Sýrii, ako aj pôsobenie teroristickej organizácie DAESH. Úlohou USA je presadzovanie vyššie spomenutých hodnôt vo svete (Latinská Amerika, Východná Európa, Afrika, Východná Ázia).

Záverečná časť dokumentu je označená ako medzinárodný poriadok (international order). Povinnosťou USA je v zmysle dokumentu vytváranie pravidiel, noriem a inštitútov, ktoré budú základom pre mier, bezpečnosť, prosperitu a dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd.

Stratégia sa vyjadruje aj k činnosti OSN, ktorá nebola vždy pozitívne vnímaná. Napriek tomu, USA apelujú na dodržiavanie záväzkov, ktoré boli nastavené po druhej svetovej vojne, prioritne na dodržiavanie pravidiel vojny, humanitárneho práva, zákaz šírenia zbraní hromadného ničenia a podobne. USA sú ochotné uložiť kolektívne alebo aj individuálne sankcie pre tých, ktorí porušujú základné princípy medzinárodného práva, za súčasného dodržiavania základných noriem medzinárodného práva, ktoré upravuje ukladanie kolektívnych či individuálnych sankcií.

Základným partnerstvom je spojenie s Európou, ktoré sa dotýka širokého spektra oblastí, vrátane bezpečnosti. USA podporujú európsku a severoatlantickú integráciu balkánskych štátov, ako aj štátov východnej Európy.

Základným bezpečnostným spojením je Organizácia Severoatlantickej zmluvy, pričom základom fungovania je čl. 5 Severoatlantickej zmluvy, ktorý definuje kolektívnu sebaobranu. Ruská agresia na Ukrajine, narušenie územnej celistvosti, sú dôkazom narušenia európskej bezpečnosti a porušenia medzinárodných noriem a pravidiel. Z tohto dôvodu USA podporujú ukrajinské obyvateľstvo na ceste za demokraciou. USA aj ďalej podporujú tréning a výcvik a dynamickú prítomnosť v strednej a východnej Európe, ktorá má zabrániť rozširujúcej ruskej agresii. USA budú aj naďalej trvať na uložených sankciách voči Rusku, kým nezmení svoju nepravdivú a klamlivú propagandu. Zároveň však otvárajú dvere na spoluprácu, ktorá však musí byť založená na princípoch dodržiavania územnej suverenity a demokratických princípov.

Kľúčový je aj postoj USA k situácii na Blízkom východe. Prioritou ostáva boj proti terorizmu, ktorý je hrozbou pre USA a jej partnerov. Zlá situácia v tejto časti sveta si vyžaduje viac než len vojenskú prítomnosť USA. Podpora vybraných krajín a vlád zaručí stabilitu v regióne za stáleho boja proti terorizmu, pri ktorom USA zohrávajú dôležitú úlohu. USA podporujú demokratické princípy a budovanie demokratických vlád v štátoch Blízkeho východu a Afriky.

Úplným záverom stratégie spomína prehlbenie spolupráce medzi štátmi amerického kontinentu.⁹⁵

Analyzované bezpečnostné stratégie predstavujú dokumenty, ktoré by mali byť primárne zamerané na vnútornú bezpečnosť jednotlivých krajín. Nie je však možné porovnávať postavenie a stratégie krajín ako Slovenská republika a Spojené štáty americké alebo Česká republika a Ruská federácia. Napriek skutočnosti, že základom medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov je zásada rovnosti, pri ktorej sú si všetky štáty rovné, nie je možné deklarovať absolútnu rovnosť. Iné je postavenie a úlohy Spojených štátov a iné Slovenskej republiky. Obe krajiny sú plnohodnotnými členmi najvýznamnejších medzinárodných organizácií, avšak miera zodpovednosti za medzinárodný mier a bezpečnosť je rozdielna.

Bezpečnostná stratégia Ruskej federácie je pomerne vyvážená. Dominujú state zamerané tak na vnútornú, ako aj medzinárodnú bezpečnosť. Ruská federácia je dôležitou súčasťou medzinárodnej politiky, bez ktorej nie je možné garantovať mier a bezpečnosť vo svete. Zdôraznené sú hodnoty a princípy, ktoré sú základom bezpečnosti ruského národa.

⁹⁵ Pozri bližšie. National Security Strategy. 2015. Dostupné na: http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/02/2015_national_security_strategy.pdf

Bezpečnostná stratégia Spojených štátov amerických je, podľa môjho osobného názoru, viac zameraná na medzinárodnú bezpečnosť. Celý dokument sa nesie v duchu vedúcej pozície USA pri riešení globálnych konfliktov a kríz.

Bezpečnostné stratégie Českej republiky a Slovenskej republiky zohľadňujú medzinárodné záväzky, ktoré tieto krajiny majú vo vzťahu k OSN, NATO a OBSE. Ich príspevok k udržaniu medzinárodného mieru a bezpečnosti je prioritne v účasti na mierových misiách týchto medzinárodných organizácií.

2.6. Kolektívna bezpečnosť a kolektívna sebaobrana

Kolektívna bezpečnosť je významným komponentom práva medzinárodnej bezpečnosti a spoločne s kolektívnou sebaobranou by tieto komponenty mali byť zárukou mieru a bezpečnosti vo svete.

Kolektívna bezpečnosť predstavuje permanentné spojenectvo proti neznámemu útočníkovi a v prospech neznámeho napadnutého. Jej podstatným znakom je udržanie medzinárodného *status quo*. To sa však zakladá na vnímaní štátov, že ich individuálne záujmy sú najlepšie zabezpečené tým, že sú zachované záujmy celého spoločenstva štátov, ktorými sú v zmysle Charty OSN medzinárodný mier a bezpečnosť.

System kolektívnej bezpečnosti je tvorený systémom OSN, do ktorého radíme:

- a) prostriedky pokojného riešenia sporov,
- b) donucovacie opatrenia v súlade s kapitolou VII Charty OSN,
- c) odzbrojenie.

System kolektívnej bezpečnosti by mal pôsobiť preventívne a odstrašujúco, nakoľko samotný systém predstavuje hrozbu vojenskej, resp. nevojenskej sankcie pre porušiteľa, ktorý sa dopustil protiprávneho konania. Kolektívna bezpečnosť predstavuje model ideálneho usporiadania v medzinárodných vzťahoch, ktorý je vytvorený za účelom zabezpečenia efektívnej akcie proti prípadnému narušiteľovi medzinárodného *statusu quo*.

Kolektívna bezpečnosť je prioritne reprezentovaná právomocou Bezpečnostnej rady OSN ukladať kolektívne donucovacie opatrenia v dôsledku protiprávneho konania štátov. Nosnou je v tomto prípade kapitola VII. Charty OSN, ktorá tvorí právny základ kolektívnej bezpečnosti. Avšak aj v prípade aplikácie kolektívnych donucovacích opatrení musí Bezpečnostná rada OSN prihliadať prvorado na zásadu mierového riešenia sporov, ktorej sa venuje bližšie kapitola VI. Charty OSN. Obom inštitútom, tak kolektívnej bezpečnosti, ako aj

mierovému riešeniu sporov, sa budeme bližšie venovať v samostatných častiach tejto publikácie.

Kolektívna sebaobrana je inštitútom, ktorý má právny základ taktiež v Charte OSN, konkrétne to je článok 51:

„Ak dôjde k ozbrojenému útoku proti členovi Organizácie Spojených národov, nijaké ustanovenie tejto Charty neprekáča prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, kým Bezpečnostná rada neurobí potrebné opatrenia na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Opatrenia urobené členmi organizácie pri vykonávaní tohto práva sebaobrany sa oznámia ihneď Bezpečnostnej rade a nijako sa nedotýkajú touto Chartou určenej právomoci a zodpovednosti Bezpečnostnej rady podnikat' v každom okamihu také akcie, aké považuje za potrebné na udržanie a obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.“

Práve formulácia „nijaké ustanovenie tejto Charty neprekáča prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu“ umožňuje vytváranie organizácií kolektívnej sebaobrany. Základným predpokladom fungovania a legitímnych aktivít takýchto organizácií je však tzv. notifikačná povinnosť, ktorá je vyjadrená v identickom článku v podobe formulácie: „Opatrenia urobené členmi organizácie pri vykonávaní tohto práva sebaobrany sa oznámia ihneď Bezpečnostnej rade“. Táto notifikačná povinnosť je vyjadrením povinnosti organizácie oznámiť Bezpečnostnej rade OSN akékoľvek opatrenia smerujúce k výkonu práva na kolektívnu sebaobranu. Typickým príkladom organizácie kolektívnej sebaobrany je Organizácia Severoatlantickej zmluvy, ktorej už bol venovaný priestor. Právnym základom tejto vojensko-bezpečnostnej organizácie je Severoatlantická zmluva, nazývaná aj Washingtonská deklarácia zo 4. apríla 1949. Nosným je článok 5, v zmysle ktorého sa zmluvné strany dohodli, že ozbrojený útok proti jednej alebo viacerým z nich v Európe alebo v Severnej Amerike, sa bude považovať za útok namierený proti všetkým stranám a následne sa dohodli, že ak dôjde k takémuto útoku, každá zo strán, uplatňujúc zákonnú obranu, individuálnu a kolektívnu, uznanú článkom 51 Charty Spojených národov, napomôže napadnutej strane alebo stranám, prijímúc individuálne a na základe dohovoru s ostatnými stranami také akcie, ktoré považuje za potrebné, vrátane použitia ozbrojených síl k nastoleniu a udržaniu bezpečnosti v severoatlantickom regióne. Ako sme už načrtli, NATO je pri použití vojenskej sily povinné konzultovať jej použitie s Bezpečnostnou radou OSN. NATO má teda notifikačnú povinnosť voči Bezpečnostnej rade OSN, ktorá je jediným orgánom chrániacim medzinárodný mier a bezpečnosť.

Štáty sú tie, ktoré majú záujem na vytváraní organizácií kolektívnej sebaobrany. Kolektívna sebaobrana predstavuje zoskupenie suverénnych štátov, ktorých spoločným záujmom je zachovať mier a brániť svoju slobodu prostredníctvom politickej solidarity a zodpovedajúcej politickej sily. Zmyslom kolektívnej sebaobrany je spoločný záväzok štátov a spolupráca medzi týmito štátmi, ktorá je založená na nedeliteľnosti bezpečnosti členov zoskupenia. Základnou podmienkou je vytvorenie komplexnej civilnej a vojenskej štruktúry. V prípade kolektívnej sebaobrany ide teda o zaistenie bezpečnosti určitej skupiny štátov proti ozbrojeným útokom tretích štátov (ktoré nie sú členom daného zoskupenia). Kolektívna sebaobrana je zameraná navonok, čím sa líši od kolektívnej bezpečnosti, ktorá je ako systém zahŕňajúci všetky štáty medzinárodného spoločenstva, a ktorá je zameraná do vnútra.

Aby bola kolektívna sebaobrana legitímna, je nevyhnutné, aby boli naplnené medzinárodným právom zadané požiadavky.

Kolektívna sebaobrana musí spĺňať všetky náležitosti individuálnej sebaobrany a okrem toho:

- a) Priama obeť agresie musí verejne deklarovat' skutočnosť, že bola napadnutá.
- b) Priama obeť musí iné štáty o vojenskú pomoc požiadať.

Okrem predstavených požiadaviek musí sebaobrana spĺňať aj požiadavku tzv. duratívnej povahy. Duratívna povaha znamená, že útok musí trvať dlhší časový úsek. Zároveň musí byť dodržaná požiadavka, že sebaobrana musí mať defenzívny charakter. Napokon musí byť naplnená aj požiadavka notifikačnej povinnosti vo vzťahu k Bezpečnostnej rade OSN. Za naplnenia týchto požiadaviek je možné kolektívnu sebaobranu považovať za legitímny nástroj.

Popri kolektívnej sebaobrane medzinárodné právo priznáva štátom aj právo na individuálnu sebaobranu, ktorej sa budeme venovať bližšie v ďalšej časti tejto publikácie.

Záverom je potrebné zdôrazniť, že sebaobrana predstavuje výnimku zo zákazu použitia sily a hrozby silou.

Odzbrojenie

Odzbrojenie je komponentom a zároveň podstatným prvkom medzinárodnej bezpečnosti.

Odzbrojenie predstavuje proces znižovania stavu ozbrojených síl a vojenských výdavkov, zničenia alebo odstránenia zbraní, či rozmiestnených alebo skladovaných,

postupnú likvidáciu kapacity vyrábať nové zbrane, uvoľnenie a zaradenie vojenského personálu do civilného života.

Prvým zmluvným obmedzením zbraní: Petrohradská deklarácia 11. 12. 1868 o zákaze používania výbušných projektilov s hmotnosťou pod 400g s nadväznosťou prijaté Haagske deklarácie 27. 7. 1899, zakazujúce strely šíriace dusivé alebo zhubné plyny, vrhanie striel alebo výbušných látok z balónov a tiež používanie splošťujúcich sa a rozširujúcich sa nábojov.

Právny základ týkajúci sa odzbrojenia, resp. úpravy zbrojenia, je vyjadrený aj v článku 11 Charty OSN, v zmysle ktorého: „Valné zhromaždenie môže študovať všeobecné zásady spolupráce pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, vrátane zásad o odzbrojení a úprave zbrojenia, a môže robiť odporúčanie o týchto zásadách členom Organizácie, Bezpečnostnej rade alebo obom súčasne.“

Je potrebné podotknúť, že úprava zbrojenia môže znamenať tak zníženie, ako aj zvýšenie. Primárnym cieľom je však už vyššie spomenuté zníženie. Medzinárodné právo nezakazuje vlastniť zbrane. Štáty sa však majú usilovať primárne o úpravu zbrojenia. Dôkazom toho je aj množstvo medzinárodných mnohostranných dokumentov, ktoré sa venujú odzbrojeniu, resp. regulácii zbrojenia.

Významnú úlohu pri odzbrojovaní zohrávajú medzinárodné organizácie, predovšetkým OSN, a to prostredníctvom Úradu OSN pre oblasť odzbrojenia (Úrad OSN pre odzbrojovacie záležitosti). V roku 1952 Valné zhromaždenie OSN prostredníctvom rezolúcie 502 z januára 1952 vytvorilo Úrad OSN pre oblasť odzbrojenia, ktorá disponovala všeobecným mandátom v otázkach odzbrojovania. Napriek vytvoreniu v roku 1952, k ojedinelým stretnutiam Úradu došlo až po roku 1959.

V roku 1978 sa Úrad (Úrad OSN pre odzbrojovacie záležitosti) pre oblasť odzbrojenia stal poradným orgánom Valného zhromaždenia a bol zložený zo všetkých členských štátov OSN. Hlavnou úlohou bolo robiť odporúčania v oblasti odzbrojovania. Úrad mal informačnú povinnosť vo vzťahu k Valnému zhromaždeniu.

Plenárne zasadnutie Úradu sa uskutočňuje v priebehu troch týždňov počas jari. Agendu realizuje v rámci plenárneho zasadnutia alebo v menších pracovných skupinách v závislosti od predstavenej agendy.

V priebehu rokov Úrad pre oblasť odzbrojenia naformuloval množstvo princípov, odporúčaní a metodík, ktoré boli potvrdené aj Valným zhromaždením OSN.

Úradu je nápomocná Kancelária pre záležitosti odzbrojenia a technickú podporu poskytuje Oddelenie Valného zhromaždenia a konferenčných služieb.⁹⁶

⁹⁶ Pozri bližšie: <https://www.un.org/disarmament/institutions/disarmament-commission/>

III. MIEROVÉ RIEŠENIE SPOROV

Mierové riešenie sporov je jedným z najvýznamnejších elementov medzinárodného práva verejného a zároveň aj práva medzinárodnej bezpečnosti. V rámci prvej kapitoly bola predstavená zásada mierového riešenia sporov, v zmysle ktorej sú štáty povinné riešiť svoje prípadné spory mierovými prostriedkami. Je potrebné zdôrazniť, že v minulosti sa presadzovalo vojnové riešenie sporov, pričom štáty boli k takémuto riešeniu aj oprávnené. V súčasnosti medzinárodné právo verejné obligatónym spôsobom prikazuje riešiť vzniknuté spory mierovými prostriedkami. Mierové riešenie sporov sa stáva obligatónym inštitútom počnúc 19. storočím, kedy sa objavujú aj prvé dokumenty definujúce túto problematiku. V počiatočnej fáze však štáty mohli aplikovať niektoré z prostriedkov mierového riešenia sporov, ak sa nerozhodli riešiť svoje spory ozbrojenou silou. Existovala teda možnosť slobodného výberu. Prostriedky mierového riešenia sporov mali teda skôr povahu fakultatívneho inštitútu.

Pred samotným zadefinovaním jednotlivých prostriedkov je potrebné zadefinovať pojem spor.

Spor je možné zadefinovať ako vzájomnú nezhodu v právnej alebo faktickej otázke. Takýmto spôsobom definuje spor Medzinárodný súdny dvor. Teória v zmysle predstavenej definície rozlišuje spor právny a spor politický.

Za právny spor je možné považovať taký spor, resp. vzájomnú nezhodu, ktorý sa zaoberá aplikáciou, respektíve výkladom právnych noriem. Zjednodušene je možné povedať, že podstata právneho sporu je upravená normami medzinárodného práva verejného, a zároveň je riešiteľný normami tohto právneho odvetvia. Ich riešenie je vhodné medzinárodnými súdnymi prostriedkami alebo arbitrážnymi prostriedkami.

Politický spor sa zaoberá oblasťami nenormotvornými, oblasťami uplatnenia slobodnej vôle, ktorá môže zasiahnuť záujmy iného štátu. Ich podstata nie je upravená normami medzinárodného práva verejného a nie je riešiteľná normami medzinárodného práva verejného. Politické spory je vhodné riešiť diplomatickými prostriedkami.

Právnym základom mierového riešenia sporov je v súčasnosti prioritne Charta OSN. Je to článok 2 ods. 3, ktorý definuje zásadu mierového riešenia sporov: „Všetci členovia Organizácie Spojených národov riešia svoje medzinárodné spory mierovými prostriedkami tak, aby neohrozili medzinárodný mier a bezpečnosť ani spravodlivosť.“ Predstavená definícia imperatívnym spôsobom, použitím slova „riešia“, prikazuje členským štátom riešiť

eventuálne spory mierovou cestou. Na článok druhý ods. 3 nadväzuje samostatná kapitola VI. Charty OSN, ktorá nesie názov Mierové riešenie sporov.

Je to článok 33 Charty OSN, zdôrazňuje úsilie riešiť spory mierovými prostriedkami: „Strany v každom spore, ktorého trvanie by mohlo ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, majú sa usilovať o jeho vyriešenie predovšetkým rokovaním, vyšetrovaním, sprostredkovaním, zmierovacím konaním, arbitrážou, súdnym konaním, použitím oblastných orgánov alebo oblastných dohôd alebo inými mierovými prostriedkami podľa vlastného výberu.“ Predstavený článok teda definuje nasledovné prostriedky mierového riešenia sporov:

- a) rokovanie,
- b) vyšetrowanie,
- c) sprostredkovanie,
- d) zmierovacie konanie,
- e) arbitráž,
- f) súdne konanie,
- g) oblastné orgány, resp. oblastné dohody,
- h) iné prostriedky podľa vlastného výberu.

Vymenované prostriedky predstavujú možnosti, ktoré môžu strany sporu využívať pre jeho vyriešenie. Bezpečnostná rada OSN má kompetenciu požiadať strany sporu, aby si konsenzuálnym spôsobom vybrali jeden z vymenovaných prostriedkov a usilovali sa takýmto spôsobom svoj spor vyriešiť.

Bezpečnostná rada môže zároveň v akomkoľvek štádiu sporu odporúčať vhodné konanie alebo postup na urovanie. Bezpečnostná rada OSN sama môže viesť vyšetrowanie o prípadnom spore, ktorý by mohol ohroziť mier a bezpečnosť. V prípade právnych sporov musí Bezpečnostná rada OSN prihliadať na všeobecné pravidlo, podľa ktorého sa právne spory v zmysle štatútu predkladajú Medzinárodnému súdnemu dvoru.

Mierové riešenie sporov je teda kodifikovaným inštitútom. Dôkazom je prioritne Charta OSN, ale aj mnoho ďalších významných dokumentov, ktoré sa tejto oblasti venovali. Právnym základom mierového riešenia sporov v minulosti, ale aj súčasnosti, je viacero dokumentov:

- a) Haagsky dohovor o pokojnom riešení medzinárodných sporov (1899) – revidovaný v roku 1907,
- b) Pakt Spoločnosti národov (1919),
- c) Generálny akt o pokojnom riešení medzinárodných sporov (1928) – revidovaný v roku 1949,

- d) Charta OSN (1945) (článok 2 ods. 4),
- e) VI. Kapitola Charty OSN = mierové riešenie sporov,
- f) Vzorové pravidlá o arbitrážnom konaní (1958),
- g) Deklarácia zásad medzinárodného práva týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v súlade s Chartou OSN (1970),
- h) Deklarácia mierového urovnávania sporov z roku 1982,
- i) Európsky dohovor o pokojnom riešení medzinárodných sporov (1957),
- j) Americký dohovor o pokojnom riešení medzinárodných sporov (1948)
- k) Deklarácia o predchádzaní a odstránení sporov a situácií, ktoré by mohli ovplyvniť medzinárodný mier a bezpečnosť, a o úlohe OSN na tomto poli.

Načrtnuté bolo, že mierové riešenie sporov je jednou zo základných zásad medzinárodného práva verejného. „Ku kodifikácii tejto zásady medzinárodného práva došlo v Deklarácii zásad medzinárodného práva týkajúcich sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v súlade s Chartou OSN (rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 2625/XXV), ktorá potvrdzuje záväzky štátov vyplývajúce z čl. 2 ods. 3 Charty OSN, vymenúva prostriedky, ktoré sporovým stranám priznáva medzinárodné právo, a zdôrazňuje zásadu včasnosti riešenia sporu, ako aj vhodnosti výberu prostriedku na jeho riešenie so zreteľom na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.“⁹⁷

Mierové riešenie sporov sa riadi niekoľkými zásadnými princípmi, ktoré sú akceptované tak teóriou, ako aj praxou medzinárodného práva verejného:

- a) Povinnosť všetkých štátov riešiť spory mierovými prostriedkami
- b) Princíp slobodného výberu mierových prostriedkov
- c) Princíp konsenzuálneho výberu mierových prostriedkov
- d) Možnosť výberu mierového prostriedku ešte pred vznikom sporu.

Prvý z princípov vyjadruje obligatórnosť riešenia vzniknutých sporov riešiť niektorým z prostriedkov, ktoré boli vyššie predstavené. Štáty teda majú povinnosť svoje spory riešiť mierovou cestou.

Druhý princíp dáva štátom fakultatívnu možnosť výberu adekvátneho prostriedku na riešenie vzniknutého sporu. Na výber majú niektorý z prostriedkov, ktoré sú zadefinované v článku 33 Charty OSN. Prípustná je aj možnosť ďalšieho výberu prostriedku riešenia sporov, a to v tom prípade, ak prvý prostriedok po konsenzuálnom výbere nebol dostačujúci

⁹⁷ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 155.

na vyriešenie sporu. Strany sa majú usilovať riešiť svoj spor mierovými prostriedkami aj v tom prípade, ak pôvodný vybraný prostriedok nebol dostačujúci na vyriešenie sporu.

Tretí princíp znamená nutnosť konsenzu strán sporu. Strany sporu sa musia vzájomne dohodnúť na prostriedku, ktorým budú svoj spor riešiť. Ak by konsenzus absentoval, tak k riešeniu sporu nedôjde. Primárnym cieľom strán sporu by mala byť vôľa daný spor riešiť. Predpokladá sa teda, že konsenzus bude nájdený hneď v počiatočnej fáze. Súhlas s výberom musí trvať počas celú dobu riešenia sporu.

Posledný princíp umožňuje stranám vybrať vhodný prostriedok na riešenie ešte pred vznikom sporu. Bude to predovšetkým zmluvný záväzok, v zmysle ktorého budú strany svoje eventuálne budúce spory riešiť vopred vybraným prostriedkom. Takýto spôsob výberu uľahčuje komunikáciu a nemusí sa hľadať konsenzus o konkrétnom prostriedku. Značné množstvo zmlúv v súčasnosti obsahuje súdne či arbitrážne doložky, či ustanovenia o prípadnom riešení eventuálnych sporov.

Na zreteli je potrebné mať aj zásadu prevencie, ktorá znamená, že štáty sa majú usilovať predchádzať prípadným sporom. Táto zásada predchádza zásade mierového riešenia sporov.

Veda medzinárodného práva verejného ponúka kategorizáciu prostriedkov mierového riešenia sporov z viacerých hľadísk:

- a) Podľa časového pôsobenia:
 - Prostriedky prevencie (mierové operácie OBSE, OSN)
 - Prostriedky reakcie (súdny spor)
- b) Podľa povahy prostriedku:
 - Nezáväzný prostriedky (diplomatické rokovanie, dobré služby)
 - Záväzný prostriedky (arbitrážne konanie)
- c) Podľa stupňa všeobecnosti:
 - Univerzálne (mechanizmy OSN, konanie pred Medzinárodným súdnym dvorom)
 - Regionálne (mechanizmy OBSE, Liga arabských štátov)
 - Osobitné prostriedky (mechanizmy WTO, Medzinárodný tribunál pre morské právo)
- d) Podľa povahy konsenzu:
 - Bilaterálne (súdne konanie na základe kompromisu)
 - Multilaterálne (prostriedky na základe opčných protokolov k dohovorom)

e) Podľa účasti tretej strany:

- Bez účasti tretej strany (diplomatické rokovanie)
- Za účasti tretej strany (vyšetrovanie, sprostredkovanie, súdne konanie, dobré služby).

Teória v zmysle uvedeného rozlišuje dve základné skupiny mierových prostriedkov riešenia sporov. Konkrétne to sú:

- a) diplomatické prostriedky a
- b) súdne prostriedky.

Kľučka definuje, aký je zásadný rozdiel medzi oboma skupinami: „Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že zatiaľ čo pri diplomatických prostriedkoch sú sporové strany rozhodnuté riešiť spor vlastnými silami (hoci aj za rôznej spoluúčasti tretích strán), v prípade súdneho riešenia na základe vzájomnej dohody postupujú spor na vyriešenie (rozhodnutie) tretej strane, ktorú predstavuje medzinárodný orgán, pričom sa zaväzujú, že jeho rozhodnutie prijmú a vykonajú.“⁹⁸

Súdne prostriedky bývajú v literatúre označované aj ako záväzne prostriedky, kým tie diplomatické ako prostriedky nezáväzné.

3.1 Diplomatické prostriedky mierového riešenia sporov

Diplomatické prostriedky mierového riešenia sporov sú vhodné na riešenie politických, resp. faktických sporov. Výhodou je, že priame diplomatické rokovania sú otvorené pre všetky subjekty medzinárodného práva verejného. Diplomatické prostriedky je možné rozdeliť do viacerých skupín:

- a) priame diplomatické rokovania a konzultácie,
- b) dobré služby a sprostredkovanie,
- c) vyšetrovacie komisie a zmierovacie komisie.

Priame diplomatické rokovania sú prvým prostriedkom na riešenie sporov a zároveň aj najčastejšie využívaným, a to z dôvodu značnej flexibility. Urovnanie sporu je založené na dobromyseľnom súhlase strán sporu. Základnou podstatou je, že sporové strany si predkladajú navzájom svoje názory a požiadavky v spornej veci a snažia sa nájsť riešenie, ktoré bude prijateľné pre obe strany. Sporové strany teda samotne hľadajú spôsob riešenia, bez účasti tretej strany. Strany sporu kontrolujú celý obsah rokovania, teda dĺžku a výsledok. Strany si

⁹⁸ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 161.

navzájom predkladajú návrhy, ktoré majú viesť k dohode o spôsobe riešenia sporu. Výsledkom teda býva dohoda o spôsobe riešenia sporu a nie dohoda o riešení sporu.

Priame diplomatické rokovania vedú zväčša diplomatickí zástupcovia. Prípustná je však možnosť viesť tieto rokovania aj na úrovni ministrov zahraničných vecí, predsedov vlád a vo výnimočných prípadoch aj hláv štátov.

Forma priamych diplomatických rokovaní nie je stanovená a neexistujú konkrétne záväzné pravidla, aký spôsobom by mali byť realizované. Voľba formy závisí od vôle štátov, pričom rokovanie môže byť tak písomné (formou diplomatickej korešpondencie) alebo ústne. V prípade, ak je účastníkov sporov viacero, teda viacero štátov rokovania, vedú sa formou medzinárodnej konferencie alebo na pôde medzinárodnej organizácie. Priame rokovania majú veľký význam predovšetkým pri riešení politických sporov medzi štátmi. Priamymi rokovaniami boli ukončené napr. konflikty v Kórei v roku 1953 alebo spory medzi nástupnickými štátmi bývalého Sovietskeho zväzu v 90. rokoch. Priame diplomatické rokovanie je možné ukončiť viacerými spôsobmi:

- a) vzájomné uznanie požiadaviek, vzájomným zrieknutím sa kladených požiadaviek, mierovou dohodou na základe vzájomných čiastkových ústupkov,
- b) uznanie požiadavky jednej strany druhou stranou,
- c) odstúpenie jednej strany od pôvodne uplatňovanej požiadavky,
- d) dočasné nevyriešenie daného sporného problému bez toho, že by sporné strany po neúspešnom priamom rokovaní hľadali iné formy riešenia daného sporu, ale aj dohodou o tom, že sa ďalšie rokovania odkladajú na neskorší čas alebo na neurčito,
- e) dohoda, že strany sa pokúsia riešiť spor inými medzinárodnými právnymi mierovými prostriedkami,
- f) svojvoľne prerušenie priamych diplomatických rokovaní jednou zo sporných strán.

Zamýšľaným cieľom je prioritne nájsť dohodu o spôsobe riešenia sporov. Priame diplomatické rokovania majú viesť ku kompromisu, ktorým má byť spoločné riešenie. Uvedené potvrdil aj Medzinárodný súdny dvor vo veci Pevninská plytčina (1969) a vo veci Gabčíkovo-Nagymaros (1997): „...strany sú zaviazané správať sa takým spôsobom, aby rokovanie bolo zmysluplné, čo nie je zachované v prípade, ak jedna zo strán trvá na svojom tvrdení bez toho, že by bola ochotná pripustiť akúkoľvek modifikáciu.“

Konzultácie nie sú vo svojej podstate samotným druhom prostriedkov mierového riešenia sporov. Ide o zjednodušenú formu priamych diplomatických rokovaní. Konzultácie sú tak ešte pružnejšie a menej formálne. Niektoré dokumenty (Dohovor OSN o morskom

práve z roku 1982) stanovujú povinnosť konzultácií ako fázu diplomatického styku medzi sporovými stranami.

Priame diplomatické rokovania a konzultácie sú najvýznamnejším a vo väčšine prípadov aj primárnym prostriedkom riešenia sporov. K výberu iných prostriedkov dochádza až v momente, ak sa priamym diplomatickým rokaním, resp. konzultáciami nepodarilo spor vyriešiť.

Významnou charakteristikou a zároveň aj jedinečnou, nakoľko pri ďalších prostriedkoch je táto možnosť vylúčená, je tzv. preventívny mechanizmus priamych diplomatických rokovaní. Hovoríme napríklad o určitej notifikácii druhej strany, kedy je vhodné, aby štát, ktorý vidí v konaní iného problému, o tomto informoval druhú stranu. Stačí potom iba malá úprava povedzme v pripravovanej legislatíve, bez významu pre jeden štát, ale s rozhodujúcim zmyslom pre iný a tým je spor zažehnaný ešte skôr, ako by k nemu vôbec mohlo teoreticky dôjsť. O podobnej notifikácii môžu byť vopred zjednané dohody zaväzujúce k takýmto oznámeniam, respektíve k prevedeniu diplomatických rokovaní, výmene názorov. Preventívny mechanizmus môže teda zasiahnuť ešte pred samotným vznikom sporu. Ide o situáciu, kedy je možné očakávať spor medzi štátmi v dôsledku aktivít jednej zo strán. Aplikáciou preventívneho mechanizmu priamych diplomatických rokovaní je však možné vzniku sporu predísť.

Dobré služby a sprostredkovanie

Ďalšou dvojicou, ktorá bude predmetom analýzy, sú dobré služby a sprostredkovanie. Tieto inštitúty majú právny základ v Haagskej dohode o pokojnom riešení sporov z roku 1907, ako aj v Manilskej deklarácii. Tieto prostriedky neumožňujú aplikáciu v rámci preventívneho mechanizmu, tak ako to bolo v prípade priamych diplomatických rokovaní, resp. konzultácií. Dobré služby a sprostredkovanie nastupujú až vo fáze, kedy diplomatické rokovania neboli úspešným prostriedkom na vyriešenie sporu, resp. ak ani neexistovala možnosť spor riešiť diplomatickými rokovaniami. Spoločným znakom dobrých služieb a sprostredkovania je prítomnosť tretej strany. Rozdielne je však pôsobenie tretej strany pri riešení konfliktu. Tretí subjekt môže pôsobiť pri urovnávaní sporu len s jednoznačným súhlasom sporových strán. Tretím subjektom môže byť:

- a) štát,
- b) medzinárodná organizácia,
- c) jednotliviec.

Dobré služby (good offices) je možné zdefinovať ako spôsob riešenia sporu, kedy tretie štáty alebo iní, na spore nezúčastnení činitelia, napr. medzinárodné organizácie, ale aj významní jednotlivci napomáhajú k tomu, aby sporové strany urovnali svoje spory mierom, čiže diplomatickým rokovaním. Dobré služby začínajú okamihom prijatia sporovými stranami, teda konsenzom strán o riešení sporu týmto konkrétnym prostriedkom. Končia momentom urovnania sporu vzájomnou dohodou sporových strán alebo naopak ich neúspechom, teda konštatovaním, že dobré služby boli neúspešné. V prípade dobrých služieb tretí subjekt robí v zásade len to, o čo ho sporové strany požiadajú. Tretí subjekt sa nezúčastňuje samotného konania medzi sporovými stranami. Obsahom dobrých služieb môže byť napríklad:

- a) poskytnutie priestorov na rokovanie – neutrálna pôda,
- b) sprostredkovanie správ a informácií,
- c) tlmočenie vzájomných stanovísk,
- d) organizácia stretnutí,
- e) zabezpečenie technických, personálnych a materiálnych podmienok.

Podnet na realizáciu dobrých služieb môže viesť jednak od strán sporu, ako aj od samotného sprostredkovateľa (štát, medzinárodná organizácia, jednotlivec).

Ako príklad dobrých služieb je možné uviesť poskytnutie dobrých služieb Sovietskym zväzom Indii a Pakistanu pri urovnávaní ich sporu, ktoré viedlo k prijatiu spoločnej Taškentskej deklarácie z roku 1966.

Poskytovateľom dobrých služieb bol v niekoľkých príležitostiach taktiež Generálny tajomník OSN. Napríklad pri rukojemníckej kríze v Teheráne roku 1980 pri zajatí amerických diplomatických pracovníkov. Tu dokonca nemali obe strany spolu žiadne diplomatické vzťahy, takže ide o nástroj použiteľný aj v prípade nulových oficiálnych kontaktov. Práve vtedy je takáto eventualita možno najdôležitejšia.

Ďalším príkladom je spor o Falklandské ostrovy medzi Veľkou Britániou a Argentínou. V tomto prípade sa ako mediátor ponúkol minister zahraničia USA a neskôr poskytol podobne neúspešne dobré služby Generálny tajomník OSN.

Kofi Annan, ako generálny tajomník OSN, poskytoval dobré služby v roku 2002 v spore medzi Nigériou a Kamerunom.

Slovenská republika prostredníctvom svojej diplomatickej misie v Nikózii dlhodobo poskytuje svoje dobré služby v rámci tzv. bikomunitného dialógu so snahou prispieť k urovnaniu sporu medzi grécko-cyperskou a turecko-cyperskou stranou.

Sprostredkovanie (mediation) je takmer identickým prostriedkom ako dobré služby s tým, že odlišné je pôsobenie tretej strany. V zmysle Haagskeho dohovoru cieľom sprostredkovania je „zmieriť odporujúce si požiadavky sporových strán a odstrániť rozladenie, ktoré medzi nimi vzniklo.“ Aj v tomto prípade tretím subjektom môže byť:

- a) štát,
- b) medzinárodná organizácia,
- c) jednotlivec.

Tretia strana v rámci sprostredkovania je priamo prítomná na rokovaní sporových strán, pričom jej úlohou je nájsť a stranám poskytnúť návrh na vyriešenie ich sporu. Tretí subjekt nie je stranou v spore. Je akýmsi neutrálnym subjektom, ktorý napomáha k riešeniu sporu. Podstatnou náležitosťou tohto prostriedku je, že predložený návrh treťou stranou nie je pre strany sporu záväzný. Strany sporu teda takýto návrh nemusia prijať.

Obsahom sprostredkovania teda môže byť:

- a) zabezpečenie komunikácie,
- b) vymedzenie základných sporných bodov,
- c) hľadanie spoločných názorov,
- d) vypracovanie návrhov,
- e) navrhovanie alternatívnych riešení.

Ako príklad sprostredkovania je možné uviesť vystupovanie OSN ako sprostredkovateľ v spore medzi Holandskom a Indonéziou v roku 1947, ako aj medzi Pakistanom a Indiou o Kašmír v roku 1948. Rovnako OSN vystupovala ako sprostredkovateľ medzi Sovietskym zväzom a Spojenými štátmi americkými počas tzv. karibskej krízy v roku 1962 alebo napokon aj medzi Izraelom a arabskými štátmi o urovanie situácie na Blízkom východe a pri riešení palestínskej otázky.

Dobré služby a sprostredkovanie sú významnými prostriedkami mierového riešenia sporov. Zásadným rozdielom je pôsobenie tretieho činiteľa. Kým v prípade dobrých služieb má tretí činiteľ sporové strany priviesť k rokovaniu, vykonávať vecné a osobné služby, sprostredkovať odovzdávanie vzájomných stanovísk, tak v prípade sprostredkovania sa tretí činiteľ zúčastňuje rokovaniu v spore, navrhuje a hľadá riešenie sporu, ktoré je prijateľné pre sporové strany. Dobré služby, ako aj sprostredkovanie, môžu viesť len k vysloveniu nezáväzného odporúčania alebo rady pre sporné strany.

Vyšetrovacie komisie a zmierovacie komisie

Vyšetrovacie a zmierovacie komisie predstavujú poslednú dvojicu z diplomatických prostriedkov riešenia politických, resp. faktických sporov. Vyšetrovacie a zmierovacie komisie sú: „uskutočňované osobitnými orgánmi, ktoré vznikli na základe dohody sporových strán.“⁹⁹ Od samotných komisií sa očakáva nestrannosť. Do týchto komisií sú volení aj zástupcovia tretích štátov, ktoré garantujú nestrannosť.

Vyšetrovacie komisie (*commission of inquiry*) majú právny základ v *Haagskej dohode o pokojnom riešení sporov* z roku 1907, pričom ich hlavnou úlohou v zmysle článku 9 je objasnenie skutkovej podstaty sporu, a to svedomitým a nestranným spôsobom. „Povinnosťou vyšetrovacích komisií je, že nestranným a svedomitým preskúmaním osvetlia skutkovú podstatu“. Obsahom vyšetrovacieho konania môže byť obhliadka miesta sporu, znalecké dokazovanie či výsluchy svedkov. Úlohou vyšetrovacej komisie je objektívne zistiť a zhodnotiť okolnosti sporu a podať o tom sporovým stranám správu. Táto správa však nie je pre strany sporu záväzná.

Úlohou vyšetrovacích komisií je teda skutkový stav veci, pričom samotnú komisiu, jej členov k tomu legitimujú strany sporu.

V praxi je účelom vyšetrovania predovšetkým nezávisle zistiť a stranám objasniť fakty spojené s ich sporom. Často sa totiž stane, že krajiny medzi sebou nemajú až také veľké rozpory, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať, ale nie sú ochotné spolu v danej veci konať, prípadne si navzájom nedôverujú a potrebujú nestranný subjekt, aby mohlo dôjsť k riešeniu často zdanlivého problému vyvolaného odlišným nazeraním na rovnaké skutočnosti.

Vyšetrovacie komisie sú vo väčšine prípadov zriaďované ad hoc. Je však aj prípustná možnosť vytvoriť komisiu vopred v rámci vzájomných dvojstranných, či viacstranných dohôd. Príkladom je Rada OSN pre ľudské práva či Výbor ministrov Rady Európy.

Haagska dohoda o pokojnom riešení sporov definuje niekoľko pravidiel, podľa ktorých by sa mali vyšetrovacie komisie riadiť. Ako príklad je možné uviesť:

- a) V zmysle článku 30 a 31 Haagskej dohody o pokojnom riešení sporov sú rokovania, resp. celá procedúra mimo samotného rozhodnutia, súkromné. Parciálne informácie z priebehu rokovania by nemali byť predložené oficiálne verejnosti.
- b) Komunikácia počas priebehu vyšetrovacej komisie by mala byť sprostredkovaná prostredníctvom tzv. špeciálnych agentov. Ich hlavnou úlohou je reprezentácia krajiny pred komisiou a informovanie o dianí.

⁹⁹ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 165.

Výsledkom vyšetrovania je nezáväzná správa, ktorej zmyslom je objektívne a faktické posúdenie faktov, ktoré boli vyšetrovaním zistené. Správa je nezáväzná a neobsahuje konkrétne návrhy na riešenie sporu. Je však potrebné podotknúť, že zo samotnej správy môžu konkrétne návrhy na riešenie sporu vyplynúť. Dobré služby boli a sú málo využívaným diplomatickým prostriedkom riešenia sporov.

Jedným z mála prípadov využitia vyšetrovacej komisie je prípad Dogger Bank z roku 1904, kde v rámci Rusko-Japonskej vojny došlo k ostreľovaniu britskej rybárskej flotily ruskou vojenskou loďou v dôsledku mylnej domnienky, že ide o japonské bojové lode. Ide o tradičný prípad, vzhľadom na čas, kedy sa odohral (medzi prvou a druhou Haagskou konvenciou), takže oblasť vyšetrovania bola pomerne nová a čerstvá. Komisia pozostávala z odborníkov tvorených admirálmi dotknutých strán a USA, Francúzska a Rakúsko-Uhorska. Priniesla závery, že v oblasti neboli žiadne japonské lode, a teda išlo o chybu zo strany Ruska. Je teda evidentné nezaujaté konštatovanie, ktoré napriek tomu, že nenavrhuje žiadny konkrétny záver, tento z toho pomerne jednoznačne vyplýva, keďže je jasné, kto urobil chybu. Na základe záveru vyšetrovania však obe strany pristúpili k určitému kompromisu. Rusko zaplatilo finančnú kompenzáciu za spôsobené škody a Veľká Británia zase upustila od potrestania ruského admirála, keďže zo záverečnej správy nevyplývalo jeho osobné pochybenie. Pri bežnom preskúmaní situácie iba jednou stranou by asi nemohlo dôjsť k takto pokojnému záveru vyhrotenej situácie.

Zmierovacie komisie (*commission of conciliation*), resp. konanie alebo aj konciliácia, má právny základ napríklad vo Viedenskom dohovore o zmluvnom práve z roku 1969 v článku 66 alebo v Dohovore OSN o morskom práve z roku 1982.

Konciliácia býva niekedy označovaná aj ako polosúdny prostriedok riešenia sporov, a to z dôvodu, že jednak dochádza k faktickému a objektívnemu zisteniu skutkového stavu, ako aj k formulácii konkrétnych návrhov na vyriešenie existujúceho sporu. Komisie sú spravidla zriaďované ad hoc pre konkrétny prípad. Nie je však vylúčené aj ich zriadenie vopred, čo býva zakotvené v bilaterálnych, či multilaterálnych zmluvách. Komisie bývajú spravidla zložené z troch alebo piatich členov.

Zmyslom zmierovacej komisie je objektívne zistiť skutkový stav a zároveň ponúknuť konkrétne závery pre sporové strany ohľadom riešenia ich sporu. Je potrebné zdôrazniť, že výsledok, teda návrhy na riešenie sporu nie sú pre sporové strany záväzné, pričom ktorákoľvek zo strán môže predložené návrhy odmietnuť, a to bez udania dôvodu. Je to však neželaný jav, nakoľko takýmto spôsobom dochádza k ukončeniu konciliácie. Medzinárodné právo nestanovuje konkrétne pravidlá pre realizáciu. Napriek tomu sa ustálilo, že trvanie

zmierovacej komisie by malo byť šesť mesiacov. Výnimkou však nie sú ani komisie s trvaním dvanástich mesiacov, v závislosti od náročnosti sporu. Zmierovacie komisie neboli a ani nie sú často využívanou formou riešenia sporov.

Príkladom zmierovacieho konania, ktoré bolo v minulosti realizované, je prípad sporu medzi Islandom a Nórskom ohľadom určenia hraníc kontinentálneho šelfu medzi Islandom a ostrovom Jan Mayen patriacom Nórsku z roku 1981. V tomto konkrétnom prípade išlo o dlhodobšie rokovania a komisia predovšetkým zdôraznila nezáväznosť svojho záveru. Skúmanými boli právne otázky štatútu Islandu a taktiež súdne rozhodnutia v daných veciach, ale aj prírodné útvary v rámci kontinentálneho šelfu a jeho tvarovania, čo by pravdepodobne nebolo predmetom typicky súdneho druhu rozhodovania. Zmierovacie komisie zostávajú pružnejším prostriedkom riešenia sporov, než sú súdne prostriedky.

Vyšetrovacie komisie a zmierovacie komisie nie sú častými prostriedkami mierového riešenia sporov. Ich základný rozdiel je v tom, že v prípade zmierovacích prostriedkov sú stranám sporu predkladané konkrétne návrhy, ktoré však nie sú záväzného charakteru. V oboch prípadoch dochádza k objasneniu skutkového stavu s tým, že v prípade vyšetrovacích komisií nie sú ponúknuté konkrétne závery na riešenie sporu.

Diplomatické prostriedky riešenia politických sporov predstavujú významnú súčasť medzinárodného práva verejného. Ich aplikáciou je možné vyriešiť spory medzi štátmi, resp. aj inými subjektmi medzinárodného práva verejného. Ich dominanciou je flexibilita a priamy vplyv strán sporu na jednotlivé pravidlá, ktorými sa budú riadiť. Dôležitou súčasťou je konsenzuálny charakter, teda dohoda strán sporu o výbere konkrétneho prostriedku, ktorým majú záujem svoj spor riešiť.

3.2 Súdne prostriedky mierového riešenia sporov

Súdne prostriedky mierového riešenia sporov je možné rozdeliť do dvoch základných skupín, konkrétne na:

- a) arbitrážne prostriedky a
- b) súdne prostriedky.

Arbitrážne a súdne konanie je vhodným mierovým prostriedkom na urovnávanie právnych sporov. Základnou charakteristikou, že výsledkom konania pred arbitrážnym alebo súdnym orgánom je rozhodnutie, ktoré je konečné a záväzné. Dochádza teda k vyriešeniu sporu nestranným orgánom, ktorý je ku konaniu splnomocnený stranami sporu.

Základný rozdiel medzi arbitrážnym a súdnym konaní spočíva v stálosti, zložení, procedúrach a napokon aj v kompetenciách. Kým arbitrážne orgány pôsobia flexibilnejšie, sú pružnejšie pokiaľ ide o samotné konanie a kompetencie, tak súdne orgány sa vyznačujú stálym zložením, fixnými procesnými pravidlami a nižšou dispozíciou procesných strán. Arbitrážne orgány bývajú zväčša zložené ad hoc pre konkrétny prípad, kým pre súdne orgány je charakteristické stále zloženie so striktné zadanými procesnými pravidlami.

Je dôležité zdôrazniť, že právomoc tak arbitrážnych, ako aj súdnych orgánov je fakultatívna. Znamená to, že samotné konanie môže byť zahájené len po vzájomnom konsenze sporových strán. Súhlas môže byť vyjadrený riadne, napríklad v rámci dvojstrannej zmluvy, alebo aj mlčky, faktickým pripojením sa ku konaniu.

Rozdiel medzi medzinárodnou arbitrážou a medzinárodným súdnictvom v užšom zmysle nie je zásadný. Odlišujú sa však čo do stálosti, zloženia, procedúry a kompetencie. Ako uvádza Ondřej: „Medzinárodný súd je stály orgán. Pôsobí trvalo, v rovnakom zložení zvolených alebo vymenovaných sudcov. Zaoberá sa všetkými spormi, ktoré im štáty predložia. Vedie to ku stálosti ich judikatúry, aj keď nie sú viazané svojimi predchádzajúcimi rozhodnutiami.“¹⁰⁰

Rozhodcovské orgány charakterizuje Mráz nasledovne: „Rozhodcovské orgány bývajú na rozdiel od medzinárodného súdu obvykle zriaďované pre konkrétne spory. Môžu však byť ustanovené aj ako stále orgány, napr. Stály rozhodcovský dvor v Haagu alebo stále rozhodcovské komisie, predpokladané v dvojstranných zmluvách. Pri rozhodcovskom konaní majú sporové strany väčší, spravidla rozhodujúci vplyv na menovaní sudcov v porovnaní so sudcami medzinárodných súdov.“¹⁰¹

Zásadný rozdiel medzi arbitrážnymi a súdnymi orgánmi je nasledovný:

Pre medzinárodné rozhodcovské konanie (arbitráž) je charakteristické:

- a) arbitrážne konanie – zloženie sa pre každý prípad mení, sporové strany majú priamy vplyv na zloženie arbitrážnych orgánov,
- b) platia pravidlá medzinárodného práva verejného, a zároveň si strany môžu v spore určiť medzinárodné hmotnoprávne a procesné normy,
- c) arbitrážne orgány riešia nielen právne, ale aj politické spory. Prioritne však právne spory.

¹⁰⁰ Pozri bližšie: POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. 2003. *Mezinárodní právo veřejné (4. Doplnené a rozšířené vydání)*. Praha : C. H. Beck, 2003.

¹⁰¹ MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANKSÝ, P. 2003. *Mezinárodní právo veřejné*. Bratislava. PraF UK, 2003, s. 214.

- d) právomoc arbitrážnych orgánov je fakultatívna – nevyhnutná je dohoda strán o predložení sporu,
- e) rozhodnutia sú záväzné a konečné.

Pre medzinárodné súdne konanie je charakteristické:

- f) medzinárodné súdnictvo – stále orgány, pôsobiace v rovnakom zložení,
- g) aplikujú všeobecné pravidlá MP,
- h) riešia iba právne spory,
- i) právomoc arbitrážnych orgánov je fakultatívna – nevyhnutná je dohoda strán o predložení sporu,
- j) rozhodnutia sú záväzné a konečné.

Medzinárodné arbitrážne konanie

Arbitrážne konanie predstavuje záväzný prostriedok riešenia sporov. „Medzinárodná arbitráž predstavuje historicky prvý spôsob riešenia sporov medzi štátmi pred medzinárodným súdnym orgánom. Predpokladom jej použitia je predloženie sporu arbitrážnemu tribunálu, pričom sporové strany súhlasia, že jeho rozhodnutie (tzv. rozhodcovský nález) prijmú ako záväzný spôsob riešenia sporu a vykonajú ho poctivo a v dobrej viere.“¹⁰²

Právnym základom medzinárodnej arbitráže je Haagsky dohovor o pokojnom riešení medzinárodných sporov z roku 1907, ktorý definuje arbitráž ako: „*vybavovanie sporov medzi štátmi prostredníctvom rozhodcov, ktorých si strany zvolia, podľa MP, pričom dovolanie sa rozhodcovského orgánu zahŕňa povinnosť podrobiť sa rozhodcovskému výroku*“. Je teda zdôraznená úloha strán pri voľbe rozhodcov na základe práva a zdôraznené je, že konanie prebieha podľa práva. Samotná arbitráž môže byť zahájená len na základe konsenzu strán, pričom takýto súhlas môže byť daný ad hoc, dohodou strán alebo arbitrážnou doložkou. Príslušnosť rozhodcovských orgánov vzniká:

- a) dohodou ad hoc (dohoda o rozhodcoch) – osobitná dohoda o tom, že konkrétny, už existujúci spor sa odovzdáva na riešenie rozhodcom,
- b) kompromisnou doložkou – strany sa zaväzujú predkladať rozhodcom spory, ktoré vznikli pri výklade alebo vykonávaní MZ,
- c) arbitrážnou zmluvou – je záväzkom zmluvných strán riešiť svoje budúce vzájomné spory arbitrážou,
- d) súhlasom daným mlčky.

¹⁰² KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 166.

Strany sporu si samotné vyberajú arbitrov, pričom ustálený je počet traja alebo piati rozhodcovia. Základnou podmienkou je nezávislosť a nestrannosť arbitra. Strany sporu si sami určujú právo, ktoré má tribunál aplikovať – môžu vylúčiť aplikáciu niektorých prameňov MP. Strany majú aj vplyv na procesné pravidlá – dokonca si môžu zvoliť vlastné procesné pravidlá – flexibilita v porovnaní so súdnym konaním. Špecifikom je, že stranami sporu nemusia byť len štáty. Stranu v konaní môže byť aj medzinárodná organizácia, jednotlivec alebo právnická osoba (napr. Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov).

Arbitrážny výrok, označovaný aj ako nález, je záväzný a konečný. Znamená to, že výrok je záväzný pre strany sporu a neexistuje možnosť odvolania proti tomuto výroku. Prípustná je však revízia výroku, a to v prípade, ak sa objaví skutočnosť, ktorá nebola známa ani jednej zo strán sporu, a zároveň, ktorá môže mať rozhodujúci vplyv na výrok. Revízia výroku je možná len v prípade existencie objektívnej skutkovej okolnosti, ktorá nebola v čase rozhodovania sporu strane známa, a mohla mať vplyv na nález samotný.

K medzinárodným arbitrážnym orgánom je možné zaradiť predovšetkým:

- a) Stály arbitrážny dvor,
- b) Medzinárodný tribunál pre morské právo.

3.2.1 Stály arbitrážny dvor

Hoci uvedený orgán nesie vo svojom názve „Stály“, nejde o stály orgán. Stále je len sídlo a medzinárodná kancelária, ktorej základnou úlohou je administratíva, úschova archívov, korešpondencia a taktiež vedie zoznam arbitrov. Na čele kancelárie je generálny tajomník. Kancelária sa zodpovedá Správnej rade, ktorá je ďalším orgánom a je zložená z diplomatických zástupcov zmluvných štátov Haagskeho dohovoru. Stály arbitrážny dvor je financovaný z členských príspevkov zmluvných strán Haagskeho dohovoru.

Zoznam arbitrov je tvorený z odborníkov medzinárodného práva, ktorí sú menovaní každou zo zmluvných strán Haagskeho dohovoru. Každá zmluvná strana je oprávnená menovať štyroch arbitrov. Títo sú menovaní na obdobie šiestich rokov s opätovnou možnosťou zapísania do zoznamu arbitrov. „Zo zoznamu arbitrov si sporové strany, ktoré uznali príslušnosť Stáleho arbitrážneho dvora, vyberajú „svojich“ rozhodcov, ktorí rozhodujú ich spor. Najbežnejší postup je ten, že každá zo sporových strán vymenuje dvoch rozhodcov

a títo si zvolia tzv. vrchného rozhodcu; môžu si však zvoliť aj iný spôsob zostavenia arbitrážneho tribunálu s rozdielnym počtom rozhodcov.¹⁰³

Samotné konanie má zväčša dve časti, a to písomnú a ústnu. Po ukončení oboch častí je vynesený nález, ktorý je konečný a záväzný. Nález sa vyhlasuje vždy verejne. Predpokladá sa výkon nálezu *bona fide*.

Fungovanie Stáleho arbitrážneho dvora, ktorého právny základ je v Haagskom dohovore, slúži aj pre potreby iných arbitrážnych orgánov, pre ktoré je tento arbitrážny orgán akýmsi vzorom.

3.2.2 Medzinárodný tribunál pre morské právo

Medzinárodný tribunál pre morské právo¹⁰⁴ bol zriadený Dohovorom o morskom práve z roku 1982. Dohovor vstúpil do platnosti v roku 1994. Medzinárodný tribunál pre morské právo je špeciálny súdny orgán, ktorý má sídlo v Hamburgu. Prvý prípad sa k tribunálu dostal v roku 2001. Odvtedy tribunál riešil 18 žiadostí o prejednanie. Väčšina z nich sa týkala urýchleného prepustenia lodí a ich posádok, ktoré boli údajne zadržované v rozpore s Dohovorom o morskom práve. Niektoré prípady sa týkali zachovania živých organizmov (napr. spor medzi Novým Zélandom a Japonskom, a Austráliou a Japonskom ohľadom tuniaka modroplutvového).

Tribunál sa skladá z 21 nezávislých členov, ktorí sú uznávanými odborníkmi v oblasti morského práva a sú známi pre svoju nestrannosť a bezúhonnosť. V roku 1996 bolo zvolených prvých 21 sudcov (5 z Afriky, 5 z Ázie, 4 zo západnej Európy, 3 z východnej Európy a 4 Latinskej Ameriky a Karibiku). Sudcovia tribunálu sú volení tajným hlasovaním na funkčné obdobie 9 rokov a môžu byť opätovne zvolení. V tribunáli nesmie byť zastúpený viac ako jeden príslušník toho istého štátu. Pri výkone svojich funkcií požívajú sudcovia diplomatické výsady a imunity. Predsedu a podpredsedu volí tribunál na 3 roky a môžu byť znovuzvolení.

Prístup k tribunálu majú všetky štáty Dohovoru a MO. Príslušnosť tribunálu sa vzťahuje na všetky spory o žaloby týkajúce sa výkladu alebo aplikácie Dohovoru. Pri rozhodovaní tribunál aplikuje Dohovor, ale aj iné pravidlá medzinárodného práva. Zasadnutia tribunálu bývajú spravila v sídle tribunálu, avšak môže zasadať aj inde, ak to bude považovať za žiaduce. Spory sa mu predkladajú buď oznámením zvláštnej dohody o predložení sporu,

¹⁰³ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 168.

¹⁰⁴ <http://www.itlos.org/>

alebo písomnou žalobou, ktorá bola zaslaná tajomníkovi tribunálu. Konanie je verejné, pokiaľ tribunál nerozhodne inak, a riadi ho predseda alebo podpredseda tribunálu.

Tribunál prijíma uznesenia o konaní sporu, určuje formy, lehoty a preberá všetky veci týkajúce sa dôkazného konania. O všetkých otázkach rozhoduje tribunál väčšinou prítomných. Ak sa hlasy rovnajú, rozhoduje hlas predsedu alebo člena tribunálu, ktorý predsedu zastupoval. Rozsudok obsahuje aj mená členov tribunálu, ktorí sa zúčastnili na rozhodovaní.

Štruktúra tribunálu vyžaduje zriadenie dvoch špecializovaných komôr:

- Komora pre spory týkajúce sa morského dna – je zložená z 11 členov tribunálu. Bola vytvorená vo februári 1997. Prístup k nej majú zmluvné štáty, Medzinárodná organizácia pre morské dno, štátne podniky a právnické osoby.
- Zvláštna komora – je vytváraná každoročne na rýchle vybavovanie vecí v skrátanom konaní. Táto komora vybavuje spory iba vtedy, ak o to strany požiadajú.

Ak ide o náklady na konanie, každá strana nesie svoje vlastné náklady, ak tribunál nerozhodne inak. Náklady tribunálu znášajú zmluvné štáty Dohovoru a Medzinárodnej organizácie pre morské dno.

3.2.3 Medzinárodný súdny dvor

Medzinárodný súdny dvor je najvýznamnejším súdnym orgánom k riešeniu sporov. Medzinárodný súdny dvor (*International Court of Justice*) je hlavným orgánom OSN, ktorého úlohou je rozhodovanie sporov medzi štátmi a zároveň aj vydávanie posudkov na žiadosť Bezpečnostnej rady a Valného zhromaždenia a so súhlasom Valného zhromaždenia aj ostatných orgánov, resp. špecializovaných organizácií OSN. Z uvedeného je možné vyvodiť, že činnosť Medzinárodného súdneho dvora ako súdneho orgánu je rozdelená do dvoch základných právomoci:

- V prvom prípade je to rozhodovanie sporov medzi štátmi, výsledkom konania je rozsudok, ktorý je záväzný a nie je proti nemu prípustný opravný prostriedok. Medzinárodná organizácia nemôže byť stranou sporu v tomto type konania.
- V druhom prípade to je posudkové konanie, na iniciovanie ktorého sú oprávnené orgány, resp. špecializované organizácie OSN. Výsledkom tohto konania je posudok o právnych otázkach týkajúcich sa činnosti týchto orgánov. Posudky nie sú právne záväzné.

Právny základ Medzinárodného súdneho dvora je tvorený:

- Chartou OSN v XIV. kapitole,
- Štatútom Medzinárodného súdneho dvora, ktorý je súčasťou Charty OSN,
- rokovacím poriadkom Medzinárodného súdneho dvora, ktorý si schvaľuje samotný Medzinárodný súdny dvor.

Všetky členské štáty OSN sú účastníkmi tohto hlavného súdneho orgánu. Okrem členských štátov môžu byť účastníkmi aj nečlenské štáty, a to za podmienok, ktoré bližšie špecifikuje Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady. K takýmto podmienkam je možné zaradiť povinnosť záujemcu prijať Štatút Súdneho dvora, zaviazat' sa k vykonaniu rozhodnutia a napokon je sem možné zaradiť aj požiadavku finančne prispievať na chod súdu.

Po organizačnej stránke je súd tvorený 15 sudcami, ktorí sú volení na deväťročné funkčné obdobie. Na voľbe sa podieľa Valné zhromaždenie a Bezpečnostná rada. Sudcovia zasadať v pléne, ktoré je tvorené kvórom – deviatimi sudcami. Uznáva sa jednoduchou väčšinou prítomných sudcov a v prípade rovnosti je rozhodujúci hlas predsedu, resp. jeho zástupcu. Sudca je prítomný pri rozhodovaní súdu aj v prípade, ak je v spore stranou jeho domovský štát. Druhá strana sporu, ktorá nemá v spore svojho sudcu, môže určiť sudcu *ad hoc*, ktorý sa do kvóra nezarátava, zúčastňuje sa však prejednávania sporu ako plnohodnotný člen. Cieľom je zabezpečiť rovnosť účastníkov v konaní.¹⁰⁵

Ako sme už načrtli, rozhodnutia súdu sú pre členov OSN v konkrétnom spore záväzné. Súdny dvor však nedisponuje prostriedkami, ktoré by zabezpečili výkon daného rozhodnutia. Výkon rozsudku je založený na dobrovoľnej báze dotknutého subjektu za dozoru medzinárodného spoločenstva. Jediným mechanizmom, ktorý môže donútiť dotknutý štát vykonať rozsudok, je možnosť druhej strany, ktorá namieta nevykonanie rozsudku, obrátiť sa na Bezpečnostnú radu, ktorá môže rozhodnúť o prijatí opatrení, ktoré majú zabezpečiť výkon rozsudku. Sídlo Medzinárodného súdneho dvora je Haag.

Predchodcom Súdneho dvora bol Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti, ktorý vznikol na základe Paktu o Spoločnosti národov. Za 18 rokov fungovania prijal tento predchodca Súdneho dvora 88 rozhodnutí, z toho bolo 31 rozsudkov, 27 posudkov a 30 nariadení. Posledné zasadnutie súdu sa konalo 4. decembra 1939. Po okupácii Holandska nacistami presunul sídlo z Haagu do švajčiarskej Ženevy, kde už ale svoju činnosť nevykonával. Stály dvor medzinárodných spoločenstiev nebol definovaný ako hlavný orgán

¹⁰⁵ VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 106.

Spoločnosti národov, tak ako to je teraz v prípade Medzinárodného súdneho dvora, ktorý je hlavným orgánom OSN zadefinovaným v Charte OSN. Stály dvor medzinárodných spoločností bol formálne rozpustený 18. apríla 1946 na poslednom zasadnutí Spoločnosti národov, kde bolo zároveň rozhodnuté o vytvorení Medzinárodného súdneho dvora.

Právnym základom tohto hlavného súdneho orgánu OSN je Charta OSN, Štatút Medzinárodného súdneho dvora a napokon aj Rokovací poriadok Medzinárodného súdneho dvora. Kým Štatút je súčasťou Charty OSN, tak rokovací poriadok si prijíma súd samotný. Pokiaľ ide o jeho organizáciu, tak súd je tvorený 15 sudcami, ktorí sú volení tak Valným zhromaždením OSN, ako aj Bezpečnostnou radou OSN. Funkčné obdobie sudcov je 9 rokov. Prípustné je aj opätovné zvolenie najviac trikrát. Podmienkami vykonávania funkcie sudcu Súdneho dvora je predovšetkým požiadavka, že musí ísť o vysoko morálnu osobu, ktorá je kvalifikovaná na to, aby zastávala najvyššie súdne funkcie v krajine svojho pôvodu, prípadne je odborníkom v oblasti medzinárodného práva. Rozdelenie sudcov je podobné rozdeleniu kresiel v Bezpečnostnej rade OSN. Konkrétne prináležia tri miesta Afrike, dve miesta Latinskej Ameriky, tri miesta Ázii, päť miest Západnej Európy a ostatným štátom, dve miesta Východnej Európy. Sudcami nesmú byť dvaja sudcovia toho istého štátu. Všetci sudcovia disponujú výsadami a imunitou. Jednotlivé rozhodnutia prijíma jednoduchou väčšinou a v prípade rovnosti hlasov je rozhodujúci hlas predsedu, resp. jeho zástupcu. Spravidla zasadá v pléne, pričom kvórum je tvorené deviatimi sudcami. Okrem pléna však rozhoduje aj v senátoch, ktoré sú zložené z troch alebo piatich členov. Zároveň rozoznávame stále senáty a senáty ustanovené *ad hoc*, podľa špecifickej otázky, ktorá bola predložená súdu, a ktorú je potrebné riešiť. Okrem stálych sudcov, teda 15 sudcov, poznáme ešte aj inštitút sudcu *ad hoc*, ktorý sme si predstavili v predošlej kapitole. Bývalým predsedom Medzinárodného súdneho dvora bol (od februára 2012) Slovák JUDr. Peter Tomka, CSc. Funkčné obdobie predsedu a podpredsedov Súdneho dvora je trojročné s možnosťou opätovného zvolenia.

Základným cieľom Súdneho dvora je:

- efektívne riešenie sporov,
- redukcia rizika konfliktov riešením problémov ako vzájomné hranice a podobne,
- rozvoj medzinárodného práva,
- poskytnutie príkladu pre vedenie prípadov iných tribunálov, pôsobiacich v rámci štruktúry OSN, alebo iných medzinárodných zmlúv.

Do pôsobnosti medzinárodného súdneho dvora patrí rozhodovanie sporov medzi štátmi, pričom stranou v konaní môže byť aj nečlenský štát OSN, za splnenia stanovených podmienok. Okrem rozhodovania sporov je to aj posudková činnosť voči orgánom OSN. Výsledkom jeho rozhodovania môžu byť jednak rozsudky v rámci sporového konania a posudky v rámci posudkového konania, ktoré sa dotýkajú právnych otázok vyplývajúcich z ich činnosti. Vo všeobecnosti sú konania Súdneho dvora verejné. Súd však môže rozhodnúť o vylúčení verejnosti. Porady súdu sú neverejné a tajné. K právomoci Súdneho dvora je potrebné zaradiť aj poskytovanie výkladu daného rozhodnutia v prípade sporu o zmysel, resp. obsah rozhodnutia. Potrebné je tiež vymedziť pojem vzdor. Pod týmto pojmom je potrebné rozumieť prejavu štátu, ktorým odmietne podrobiť sa jurisdikcii rozhodnutia MSD. V tomto prípade však môže k samotnému konaniu pred Súdnym dvorom dôjsť. V prípade, ak by štát, ako strana sporu, odmietol jurisdikciu, tak ku konaniu nemôže dôjsť.

Prameňom rozhodovacej činnosti Súdneho dvora sú:

- medzinárodné zmluvy,
- medzinárodná obyčaj,
- všeobecné právne zásady uznané civilizovanými národmi,
- súdne rozhodnutia,
- náuka kvalifikovaných odborníkov medzinárodného práva,
- ex aequo et bono – rozhodovanie na základe spravodlivosti.

Rokovacím jazykom Súdneho dvora je angličtina alebo francúzština. Sídлом Súdneho dvora je Haag.

Sporové konanie

Štatút Súdneho dvora určuje, že stranami v sporovom konaní môžu byť len štáty. Zároveň určuje rozsah vecí, ktoré mu môžu byť predložené. Štatút v článku 36 hovorí, že právomoc je daná na všetky spory, ktoré mu strany predložia, ako aj na všetky otázky osobitne predvídané v Charte OSN alebo v platných medzinárodných zmluvách. Spor pred Súdnym dvorom môže začať oznámením osobitnej dohody strán (spoločná žiadosť strán s oznámením kompromisu medzi nimi) alebo na základe žaloby, ktorá sa zasiela tajomníkovi Súdneho dvora. V prípade sporu o vecnú príslušnosť, tento spor rozhoduje ako samotný Súdny dvor. Sporové konanie pozostáva z písomnej časti, kedy sa Súdnemu dvoru a stranám zasielajú spisy, odpovede, repliky a iné podklady potrebné pre rozhodnutie. V rámci ústnej časti dochádza k vypočutiu svedkov, znalcov, ak je to potrebné, právnych zástupcov

a podobne. V rámci ústneho konania môže intervenovať aj tretí štát, ak preukáže záujem na prejednávanom spore, najmä ak budú rozhodnutím súdu dotknuté aj jeho záujmy. Takýto štát však nie je stranou sporu a rozsudok Súdneho dvora ho nezaväzuje. Sporové konanie sa spravidla rozhoduje v pléne. Strany konania však môžu požiadať, aby bol spor rozhodnutý senátom. Sporové konanie je ukončené vnesením rozsudku, ktoré je pre obe strany sporu záväzné. Voči rozsudku Súdneho dvora nie je prípustný opravný prostriedok. Štatút pripúšťa len tzv. revíziu rozhodnutia. Tento inštitút je upravený v článku 61. Dôvodom revízie je, že vyjde najavo skutočnosť s charakterom rozhodujúceho významu, ktorá v čase vynesenia rozsudku nebola známa Súdnemu dvoru a ani strane konania, ktorá o revíziu žiada. Neznalosť nesmie vyplývať z nedbanlivosti. Žiadosť musí byť podaná najneskôr do šiestich mesiacov od objavenia tejto skutočnosti, zároveň nemožno žiadosť podať ak uplynulo 10 rokov od pôvodného rozhodnutia. Bolo načrtnuté, že rozsudok súdu je pre strany sporu záväzný, bez možnosti podania opravného prostriedku. Strana, resp. strany by mali rozsudok dobrovoľne vykonať. V prípade nedobrovoľného výkonu rozhodnutia upravuje článok 94 ods. 2 postup, ktorým je možné zabezpečiť výkon rozhodnutia. Konkrétne, ak sporná strana nesplní záväzky uvedené v rozhodnutí Súdneho dvora, druhá strana je oprávnená obrátiť sa na Bezpečnostnú radu, ktorá je oprávnená odporúčať alebo rozhodnúť, ak to považuje za potrebné, o opatreniach, ktoré sa majú urobiť na vykonanie rozsudku. Ak by však chcela Bezpečnostná rada použiť vojenské akcie, muselo by dôjsť k ohrozeniu medzinárodného mieru alebo bezpečnosti. Samotné nevykonanie rozhodnutia zo strany štátu nemôže byť dôvodom aplikácie VII. kapitoly Charty OSN. Bezpečnostná rada môže prispieť k výkonu rozhodnutia, nie je ju však možné chápať ako exekučný orgán.

Problematika výkonu rozsudkov je rozporuplná. Z minulosti je známych viacero prípadov, kedy Súdny dvor vydal vo veci rozsudok, strana sporu sa ho však rozhodla ignorovať a ani ho nevykonala. Konkrétne ide o prípad *Nikaragua vs. Spojené štáty*. Nikaragua 8. apríla 1984 podala žalobu na Spojené štáty, pričom Spojené štáty sa mali dopustiť použitia vojenskej sily proti Nikarague a zasahovali tak do vnútorných záležitostí štátu, čo bolo v rozpore so suverenitou štátu Nikaragua a v rozpore so všeobecnými pravidlami medzinárodného práva. Súdny dvor sa uzniesol o jurisdikcii v tomto prípade. Proti tejto jurisdikcii boli Spojené štáty. Dňa 27.6.1986 Súdny dvor vyniesol rozsudok, v ktorom sa súd domnieval, že Spojené štáty nemali právo vojenskej akcie proti štátu Nikaragua. Taktiež zamínovanie prístavov Spojenými štátmi bez predošlého varovania alebo upozornenia bolo protiprávnym aktom, bolo aj v rozpore s princípmi humanitárneho práva, ktoré sú špecifikované v Haagskom dohovore z roku 1907. Rozsudok Súdneho dvora, ktorý uložil

Spojeným štátom konkrétne povinnosti, ostal však touto mocnosťou ignorovaný. Pretože Spojené štáty sú stálym členom bezpečnostnej rady OSN, tak Bezpečnostná rada nemohla prijať žiadne opatrenia, ktoré by „donútili“ Spojené štáty k výkonu rozsudku Súdneho dvora. Spojené štáty aplikovali pri rozhodovaní právo veta a zablokovali tak akékoľvek rozhodnutie. Nepomohol ani nátlak Valného zhromaždenia v podobe rezolúcie k podriadeniu sa rozhodnutiu. Práve tento prípad je dôkazom problematickosti výkonu rozsudkov Súdneho dvora, ktoré sú záväzné, avšak ich vykonateľnosť nie je zaručená.

Napriek uvedenému prípadu je potrebné konštatovať, že v drvivej väčšine prípadov dochádza k dobrovoľnému výkonu rozsudkov Súdneho dvora. Jednak je to z dôvodu právomoci prijať opatrenia zo strany Bezpečnostnej rady v súlade s článkom 94 ods. 2 Charty OSN, kedy môže postačovať k naplneniu rozsudku samotná hrozba vojenskej sily zo strany Bezpečnostnej rady v súlade so VII. kapitolou Charty OSN. Dobrovoľnosťou plnenia rozsudku je aj skutočnosť, že dotknutý štát dobrovoľným vykonaním rozsudku pôsobí na medzinárodnej scéne ako dôveryhodný partner, ktorý plní svoje záväzky a dodržiava pravidlá a normy medzinárodného práva.

Slovenská republika sa ako strana sporu predstavila v konaní pred Súdny dvorom v prípade sporu Slovenskej republiky a Maďarska o vodné dielo Gabčíkovo – Nagymáros.

Posudkové konanie

Posudkové konanie predstavuje ďalšiu rozhodovaciu aktivitu Medzinárodného súdneho dvora. Výsledkom tohto konania je posudok, ktorý sa týka akejkolvek právnej otázky súvisiacej s činnosťou orgánov OSN. Je potrebné zdôrazniť, že primárnou činnosťou Súdneho dvora je sporové konanie a teda vydávanie rozsudkov. Vydávanie posudkov je sekundárnou jurisdikciou Súdneho dvora. K podaniu žiadosti o posudok je oprávnená Bezpečnostná rada OSN a Valné zhromaždenie OSN. Valné zhromaždenie môže delegovať právomoc podaním žiadosti na Súdny dvor, aj na iné orgány. Príkladom je Hospodárska a sociálna rada, ktorá musí byť k podaniu žiadosti splnomocnená Valným zhromaždením OSN. Písomná žiadosť o vydanie posudku musí obsahovať jasne formulovanú otázku, na ktorú sa posudok žiada, a doklady, ktoré ju môžu objasniť. Štatút Súdneho dvora neupravuje pravidlá pre posudkové konanie. Prípustné je teda aplikovať pravidlá pre sporové konanie. Posudok ako výsledok rozhodovacej činnosti Súdneho dvora sa vyhlasuje verejne. Povaha posudkov je nezáväzná, majú však veľkú morálnu váhu. V prípade, ak by sa orgány OSN

vopred dohodli na záväznosti posudku, tak posudok bude záväzný. V tomto prípade ide o aplikáciu tzv. „výnimky z nezáväznosti“.

Medzinárodný súdny dvor je za svoju činnosť aj kritizovaný. Kritizovaný je za príliš veľa sporov, ktoré súvisia s dekolonizáciou. Príliš veľa sporov zároveň znamená pomalé rozhodovanie a prieťahy v konaní. Trňom v oku je prepolitizovanosť tohto súdu a zaujatosť sudcov, ktorí sú v konečnom dôsledku nominantmi štátov. Činnosť Medzinárodného súdneho dvora, ako hlavného orgánu Organizácie Spojených národov, však plní nezastupiteľnú funkciu, ktorá spočíva v riešení sporov medzi štátmi, ako aj vo vydávaní posudkov v právnych otázkach činnosti orgánov OSN.

3.3 Medzinárodné súdnictvo

Medzinárodné súdnictvo predstavuje širší pojem. Do sústavy medzinárodného súdnictva je možné zahrnúť prioritne Medzinárodný súdny dvor, ale aj iné súdne orgány, ktoré aplikujú pri rozhodovacej činnosti normy medzinárodného práva.

Medzinárodné súdne konanie je možné definovať ako rozhodovanie medzinárodných sporov právnej povahy zborom stálych sudcov z povolania, na základe medzinárodného práva a stálych procesných noriem.

K tribunálom, ktoré patrili a patria do sústavy medzinárodného súdnictva, je možné zaradiť:

- a) Stredoamerický súdny dvor (1908)
- b) Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti (1921 – 1939)
- c) Medzinárodný súdny dvor (1945)
- d) Medzinárodný tribunál pre morské právo (1996)

Na univerzálnej úrovni zaraďujeme do medzinárodného súdnictva nasledovne orgány, označované aj ako – medzinárodné trestné tribunály a sudy:

- e) Medzinárodný trestný súd
- f) Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu
- g) Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu
- h) Poslednú skupinu tvoria Medzinárodný trestný súd
- i) Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu
- j) Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu

Napokon to sú aj tzv. hybridné a zmiešané trestné tribunály:

- k) trestné tribunály pre Sierra Leone, Kambodžu, Libanon, Kosovo, Východný Timor a Bosnu a Hercegovinu.

Hybridné tribunály sú tvorené tak vnútroštátnym prvkom, ako aj prvkom medzinárodným. Týka sa to najmä zloženia jednotlivých tribunálov, ale aj samotného financovania a podobne.

Najvýznamnejšou súčasťou medzinárodného súdnictva sú medzinárodné trestné sudy, ktoré umožňujú vyvodit' individuálnu trestnú zodpovednosť voči fyzickým osobám, ktoré sa dopustili trestných činov, ktoré sú zafinované medzinárodným právom. Analýze budú podrobené tie najvýznamnejšie trestné sudy pôsobiace na medzinárodnej scéne.

3.3.1 Medzinárodný trestný súd (ICC)

Medzinárodný trestný súd¹⁰⁶ bol zriadený Rímskym štatútom v roku 1998. Štatút bol prijatý 17. júla 1998. Samotný Štatút sa skladá zo 128 článkov, ktoré sú rozdelené do 13 častí. Slovenská republika podpísala štatút 23. decembra 1998. Zo strany Slovenskej republiky bol Štatút ratifikovaný prezidentom Slovenskej republiky 8. apríla 2002. Štatút nadobudol definitívnu platnosť pre všetky zmluvné strany dňa 1. júla 2002. Medzinárodný trestný súd je zriadený ako stála inštitúcia so súdnou právomocou nad osobami stíhanými za najzávažnejšie zločiny podľa medzinárodného práva. Trestný súd je nezávislou medzinárodnou organizáciou a nie je súčasťou systému OSN.

Právomoc Medzinárodného trestného súdu je zameraná na najvýznamnejšie trestné činy týkajúce sa medzinárodného spoločenstva ako celku. V súlade so Štatútom je právomoc Súdu zameraná na tieto trestné činy:

- trestné činy genocídy,
- zločiny proti ľudskosti,
- vojnové zločiny,
- trestné činy agresie.

Jednotlivé trestné činy a zločiny sú vymedzené v Rímskom štatúte. Jurisdikcia súdu sa vzťahuje na tieto trestné činy, ktoré boli spáchané po nadobudnutí platnosti Rímskeho štatútu. Zmluvné štáty svojím prístupím k Rímskemu štatútu akceptujú jurisdikciu súdu.

¹⁰⁶ <http://www.icc-cpi.int>

K základným orgánom Súdu je potrebné zaradiť:

- predsedníctvo,
- odbor pre prípravne konanie,
- odbor pre súdne konanie,
- odbor pre odvolacie konanie,
- úrad prokurátora,
- sekretariát.

Medzinárodný trestný súd je tvorený 18 sudcami, ktorí sú volení na 9-ročné funkčné obdobie. Sudcovia vykonávajú svoju funkciu na plný úväzok. Pre vykonávanie funkcie sudcu je nevyhnutné, aby bol sudca osobou s vysokým morálnym charakterom, aby bol nestranný a bezúhonný a mal kvalifikačné predpoklady na výkon tejto funkcie aj v domovskom štáte. Sudcovia sú volení Zhromaždením štátov zmluvných strán Rímskeho štatútu. Zhromaždenie štátov je zložené zo zmluvných strán, pričom každá zmluvná strana má v zhromaždení jedného zástupcu, prípadne náhradníka a poradcov. Predsedníctvo súdu je tvorené predsedom, prvým a druhým podpredsedom, ktorí sú volení na obdobie troch rokov s možnosťou jednej opätovnej voľby. Predsedníctvo zodpovedá za riadenie a spravovanie súdu, okrem úradu prokurátora. Trestný súd je organizačne usporiadaný do senátov/odborov, pričom základnými odbormi sú odbor pre prípravne konanie, odbor pre súdne konanie a odbor pre odvolacie konanie. Prvý odbor je tvorený 4 sudcami. Druhý a tretí odbor sú tvorené 6 sudcami.

Úrad prokuratúry koná samostatne a nezávisle od Medzinárodného trestného súdu. Prokurátora a jeho zástupcov taktiež volí Zhromaždenie štátov zmluvných strán Rímskeho štatútu. Svoje funkcie vykonávajú na plný úväzok. Predseda a jeho zástupcovia musia byť z rôznych štátov. Úrad prokuratúry zodpovedá za prijímanie postúpených vecí, za preskúmavanie trestných činov alebo aj za vyšetrovanie a pod. Na čele úradu je prokurátor, ktorý má plnú právomoc v otázkach riadenia a spravovania úradu. Pri výkone jednotlivých úloh mu pomáha zástupca, resp. viacerí zástupcovia. Úrad je tvorený z troch divízií. Základným oprávnením prokurátora je možnosť iniciovať vyšetrovanie na základe informácií o spáchaní trestného činu, ktorý patrí do jurisdikcie súdu. Za účelom prijatia rozhodnutia o začatí vyšetrovania je prokurátor oprávnený požadovať súčinnosť od štátov alebo medzinárodných organizácií, od ktorých môže požadovať rôzne informácie k podozreniu zo spáchania trestného činu. K vyšetrovaniu sa vyjadruje aj senát prípravného konania.

Sekretariát je zodpovedný za nejustičné aspekty spravovania súdu a služieb jemu poskytovaných. Na čele je tajomník, ktorý je hlavným administratívnym pracovníkom. Svoju funkciu vykonáva pod vedením predsedu súdu. Tajomník je volený na funkčné obdobie piatich rokov a je volený absolútnou väčšinou sudcov Trestného súdu s možnosťou jedného opätovného zvolenia.

Súd za účelom plnenia úloh požíva výsady a imunity na území každého štátu zmluvnej strany.

Príkladom výsad a imunít je:

- nedotknuteľnosť priestorov súdu,
- súd je oprávnený vystavovať svoju vlajku, znak a označenie, napr. vo svojich priestoroch,
- archívy súdu a všetky písomnosti a dokumenty sú nedotknuteľné,
- oslobodenie od daní, ciel a dovozných, vývozných obmedzení,
- vrátenie daní a poplatkov a podobne.

Podobne ako vedúci diplomatických misií, tak aj sudcovia, prokurátor, jeho zástupca a tajomník požívajú výsady a imunity. Čiastočné imunity a výsady požíva aj personál súdu.

Trestné konanie súdu je vybudované na zásadách trestného konania, ku ktorým je potrebné zaradiť predovšetkým zásadu *ne bis in idem*, zásadu *nullum crimen sine lege* a zásadu *nulla poena sine lege*.

Sídlom súdu je holandský Haag. Jeho úradnými jazykmi sú arabčina, čínština, angličtina, francúzština, ruština a španielčina. Pracovnými jazykmi sú angličtina a francúzština.

Štatút Medzinárodného trestného súdu počnúc článkom 53 upravuje vyšetrovanie a trestné stíhanie, vrátane postupu. Počnúc článkom 62 vymedzuje podmienky a uskutočňovanie súdneho konania. Článok 77 následne vymenúva tresty, ktoré je súd oprávnený uložiť v prípade preukázania viny. K týmto trestom zaraďujeme:

- trest odňatia slobody na dobu nepresahujúcu 30 rokov,
- trest odňatia slobody na doživotie,
- pokuta,
- prepadnutie výnosov, majetku alebo aktív odvodených priamo alebo nepriamo z trestného činu tak, aby neboli dotknuté práva tretích strán.

V článku 81 je následne definované odvolanie a revízia rozsudku, pričom bližšie špecifikuje podmienky podania odvolania a revízie. V článku 86 sa venuje priestor medzinárodnej spolupráci a súdnej pomoci. Uvedená deviatá časť Štatútu jasne definuje, že štáty, zmluvné strany plne spolupracujú so súdom pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní činov, ktoré patria do jurisdikcie Trestného súdu. Článok 103, ktorým začína desiatá časť, sa venuje výkonu trestu. V súlade s týmito ustanoveniami je potrebné podotknúť, že Trestný súd nedisponuje vlastnými ústavmi na výkon trestu odňatia slobody. Právoplatne odsúdené osoby vykonávajú svoje tresty v štátoch, ktoré sú k tomu poverené súdom. Trestný súd vyberá zo zoznamu konkrétny štát, ktorý naznačil ochotu prijať odsúdenú osobu na výkon trestu. Počnúc článkom 113 Štatút definuje otázku financovania. Financovanie je založené na rozpočte, ktorý dohaduje Zhromaždenie štátov. Príjmy do rozpočtu pochádzajú z príspevkov zmluvných strán, teda od štátov, ktoré sú zmluvnou stranou, ako aj od Organizácie Spojených národov, a to predovšetkým v prípade, ak súd konal v súvislosti s prípadmi, ktoré boli postúpené Bezpečnostnou radou OSN. Trinásta časť, ktorá začína článkom 119, sa venuje záverečným ustanoveniam.

V súčasnosti sa súd podieľal pri svojej činnosti na 21 prípadoch.

3.3.2 Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (ICTY)

Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu¹⁰⁷ je súdom s povahou *ad hoc*. Nie je teda stálym, ale len dočasným súdom. Jeho vznik je spojený s konfliktom obrovských rozmerov. Samotnému konfliktu a vzniku súdu predchádzalo niekoľko historických udalostí. V roku 1981 zomrel prezident Tito a nová generácia vodcov začala drobiť krajinu. Samotný konflikt vypukol v roku 1991. Do tohto roku bola Juhoslávia federatívnym štátom skladajúcim sa zo šiestich republík, a to: Slovinska, Chorvátska, Bosny a Hercegoviny, Srbska, Čiernej hory a Macedónska + dve autonómne oblasti Kosovo a Vojvodina v Srbskej republike. Slovinsko a Chorvátsko, ktorým sa nepáčila nespravodlivá dominancia Srbska vo federácii, ako prvé deklarovali svoju nezávislosť, a to 25. júna 1991, a formálne tak ukončili existenciu federácie. Srbsko ako jadro federálnej moci a armády obvinilo tieto štáty zo separatizmu, potrebovalo totiž udržať ekonomicky vyspelejšie republiky vo federácii, a tak napadlo obe novovzniknuté krajiny, postupne sa boje preniesli do všetkých štátov s výnimkou Macedónska, ktoré sa ako jediné odlúčilo pokojnou cestou, pretože Srbsko oň nejavilo veľký záujem. Najkrvavejší priebeh mala však situácia v Bosne a Hercegovine, odhaduje sa, že viac

¹⁰⁷ <http://www.icty.org>

ako 100 000 ľudí bolo zabitých a dva milióny ľudí (viac ako polovica populácie), bolo nútených opustiť svoje domovy v dôsledku vojny, ktorá zúrila od apríla 1992 až do novembra 1995. Medzinárodné spoločenstvo bolo kritizované za svoju pasivitu. Neslávnym symbolom tohto konfliktu bol masaker v bosnianskej Srebrenici, OSN vyhlásenou za bezpečnostné pásmo. V lete 1995 sa Srebrenica dostala pod útok ozbrojených síl na čele s dnes súdeným Ratkom Mladičom (zatknutý 26. 5. 2011). Počas pár dní bolo viac než 8000 bosnianskych moslimov a chlapcov zabitých. Zvyšok mesta, ženy a deti, boli vyhnané. Vojnový konflikt bol oficiálne ukončený podpísaním **Daytonskej mierovej zmluvy**. Riešila sa v nej otázka obnovy krajín a rozdelenia Bosny a Hercegoviny.

Po tom, čo sa medzinárodné spoločenstvo začalo vážne o vzniknutý konflikt zaujímať, bola v roku 1992 schválená rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN. Rezolúciou Bezpečnostnej rady S/RES/780 (1992) došlo k vytvoreniu komisie odborníkov s cieľom preskúmania situácie v krajine. Generálny tajomník OSN medzitým konzultoval so štátmi vytvorenie možného budúceho tribunálu ako orgánu Bezpečnostnej rady OSN. Bola mu tiež zverená analýza vhodného riešenia. V odpovedi na žiadosť Bezpečnostnej rady v rezolúcii S/RES/808 (1993) odporučil vytvorenie tribunálu na základe rezolúcie.

Konečným riešením sa stalo jednomyselné rozhodnutie Bezpečnostnej rady formou Rezolúcie S/RES/827 (1993) zo dňa 25. 5. 1993. Bezpečnostná rada v nej ako svoj cieľ stanovila, že vytvorený orgán má ukončiť páchanie trestných činov na území bývalej Juhoslávie, prijať účinné opatrenia na trestné stíhanie zodpovedných osôb a prispieť tak k nastoleniu a udržaniu mieru. Prostriedok na jeho dosiahnutie nepochybne predstavuje *ad hoc* ustanovený Medzinárodný tribunál pre stíhanie osôb zodpovedných za závažné porušenie medzinárodného humanitárneho práva spáchané na území bývalej Juhoslávie od roku 1991.

Jurisdikciu súdu je možné rozdeliť do viacerých kategórií. V prvom prípade to je vecná jurisdikcia, ktorá sa v súlade so Štatútom Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu viaže na zločiny podľa medzinárodného práva, konkrétne:

- vojnové zločiny,
- zločiny genocídy a
- zločiny proti ľudskosti, ktoré sú bližšie definované v článku 2 až 5 Štatútu.

Osobná príslušnosť je vymedzená v článku 6 Štatútu. Podľa tohto ustanovenia účelom ICTY je trestné stíhanie fyzických osôb, teda jeho jurisdikcia sa nevzťahuje na právnické osoby práve z dôvodu, že väčšina obvinených pred tribunálom sú muži v strednom veku.

Štatút ICTY nevenuje pozornosť a ani neobsahuje ustanovenia o minimálnej vekovej hranici pre vyvodenie trestnej zodpovednosti, taktiež sa nezmieňuje o národnosti páchatel'a.

Územná príslušnosť sa viaže na dotknuté územie. Princíp teritoriality je najmenej kontroverzná zložka jurisdikcie. Umožňuje štátom uplatňovať svoju trestnoprávnu jurisdikciu nad všetkými zločinmi, ktoré boli spáchané na ich suverénnom území. Vzhľadom na to, že tribunály nesú meno existujúceho alebo bývalého suverénneho štátu, tento názov tak prevažne určuje aj miesto trestných činov, ktoré sú oprávnené preskúmať a trestne stíhať. Územná príslušnosť ICTY je geograficky limitovaná. Články 1 a 8 Štatútu udeľujú tribunálu jurisdikciu pre porušenia spáchané na území bývalej Juhoslávie. Keď došlo k zriadeniu medzinárodného tribunálu v máji 1993, dezintegrácia Juhoslávie bola takmer ukončená. Kedysi veľký federálny štát sa rozdelil do piatich samostatných jednotiek. Avšak Štatút sa aplikuje iba na územie známe pod názvom Juhoslávia tak, ako existovala k 1. 1. 1991. V článku 8 sa ďalej špecifikuje, že územná pôsobnosť zahŕňa zemský povrch, vzdušný priestor a teritoriálne vody.

Časová pôsobnosť – článok 1 a 8 Štatútu ICTY podobne naznačujú obmedzenie pre časovú jurisdikciu tribunálu. ICTY sa môže uchopiť iba tých prípadov, ktoré zahŕňajú trestné činy spáchané od 1. 1. 1991.

Treba poznamenať, že tribunál má časové ohraničenie vymedzené iba do minulosti, t. j. od začiatku konfliktu. Otvorený charakter časovej pôsobnosti znamená, že tribunál je príslušný nielen na trestné činy spáchané v počiatočných fázach vojny v Juhoslávii, ale aj na neskorší konflikt v Kosove a bývalej juhoslovanskej republike Macedónsko, čo samotní tvorcovia štatútu neočakávali. Paragraf 2. rezolúcie 827 (1993), ktorou bol prijatý Štatút ICTY stanovuje, že tribunál je založený: „pre samotný cieľ trestného stíhania osôb zodpovedných za závažné porušenia... Medzi 1. 1. 1991 a dátumom, ktorý stanoví Rada bezpečnosti OSN po nastolení mieru“. Bude teda na Bezpečnostnej rade rozhodnúť, či tribunál poslúži svojmu účelu. Doposiaľ nebol ani v samotnom Štatúte stanovený koniec tejto príslušnosti. S časovou jurisdikciou súvisí aj snaha tribunálu o ukončenie svojej činnosti. ICTY sa o ňu snaží prostredníctvom tzv. completion strategy, ktorú je povinný predkladať Bezpečnostnej rade OSN každých 6 mesiacov.

Dôležitým aspektom fungovania ICTY je vymedzenie vzťahu k národnej jurisdikcii. Za jedno z najdôležitejších ustanovení Štatútu treba považovať článok 9, ktorý stanovil, že tribunál a vnútroštátne sudy majú konkurujúcu jurisdikciu. Vzťah národnej jurisdikcie je potom bližšie určený v ods. 2 tak, že tribunál je národným súdom nadradený, a v ktoromkoľvek štádiu konania ich môže požiadať, aby vec bola podrobená jeho právomoci.

Táto žiadosť je zároveň záväzná a stavia tak ICTY do hierarchicky vyššej pozície. ICTY aplikuje aj zásadu *ne bis in idem*. Ako bol páchatel' odsúdený pred ICTY, nemôže ho opätovne súdiť domovský štát. Existuje však výnimka v opačnom zmysle, že aj keď súdil obžalovaného domovský štát, môže ho opätovne súdiť ICTY, a to za splnenia podmienok:

- čin, pre ktorý bola osoba súdená, bol kvalifikovaný ako bežný trestný čin (tak bol týmto tribunálom vyžiadaný aj bývalý prezident Juhoslávie Slobodan Milošević, ktorého sa chystal belehradský súd postihnúť iba za zneužitie právomoci a za majetkové trestné činy, prípadne i ďalšie, avšak nie za „zločiny podľa medzinárodného práva“),
- konanie pred národným súdom nebolo nestranné alebo nezávislé, malo uchrániť obžalovaného pred medzinárodnou trestnou zodpovednosťou alebo tento prípad nebol riadne vyšetrený.

Členské štáty OSN sú povinné spolupracovať s ICTY. Táto spolupráca je zakotvená v článku 25 Charty OSN, a síce, zaväzuje členské štáty OSN, aby prijali a vykonali všetky rozhodnutia, ktoré Bezpečnostná rada v súlade s Chartou urobí. Pomoc sa týka tak súčinnosti pri vyšetrovaní, ako aj pri trestnom stíhaní. Určuje aj pomoc v prípade zabezpečenia výkonu trestu odňatia slobody. Fakticky je výkon zabezpečený štátom na základe Dohody o výkone trestu medzi štátom a ICTY. Trest odňatia slobody je vykonávaný v súlade s legislatívou konkrétneho štátu, avšak vždy pod dohľadom Trestného tribunálu. K trestom, ktoré je súd oprávnený uložiť, je potrebné zaradiť trest odňatia slobody ustanovený konkrétnou hranicou alebo trest odňatia slobody na doživotie.

ICTY je zložený zo 16 stálych sudcov a 13 sudcov *ad limitem*. Sudcovia sú volení Valným zhromaždením OSN na základe odporúčania Bezpečnostnej rady, a to na obdobie 4 rokov, pričom stáli sudcovia môžu byť do funkcie zvolení aj opätovne. Sudcovia vykonávajú svoju činnosť v komorách. Samotné konanie začína na podnet prokurátora alebo na podnet jednotlivca, vlády, medzinárodnej organizácie alebo mimovládnej medzinárodnej organizácie. Trestné konanie je založené na základných a všeobecne uznávaných zásadách. Vyšetrovanie patrí do právomoci prokurátora. Prokurátor pri vyšetrovaní a stíhaní koná nezávisle od orgánov ICTY. Nie je oprávnený prijímať žiadne pokyny od národných vlád.

Organizačná štruktúra súdu je tvorená:

- tromi súdnymi (procesnými) komorami (zložená z troch stálych sudcov a maximálne šiestich sudcov *ad limitem*),

- odvolacou komorou (zložená zo siedmich sudcov. Je komorou funkčnou aj pre Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu),
- prokurátorom (personál), a
- registrom.

Register plní úlohy tak voči komorám, ako aj voči prokurátorovi. Register zabezpečuje administratívne fungovanie súdu. Na čele registra je registrátor, ktorý je menovaný generálnym tajomníkom OSN po porade s predsedom súdu. Jeho funkčné obdobie sú 4 roky. Funkciu sudcov môžu vykonávať vysoko morálne osoby, ktoré spĺňajú kvalifikačné predpoklady na funkciu sudcu vo svojom domovskom štáte. Samotné konanie pozostáva z konania pred súdom a odvolacieho konania. Podmienky konania bližšie špecifikuje Štatút ICTY.

Rokovacím jazykom súdu je angličtina a francúzština. Predseda ICTY má informačnú povinnosť voči Valnému zhromaždeniu a Bezpečnostnej rade OSN. Predseda je povinný každoročne informovať tieto hlavné orgány OSN o svojej činnosti.

3.3.3 Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu (ICTR)

Vytvoreniu súdu predchádzal konflikt v Rwande, ktorá bola od roku 1978 prezidentskou republikou. Dôvodom konfliktu boli historické udalosti a spory medzi dvomi etnikami, konkrétne medzi etnikom Hutu a Tutsi. Nadvláda Nemecka a neskôr Belgicka v tejto krajine spôsobila prehĺbenie etnického, ale aj sociálneho problému. Demokratizácia jasne poukazovala na vládu väčšiny, čím bolo etnikum Hutu, dosiaľ však od 15. stor. vládlo etnikum Tutsi. Táto demokratická vláda etnika Hutu spôsobila, že väčšina z etnika Tutsiov sa vysťahovala a vytvorili partizánske hnutie. Postupne etnikum Hutu presadzovalo svoje myšlienky fungovania štátu. Príkladom bola vzniknutá televízia Hutu Power, ktorá šírla rasistické myšlienky (Tutsiovia boli prezývaní *inyenzi* tzv. „švábi“ a hovorilo sa o „konečnom riešení“, nazvanom tiež *umuganda* – zbavenie sa buriny). Konflikt vyvrcholil v roku 1994. Podnetom bolo zostrelenie lietadla prezidenta z etnika Hutu, ktorý pri nehode zahynul. Vypukli nepokoje. Za 5 dní bolo evidovaných 20 000 mŕtvych vrátane premiérky, ktorá pochádzala z kmeňa Tutsiov.

Konflikt sa rozšíril do celej krajiny v priebehu dvoch týždňov. Za viac ako mesiac bolo už 500 000 obetí. Bezpečnostná rada zvýšila počet vojakov UNAMIR na 5 500 a vyhlásila embargo na dovoz zbraní. Začiatkom júna (18. 6. 1994) tutsiovský Rwandský vlastenecký fond dobyl hlavné mesto, čo sa pokladá aj za koniec konfliktu. Bol zvolený

umiernený hututský prezident. Celkovo sa odhaduje, že zahynulo okolo 800 000 až 1 000 000 ľudí z oboch etník.

Pokiaľ ide o vznik, tak ICTR bol zriadený rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 995 zo dňa 8. 11. 1994, podľa kapitoly VII Charty OSN ako priama odpoveď na rwandskú genocídu. Vznik tohto *ad hoc* medzinárodného trestného tribunálu nemal podporu Číny, ktorá síce ako stály člen Bezpečnostnej rady OSN túto rezolúciu nevetovala, ale zdržala sa hlasovania. Problematickou sa stala otázka sídla ICTR. Rwanda sa snažila presadiť umiestnenie tribunálu na svojom území. Nakoniec však Bezpečnostná rada rezolúciou č. 997 zo dňa 22. 2. 1995 rozhodla, že sídlom ICTR sa stane mesto Arusha v Tanzánii a to hlavne z bezpečnostných dôvodov, ale tiež aj zo symbolických dôvodov, pretože v Arushi boli pred vypuknutím ozbrojeného konfliktu v Rwande podpísané mierové dohody medzi hlavnými aktérmi tohto konfliktu. Je tiež dôležité pripomenúť, že ICTR je druhým *ad hoc* medzinárodným trestným tribunálom popri ICTY. Preto medzi nimi existuje množstvo spoločných znakov a prepojení, ktoré nachádzame pri porovnávaní štatútov, a to či už po organizačnej stránke (spoločná odvolacia komisia, spoločný úrad prokurátora od roku 2003), ale aj po stránke právnej (vzájomná súvislosť a nadväznosť ich rozhodnutí).

Jurisdikcia súdu je vymedzená priamo v Štatúte ICTR, ktorý je obsiahnutý v spomínanej rezolúcii, ktorou bol zriadený aj samotný tribunál. V článku 1 Štatútu ICTR sa uvádza, že ICTR má právomoc trestne stíhať osoby zodpovedné za vážne porušenia medzinárodného humanitárneho práva, spáchané na území Rwandy, alebo občanmi Rwandy na území susedských štátov v období od 1. 1. 1994 do 31. 12. 1994. Na základe tohto môžeme jednotlivo vymedziť vecnú, časovú a osobnú pôsobnosť.

Časová pôsobnosť:

Stanovenie časovej pôsobnosti je obsiahnuté v článku 7 štatútu. Znamená, že pôsobnosť ICTR sa vzťahuje na všetky prípady porušenia medzinárodného práva, ku ktorým došlo v presne stanovenom časovom období, ktoré presahuje dátum 18. 6. 1994 (kedy Rwandsky vlastenecký front vyhlásil vojnu za skončenú), a to v dôsledku toho, že k zločinom dochádzalo aj neskôr a to najmä v utečeneckých táboroch v susedných štátoch. Práve s týmito udalosťami sa počítalo aj pri vymedzení územnej pôsobnosti.

Územná pôsobnosť:

Podobne ako časová, je aj územná pôsobnosť vymedzená v už spomínanom článku 7 Štatútu ICTR. Vzťahuje sa na územie Rwandy, zahŕňajúc samotné územie, ale aj vzdušný

priestor, ako aj na územia susedných štátov, na ktorých boli spáchané závažné zločiny proti medzinárodnému humanitárnemu právu občanmi.

Osobná pôsobnosť:

Je upravená v článku 5 Štatútu, ktorý vymedzuje osobnú pôsobnosť ICTR na fyzické osoby, na základe ustanovení tohto Štatútu. Z toho vyplýva, že osobná pôsobnosť ICTR sa vzťahuje na:

- všetky fyzické osoby zodpovedné za vážne porušenie medzinárodného práva, ktoré boli spáchané na území Rwandy,
- občanov Rwandy, zodpovedných za vážne porušenia medzinárodného práva, ku ktorým došlo na území susedných štátov

Vecná príslušnosť:

Štatút ICTR v článku 2, 3 a 4 vymedzuje okruh zločinov podľa medzinárodného práva, ktorých stíhanie spadá do pôsobnosti súdu. Tieto zločiny môžeme rozdeliť do troch skupín a to:

- genocída,
- zločiny proti ľudskosti,
- vojnové zločiny.

Definícia zločinu genocídy, ktorá je obsiahnutá v článku 2 Štatútu, bola doslovne prevzatá z *Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu Genocídia*. Pri vymedzení zločinov proti ľudskosti je zoznam zločinov prevzatý zo Štatútu ICTY s tým rozdielom, že sa nevyžaduje, aby zločiny boli spáchané v súvislosti s ozbrojeným konfliktom, ale uvádza, že zločiny proti ľudskosti musia byť spáchané ako časť rozsiahleho a systematického útoku proti civilnému obyvateľstvu, a to z politických, národnostných, rasových alebo náboženských dôvodov.

Dôležité je vymedziť aj vzťah k národnej jurisdikcii. Na základe článku 8 môžeme tvrdiť, že ICTR je nadradený všetkým národným súdom a jeho právomoc je konkurujúca. To znamená, že môže v hociktorej časti konania požiadať národný súd, aby bol daný prípad prejednávaný pred ICTR. Musí ísť o prípady spadajúce do jeho pôsobnosti.

Organizácia je takmer identická s organizáciou Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu, preto jej nebudeme venovať priestor.

Budúcnosť ad hoc trestných tribunálov má spoločného menovateľa. Táto budúcnosť týchto inštitúcií má spoločného menovateľa, konkrétne to je Mechanizmus medzinárodných trestných tribunálov. Tento Mechanizmus bol zriadený z iniciatívy Bezpečnostnej rady OSN, konkrétne 22. decembra 2010. Mechanizmus medzinárodných trestných tribunálov bude oprávnený (po ukončení činnosti oboch ad hoc trestných tribunálov) pokračovať v trestnom konaní, bude môcť prejednávať taktiež konanie v prípade podania odvolania. Nebude však oprávnený k iniciovaniu a prejednávaniu nových trestných vecí. Fungovanie Mechanizmu predpokladá jednoduchšiu organizačnú štruktúru, zníženie počtu zamestnancov a teda celkové zníženie finančného zaťaženia existujúceho systému ad hoc trestných tribunálov. Existujúce ad hoc trestné tribunály boli Bezpečnostnou radou OSN vyzvané, aby ukončili svoju agendu k 31. 12. 2014. Počnúc týmto dátum by mala administratíva a jednotlivé prebiehajúce konania prejsť pod vytvorený Mechanizmus, ktorý sa zároveň člení do dvoch skupín. Prvá skupina začala svoju činnosť 1. júla 2012 (pôsobí v Arushi). Ide o pobočku Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu. Skupina zastupujúca ad hoc trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu začala svoju činnosť počnúc 1. júlom 2013 a sídli v Haagu.

Bezpečnostná rada OSN neurčila časovú hranicu pôsobenia Mechanizmu. Na rok 2016 je predpokladaná revízia efektivity a fungovania Mechanizmu medzinárodných trestných tribunálov. Následne by malo dôjsť k revízii každé dva roky.

Pôsobnosť Mechanizmu sa vzťahuje na fyzické osoby, ktoré boli obvinené pred ad hoc trestnými tribunálmi. Zároveň je však osobná pôsobnosť daná aj na osoby, ktoré narušujú výkon spravodlivosti Mechanizmu, ako aj na svedkov, ktorí poskytli falošné informácie v konaní pred Mechanizmom.

Kompetencia Mechanizmu má prednosť pred kompetenciou vnútroštátnych súdov. Organizačná stránka Mechanizmu je veľmi podobná ako v prípade ad hoc trestných tribunálov. Mechanizmus sa skladá zo senátu, odvolacieho senátu a prokurátora. Každá pobočka, či tá v Haagu alebo v Arushi, má vlastný senát. Odvolací senát a prokurátor naopak pôsobia pre obe pobočky. Spoločný je taktiež register. Mechanizmus je zložený z dvadsiatich piatich sudcov, pričom každý sudca musí byť z iného štátu. Sudcovia sú volení na štyri roky. Štatút pripúšťa aj znovuzvolenie sudcu do funkcie.

Mechanizmus môže priniesť jednoduchšiu štruktúru a určite zníži finančné zaťaženie oboch existujúcich ad hoc trestných tribunálov.

Záverom je potrebné stručne predstaviť Špeciálny súd pre Sierra Leone. Dôvodom vytvorenia tejto inštitúcie bola takmer desaťročná občianska vojna, v ktorej zahynulo

približne 120 000 ľudí a množstvo ďalších bolo zranených s trvalými následkami. Napriek skutočnosti, že ide o medzinárodný trestný tribunál, jeho špecifická povaha spočíva v tom, že ide o hybridný systém súdov. Toto špecifikum je dané tým, že samotné zloženie súdu pozostáva tak zo zahraničných, ako aj domácich sudcov. Druhým základným rozdielom voči existujúcim ad hoc trestným tribunálom je potrebné zaradiť, že Špeciálny súd pre Sierra Leone aplikuje vnútroštátne právo, ktoré je však v súlade s medzinárodnými požiadavkami.

Právnym základom Špeciálneho súdu nie je rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN, ale medzinárodná zmluva. Bezpečnostná rada však dala k vytvoreniu tohto súdu svoj súhlas. Sídlo súdu je v hlavnom meste Freetown v Sierra Leone. Súd má aj pobočky, a to v Haagu a v New Yorku. Súd nie je financovaný z rozpočtu OSN, ale z príspevkov jednotlivých štátov. Rokovacím jazykom tohto súdu je anglický jazyk.

Cieľom súdu je stíhať osoby, ktoré nesú najväčšiu zodpovednosť za závažné porušenia medzinárodného humanitárneho práva a práva Sierra Leone, ktoré boli spáchané v Sierra Leone po 30. novembri 1996 a počas občianskej vojny v Sierra Leone.

Po organizačnej stránke zloženie súdu je takmer identické ako v prípade vyššie predstavených ad hoc trestných tribunálov. Konkrétne je Špeciálny súd zložený z registra, prokurátora, senátu a odvolacieho senátu. Register má na starosti administratívu a fungovanie súdu po organizačnej stránke. Zakladajúci dokument predpokladá pôsobenie 8 až 11 sudcov. Zvyčajne traja sudcovia pôsobia v senáte, pričom jeden sudca pochádza zo Sierra Leone a dvaja sú menovaní zo strany OSN. Piaty sudcovia tvoria odvolací senát.

Špeciálny súd pre Sierra Leone má za sebou aj konkrétne výsledky. Najznámejším prípadom je odsúdenie Charlesa Taylora na 50 rokov väzenia za množstvo zločinov. Charles Taylor je považovaný za hlavného aktéra nepokojov v Sierra Leone.

IV. SANKCIE V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

Sankcie v medzinárodnom práve sú legálnym prostriedkom, ktoré sú ukladané v dôsledku protiprávneho subjektu medzinárodného práva verejného, primárne štátu.

Sankcie v medzinárodnom práve sú teda odpoveďou na protiprávne konanie štátu. K uloženiu sankcie však dochádza až po následnom vyvodení zodpovednosti voči dotknutému subjektu. Dôležité je, aby bola zachovaná postupnosť, ktorá značí, že v dôsledku protiprávneho konania je nutné vyvodiť zodpovednosť a až následne, ak sa preukáže, že dotknutý subjekt sa dopustil protiprávneho konania, uložiť mu adekvátnu sankciu. Sankcia je teda právnym následkom protiprávneho konania štátu, resp. iného subjektu medzinárodného práva.

Ako už bolo načrtnuté, štáty sú povinné zachovávať zásadu prevencie a zásadu mierového riešenia sporov. Štáty by sa teda mali preventívne vyhýbať akýmkoľvek sporom (zásada prevencie), a ak dôjde k vzniku sporu, štáty sú viazané k ich riešeniu mierovými prostriedkami, ktoré sme predstavili v predošlej kapitole (zásada mierového riešenia sporov).

Ukladanie sankcií sa riadi zásadou primeranosti. Znamená, že uložené majú byť adekvátne sankcie prihliadajúc na protiprávne konanie, ku ktorému došlo. Sankcie by nemali byť priamo neúmerne protiprávnemu konaniu. Zároveň je potrebné dodať, že sankcie majú zasiahnuť výlučne ten subjekt, ktorý sa dopustil protiprávneho konania. Donucovaný subjekt (sankcionovaný) má podľa medzinárodného práva povinnosť donucovacie opatrenia strpieť.

Existujúce sankcie v medzinárodnom práve delíme do dvoch základných skupín:

- a) individuálne donucovacie opatrenia a
- b) kolektívne donucovacie opatrenia.

Dodržiavanie pravidiel medzinárodného práva verejného si štáty vynucujú buď individuálne alebo kolektívne, a to jednak politickými prostriedkami (môžu to byť rôzne opatrenia zahraničnej politiky), alebo právnymi prostriedkami (retorziou, represáliami).

Donútenie je možné definovať ako legálny mechanizmus nátlaku na subjekty právneho poriadku s cieľom zabezpečiť rešpektovanie jeho noriem. Donútenie je zároveň definované ako právo štátu na výkon donucovacích opatrení, resp. sankcií.

Donucovacie opatrenie, resp. sankciu, je možné zadefinovať ako výkon práva poškodeného štátu vynútiť nesplnenú zodpovednostnú povinnosť, ako aj splnenie záväzku

obsiahnutého v primárnom pravidle, vo vzťahu k štátu, ktorý porušil primárne pravidlo a nesplnil ani vzniknutý zodpovednostný záväzok. Donucovacie opatrenia majú povahu priameho donútenia. Použitie donucovacích opatrení je fakultatívne, znamená to, že inštitút donútenia nemusí byť aplikovaný v každom prípade, pretože o donucovacích opatreniach rozhoduje poškodený štát (štáty), resp. poškodené medzinárodné spoločenstvo.

Donucovacie opatrenia je možné klasifikovať na:

- a) **Individuálne donucovacie opatrenia:**
 - mierové – retorzie a represálie,
 - vojnové – individuálne vojnové represálie,
- b) **kolektívne donucovacie opatrenia:**
 - opatrenia bez použitia sily (čl. 41 Charty OSN),
 - opatrenia s použitím sily (čl. 42 Charty OSN)
- c) **osobitná skupina donucovacích opatrení:**
 - individuálna a kolektívna sebaobrana (čl. 51 Charty OSN).

Podľa formy je možné tak individuálne, ako aj kolektívne donucovacie opatrenia členiť na:

- a) **diplomatické** – prerušenie diplomatických stykov,
- b) **ekonomické** – embargá a blokády,
- c) **komunikačné** – prerušenie dopravných stykov,
- d) **vojenské** – použitie ozbrojenej sily na základe poverenia BR OSN,
- e) **iné** – napr. bojkotovanie olympijských hier.

Donucovacie opatrenia je možné zadefinovať niekoľkými základnými znakmi:

- a) ide o opatrenie, ktoré **reaguje na predchádzajúce medzinárodne protiprávne konanie** a smeruje proti subjektu, ktorý sa takéhoto správania dopustil,
- b) všetky formy donútenia sa vyznačujú **všeobecným účelom – donútiť iný subjekt nátlakom k rešpektovaniu noriem medzinárodného práva**, pričom **konkrétne zámery** donucujúcich štátov sa od prípadu k prípadu líšia,
- c) donútenie sa **uskutočňuje v rozličných formách**, ktorých výber a intenzita nátlaku závisí najmä od povahy a závažnosti porušeného pravidla medzinárodného práva (kogentného a dispozitívneho), taktiež od rozsahu vzniknutej škody a od miery ochoty donucovaného štátu spolupracovať s poškodeným štátom,

- d) donucovacie opatrenie predstavuje výkon práva aktívne legitimovaných subjektov, pričom ich právu zodpovedá povinnosť donucovaného štátu takéto opatrenie strpieť,
- e) donucovacie opatrenia je možné uložiť tak v dôsledku porušenia kogentných pravidiel, ako aj pravidiel dispozitívnych.

K účelu donucovacích opatrení sa vyjadruje Klučka: „Účelom donucovacích opatrení je primäť štát „porušiteľa“, aby upustil od protiprávneho konania a poškodenému štátu uhradil škodu, ktorá mu v jeho dôsledku vznikla. Ani individuálne, ani kolektívne prostriedky donútenia nemožno použiť na ochranu záujmov štátov, ktoré nie sú chránené pravidlami medzinárodného práva, a ani na riešenie politických či iných sporov, ktoré nie sú späté s porušením medzinárodného práva.“¹⁰⁸

4.1 Individuálne donucovacie opatrenia

Úvodom je potrebné zdôrazniť, že v medzinárodnom práve verejnom neexistuje centralizovaný donucovací systém sankcionovania. Sankcie v medzinárodnom práve je možné uložiť len v dôsledku vyodenia medzinárodnoprávnej zodpovednosti.

Z historického hľadiska je nutné poznamenať, že v minulosti sa oproti donucovacím opatreniam preferovala svojpomoc. Preferované bolo riešenie sporov vojenskou akciou pod kontrolou a z vôle štátov. V súčasnosti je, mala by byť, dominantná zásada prevencie a zásada mierového riešenia sporov.

Individuálne donucovacie opatrenia je možné rozdeliť do viacerých skupín:

- a) opatrenia faktickej povahy (upozornenia, varovania, retorzie),
- b) represálie (hospodárske represálie, embargo, bojkot),
- c) inštitút sebaobrany.

Upozornenia a varovania

Ako prvý inštitút, ktorý však nie je sankciou v pravom zmysle slova, je možné spomenúť upozornenia a varovania. Upozornenie a varovanie predstavuje spôsob, ako upozorniť na eventuality spor. Ako už bolo načrtnuté, upozornenie a varovanie nemajú právny charakter a nejde teda o sankciu v pravom zmysle slova. Aplikáciou tohto inštitútu štát varuje potencionálneho porušiteľa, že v prípade, ak dôjde k narušeniu, je ochotný uložiť konkrétne medzinárodným právom zadané sankcie. Ich aplikácia je vhodná v tom štádiu, ako

¹⁰⁸ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 211.

dochádza k porušeniu (samotné porušenie ešte nenastalo), nedošlo závažným negatívnym následkom, škode. Ak by už došlo k porušeniu, aplikácia upozornení a varovanie by nemalo zmysel. Ak by nastalo štádium porušenia konkrétneho pravidla, poškodený štát môže pristúpiť priamo k uloženiu sankcie. Upozornenie a varovanie môže súvisieť s prípravou realizácie sankcií, voči porušiteľovi.

Typickým príkladom tohto inštitútu v praxi je protestná nóta vyjadrená skrz diplomatického zástupcu ohrozeného štátu, vyjadrenia vlády, resp. iného reprezentatívneho orgánu štátu v informačných prostriedkoch a podobne.

Retorzie (*retorsion, unfriendly conduct*)

Retorziu je možné definovať ako nepriateľský akt voči štátu porušiteľovi, ktorý je v práve a zároveň, ktorý je právom dovolený. Retorzia je také správanie, ktoré nie je protiprávneho charakteru. Retorzia poškodzuje faktický záujem, nie právny. „Retorziami štát môže reagovať buď na „nevľúdne“ alebo „málo priateľské“ správanie iného štátu, ktorým neporušuje pravidlá medzinárodného práva, ale aj na jeho medzinárodne protiprávne konanie. V druhom prípade retorzie plnia úlohu individuálneho donucovacieho prostriedku, pretože svojimi škodlivými účinkami nútia „porušiteľa“ konajúceho protiprávne, aby od neho upustil, prípadne nahradil spôsobenú škodu.“¹⁰⁹

Retorzia môže byť uložená vždy až v dôsledku protiprávneho konania štátu, v opačnom prípade by išlo o svojvoľné uloženie sankcie, čo môže viesť k vyvodu medzinárodnoprávnej zodpovednosti. Takémuto štátu (porušiteľovi) následne vzniká povinnosť uloženú retorziu strpieť. V prípade ukladania je potrebné apelovať na dodržiavanie zásady proporcionality, primeranosti, v zmysle ktorej musí uložená retorzia byť priamo úmerná protiprávnemu konaniu štátu.

Typickým príkladom retorzie je:

- a) označenie *persona non grata*,
- b) prerušenie diplomatických stykov,
- c) obmedzenie diplomatických stykov,
- d) zavedenie vízovej povinnosti,
- e) odvolanie ekonomickej pomoci, vypovedanie štátnych občanov cudzieho štátu,
- f) predloženie zdravotného osvedčenia pre vstup do krajiny a podobne.

¹⁰⁹ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 220.

Účelom retorzie je prijať také opatrenia, ktoré štátu porušiteľovi spôsobia reálnu ujmu. K najčastejšie používaným retorziám je možné zaradiť prerušenie alebo obmedzenie diplomatických stykov.

Represálie

V minulosti bolo možné v rámci individuálnych represálií použiť vojenskú silu. Súčasné medzinárodné právo vylučuje možnosť aplikácie individuálnych vojenských represálií v období mieru. Ak by sa štát priklonil k ich použitiu, musel by očakávať vyvodenie medzinárodnoprávnej zodpovednosti v dôsledku takéhoto konania. Je teda potrebné zdôrazniť, že individuálne vojenské represálie sú zakázaným prostriedkom. Uvedené zdôrazňuje aj Charta OSN v článku 2, ods. 4: „Všetci členovia Organizácie Spojených národov sa vystríhajú vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov.“ Štáty teda v období mieru nesmú aplikovať individuálne vojenské represálie. Súčasné medzinárodné právo umožňuje vojenský zásah len ako kolektívne donucovacie opatrenie v dôsledku protiprávneho konania štátu, a to len v súlade s Chartou OSN, ktorá dáva Bezpečnostnej rade OSN výlučnú právomoc rozhodovať o kolektívnych donucovacích opatreniach s použitím sily. Otázkou je, prečo štát nemôže použiť vojenskú silu a OSN áno. Odpoveďou je, že v prípade OSN sa predpokladá súhlas všetkých jej členských štátov, teda OSN ako celku, ktorá vojenskú silu bude aplikovať.

Významnou charakteristikou represálií je, že ide o výlučne fakultatívny inštitút. Znamená to, že je len na vôli štátu, či pristúpi k uloženiu represálie. Dodržiavaná musí byť aj zásada proporcionality, teda represália musí byť priamo úmerná k protiprávnemu konaniu štátu. Pre represálie je príznačný aj jej subsidiárny charakter. K jej uloženiu by malo dochádzať až následne po riešení sporu vhodnými prostriedkami mierového riešenia sporov. Medzinárodné právo v súčasnosti pripúšťa aplikovať nevojenské represálie, označované aj ako hospodárske. Teória medzinárodného práva niekedy označuje tieto hospodárske represálie aj ako protiopatrenia ekonomickej povahy.

Represálie sú medzinárodným právom dovolený donucovací prostriedok, ktorý smeruje proti deliktnému konaniu štátu, pričom musí byť vykonaná takým spôsobom, aby umožnila vykonávanie záväzkov zo strany štátu – porušiteľa. Medzinárodné právo ďalej vyžaduje oznámenie poškodeného štátu o začatí vykonávania represálií. Zamýšľaným cieľom represálií je obnovenie narušeného právneho vzťahu a najmä zastavenie protiprávneho

konania a následná náhrada spôsobených škôd. Načrtli sme, že teória rozlišuje dve základné skupiny represálií, a to konkrétne vojenské represálie (aplikované skôr v minulosti) a nevojenské represálie, ktoré sú ekonomického/hospodárskeho charakteru (aplikované v súčasnosti).

Pri aplikácií represálií zo strany poškodeného štátu v žiadnom prípade nesmie dôjsť k prekročeniu a porušeniu kogentných noriem medzinárodného práva, vrátane zákazu použitia ozbrojenej sily.

Pre legálnosť použitia represálií je nevyhnutné naplniť niekoľko podmienok tak materiálneho, ako aj procesného charakteru.

Materiálne podmienky:

- a) Reakcia poškodeného štátu na predchádzajúce porušenie medzinárodného záväzku štátom porušiteľom. Uvedené zdôraznil aj Medzinárodný súdny dvor v rozsudku Gabčíkovo – Nagymaros (25. september 1997): „Aby sa protiopatrenie mohlo považovať za legitímne, musí spĺňať určité podmienky. Na prvom mieste musí byť odpoveďou na medzinárodné protiprávne konanie iného štátu a musí byť namierený proti tomuto štátu.“
- b) Musia smerovať len voči štátu porušiteľovi.
- c) Dočasnosť protiopatrení, t. j. záväzok poškodeného štátu prerušiť vykonávanie protiopatrení, ak zo strany štátu porušiteľa došlo k opätovnému plneniu medzinárodných právnych záväzkov. Od hospodárskych represálií by mal poškodený štát upustiť v okamihu nahradenia vzniknutej škody, resp. od momentu, kedy porušiteľ upustil od protiprávneho konania.
- d) Reverzibilita (zvratnosť) protiopatrení, t. j. po ukončení ich použitia je reálne možné obnoviť pôvodný právny vzťah medzi poškodeným štátom a porušiteľom.
- e) Záväzok poškodeného štátu rešpektovať primeranosť (proporcionalitu). K primeranosti sa vyjadril aj Medzinárodný súdny dvor v rozsudku Gabčíkovo – Nagymaros: „účinky protiopatrenia musia byť primerané vo vzťahu k utrpenej škode, berúc do úvahy právo, o ktoré ide.“ Nerešpektovanie zásady primeranosti môže spôsobiť, že poškodený štát, ktorý neprimeranú represáliu aplikoval, sa môže stať tým, voči ktorému bude vyodená medzinárodnoprávna zodpovednosť.
- f) Subsidiárny charakter hospodárskych represálií. Použiť represálie ako prostriedok *ultima ratio*. Prioritou zostáva riešenie sporov mierovými prostriedkami.
- g) Zákaz porušenia kogentných noriem.

Procesné podmienky:

- a) Povinnosť poškodeného štátu vyzvať štát porušiteľa k plneniu jeho zodpovednostnej povinnosti vyplývajúcej z jeho prechádzajúceho protiprávneho konania.
- b) Notifikačná povinnosť, t. j. oznámiť štátu porušiteľovi použitie protiopatrení, a prípadne mu ponúknuť možnosť rokovania ešte pred ich použitím, teda možnosť riešenia sporu mierovou cestou.

Predstavené podmienky majú prevažne základ v obyčajovom práve.

K typickým príkladom hospodárskych represálií je možné zaradiť:

- a) zmrazenie finančných prostriedkov na účtoch v zahraničných bankách,
- b) konfiškácia majetku,
- c) embargo,
- d) bojkot.

Najčastejšie využívané sú embargo a bojkot.

Embargo, ako represália hospodárskej povahy, je zamerané na zákaz vývozu produktov, resp. surovín do štátu, ktorý sa dopustil protiprávneho konania. Štát v pozícii poškodeného je oprávnený určiť, na aký tovar sa bude embargo vzťahovať. Medzinárodné právo neurčuje, o aký tovar má ísť. Môže to byť tovar zbrojárskeho charakteru. Príkladom je aj prerušenie dodávok ropy, plynu, resp. iných dôležitých surovín, ktoré sú pre štát porušiteľa nevyhnutné.

Bojkot je hospodárskou represáliou, ktorej zmyslom je zákaz dovozu tovaru, surovín, či produktov zo štátu, ktorým je porušiteľ. Ani v tomto prípade medzinárodné právo neurčuje, o aký tovar by malo ísť. Bojkot môže byť uložený na niektoré časti tovaru alebo na tovar ako celok.

Záverom je potrebné zdôrazniť, že čím viac štátov pristúpi v rámci individuálnych donucovacích opatrení k ich aplikácii, tým väčší nátlak je vyvolávaný na štát porušiteľa, aby dal do súladu s právom svoje konanie, resp. aby nahradil vzniknuté škody. Vždy ale ide o individuálne donucovacie opatrenia, ktoré uložili individuálne štáty voči porušiteľovi.

Inštitút sebaobrany

Individuálna sebaobrana nie je sankciou v pravom zmysle slova. Ide o použitie vojenskej sily za účelom bezprostredného zastavenia protiprávneho konania.

Sebaobrana má dve základne povinnosti voči porušiteľovi primárnej normy:

- a) vrátiť sa k dodržiavaniu primárnej normy, tak porušovaniu zabrániť (hlavný motív a cieľ sebaobrany),

b) povinnosť porušiteľa reparovať škody, ktoré jeho protiprávnym konaním vznikli.

Úvodom publikácie boli predstavené dve základné zložky sebaobrany, čo je zdôraznené aj Chartou OSN, konkrétne článkom 51: „Ak dôjde k ozbrojenému útoku proti členovi Organizácie Spojených národov, nijaké ustanovenie tejto Charty neprekáža prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, kým Bezpečnostná rada neurobí potrebné opatrenia na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Opatrenia urobené členmi organizácie pri vykonávaní tohto práva sebaobrany sa oznámia ihneď Bezpečnostnej rade a nijako sa nedotýkajú touto Chartou určenej právomoci a zodpovednosti Bezpečnostnej rady podnikat' v každom okamihu také akcie, aké považuje za potrebné na udržanie a obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.“

V zmysle uvedeného rozlišujeme individuálnu sebaobranu a kolektívnu sebaobranu. Tá kolektívna je realizovaná prioritne bezpečnostnou organizáciou vojenskej povahy, ktorou je napríklad Organizácia Severoatlantickej zmluvy.

Jednou zo základných podmienok aplikácie inštitútu sebaobrany je tzv. duratívna povaha. Znamená to, že protiprávne konanie musí trvať dlhší čas. Druhou podmienkou legálnosti inštitútu sebaobrany je okamžité oznámenie začatia výkonu sebaobrany Bezpečnostnej rade OSN, ktorá vystupuje v pozícii garanta medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Sebaobrana je vo vzťahu ku generálnemu zákazu použitia sily (Chartou OSN), okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť.

Sebaobrana je teda právom. V literatúre je možné nájsť aj spojenie povinnosť sebaobrany. Povinnosť sebaobrany vychádza z konkrétnych záväzkov štátu, ktorý je členskou krajinou bezpečnostnej organizácie, akou je napríklad NATO. V zmysle Severoatlantickej zmluvy, ktorá je právnym základom tejto organizácie, je útok proti jednému z členských krajín útokom proti všetkým. V takomto prípade, v zmysle záväzkov vyplývajúcich zo zakladajúceho aktu, je sebaobrana povinnosťou, kedy musia členské štáty povinne pomôcť pri výkone sebaobrany. V tomto prípade to však bude už výkon kolektívnej sebaobrany.

4.2 Kolektívne donucovacie opatrenia

Kolektívne donucovacie opatrenia predstavujú ďalšiu z foriem sankcionovania. V tomto konkrétnom prípade však dochádza k ukladaniu sankcií zo strany OSN, pod

mandátom Bezpečnostnej rady OSN, ktorá má primárnu zodpovednosť za udržiavanie mieru a bezpečnosti vo svete.

Pred samotným zadefinovaním procesu ukladania kolektívnych donucovacích opatrení je nevyhnutné predstaviť systém fungovania OSN, ktorá je univerzálnou medzinárodnou organizáciou s jedinečnými kompetenciami.

OSN však nie je prvou medzinárodnou organizáciou, ktorá umožňovala ukladanie kolektívnych donucovacích opatrení. Po prvej svetovej vojne to bola Spoločnosť národov, ktorá mala byť garantom mieru a bezpečnosti. V historickom kontexte je vhodné spomenúť a predstaviť aj projekt univerzálnej mierovej organizácie kráľa Jiřího z Poděbrad, v zmysle ktorého bolo vytvoriť organizáciu na báze zákazu použitia ozbrojenej sily pri riešení konfliktov, pri presadzovaní mierových prostriedkov riešenia sporov, a napokon aj za využívania kolektívnych donucovacích opatrení pod mandátom mierovej organizácie. Samotný projekt sa datuje k roku 1464. Išlo o projekt univerzálnej Mierovej organizácie, ktorý bol založený na kolektívnej sebaobrane. Autorom bol český kráľ Jiří z Poděbrad. Projekt sa zakladal na geografickej a kultúrnej blízkosti jej členov. Samotný projekt predstavoval veľmi pokrokové myšlienky. Projekt bol predložený francúzskemu kráľovi Ľudovítovi XI. Ten mal zároveň zvolať kresťanských panovníkov s cieľom podpísať túto zmluvu. Projekt obsahoval významné myšlienky:

- a) zákaz použitia ozbrojenej sily, záväzok pokojného riešenia sporov,
- b) povinnosť vzájomnej pomoci proti útočníkovi. Táto požiadavka bola vyjadrená v článku 1 projektu nasledovným spôsobom: „Jeden druhému budeme pomáhať proti každému žijúcemu človeku, ktorý by sa nás alebo niektorého z nás pokúšal holým skutkom a bez riadneho rozhodnutia napadnúť.“
- c) účasť na kolektívnych donucovacích akciách.¹¹⁰

Členmi tejto organizácie mali byť vtedajší vládcovia európskych krajín. Išlo predovšetkým o poľského, uhorského, francúzskeho, českého kráľa, knieža Galie, benátskeho dóžu, nemeckého kráľa a kniežatá, kastílskeho kráľa a ostatných kráľov Hispánie.¹¹¹

Organizácia bola namierená proti tureckej nadvláde. Neskôr sa však počítalo s Tureckom ako s partnerom. Pokiaľ ide o organizačnú štruktúru, organizácia počítala so štyrmi orgánmi:

¹¹⁰ Porov.: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 68.

¹¹¹ POTOČNÝ, M. 1980. *Mezinárodní organizace*. Praha. Svoboda, 1980, s. 19-20.

- a) zhromaždenie – malo zasadať nepretržite a zložené bolo zo zástupcov členských krajín. Rozhodovať malo jednomyseľne alebo väčšinou hlasov,
- b) zvláštna rada – mala sa schádzať príležitostne a mala prerokovávať najzávažnejšie otázky. Zložená mala byť z panovníkov členských krajín,
- c) súd zložený z predsedu a podpredsedov. Rozhodovanie súdu bolo založené na zvyklostiach členských štátov, ktoré si mala organizácia osvojiť,
- d) správny aparát – sídlom tohto orgánu mal byť Bazilej. Počítalo sa so zmenou sídla do iného regiónu a to každých päť rokov.¹¹²

Členstvo v organizácii bolo založené na rovnosti hlasov, teda každá krajina, resp. jej zástupca, disponoval jedným hlasom. Ako už bolo načrtnuté, rozhodnutia sa prijímali jednomyseľne alebo väčšinou hlasov.

Základným účelom organizácie malo byť udržanie mieru, bezpečnosti a spravodlivosti. Zároveň sa počítalo s možnosťou účinnej obrany proti spoločnému nepriateľovi. Organizácia taktiež disponovala normotvornou právomocou. Organizácia mala slúžiť ako arbiter v prípade sporu medzi členskou a nečlenskou krajinou. Projekt napokon upravoval aj financovanie organizácie, spôsob prijímania nových členov, možnosť vysielania diplomatických zástupcov. Projekt upravoval aj sídlo, znak, pečať či pokladňu. Francúzsky kráľ Ľudovít XI. projekt odmietol a teda aj myšlienky pokrokovej organizácie úplne zanikli.

Reálnym pokusom o vytvorenie univerzálnej mierovej organizácie bola Spoločnosť národov. Túto medzinárodnú organizáciu je možné považovať za predchodcu OSN. Spoločnosť národov vznikla ako výsledok Parížskej mierovej konferencie po skončení prvej svetovej vojny. Spoločnosť národov vznikla 28. 6. 1919, kedy došlo aj k podpisu Versaillskej zmluvy. Versaillská zmluva vstúpila do platnosti 10. 1. 1920, kedy svoju činnosť začala aj Spoločnosť národov. Vršanský spomína, že Spoločnosť národov bola zásadnou inováciou 20. storočia. Spoločnosť národov bola výsledkom kulminácie činnosti prvých medzinárodných súkromných a verejných únií, ktorých väčšina vyžadovala určitú formu spoločnej koordinácie. Novovytvorená Spoločnosť národov založená, ako súčasť mierových zmlúv, si stanovila ambiciózny cieľ zachovania medzinárodného mieru.¹¹³ Tento cieľ sa jej napokon nepodarilo naplniť v dôsledku začatia druhej svetovej vojny. K základným úlohám tejto novej organizácie bolo možné zaradiť:

¹¹² Porov.: DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F. 2005. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Linde, Praha, 2005, s. 41 – 42.

¹¹³ Porov.: VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J a kol. 2013. *Mezinárodní právo veřejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 360 – 361.

- demilitarizáciu,
- udržanie svetového mieru,
- prevenciu pre ďalšími vojnovými konfliktmi.

Ako už bolo uvedené, Spoločnosť národov vznikla z iniciatívy víťazných mocností prvej svetovej vojny. Podrobnejšie sme sa spoločnosti národov, jej štruktúre, venovali v úvodnej časti publikácie.

Právnym základom kolektívnej bezpečnosti bol článok 10 a článok 11 Paktu Spoločnosti národov:

„Členovia spoločnosti sa zaväzujú rešpektovať a chrániť pred agresiou zvonku teritoriálnu integritu a súčasnú politickú nezávislosť všetkých členov spoločnosti. V prípade každej agresie, ako aj v prípade hrozby alebo nebezpečenstva takejto agresie, Rada navrhne prostriedky, ktorými má byť tomuto záväzku učinené zadost’.“¹¹⁴

V zmysle článku 11 Pakt vyhlasuje, že každá vojna alebo hrozba vojnou, či už sa dotýka niektorého člena priamo alebo nepriamo, dotýka sa záujmov celej Spoločnosti, ktorej povinnosťou je vykonať vhodné opatrenia, aby bol mier medzi národmi uchránený. V takomto prípade generálny sekretár zvolá bez meškania Radu na žiadosť ktoréhokoľvek člena Spoločnosti.¹¹⁵

Vhodnými opatreniami boli opatrenia bez použitia sily a s použitím sily. Nedostatkom bolo absentujúce zadefinovanie, ktorému orgánu Spoločnosti patrila kompetencia rozhodovať o uložení prípadných opatrení.

Systém kolektívnej bezpečnosti Spoločnosti národov nebol účinným nástrojom a garantom medzinárodného mieru a bezpečnosti v celosvetovom meradle. Dôkazom nefunkčnosti toho systému je napríklad tzv. Mukdenský incident, kedy došlo k anexii čínskeho územia v Mandžusku Japonskom. Spoločnosť národov napriek tomu, že incident odsúdila, nezrealizovala žiadne účinné opatrenia – sankcie, ktoré mali prinútiť Japonsko k upusteniu od protiprávneho konania. Japonsko napokon Spoločnosť národov opustilo.

Ďalším príkladom zlyhania, kedy Spoločnosť národov nedokázala adekvátne reagovať, bola invázia Talianska do Abesínie v Etiópii.

Čiastkové neúspešné kroky smerujúce k udržaniu mieru a bezpečnosti vo svete napokon viedli k druhej svetovej vojne, pričom primárnym cieľom Spoločnosti národov bolo, aby sa neopakovala tragédia obrovských rozmerov v podobe prvej svetovej vojny.

¹¹⁴ WEISS, P. 2006. *Zrod myšlienky kolektívnej bezpečnosti a príčiny neúspechu jej aplikácie prostredníctvom Spoločnosti národov*. 2006, s. 23.

¹¹⁵ <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp12.pdf>

4.3 Organizácia Spojených národov

Organizácia Spojených národov teda mala byť akýmsi bezchybným dedičom Spoločnosti národov. Kompetentné mocnosti sa utvrdili v potrebe vytvorenia organizácie kolektívnej bezpečnosti, zároveň sa však chceli vyvarovať všetkým predošlým nedostatkom a chybám, ktoré spôsobili nefunkčnosť Spoločnosti národov. OSN sa zrodila po druhej svetovej vojne, kedy si veľmoci uvedomovali, že bez vzájomnej spolupráce nie je možné udržať svetový mier. Samotnému vzniku predchádzalo množstvo rokovaní a uzatváranie medzinárodných zmlúv. Právnym základom OSN je Charta OSN, ktorá je zakladajúcim aktom. Jej prijatiu predchádzalo množstvo spomenutých rokovaní. Táto cesta bola tvorená množstvom významných dokumentov, či konferencií:

- Atlantická charta bola uzatvorená medzi Spojenými štátmi a Veľkou Britániou dňa 14. 8. 1941. Atlantická charta obsahovala prvé zmienky o vytvorení sústavy všeobecnej bezpečnosti a odzbrojení.
- Deklarácia Spojených národov bola podpísaná 26 štátmi 1. 1. 1942 vo Washingtone, ktoré sa prihlásili k myšlienkam Atlantickej charty. Išlo o štáty, ktoré boli vo vojnovom stave s fašistickými krajinami. Tieto štáty sa zaviazali bojovať proti fašizmu a reprezentantom do úplného víťazstva.
- Moskovská konferencia bola prvým praktickým krokom k vytvoreniu medzinárodnej organizácie. Moskovská konferencia bola stretnutím ministrov zahraničných vecí Sovietskeho zväzu, Spojených štátov amerických a Veľkej Británie. Stretnutie sa konalo v októbri 1943. Výsledkom Moskvskej konferencie bolo prijatie Deklarácie o všeobecnej bezpečnosti. Účastníci konferencie v tomto dokumente potvrdili potrebu vytvorenia medzinárodnej organizácie, ktorá bude vytvorená na zásade rovnosti všetkých štátov s cieľom zachovania svetového mieru.
- Konferencia v Teheráne poskytla prvé konkrétne návrhy (americký a britský návrh) k vytvoreniu orgánu na udržanie mieru a bezpečnosti. Konferencia sa konala v roku 1943.
- Konferencia v Dumbarton Oaks sa konala v auguste až októbri 1944. Výsledkom bolo vypracovanie podrobného návrhu na zriadenie medzinárodnej organizácie s pružným orgánom, ktorým mala byť Bezpečnostná rada. Konferencie sa zúčastnili zástupcovia Sovietskeho zväzu, Veľkej Británie, Spojených štátov a neskôr aj Číny.
- Krymská konferencia, ktorá sa konala vo februári 1945, riešila podstatnú otázku. Touto otázkou bol spôsob hlasovania v Bezpečnostnej rade, ktorý bol nastavený tak,

že pre prijatie rozhodnutia je potrebný súhlas všetkých stálych členov Bezpečnostnej rady. Návrh, ktorý predložil Roosevelt, bol prijatý zástupcami Sovietskeho zväzu, Spojených štátov a Veľkej Británie.

- Ustanovujúca konferencia OSN zhrnula a prijala závery z konferencie Dumbarton Oaks a Krymskej konferencie. Konferencia, ktorej sa zúčastnilo 50 štátov, sa konala od 25. 4. 1945 do 26. 6. 1945. Všetky zúčastnené štáty tejto ustanovujúcej konferencie sú považované za pôvodné štáty OSN. Poľsko sa nezúčastnilo ustanovujúcej konferencie, pretože v tomto čase nemalo uznanú vládu. Napriek tejto skutočnosti je Poľsko považované za pôvodného člena. Napriek úspechu tejto konferencie nedošlo k úplnému vyriešeniu otázky hlasovania v Bezpečnostnej rade, čo namietali predovšetkým malé mocnosti. Neskôr však bola predstavená a prijatá jaltská hlasovacia formula, podľa ktorej sa jednomyselnosť v Bezpečnostnej rade bude vyžadovať vždy, keď nepôjde o procedurálnu otázku. V prípade sporu, či ide o procedurálnu alebo podstatnú otázku, bolo potrebné takúto otázku rozhodovať kladnými hlasmi stálych členov, teda ako podstatnú otázku.
- Konferencia v San Franciscu vyvrcholila prijatím Charty OSN. Konkrétne to bolo 26. 6. 1945. Spoločne s Chartou OSN bol prijatý aj štatút Medzinárodného súdneho dvora.
- Dochádza k vzniku Organizácie spojných národov, ktorej zakladajúci dokument pod názvom Charta OSN vstúpila do platnosti 24. 10. 1945. Tento deň je považovaný aj za Deň OSN. OSN začala vykonávať svoju činnosť od 20. 1. 1946, kedy sa konalo prvé zasadnutie Valného zhromaždenia OSN, ktoré ustanovilo potrebné orgány a dala smer fungovaniu medzinárodnej organizácie.¹¹⁶

Charta OSN je právnym základom Organizácie Spojených národov. Ide o zakladajúci dokument. Vo svojej podstate je medzinárodnou zmluvou *sui generis*, pretože je špecifickou zmluvou, ktorá upravuje fungovanie medzinárodnej organizácie. OSN bola vybudovaná na pevnejších základoch, ktorých cieľom bolo zabrániť, aby sa opakovali situácie z prvej a najmä druhej svetovej vojny. Pozornosť sa začína venovať aj oblasti základných práv a slobôd, a ako uvádza K. Marczyová „Ochrana základných ľudských práv a slobôd nie je len otázkou vnútroštátnou, ale aj nadštátnou. Na medzinárodnej úrovni sa problematika práv a slobôd

¹¹⁶ Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 90 – 93.

po skončení 2. svetovej vojny dostáva na inú kvalitatívnu úroveň.¹¹⁷ Významným rozdielom medzi Paktom Spoločnosti národov a Chartou OSN je aj fakt, že Charta OSN sa nestala súčasťou mierových zmlúv. Charta OSN je samostatná medzinárodná zmluva, ktorou sa zakladá nová, univerzálna, medzinárodná organizácia na zaistenie svetového mieru a bezpečnosti.¹¹⁸

Charta OSN je rozdelená do 19 kapitol, ktoré sa členia na články, ktorých je spoločne 111. Charta OSN je tvorená preambulou a 19 kapitolami:

- I. Ciele a zásady
- II. Členstvo
- III. Orgány
- IV. Valné zhromaždenie
- V. Bezpečnostná rada
- VI. Mierové riešenie sporov
- VII. Akcie v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru a útočných činov
- VIII. Oblastné dohody
- IX. Medzinárodná hospodárska a sociálna spolupráca
- X. Hospodárska a sociálna rada
- XI. Vyhlásenie o nesamosprávnych územiach
- XII. Sústava medzinárodného poručenia
- XIII. Poručenská rada
- XIV. Medzinárodný súdny dvor
- XV. Sekretariát
- XVI. Rôzne ustanovenia
- XVII. Prechodné bezpečnostné opatrenia
- XVIII. Zmeny
- XIX. Ratifikácia a podpis

Neoddeliteľnou súčasťou Charty OSN je aj štatút Medzinárodného súdneho dvora. „Charta Spojených národov je písanou ústavou, ktorou sa zakladá nové medzinárodné právne spoločenstvo tým, že sa zriaďujú orgány a vymedzuje ich právomoc, rovnako ako sa stanovujú aj práva a povinnosti členov Organizácie Spojených národov. Predpisy, ktoré

¹¹⁷ MARCZYOVÁ, K. In SVÁK, J. a kol. 2008. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Akadémia PZ, 2008. s. 192.

¹¹⁸ KUČERA, B. 1946. *Charta Spojených národů. Zároveň příspěvek k dějinám mezinárodní organizace*. Praha: Melantrich, 1946, s. 104.

Charta obsahuje, sú povahy kogentnej, t. j. členovia ich nemôžu svojimi partikulárnymi zmluvami derogovať, aby nebol marený účel novej organizácie štátov.¹¹⁹

Podmienkami platnosti Charty OSN bola ratifikácia všetkými veľmocami, konkrétne Spojnými štátmi, Veľkou Britániou, Francúzskom, Ruskom a Čínou. Okrem ich ratifikácie sa vyžaduje aj ratifikácia signatárskych štátov.

Charta OSN nedáva vznik žiadnemu nadštátnemu zväzku. Charakter OSN je stále dobrovoľný, teda štáty môžu dobrovoľne prejaviť záujem vstúpiť, ako aj vystúpiť z tohto zväzku. Všetci členovia, teda všetky členské štáty, sú si rovné. Organizácia v žiadnom prípade nezasahuje do vnútorných záležitostí svojich členov. Je organizáciou, ktorá disponuje medzinárodnoprávnou subjektivitou a vlastnými orgánmi. Ako organizácia disponuje kontraktuálnou spôsobilosťou a legačným právom. OSN je budovaná ako nástroj členských štátov k dosahovaniu mierovej, priateľskej medzinárodnej spolupráce na základe konsenzu jej členov. OSN je vybudovaná na troch základných pilieroch:

- udržiavanie mieru a bezpečnosti,
- dodržiavanie ľudských práv,
- všestranný hospodársky a sociálny rozvoj.

Členom tejto celosvetovo pôsobiacej organizácie môže byť každý mierumilovný štát, ktorý zároveň musí prijať záväzky obsiahnuté v Charte OSN. K členstvu, ako aj k pravdepodobnosti plnenia záväzkov, sa vyjadruje aj samotná organizácia. Konkrétne o prijatí nového člena rozhoduje Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady OSN. Charta OSN v druhej kapitole spomína pôvodných členov, za ktorých pokladá tie štáty, ktoré sa zúčastnili konferencie v San Franciscu a podpísali a ratifikovali Chartu OSN. Druhá kapitola Charty OSN sa zaoberá tak vznikom, ako aj zánikom členstva. K vzniku je potrebná požiadavka mierumilovnosti uchádzača a súhlas orgánov OSN. Charta pripúšťa pozastavenie výkonu práv, a to v prípade toho štátu, voči ktorému bola vykonaná preventívna alebo donucovacia akcia. K pozastaveniu výkonu práva sa vyjadruje Valné zhromaždenie. K obnoveniu je oprávnená Bezpečnostná rada. Čl. 6 vyjadruje možnosť vylúčenia štátu z organizácie, a to na základe konkrétneho dôvodu, ktorým je trvalé porušovanie zásad Charty OSN. K vylúčeniu je oprávnené Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady. Členstvo v organizácii dáva štátu prístup k výhodám a právam, ktoré môže plnohodnotne využívať. Okrem práv to sú však aj povinnosti, ktoré musí plniť. V opačnom prípade môžu

¹¹⁹ Tamtiež, s. 106.

nastúpiť sankcie v podobe pozastavenia práv alebo aj vylúčenia. K povinnostiam členského štátu je potrebné zaradiť aj finančné prispievanie do rozpočtu organizácie. Charta OSN stanovuje v článku 19, že štát, ktorý sa omešká s platením príspevkov, nemá hlasovacie právo. Hlavným sídlom je New York. Zároveň je však sídlom niektorých orgánov aj Nairobi, Ženeva a Viedeň.

Organizácia Spojených národov je úspešnou a celosvetovo uznávanou organizáciou. Nie je však možné hovoriť o bezchybnom fungovaní, resp. o stopercentnom konsenze pri riešení konkrétnych problémov. S týmito problémami sa musí organizácia do budúcnosti vyrovnávať. Dôkazom je aj niekoľko návrhov na zmenu a reorganizáciu niektorých orgánov, či kompetencií. Týmto parciálnym problémom sa budeme venovať v rámci tejto kapitoly.

Ciele a zásady

Ciele a zásady OSN sú uvedené priamo v Charte OSN. Je to preambula a predovšetkým článok 1 a 2 prvej kapitoly Charty OSN.

K cieľom OSN je možné zaradiť:

- a) Zachovanie medzinárodného mieru. Priamo článok 1 ods. 1 pri vymedzení tohto cieľu spomína oprávnenie použitia účinných kolektívnych opatrení, aby sa predišlo ohrozeniu mieru a aby bol potlačený každý útočný čin. Odsek 1 zdôrazňuje aj mierové riešenie sporov.
- b) Rozbíjanie priateľských vzťahov medzi národmi, založených na zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov. Aj odsek 2 zdôrazňuje vykonávanie vhodných opatrení, ktoré posilnia svetový mier.
- c) Uskutočňovanie medzinárodnej hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a humanitárnej spolupráce. Odsek 3 zároveň zdôrazňuje aj posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka či náboženstva.
- d) Zlad'ovanie úsilia národov pri dosahovaní týchto cieľov. Organizácia má byť priestorom pre spoluprácu potrebnú pre dosahovanie všetkých cieľov.

Samotná organizácia, ako aj jej členovia, pri dosahovaní vyššie vymedzených cieľov konajú na základe zásad, ktoré sú obsiahnuté v článku druhom Charty OSN. K týmto zásadám Charta zaraďuje:

- a) Zásadu zvrchovanej rovnosti všetkých členov organizácie. Táto zásada znamená, že všetci členovia organizácie sú si rovní a disponujú jedným hlasom. Zásada im umožňuje zúčastniť sa rokovaní orgánov OSN. Zároveň však treba zdôrazniť, že mocnosti majú zabezpečené stále miesto v Bezpečnostnej rade OSN.
- b) Zásadu svedomitého plnenia záväzkov prevzatých podľa Charty OSN. Dôsledkom porušenia tejto zásady môže byť aj vylúčenie z organizácie, resp. pozastavenie výkonu niektorých práv.
- c) Zásada riešenia medzinárodných sporov mierovými prostriedkami tak, aby nebol ohrozený medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť.
- d) Zásada zákazu hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu. Je vylúčená aplikácia vojenskej sily okrem individuálnej alebo kolektívnej sebaobrany v prípade ozbrojeného útoku v zmysle článku 51 Charty OSN, účasť na kolektívnych donucovacích akciách OSN podľa článku 41 a 42 alebo v rámci oblastných organizácií, o ktorých pojednáva článok 53 Charty OSN.
- e) Zásada poskytnutia pomoci pri akciách OSN uskutočňovaných v súlade s Chartou OSN a vystríhania sa pomoci štátu, proti ktorému takáto akcia smeruje.
- f) Zásada zaistenia, aby i nečlenské štáty konali podľa týchto zásad, ak je to potrebné na udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.
- g) Zásada nezasahovania do vnútornej právomoci štátov.

Podľa Azuda základné zásady medzinárodného práva, ako zásada zákazu hrozby a použitia sily v medzinárodných vzťahoch, zásada nezasahovania do vnútorných vecí štátov a zásada mierového riešenia medzinárodných sporov, tvoria z hľadiska záruk mieru kostru zmluvnoprávneho systému.¹²⁰

Ciele a zásady uvedené v Charte OSN definujú charakter tejto globálnej medzinárodnej organizácie. Všetka činnosť organizácie zodpovedá týmto cieľom a konanie organizácie zodpovedá zásadám, ktoré sme predstavili.

¹²⁰ AZUD, J. 1995. *Záruky bezpečnosti Slovenskej republiky*, Bratislava: Veda, 1995, s. 61.

4.3.1 Hlavné orgány Organizácie Spojených národov

Jedným z definíčných znakov medzinárodnej organizácie ako subjektu medzinárodného práva je aj existencia jej vlastných orgánov. Tieto orgány organizáciu jednak zastupujú a zároveň organizácia prostredníctvom týchto orgánov vykonáva a naplňa stanovené ciele. Štruktúra OSN je veľmi bohatá. Okrem hlavných orgánov sú to aj mnohé pomocné orgány, ktoré sú nápomocné pri plnení úloh. Charta OSN zaraďuje k hlavným orgánom:

- Valné zhromaždenie
- Bezpečnostnú radu
- Hospodársku a sociálnu radu
- Poručenskú radu
- Medzinárodný súdny dvor
- Sekretariát.

V nasledujúcich riadkoch sa budeme podrobne venovať každému z týchto orgánov, ktoré plnia konkrétne úlohy. Hlavné orgány zohrávajú dôležitú úlohu z hľadiska spolupráce a dobrých vzťahov medzi štátmi.

Valné zhromaždenie

Valné zhromaždenie (*General Assembly*) je hlavným orgánom OSN, ktorý je bližšie upravený v článku 9 – 22 štvrtej kapitoly Charty OSN. Ide o orgán vyjadrujúci vlastné záujmy členských štátov. Zložený je zo všetkých členov OSN, ktoré disponujú jedným hlasom, pričom Charta OSN stanovuje, že každý člen Valného zhromaždenia môže mať maximálne päť zástupcov. Valné zhromaždenie je oprávnené rokovať o všetkých otázkach a veciach, ktoré spadajú do rámca Charty OSN. Za týmto účelom je oprávnené vydávať odporúčania. Valné zhromaždenie je oprávnené upozorniť Bezpečnostnú radu na situácie, ktoré by mohli ohroziť mier či bezpečnosť. Valné zhromaždenie je orgánom, ktorý prijíma správy o činnosti Bezpečnostnej rady, ako aj iných orgánov organizácie. Tieto správy prerokúva. Do právomoci Valného zhromaždenia patrí aj schvaľovanie rozpočtu organizácie a kontrola finančného hospodárenia. Pokiaľ ide o procedúru rozhodovania, spomenuli sme, že všetci členovia disponujú jedným hlasom. Pre prijatie rozhodnutia o dôležitých otázkach Charta vyžaduje dvojtretinovú väčšinu prítomných a hlasujúcich členov. K dôležitým otázkam Charta v článku 18 zaraďuje:

- odporúčania týkajúce sa zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti,

- voľbu nestálych členov Bezpečnostnej rady,
- voľbu členov Hospodárskej a sociálnej rady,
- voľbu členov Poručenskej rady,
- prijímanie nových členov,
- pozastavenie výkonu členských práv a výsad,
- vylúčenie členov,
- otázky spojené s účinkovaním poručenskej sústavy,
- rozpočtové otázky.

O ostatných otázkach Valné zhromaždenie rozhoduje väčšinou prítomných a hlasujúcich členov. Valné zhromaždenie okrem iného menuje generálneho tajomníka a podieľa sa na voľbe sudcov Medzinárodného súdneho dvora.

Valné zhromaždenie sa schádza na pravidelných ročných zasadnutiach. Spravidla sa stretáva tretí utorok v septembri a rokovania trvajú do decembra. Prípustné sú aj mimoriadne zasadnutia, ktoré je oprávnený zvolať generálny tajomník OSN, a to na odporúčanie Bezpečnostnej rady alebo väčšiny členov OSN. Valné zhromaždenie je oprávnené k vytváraniu pomocných orgánov, ktoré sú nápomocné k plneniu úloh. Tu je možné rozlišovať orgány, ktoré sú trvalou súčasťou Valného zhromaždenia a ostatné pomocné orgány.

K trvalým súčasťam je možné zaradiť šesť hlavných výborov a dva procedurálne výbory:

- Politický a bezpečnostný výbor,
- Hospodársky a finančný výbor,
- Sociálny, humanitárny a kultúrny výbor,
- Poručenský výbor,
- Administratívny a rozpočtový výbor,
- Právny výbor,
- Verifikačný výbor, ako procedurálny výbor, ktorého úlohou je preverovanie plnej moci delegátov,
- Všeobecný, resp. riadiaci výbor, ako druhý procedurálny výbor, ktorého úlohou je prerozdelenie agendy medzi hlavné výbory. Zároveň riadi ich činnosť a zasadania.

K iným pomocným orgánom je možné zaradiť:

- Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov,
- Komisia pre medzinárodné právo,
- ad hoc Komisia pre Kóreu,
- Zvláštny výbor pre Palestínu a podobne.

Valné zhromaždenie disponuje normotvornou právomocou, ktorú je možné rozdeliť do dvoch skupín. V prvom prípade to sú odporúčania, ktoré nie sú záväzné pre členské štáty. Tieto odporúčania môže vydávať ku všetkým prejednávaným otázkam. Valné zhromaždenie neprijíma odporúčania vo veci sporov alebo situácií, ktoré patria do výlučnej právomoci Bezpečnostnej rady. Výnimkou je, ak by Rada požiadala Valné zhromaždenie o prijatie odporúčania aj v tejto otázke. Na druhej strane sú to rozhodnutia, ktoré sa týkajú fungovania Valného zhromaždenia, resp. ostatných pomocných orgánov, pričom tieto rozhodnutia sú záväzné tak pre jednotlivé orgány, ako aj pre členské štáty.

Bezpečnostná rada

Bezpečnostná rada (*Security Council*) je najvyšším politickým orgánom OSN, ktorý koná v mene členov OSN a ktorý nesie primárnu zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.¹²¹ Bezpečnostná rada je zložená z pätnástich členov, pričom Spojené štáty americké, Rusko, Čína, Veľká Británia a Francúzsko majú status stálych členov. Ostatných desať členov volí Valné zhromaždenie, pričom zohľadňuje spravodlivé regionálne zastúpenie, t. j. Afrika 3 členovia, Ázia 2 členovia, Latinská Amerika 2 členovia, Východná Európa 1 člen, Západná Európa 2 členovia. Nestáli členovia sú volení na dva roky. Pokiaľ ide o Slovenskú republiku, tak tá bola nestálym členom Bezpečnostnej rady v rokoch 2006 a 2007. O ďalšie členstvo sa uchádza v rokoch 2028 – 2029.¹²² Podľa Mráza je Bezpečnostná rada organizovaná ako malý, efektívny a pohotový orgán, vybavený rozsiahlou zvláštnou právomocou, ktorá má zabezpečiť rýchlu a účinnú akciu OSN, ak to bude vyžadovať udržanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.¹²³ Bezpečnostná rada prejednáva medzinárodné spory a situácie, ktorých trvanie by mohlo ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť. Na základe jej odporúčania sú vysielané do ohrozenej oblasti tzv. mierové sily. Bezpečnostná rada rozhodla takmer v 30 prípadoch o vyslaní

¹²¹ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 364.

¹²² Tamtiež, s. 365.

¹²³ MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANSKÝ, P. 2003. *Medzinárodné právo verejné*. PraF UK: Bratislava. 2003, s. 276.

mierových jednotiek na obnovenie alebo udržanie mieru. **Najzákladnejším oprávnením Bezpečnostnej rady je možnosť rozhodnúť o akciách vojenskej alebo nevojenskej povahy proti rušiteľovi.** K nevojenským akciám je možné zaradiť prerušenie hospodárskych stykov, prerušenie železničných, námorných či leteckých spojení, prerušenie diplomatických stykov. Ozbrojené akcie podniká leteckými, námornými alebo pozemnými silami. Rozhodnutia Bezpečnostnej rady o vojenských či nevojenských akciách sú pre všetky členské štáty záväzné. Rozhodnutie Bezpečnostnej rady je právne podložené kapitolou VII. Charty OSN. Pred samotným rozhodnutím o vykonaní akcie je Bezpečnostná rada oprávnená vyzvať subjekt, resp. subjekty, aby splnili dočasné opatrenia, ktoré majú zabrániť zhoršeniu situácie. V týchto intenciách ich môže vyzvať, aby pozastavili ozbrojené akcie či stiahli vojská z územia druhého štátu a podobne.

Normotvorná činnosť OSN sa dotýka aj Bezpečnostnej rady. Tá rozhoduje o podstatných a procedurálnych otázkach. V prípade procedurálnych otázok sú nevyhnutné kladné hlasy členov Bezpečnostnej rady, pričom Rada rozhoduje k prijatiu uznesenia deviatimi hlasmi. Pri podstatných otázkach je potrebných taktiež deväť kladných hlasov, avšak potrebné sú kladné hlasy všetkých stálych členov Bezpečnostnej rady. Hlasovanie v Bezpečnostnej rade je bližšie upravené v článku 28 Charty OSN.

K ďalším právomociam Rady je možné zaradiť:

- súčinnosť pri prijímaní nových členov,
- voľba členov Medzinárodného súdneho dvora,
- voľba generálneho tajomníka,
- spolurozhodovanie o revízii Charty,
- rozhoduje o vyslaní mierových misií v prípade, že to vyžaduje ochrana medzinárodného mieru a bezpečnosti v krajinách postihnutých vojnou alebo postkonfliktných krajinách. Ide o misie na budovanie mieru (*peacebuilding mission*) a udržanie mieru (*peacekeeping mission*).¹²⁴

Bezpečnostná rada vykonáva svoju činnosť nepretržite, preto zástupcovia členských štátov Rady musia byť trvalo zastúpení v sídle OSN. Schôdzu zvoláva a riadi predseda, striedajúci sa po mesiaci, ktorým sa stáva zástupca členských štátov podľa abecedného

¹²⁴ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 365.

poriadku v angličtine. Zasadania sú verejné, pokiaľ sa všetci členovia nezhodnú na tom, že zasadanie bude tajné.¹²⁵

Bezpečnostná rada má informačnú povinnosť voči Valnému zhromaždeniu. Ročne musí predkladať správy o svojej činnosti. Okrem toho je Rada povinná predložiť správu aj v prípade, ak ju o to Valné zhromaždenie požiada.

Bezpečnostná rada OSN je hlavným orgánom OSN. Jeho činnosť je nezastupiteľná najmä v prípade rozhodovania o vykonaní akcií vojenskej či nevojenskej povahy. K takémuto rozhodovaniu ju oprávňuje kapitola VII. Charty OSN. V jej súlade je Bezpečnostná rada oprávnená vydávať rezolúcie, ktoré sú záväzné pre všetky štáty, nielen pre členské štáty OSN. Proces rozhodovania o týchto podstatných otázkach je však veľmi náročný, pretože Charta vyžaduje k prijatiu deväť kladných hlasov a zároveň musí byť naplnená požiadavka kladných hlasov všetkých stálych členov Rady. Tu často dochádza k stretu záujmov, ktoré môžu predstavovať neprekonateľnú prekážku a v konečnom dôsledku je zabrzdený proces prijatia dôležitého rozhodnutia, ktorý sa dotýka otázky medzinárodného mieru alebo bezpečnosti. Bezpečnostná rada OSN je vybudovaná na zásade, že medzinárodný mier a bezpečnosť môžu byť skutočne zachované jedine za účinnej spolupráce veľmocí na princípe ich jednomyselnosti. Tento princíp je pilierom, na ktorom Bezpečnostná rada spočíva a nazývaný je „právo veta“. Okrem tohto individuálneho práva veta poznáme aj kolektívne veto. Toto kolektívne veto nastáva napr. v prípade súhlasného hlasovania siedmych nestálych členov Bezpečnostnej rady.¹²⁶ Individuálne veto bolo a môže byť prekážkou prijatia rozhodnutia o podstatných otázkach. V minulosti sú známe prípady zneužívania práva veta niektorou z veľmocí. Okrem „problematického“ práva veta boli blokované niektoré rozhodnutia aj neprítomnosťou niektorej z veľmocí. Túto prax začala využívať Čína, ktorá svojou neprítomnosťou na hlasovaní blokovala prijatie rozhodnutí o podstatných otázkach. Valuch k tomu píše, že v súčasnosti sa ustálila prax, podľa ktorej stály člen svojím absentovaním nevyjadruje veto a nemarí tým prijatie daného uznesenia Bezpečnostnej rady v meritórnych otázkach. Je to tak aj napriek tomu, že článok 27 ods. 3 Charty OSN pre toto prijatie predpokladá kladný hlas. Príkladom takýchto meritórnych záležitostí je mierové riešenie sporov, donucovacie akcie, prijímanie členov, vylúčenie člena, suspendovanie členských práv, voľba generálneho tajomníka a pod.¹²⁷ Prijímanie rozhodnutí vo vnútri Bezpečnostnej

¹²⁵ MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANSKÝ, P. 2003. *Medzinárodné právo verejné*. Bratislava: PraF UK, 2003, s. 276.

¹²⁶ AZUD, J. 1995. *Záruky bezpečnosti Slovenskej republiky*. Bratislava: Veda, 1995, s. 129.

¹²⁷ VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 131 – 132.

rady predstavuje veľmi komplikovaný a zdĺhavý proces napriek tomu, že tento orgán má byť orgánom flexibilným. Predovšetkým mocnosti, ako stáli členovia, presadzujú svoje záujmy a k ich presadeniu môžu aplikovať právo veta a zabrániť tak prijatiu rozhodnutia o podstatnej otázke, ktoré sa môže týkať aj medzinárodného mieru či bezpečnosti. Táto skutočnosť je veľmi často kritizovaná a zároveň je jej riešenie predmetom reforiem. Kritika Bezpečnostnej rady sa týka aj jej zloženia, predovšetkým zloženia stálych členov. Pôvodné zloženie zodpovedá víťazným mocnostiam po druhej svetovej vojne. V súčasnosti sú však krajiny ako Nemecko, či Japonsko krajinami, ktorých príspevky do rozpočtu sú najväčšie zo všetkých krajín OSN. Taktiež tieto krajiny je možné zaradiť medzi mocnosti, čo dosvedčuje ich politická a hospodárska vyspelosť, a to aj na medzinárodnej úrovni. Všetky predstavené reformy sú však stále na úrovni rozhovorov a diskusií a ku konkrétnym činom ohľadom zásadnej reformy Bezpečnostnej rady sa zatiaľ neprikročilo.

S bezpečnostnou otázkou úzko súvisia aj mierové operácie (misie) alebo aj *peacekeeping operations*. Ich cieľom je udržať medzinárodný mier. Ich podstatou je zmierovací charakter a nie charakter konfrontačný. Mierové operácie sú založené na konsenzuálnom charaktere. Ich podstatou je aj fakt, že nemajú donucovací charakter. Konsenzuálna povaha znamená, že dotknutý štát musí s mierovou operáciou, ktorá má byť vykonávaná na jej území, súhlasiť. Bez jej súhlasu ju nie je možné vykonať. Mierové operácie sú vykonávané na základe odporúčania Bezpečnostnej rady. Pre mierové operácie je aj charakteristické, že sú nestranné, ľahko ozbrojené, nevyužívajú silu okrem sebaobrany. Ich faktickú realizáciu zabezpečujú tak vojaci, ako aj policajné zložky či civilné obyvateľstvo. Impulz pre mierovú operáciu môže prísť od Valného zhromaždenia, generálneho tajomníka, ako aj od oblastných organizácií.

V praxi mierové operácie plnia niektorú zo štyroch nasledujúcich funkcií:

- pozorovateľské – informujú Bezpečnostnú radu o vývoji situácie v mieste napätia,
- nárazníka medzi znepriatelenými stranami – rozmiestňujú sa medzi jednotky znepriatelených strán a bránia tak ich priamemu styku,
- poriadkové, resp. policajné – udržiavajú verejný poriadok v spornej oblasti, ktorú strany v záujme riešenia sporu vypratali,
- garanta humanitárnej pomoci obyvateľstvu.¹²⁸

¹²⁸ Tamtiež, s. 135.

Špecifikom mierových operácií je, že tieto operácie nemajú právny základ a nie sú ani definované v Charte OSN. Charta OSN alebo regionálna zmluva nie je teda základom pre vonkajšiu legitimitu mierových operácií a ich právny základ spočíva predovšetkým v súhlase teritoriálneho štátu. V nadväznosti na to môže len Bezpečnostná rada OSN posunúť konsenzuálnu povahu mierových operácií na nekonsenzuálnu donucovaciu akciu, a to zmenou mandátu mierových síl.¹²⁹ V súčasnosti zaznieva potreba podchytenia mierových operácií do Charty OSN, vrátane vymedzenia základných podmienok, za ktorých môžu byť uskutočnené. V súčasnosti mierové operácie zohrávajú dôležitú úlohu, ktoré vedú jednak k ukončeniu konfliktu a zároveň napomáhajú pri obnove v týchto štátoch.

Ďalším súvisiacim pojmom, ktorý je potrebné spomenúť, je **humanitárna intervencia**. Pod týmto pojmom je potrebné rozumieť každé vnucovanie vôle jedného štátu inému. Toto sa môže diať zjavne: napr. pohrozením donútenia, ozbrojenou silou, či hospodárskym a iným nátlakom, alebo skryte vo forme podpory opozičných skupín v štáte a pod.¹³⁰ Humanitárna intervencia je pomerne novodobou otázkou, ktorá je spojená predovšetkým s ochranou ľudských práv na medzinárodnej úrovni, a to najmä voči štátom, ktoré hrubo porušujú základné práva a slobody svojho obyvateľstva. Ide predovšetkým o genocídu, etnické čistky a iné zločiny proti ľudskosti.

Otázka prípustnosti humanitárnej intervencie je veľmi rozporuplná. Zastávajú sa názory, že takúto intervenciu je možné vykonať len na základe mandátu Bezpečnostnej rady OSN. Iné názory oprávňujú humanitárnu intervenciu v prípade, ak ide o genocídu alebo otroctvo. Napokon považujú humanitárnu intervenciu za všeobecne oprávnenú. Valuch spomína dva základné smery, ktoré sa k otázke prípustnosti vyprofilovali:

- Za prevládajúci je považovaný smer, ktorý nepripúšťa nijaké výnimky zo zákazu hrozby a použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti iného štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov. V nadväznosti na to je ozbrojená intervencia, teda podstata humanitárnej intervencie, a všetky iné formy vmiešavania sa alebo akejkolvek hrozby, namierené proti subjektivite štátu narušením medzinárodného práva.

¹²⁹ ONŘEJ, J. 2005. *Úloha mezinárodních organizací, zejména oblastních, při zajišťování mezinárodní bezpečnosti*. In: Právník, Praha: Ústav státu a práva, 2005, roč. 144, č. 11, s. 1243.

¹³⁰ AZUD, J. 1995. *Záruky bezpečnosti Slovenskej republiky*, Bratislava: Veda, 1995, s. 126 – 127.

- Druhú skupinu reprezentujú niektorí autori a štáty, ktorí usilujú o širšie výnimky zo zásady zákazu hrozby alebo použitia sily podľa článku 2 ods. 4 Charty OSN práve pre humanitárnu intervenciu.¹³¹

Zásady Charty OSN sa skôr prikláňajú k neprípustnosti humanitárnych intervencií. Príkladom je článok 2 ods. 4, ktorý zakotvuje zásadu nepoužitia sily alebo článok 2 ods. 1, ktorý vyjadruje zvrchovanú rovnosť štátov.

V súčasnosti však rezonuje potreba legálneho podchytenia humanitárnych intervencií. Zastáva sa názor, že je nevyhnutné odpovedať na genocídu, otroctvo, či trestné činy proti ľudskosti, ktoré sú páchané štátom na jeho obyvateľstve. Kto iný by mal zakročiť, ak nie medzinárodné spoločenstvo. V tomto duchu je vypracovaný koncept *Responsibility to Protect* alebo Zodpovednosť za ochranu. Tento koncept je považovaný za inovatívny spôsob reakcie na masívne porušovanie ľudských práv a humanitárnej krízy. Tento koncept je zakotvený v Záverečnom dokumente Svetového summitu OSN z roku 2005. Po prvýkrát bol predstavený v záveroch Medzinárodnej komisie pre intervenciu a štátnu suverenitu. Tento koncept je tvorený tromi piliermi:

- primárna zodpovednosť štátu za ochranu svojho obyvateľstva,
- povinnosť medzinárodného spoločenstva poskytovať štátom podporu a pomoc pri výkone ich zodpovednosti,
- subsidiárna zodpovednosť medzinárodného spoločenstva za ochranu obyvateľov štátu, ktorý vo svojej zodpovednosti za ochranu zjavne zlyhá.¹³²

Koncept Zodpovednosť za ochranu počíta s prevenciou konfliktov a vojenskú intervenciu považuje za posledné možné riešenie. Myšlienky konceptu by mali prevýšiť nad otázkou neintervencie, a to v prípade, ak dochádza k reálnemu porušovaniu základných práv a slobôd obyvateľstva štátu, a tento samotný štát nedokáže, resp. nechce poskytnúť ochranu svojim obyvateľom. V takomto prípade sa zodpovednosť za ochranu obyvateľstva zo štátu presúva na medzinárodné spoločenstvo, ktoré by malo vykonať konkrétne kroky. Medzinárodné spoločenstvo preberá zodpovednosť, ktorá je tvorená tromi zložkami. Prvou zložkou je zodpovednosť za prevenciu. Druhou zložkou je zodpovednosť za reakciu a napokon treťou zložkou je zodpovednosť za obnovu po vojenskej intervencii.

¹³¹ VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 137 – 138.

¹³² Tamtiež, s. 142.

Bezpečnostná rada OSN zohráva nezastupiteľnú úlohu. Jej rozhodnutia môžu ovplyvniť medzinárodný mier a bezpečnosť. Bezpečnostná rada je jediným orgánom, ktorý môže legálne rozhodnúť o akcii vojenskej či nevojenskej povahy, pričom takéto jej rozhodnutie zaväzuje všetky, aj nečlenské štáty. S otázkou ochrany mieru a bezpečnosti však úzko súvisia aj mierové operácie, ako aj humanitárne intervencie, pre ktoré medzinárodné spoločenstvo v súčasnosti hľadá právny základ.

Hospodárska a sociálna rada

Ide o orgán s veľmi širokou pôsobnosťou, pretože koordinuje hospodársku, sociálnu, humanitárnu a kultúrnu činnosť členských štátov OSN. Svoju činnosť vykonáva pod vedením Valného zhromaždenia. Pri svojej činnosti je Hospodárska a sociálna rada (*Economic and Social Council*) oprávnená konať štúdie a podávať správy, resp. podnety, či už Valnému zhromaždeniu alebo pridruženým organizáciám. Valné zhromaždenie zároveň volí členov Hospodárskej a sociálnej rady, a to na trojročné funkčné obdobie. Tento orgán sa skladá z 54 členských štátov. Normotvorná činnosť Hospodárskej a sociálnej rady, ktorá smeruje do vnútra, je záväzná pre všetkých členov OSN. Ostatné uznesenia majú charakter nezáväzných odporúčaní. Zástupcovia tohto hlavného orgánu disponujú jedným hlasom. Jej rozhodnutia sú prijímané väčšinou prítomných a hlasujúcich členov. Hospodárska a sociálna rada je bližšie upravená v X. a XI kapitole Charty OSN. Tento orgán je oprávnený robiť odporúčania s cieľom podporovania ľudských práv a slobôd. Taktiež môže vypracovať a predkladať návrhy dohôd vo veciach, ktoré spadajú do jej kompetencie. Za týmto účelom je oprávnená zvolávať medzinárodné konferencie. Niektoré špecializované organizácie majú informačnú povinnosť voči Hospodárskej a sociálnej rade. Pri jej činnosti jej napomáhajú pomocné orgány, ktoré je možné rozdeliť do dvoch skupín:

- Funkčné – zriadené za účelom prípravy podkladov obvykle k prerokovaniu danej problematiky v Hospodárskej a sociálnej rade, prípadne vo Valnom zhromaždení: napr. niekdajšia Komisia pre ľudské práva, Komisia pre sociálny rozvoj, Komisia pre omamné látky a pod.
- Regionálne hospodárske komisie – Európska hospodárska komisia so sídlom v Ženeve, Hospodárska komisia pre Latinskú Ameriku a Karibskú oblasť so sídlom v Santiagu de Chile, Hospodárska a sociálna komisia pre Áziu a Pacifik so sídlom v Bangkoku, Hospodárska komisia pre Afriku so sídlom v Addis-Abebe a Hospodárska a sociálna komisia pre západnú Áziu, ktorej sídlo je predmetom diskusie, korešpondenčná adresa je však v Jordánsku. Ich členmi sú všetky členské

štáty OSN patriace do danej oblasti. Správy o svojej činnosti predkladajú v ročných intervaloch Hospodárskej a sociálnej rade.¹³³

Poručenská rada

Poručenská rada (*Trusteeship Council*) je v súčasnosti považovaná za archaický orgán a je predmetom diskusií ohľadne reformy celej organizačnej štruktúry OSN, v ktorej by Poručenská rada nefigurovala. Úprava tohto hlavného orgánu OSN je obsiahnutá v XII. kapitole Charty. Hlavnou úlohou Poručenskej rady bolo prejednávať správy mocností, ktoré tieto poručenské územia spravovali. Pretože však 1. októbra 1994 získalo nezávislosť posledné poručenské územie – Republika Palau, Poručenská rada sa už od polovice deväťdesiatych rokov neschádza.¹³⁴

Medzinárodný súdny dvor

Medzinárodný súdny dvor (*International Court of Justice*) je hlavným orgánom OSN, ktorého úlohou je rozhodovanie sporov medzi štátmi a zároveň aj vydávanie posudkov na žiadosť Bezpečnostnej rady a Valného zhromaždenia a so súhlasom Valného zhromaždenia aj ostatných orgánov, resp. špecializovaných organizácií OSN. Z uvedeného je možné vyvodiť, že činnosť Medzinárodného súdneho dvora ako súdneho orgánu je rozdelená do dvoch základných právomoci:

- V prvom prípade je to rozhodovanie sporov medzi štátmi, výsledkom konania je rozsudok, ktorý je záväzný a nie je proti nemu prípustný opravný prostriedok. Medzinárodná organizácia nemôže byť stranou sporu v tomto type konania.
- V druhom prípade to je posudkové konanie na iniciovanie ktorého sú oprávnené orgány, resp. špecializované organizácie OSN. Výsledkom tohto konania je posudok o právnych otázkach týkajúcich sa činnosti týchto orgánov. Posudky nie sú právne záväzné.

Právny základ Medzinárodného súdneho dvora je tvorený:

- Chartou OSN v XIV. kapitole,
- Štatútom Medzinárodného súdneho dvora, ktorý je súčasťou Charty OSN,
- rokovacím poriadkom Medzinárodného súdneho dvora, ktorý si schvaľuje samotný Medzinárodný súdny dvor.

¹³³ Tantiež, s. 104.

¹³⁴ DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F. 2005. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Linde, 2005, s. 228

Všetky členské štáty OSN sú účastníkmi tohto hlavného súdneho orgánu. Okrem členských štátov môžu byť účastníkmi aj nečlenské štáty, a to za podmienok, ktoré bližšie špecifikuje Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady. K takýmto podmienkam je možné zaradiť povinnosť záujemcu prijať Štatút Súdného dvora, zaviazat' sa k vykonaniu rozhodnutia a napokon je sem možné zaradiť aj požiadavku finančne prispievať na chod súdu.

Po organizačnej stránke je súd tvorený 15 sudcami, ktorí sú volení na deväťročné funkčné obdobie. Na voľbe sa podieľa Valné zhromaždenie a Bezpečnostná rada. Sudcovia zasadajú v pléne, ktoré je tvorené kvórom – deviatimi sudcami. Uznáva sa jednoduchou väčšinou prítomných sudcov a v prípade rovnosti je rozhodujúci hlas predsedu, resp. jeho zástupcu. Sudca je prítomný pri rozhodovaní súdu aj v prípade, ak je v spore stranou jeho domovský štát. Druhá strana sporu, ktorá nemá v spore svojho sudcu, môže určiť sudcu *ad hoc*, ktorý sa do kvóra nezarátava, zúčastňuje sa však prejednávania sporu ako plnohodnotný člen. Cieľom je zabezpečiť rovnosť účastníkov v konaní.¹³⁵

Ako sme už načrtli, rozhodnutia súdu sú pre členov OSN v konkrétnom spore záväzné. Súdny dvor však nedisponuje prostriedkami, ktoré by zabezpečili výkon daného rozhodnutia. Výkon rozsudku je založený na dobrovoľnej báze dotknutého subjektu za dozoru medzinárodného spoločenstva. Jediným mechanizmom, ktorý môže donútiť dotknutý štát vykonať rozsudok, je možnosť druhej strany, ktorá namieta nevykonanie rozsudku, obrátiť sa na Bezpečnostnú radu, ktorá môže rozhodnúť o prijatí opatrení, ktoré majú zabezpečiť výkon rozsudku.

Sídlo Medzinárodného súdneho dvora je Haag. Bližšie sa budeme venovať Medzinárodnému súdnemu dvoru v osobitnej časti tejto publikácie.

Sekretariát

Sekretariát (*Secretariat*) je posledným z hlavných orgánov. Úprava je obsiahnutá v XV kapitole Charty OSN. Jeho úlohou je zabezpečenie chodu organizácie, pretože je administratívnym orgánom OSN. Tento hlavný orgán je zložený z generálneho tajomníka (*Secretary-General*) a potrebného počtu úradníkov. Na voľbe generálneho tajomníka, ktorého funkčné obdobie je päť rokov, sa podieľa Bezpečnostná rada (odporúča) a aj Valné zhromaždenie (vymenúva). Generálny tajomník reprezentuje organizáciu navonok. Pri plnení

¹³⁵ VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 106.

úloh mu napomáha zástupca a niekoľko námestníkov, ktorí zodpovedajú za konkrétnu oblasť činnosti OSN.

K úlohám generálneho tajomníka je možné zaradiť:

- každoročne predkladá Valnému zhromaždeniu výročnú správu o činnosti OSN,
- zostavuje program rokovania Valného zhromaždenia,
- môže upozorniť Bezpečnostnú radu na každú vec, ktorá by mohla ohroziť medzinárodný mier alebo bezpečnosť,
- vymenúva úradníkov Sekretariátu,
- dozerá na plnenie rozpočtu,
- spravuje financie organizácie,
- registruje a publikuje medzinárodné zmluvy.¹³⁶

Tak generálny tajomník, ako aj úradníci pri výkone svojej činnosti neprijímajú ani nežiadajú od národných vlád, ani od iných vrcholných predstaviteľov organizácie pokyny. Aby bol zabezpečený nezávislý výkon činnosti úradníkov a aj generálneho tajomníka, Charta OSN im priznáva požívanie výsad a imunit.

Pre prípad sporov medzi organizáciou a jej zamestnancami zriadilo Valné zhromaždenie Administratívny tribunál OSN. Dôvodom je práve imunita, na základe ktorej zamestnanci nepodliehajú jurisdikcii súdov štátu, kde organizácia sídli. Ide o pomocný orgán, ktorý je zložený zo siedmich sudcov s funkčným obdobím troch rokov. Sudcovia sú menovaní Valným zhromaždením OSN.

Súčasťou štruktúry OSN je aj množstvo pridružených organizácií, ktoré sú označované aj ako medzinárodné správne organizácie. Ich pole pôsobnosti je rozličné. Pre potreby tejto publikácie je však potrebné predstaviť dve hlavné organizácie, ktoré sa svojimi aktivitami dotýkajú oblasti bezpečnosti. Sú to:

- a) Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (IAEA) a
- b) Organizácia pre zákaz chemických zbraní (OPCW).

Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (IAEA)

International Atomic Energy Agency¹³⁷ je organizáciou, ktorá je priateľskou organizáciou OSN a vznikla 23. 10. 1956. Zakladajúcim dokumentom je Štatút IAEA.

¹³⁶ Tamtiež, s. 110.

V súlade so Štatútom sa jej aktivity sústreďujú do viacerých oblastí: technická spolupráca, jadrová energetika, cyklus jadrového paliva, jadrová bezpečnosť a radiačná ochrana, využívanie jadrových techník (potravinárstvo a poľnohospodárstvo, zdravotníctvo, fyzika, výskumné laboratóriá). Hlavným cieľom je urýchliť a rozšíriť využitie atómovej energie pre mierové účely, vytvoriť medzinárodný systém záruk a dozoru voči možnému zneužitiu jadrových materiálov na vojenské účely, vytvárať a prijať zdravotnícke normy v oblasti používania a pôsobenia rádioaktívnych materiálov, podpora výskumu mierového využívania jadrovej energie a výmena vedeckých a technických informácií.

Organizácia je tvorená:

- Generálnou konferenciou (The General Conference),
- Radou Guvernéerov (The Board of Governors),
- Administratívnym aparátom (The Staff).

Na čele organizácie je generálny tajomník. Organizácia sídli vo Viedni a v súčasnosti má 152 členov, z toho je 128 členských krajín a 24 medzinárodných organizácií.

Organizácia pre zákaz chemických zbraní (OPCW)

Organization for the Prohibition of Chemical Weapons¹³⁸ je organizáciou založenou 13. 1. 1993. Taktiež ide o priateľskú organizáciu OSN. Jej zakladajúcim dokumentom je Dohovor o zákaze používania chemických zbraní. Hlavným cieľom organizácie je zničenie existujúcich zásob chemických zbraní a vybudovanie kontrolného mechanizmu, ktorý zabráni vývoju a výrobe chemických zbraní. Jej činnosť je zameraná aj na inšpekcie pri ničení chemických zbraní, monitorovanie aktivít v chemickom priemysle, či v ňom nedochádza k výrobe chemických zbraní, pomoc krajinám v prípade, ak boli zasiahnuté útokom chemickou zbraňou.

Organizácia je tvorená:

- Konferenciou štátov (The Conference of the States Parties),
- Výkonnou radou (The Executive Council),
- Technickým sekretariátom (The Technical Secretariat).

Sídlo organizácie je v holandskom Haagu. V súčasnosti má organizácia 190 členských štátov.

¹³⁷ <http://www.iaea.org>

¹³⁸ <http://www.opcw.org/>

4.4 Kolektívne donucovacie opatrenia v praxi

Právnym základom kolektívnych donucovacích opatrení je kapitola VII. Charty OSN. Rozhodovanie o kolektívnych donucovacích opatreniach patrí do výlučnej právomoci Bezpečnostnej rady OSN, ktorej patrí hlavná zodpovednosť nad udržaním mieru a bezpečnosti vo svete. Bezpečnostná rada OSN nie je však jediným orgánom, ktorý môže prerokúvať a robiť odporúčania pre Bezpečnostnú radu OSN vo veciach ohrozenia mieru a bezpečnosti. Dôkazom je článok 11 Charty OSN, ktorý dáva Valnému zhromaždeniu OSN určité kompetencie v tejto oblasti:

„Valné zhromaždenie môže prerokúvať všetky otázky o zachovaní medzinárodného mieru a bezpečnosti, ktoré mu predložil niektorý člen Organizácie Spojených národov alebo Bezpečnostná rada, alebo podľa článku 33, odsek 2 štát, ktorý nie je členom Organizácie, a môže, s výnimkou ustanovení článku 12, robiť odporúčanie o všetkých takýchto otázkach zainteresovanému štátu alebo štátom, Bezpečnostnej rade, alebo aj zainteresovaným štátom i Bezpečnostnej rade. Každú takú otázku, ktorá vyžaduje akciu, postúpi Valné zhromaždenie Bezpečnostnej rade pred rozpravou alebo po nej.

Valné zhromaždenie môže upozorniť Bezpečnostnú radu na situácie, ktoré by mohli ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť.“

Primárna zodpovednosť však ostáva v rukách Bezpečnostnej rady OSN.

Rozhodovanie o kolektívnych donucovacích opatreniach je procesom, ktorý zahŕňa niekoľko obligatórných krokov.

V prvom prípade Bezpečnostná rada OSN musí zdefinovať protiprávne konanie štátu, a to konkrétne tromi spôsobmi, ako:

- Ohrozenie mieru,
- Porušenie mieru,
- Útočný čin.

Hodnotenie, či protiprávne konanie, má znaky ohrozenia mieru, resp. porušenia mieru je ponechaná na vlastnej úvahe Bezpečnostnej rady OSN. V prípade útočného činu je nosnou rezolúcia Valného zhromaždenia SN č. 3314/1974 o definícii agresie. Agresiou je použitie ozbrojených síl štátom alebo skupinou štátov proti zvrchovanosti, územnej nedotknuteľnosti alebo politickej nezávislosti štátu, z časového hľadiska sa za zrejmy dôkaz považuje prvé použitie ozbrojenej sily v rozpore s Chartou.

Agresívnym aktom je bez ohľadu, či bola vyhlásená vojna:

- invázia alebo útok na územie,

- okupácia, hoc i dočasná,
- pripojenie územia, ak bola použitá sila,
- bombardovanie,
- blokáda prístavov a pobreží,
- použitie zbraní proti územiu iného štátu,
- útok na pozemné, letecké alebo námorné sily štátu,
- použitie ozbrojených síl, ktoré sa nachádzajú na území iného štátu s jeho súhlasom,
- konanie štátu, ktorý povolil, aby iný štát použil jeho územie na spáchanie agresívneho aktu,
- vyslanie štátom ozbrojených skupín, bánd, žoldnierov.

Agresiu nemôže ospravedlniť žiadna politická, hospodárska, vojenská alebo iná úvaha.

Útočná vojna je zločinom proti medzinárodnému mieru.

V druhom kroku je Bezpečnostná rada OSN oprávnená vyzvať zainteresované strany, aby sa podrobili dočasným opatreniam, ktoré považuje za potrebné a žiaduce. Takéto dočasné opatrenia nebudú na ujmu právam, nárokom alebo postaveniu zainteresovaných strán. Ak takéto dočasné opatrenia neboli vykonané, Bezpečnostná rada k tomuto náležite prihliadne. Urobiť tak môže na základe článku 40 Charty OSN.

Ak nie sú dočasné opatrenia dostačujúce, Bezpečnostná rada OSN je oprávnená rozhodnúť o donucovacích opatreniach v zmysle článkov 41 a 42 Charty OSN, ktoré sú záväzné pre všetky členské štáty organizácie. Bezpečnostná rada tak môže rozhodnúť o:

- a) Opatreniach bez použitia sily
- b) Opatreniach s použitím sily.

Opatrenia bez použitia sily zahŕňajú: „Aby Bezpečnostná rada dodala svojim uzneseniam účinnosť, môže rozhodnúť, aké opatrenia bez použitia ozbrojenej sily sa majú urobiť a môže vyzvať členov Organizácie Spojených národov, aby takéto opatrenia vykonali. Tieto opatrenia môžu zahŕňať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových alebo iných spojov, ako aj prerušenie diplomatických stykov.“ (článok 41 Charty OSN)

Opatrenia s použitím sily zahŕňajú: Ak Bezpečnostná rada usúdila, že opatrenia podľa článku 41 neboli dostatočné, alebo ak by sa ukázali nedostatočnými, môže podniknúť leteckými, námornými alebo pozemnými silami takú akciu, aká je potrebná na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Táto akcia môže zahŕňať

demonštrácie, blokádu a iné operácie leteckými, námornými alebo pozemnými silami členov Organizácie Spojených národov. (článok 42 Charty OSN)

Ozbrojený zásah OSN je výnimkou z kogentného zákazu použitia sily a hrozby silou.

Dôležitým aspektom výkonu donucovacích opatrení je súčinnosť členských štátov. Členské štáty sa v zmysle článku 43 Charty OSN zaväzujú, že poskytnú Bezpečnostnej rade na jej výzvu i podľa osobitnej alebo osobitných dohôd ozbrojené sily, pomoc a všetky možné prostriedky potrebné pre zachovanie mieru a bezpečnosti, vrátane aj práva prechodu. Takáto dohoda alebo dohody určia počet a druhy vojsk, stupeň ich pohotovosti a ich všeobecné rozmiestnenie i povahu prostriedkov a pomoci, ktoré sa majú poskytnúť. Tieto dohody však podliehajú ratifikácii zo strany oslovených štátov v zmysle ich vnútroštátnych ústavných predpisov. Povinnosťou členských štátov je v tomto duchu udržiavať okamžite použiteľné národné letecké kontingenty pre spoločnú medzinárodnú donucovaciu akciu. Jednotlivé plány o použití ozbrojenej sily vypracuje Bezpečnostná rada OSN, a to za pomoci výboru vojenských štábov. Výbor vojenských štábov sa skladá z náčelníkov štábov stálych členov Bezpečnostnej rady alebo ich zástupcov. Členovia OSN si spoločne navzájom poskytnú pomoc pri vykonávaní opatrení, o ktorých rozhodla Bezpečnostná rada.

K dôslednému fungovaniu systému kolektívnej bezpečnosti, teda predstavených sankcií, je potrebné naplnenie niekoľkých základných podmienok:

- a) Systém kolektívnej bezpečnosti musí byť schopný nazhromaždiť vojenskú silu takej povahy, ktorá bude značne silnejšia ako vojenská sila zhromaždená agresorom, čím zabráni agresorovi v pokuse o ovládnutie svetového poriadku, ktorý je bránený systémom kolektívnej bezpečnosti.
- b) Štáty, ktorých kombinovaná sila je použitá na odvrátenie hrozby, ako je stanovené v prvej podmienke, by mali mať identické pohľady na bezpečnosť svetového poriadku, ktorý je bránený týmto systémom.
- c) Štáty musia byť ochotné podriaďiť svoje vlastné konfliktné záujmy spoločnému dobru definovanému v podmienkach spoločnej obrany všetkých členských štátov.¹³⁹

Problematickým ostáva proces hlasovania vo vnútri Bezpečnostnej rady OSN, ako aj existujúci inštitút individuálneho veta, kedy môže stály člen Bezpečnostnej rady OSN odmietnuť prípadné návrhy na vykonanie opatrení či už bez použitia sily alebo opatrení s použitím sily.

¹³⁹ Pozri bližšie: GHOSH, P. 2013. *International Relations*, 3rd Ed. Rajkamal Electric Press, 2013, s. 91-92.

Opatrenia bez použitia sily, ale aj opatrenia s použitím sily, sú reálnymi prostriedkami, ktoré by mali garantovať udržanie mieru a bezpečnosti vo svete. Už ich samotné zadefinovanie v kogentnej norme by malo pôsobiť odstrašujúco. Napriek pomerne jasnému zadefinovaniu dochádza k porušovaniu pravidiel medzinárodného práva verejného, v dôsledku čoho musela Bezpečnostná rada OSN pristúpiť k aplikácii kapitoly VII. Charty OSN.

Príklady aplikácie opatrení bez použitia sily

Príkladmi opatrení bez použitia sily sú vo väčšine prípadov hospodárke represálie, nazývané aj protiopatrenia a retorzie. Ako príklady je možné uviesť:

- obmedzenie dovozu a vývozu materiálu k výrobe zbraní hromadného ničenia vo vzťahu ku Kórejskej ľudovodemokratickej republike,
- obmedzenie ropných produktov vo vzťahu k Sierra Leone,
- zákaz predaja chemických látok vo vzťahu k Afganistanu,
- obmedzenie dovozu dreva vo vzťahu k Libérii,
- obmedzenie dovozu luxusného tovaru vo vzťahu ku Kórejskej ľudovodemokratickej republike,
- prerušenie diplomatických stykov vo vzťahu k Líbyi, Sudánu, Južnej Rhodesii,
- obmedzenie leteckého spojenia vo vzťahu k Líbyi a Sudánu.

Príklad aplikácie opatrení s použitím sily

Najjednoduchším príkladom opatrení s použitím sily je možné považovať konflikt medzi Irakom a Kuvajtom. Analýze podrobíme priebeh rozhodovacej činnosti Bezpečnostnej rady OSN, ktorá aplikovala opatrenia bez použitia sily, ako aj opatrenia s použitím sily. V dôsledku prvej svetovej vojny došlo k rozpadu Osmanskej ríše, pričom vznikli viaceré suverénne štáty. Kuvajt vznikol na začiatku 20. storočia. Potrebné je ale zdôrazniť, že napriek územnej samostatnosti bola zahraničná politika Kuvajtu prepojená s Veľkou Britániou, a to až do roku 1961. Kuvajt je jednou z krajín, pre ktoré je charakteristické obrovské nerastné bohatstvo, čo v konečnom dôsledku spôsobilo, že Irak si „prisvojil“ Kuvajtské suverénne územie. Veľká Británia však nasadila lietadlovú loď a v dôsledku silnej vojenskej prevahy Irak upustil od nárokov na Kuvajt.

V roku 1980 vypukol konflikt medzi Irakom a Iránom. Kuvajt ako štát, ktorý sa už Irán pokúsil podmaniť, sa logicky postavil na stranu Saddáma Husajna, čo malo za následok

bombardovania územia Kuvajtu Iránskym delostrelectvom. Kuvajt aj napriek ostreľovaniu svojho územia poskytoval Iraku pomoc vo forme bezúročných pôžičiek. Dobré vzťahy medzi Irakom a Kuvajtom začali chladnúť a následne sa vyhrocovať v roku 1989. Dôvodom agresie zo strany Iraku boli pôžičky Kuvajtu, ktoré predstavovali okolo 35 miliárd dolárov. Ako sa ukázalo, Irak nebol schopný svoje dlhy splácať a Kuvajt nebol natoľko solidárny, aby tento dlh odpustil. Ďalší dôvod agresie je možné vidieť v kvantite ropných zdrojov na území Kuvajtu. Kuvajt prakticky zahlcoval trh vlastnou ropou, čo tlačilo ceny ropy na svetovom trhu nízko a to viedlo k zníženiu príjmov Iraku z jej predaja.

Organizácia krajín vyvážajúcich ropu (ďalej len OPEC) prijala v roku 1990 rozhodnutie, na základe ktorého mala byť výroba umelo znížená, čo by sa prejavilo vo zvyšovaní cien ropy na trhu. Skutočnosťou ostáva, že štáty s najväčšími zdrojmi ropy toto rozhodnutie ignorovali. Jedným zo štátov, ktoré ignorovali rozhodnutie OPEC, bol Kuvajt. Irak poukazoval na nedodržiavanie dohodnutých kvót Kuvajtom a zároveň obviňoval Kuvajt z ťažby ropy z územia, ktoré patrí Iraku. Toto územie sa nachádzalo na iracko-kuvajtskej hranici, ktorá nebola demarkovaná. Iracká vláda na čele so Saddámom Husajnom žiadala od Kuvajtu kompenzáciu vo výške 2,4 miliardy dolárov a pre neuznanie nároku sa vyhrážal použitím sily. Kuvajtská strana sa nenechala zastrašiť a odmietla všetky požiadavky zo strany Iraku, čo malo za následok početné vojenské maniere v pohraničnom území.¹⁴⁰

V auguste 1990 napokon Irak zahájil vojenskú akciu voči Kuvajtu. Saddám Husajn využil moment prekvapenia. Irak zahájil útok na ostrove Bubuján, pričom kuvajtská armáda bola sústredená na západnej hranici s Irakom. Saddám Husajn svojou ofenzívou za dva dni kontroloval územie Kuvajtu.¹⁴¹

Irak sa dopustil porušenia pravidiel medzinárodného práva. Očakávaná teda bola reakcia OSN, prioritne Bezpečnostnej rady OSN, ktorá je garantom mieru a bezpečnosti vo svete. Bezpečnostná rada OSN na svojom 2932. stretnutí prijala rezolúciu 660, v ktorej boli popísané ohrozenia medzinárodného mieru a bezpečnosti zo strany Iraku. Bezpečnostná rada OSN rezolúciou 660 verejne odsúdila inváziu Iraku. Bezpečnostná rada OSN sa ďalej dožadovala, aby Iracké vojenské sily bezpodmienečne opustili územie Kuvajtu a vrátili sa do pozícií, ktoré zastávali prvého augusta 1990. Bezpečnostná rada OSN apelovala na lídrov Kuvajtu a Iraku, aby začali s rokovaniami, ktoré mali viesť k vyriešeniu ich sporov.¹⁴²

¹⁴⁰ Pozri bližšie: HILSMAN, R. 2000. *The Politics of Policy Making in Defense and Foreign Affairs: Conceptual Models of Bureaucratic Politics*. New York, Prentice-Hall.2000.

¹⁴¹ Pozri bližšie: EICHLER, J. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum. 2011.

¹⁴² Rezolúcia BR OSN č. 660, Dostupné na:
[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/660\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/660(1990))]

Po štyroch dňoch od prijatia rezolúcie bola prijatá ďalšia pod číslom 661, ktorou reagovala na ignoranciu obsahu rezolúcie číslo 660. Zároveň sa zvyšoval aj počet obetí. Situáciu bolo teda nutné rýchlo riešiť. Súčasťou rezolúcie 661 boli sankcie uvalené na všetok tovar či vojenské vybavenie. Sankcie sa nedotýkali predmetov humanitárnej alebo lekárskej pomoci. Bezpečnostná rada OSN rezolúciou vyzýva všetky štáty, aby neuznávali režim, ktorý v Kuvajte nastolili okupačné sily.¹⁴³ Udelenie ekonomických sankcií voči Iraku možno vnímať ako výrazný krok Bezpečnostnej rady OSN, keďže do toho momentu boli ekonomické sankcie využité iba dvakrát za celé obdobie existencie OSN. Od tohto momentu začala Bezpečnostná rada OSN využívať ekonomické sankcie ako účinný spôsob trestania oveľa pravidelnejšie.

Saddám Husajn však reagoval na novú rezolúciu pod číslom 661 tým, že vyhlásil Kuvajt za súčasť irackého územia. Bezpečnostná rada OSN tak bola nútená pristúpiť k ďalšiemu kroku, ktorým bolo prijatie rezolúcie č. 662. Obsahom tejto rezolúcie bola výzva pre všetky medzinárodné subjekty, aby za žiadnych okolností neuznali anexiu Kuvajtu za legálnu, nakoľko podľa stanoviska Bezpečnostnej rady OSN išlo o protiprávny akt.¹⁴⁴ Irak však nereagoval na túto rezolúciu a ani na ďalšie, ktoré boli vo veci riešenia konfliktu prijaté.

Prelomová bola rezolúcia pod číslom 678. Rezolúcia číslo 678 obsahuje preambulu, v ktorej sú vymenované všetky predchádzajúce rezolúcie. Vymenovanie predchádzajúcich rezolúcií má demonštrovať snahu Bezpečnostnej rady OSN riešiť celý konflikt bez použitia násilia, čo sa však vzhľadom na postoj Iraku ukazuje ako nedostatočné.¹⁴⁵ Obsahom rezolúcie bolo aj päť operatívnych paragrafov.

Prvý paragraf vyslovuje požiadavku na dodržiavanie všetkých predošlých rezolúcií. V druhom paragrafe je uvedený súhlas pre všetky štáty, ktoré spolupracujú s Kuvajtom k tomu, aby boli použité všetky možné prostriedky na uskutočnenie rezolúcie 660, ako aj ostatných rezolúcií popísaných v preambule a v prvom paragrafe. Cieľom použitia prostriedkov má byť obnovenie medzinárodnej bezpečnosti a mieru na danom území a potlačenie bezprávia vykonaného na Kuvajte. V treťom paragrafe sa uvádza žiadosť, aby zúčastnené štáty poskytovali podporu pre všetky akcie vedené podľa paragrafu 2. Všetky dotknuté štáty majú podľa paragrafu 4 povinnosť informovať Bezpečnostnú radu OSN o opatreniach, ako aj vývoji operácií, ktoré sa vykonávajú na základe paragrafu 2.

¹⁴³ Rezolúcia BR OSN č. 661, Dostupné na:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/661\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/661(1990))]

¹⁴⁴ Pozri bližšie: Rezolúcia BR OSN č. 662, dostupná:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/662\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/662(1990))]

¹⁴⁵ Rezolúcia BR OSN č. 678, Dostupné na:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678(1990))]

V poslednom paragrafe sa Bezpečnostná rada vyslovuje, že aj naďalej bude pôsobiť pri riešení celého konfliktu.¹⁴⁶

Bezpečnostná rada OSN tak pristúpila k aplikácii opatrení s použitím sily, potom čo zlyhali prostriedky mierového riešenia sporov, ako aj opatrenia bez použitia sily vo vzťahu k Iraku. Právnym základom tohto postupu bola kapitola VII. Charty OSN.

Uplynutie ultimáta Bezpečnostnej rady 15. januára 1991 znamenalo začiatok vojenskej akcie známej pod pomenovaním Púštna búrka. Púštna búrka bola operáciou tridsiatich troch štátov, pričom nie všetky štáty sa podieľali priamo vojensky, ale iba poskytnutím materiálnej či finančnej podpory. Cieľom tejto vojenskej operácie bolo oslobodiť Kuvajt, odvrátiť tak irackú okupáciu, a to takým spôsobom, aby boli minimalizované straty na životoch. Velenie Púštnej búrky sa rozhodlo pre letecký útok, ktorý sa začal 17. januára 1991. Spojenci využívali silnú podporu námorníctva, keďže sa v Červenom mori a Perzskom zálive nachádzalo veľké množstvo bojových plavidiel. Spojenecké námorníctvo počas vzdušného útoku vyslalo na územie Kuvajtu a Iraku 228 rakiet dlhého doletu. Spojenecké vojská spočiatku zlikvidovali strategické ciele na území Iraku a Kuvajtu, po čom nasledoval vzdušný útok. Saddám Husajn zareagoval na útoky vyslaním ruských rakiet na územie Saudskej Arábie a Izraelu so snahou vtiahnuť Izrael do konfliktu. Tento ťah mal spôsobiť nezhody v spojeneckých silách, nakoľko Saddám Husajn predpokladal, že niektoré arabské štáty by odmietali akúkoľvek spoluprácu s Izraelom pre napäté židovsko-moslimské vzťahy. Husajnovi jeho krok nevyšiel, pretože Izrael sa odmietol angažovať v tomto konflikte a aj naďalej si zachovával svoju neutralitu.

Púštna búrka sa skončila 28. februára 1991. Vďaka jednoznačnej vzdušnej a námornej prevahe spojeneckých vojsk bolo možné boje ukončiť v relatívne rýchlom časovom úseku a s minimálnym počtom obetí na strane spojencov. Straty na životoch boli približne počítané na 200 vojakov na strane spojencov a až 100 000 vojakov na strane irackej armády. Podľa dostupných informácií Saudská Arábia a Kuvajt minuli na financovanie konfliktu až 22 miliárd amerických dolárov, Japonsko 13 miliárd a Spolková republika Nemecko prispela 10 miliardami dolárov. Československá federatívna armáda sa zúčastnila na konflikte v podobe chemického oddielu, ktorý poskytoval súčinnosť pri jednotlivých akciách.¹⁴⁷

Na predstavenom príklade je možné vidieť praktickú aplikáciu kapitoly VII. Charty OSN, ktorá umožňuje uložiť a vykonať opatrenia bez použitia sily, ako aj opatrenia

¹⁴⁶ Rezolúcia BR OSN č. 678, Dostupné na:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678(1990))]

¹⁴⁷ Pozri bližšie: EICHLER, J. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum. 2011.

s použitím sily. V prípade Púštnej búrky bol dodržaný legitímny postup rozhodovania. Kladnými hlasmi prispeli všetci stáli členovia Bezpečnostnej rady OSN, čo položilo právny základ pre legitimitu uložených sankcií.

Kolektívna bezpečnosť je významným inštitútom. Zároveň aj jedinečným, nakoľko ako jediný umožňuje legálne použitie vojenskej sily v prípade protiprávneho konania, ktoré súvisí s ohrozením, či porušením mieru a bezpečnosti. Zákaz použitia sily zostáva najstriktnjším kogentným pravidlom. Aplikácia opatrení s použitím sily pod mandátom Bezpečnostnej rady OSN je však okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť vo vzťahu k tomuto zákazu. Apelovať je však potrebné na dodržiavanie tak materiálnych, ako aj procesných podmienok, aby bol tento inštitút legálnym a zároveň, aby dochádzalo k plnohodnotnému chráneniu svetového mieru a bezpečnosti.

V. PRÁVO OZBROJENÉHO KONFLIKTU

Právo ozbrojeného konfliktu, označované aj ako Medzinárodné právo ozbrojených konfliktov, je významným právnym odvetvím regulujúcim ozbrojený konflikt, a ktoré je zároveň úzko prepojené s medzinárodným právom verejným. Ako už bolo viackrát spomenuté, v súčasnom medzinárodnom práve platí kogentný zákaz útočnej vojny. Útočná vojna je v súčasnosti charakterizovaná ako zločin. Z historického hľadiska sa právo na vojnu považovalo za jedno zo základných práv štátu, ktoré zároveň dominovalo pri riešení konfliktov.

Z hľadiska štruktúry sa členilo na tzv.

- a) *ius ad bellum* – právo na vojnu ako subjektívne a neobmedzené právo každého štátu, a
- b) *ius in bello* – právo vo vojne – právo ozbrojených konfliktov (vojnové právo) v užšom zmysle slova, ktoré upravuje práva a povinnosti štátov v prípade vojnových konfliktov.

Právo ozbrojeného konfliktu je teda právo platné za vojny, ktoré sa zaberá reguláciou ozbrojených stretov a zároveň upravuje pravidlá vedenia vojny. Súčasné medzinárodné právo ozbrojených konfliktov má charakter *ius in bello*, teda právo vo vojne, ktoré má zmluvno-obyčajový charakter.

Ius in bello predstavuje súhrn pravidiel medzinárodného práva, ktoré stanovujú práva a povinnosti štátov v prípade vojny. Pravidlá spôsobu vedenia vojny vychádzajú zo zásad ľudskosti.

Do polovice 19. storočia bola výlučným prameňom vojnového práva medzinárodná obyčaj. Základom boli vojnové zvyklosti, ku ktorým je možné zaradiť:

- a) používanie iba takých prostriedkov, ktoré sú nevyhnutné na zlomenie odporu protivníka,
- b) rozlišovanie medzi bojujúcimi a nebojujúcimi príslušníkmi,
- c) zachovávanie zásady ľudskosti.

Postupne sa však začali objavovať aj písané pramene tohto právneho odvetvia. Pramene vojnového práva je možné rozdeliť z chronologického hľadiska do niekoľkých skupín:

- Pramene pred prvou svetovou vojnou,
- Pramene v medzivojnovom období a
- Pramene po druhej svetovej vojne.

K prameňom pred prvou svetovou vojnou je možné napríklad zaradiť:

- Parížska deklarácia o námornom práve (1856)
- Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých v poľných armádach (1864)
- Petrohradská deklarácia o zákaze výbušných striel malého kalibru (1868)
- Akty Haagskej konferencie z roku 1899:
 - ⊙ Dohovor o úprave zásad Ženevského dohovoru pre námornú vojnu,
 - ⊙ Dohovor o zákonoch a obyčajoch pozemnej vojny,
 - ⊙ Deklarácia o zákaze vrhania striel alebo výbušných látok z balónov,
 - ⊙ Deklarácia o zákaze striel šíriacich dusivé alebo zhubné plyny,
 - ⊙ Deklarácia o zákaze používania nábojov, ktoré sa trhajú alebo splošťujú v ľudskom tele.
- Akty Haagskej konferencie z roku 1907:
 - ⊙ Dohovor o začiatku nepriateľstva,
 - ⊙ Dohovor o zákonoch a obyčajoch pozemnej vojny,
 - ⊙ Dohovor o režime nepriateľských obchodných lodí na začiatku vojny,
 - ⊙ Dohovor o právach a povinnostiach neutrálnych štátov a osôb v pozemnej vojne,
 - ⊙ Dohovor o premene obchodných lodí na vojnové,
 - ⊙ Dohovor o kladení podmorských samočinných dotykových mín,
 - ⊙ Dohovor o bombardovaní námornými silami počas vojny,
 - ⊙ Dohovor o niektorých obmedzeniach koristného práva v námornej vojne,
 - ⊙ Dohovor o zriadení medzinárodného koristného súdu,
 - ⊙ Dohovor o právach a povinnostiach neutrálnych štátov v námornej vojne,
 - ⊙ Deklarácia o zákaze bombardovania zo vzduchu.

K prameňom v medzivojnovom období je možné zaradiť:

- Ženevský protokol o zákaze chemických a bakteriologických zbraní (1925)
- Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých v poľných armádach a o režime vojnových zajatcov z roku 1929
- Ženevský protokol o zákaze útoku ponoriek na obchodné lode a porušovania pravidiel námornej vojny platných pre lode plávajúce pod hladinou (1936)

K prameňom po druhej svetovej vojne je možné zaradiť:

- Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl v poli (1949)
- Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených, chorých a trosečníkov ozbrojených síl na mori (1949)
- Ženevský dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami (1949)
- Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb počas vojny z roku 1949
- Haagsky dohovor o ochrane kultúrnych hodnôt počas ozbrojeného konfliktu (1954)
- Deklarácia o zákaze použitia jadrových a termojadrových zbraní (1961)
- Dohovor o zákaze prípravy, výroby a hromadenia zásob bakteriologických a toxických látok a o ich zničení (1972)
- Dohovor o zákaze vojnového a podobného použitia prostriedkov, ktoré majú škodlivý vplyv na životné prostredie (1977)
- Prvý Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z roku 1949 o ochrane obetí v medzinárodných ozbrojených konfliktoch (1977)
- Druhý Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z roku 1949 o ochrane obetí v ozbrojených konfliktoch nemedzinárodného charakteru (1977)
- Dohovor o zákaze alebo obmedzení použitia konkrétnych druhov konvenčných zbraní ktoré môžu spôsobiť nadmerné škody alebo mať nekontrolovateľné účinky (1980)
- Protokol o neobjavených črepinách (1980)
- Protokol o zákaze alebo obmedzení používání mín, míneloviek alebo iných prostriedkov (1980)
- Protokol o zákaze alebo obmedzení používania zápalných zbraní (1980).

Je zrejmé, že ide o rozsiahly súbor právnych dokumentov, ktoré regulujú rozmanité oblasti týkajúce sa pravidiel ozbrojeného konfliktu.

Už skôr bolo zdôraznené, že útočná vojna je zločin v zmysle medzinárodného práva. Ide o kogentný zákaz, ktorý bol vyjadrený a je vyjadrený vo viacerých dokumentoch. K najvýznamnejším dokumentom, ktoré zakazujú, resp. ponúkajú určité obmedzenia útočnej vojny, je možné zaradiť:

- Pakt Spoločnosti národov (1919), čl. 10 – 13, 15, ktorý venuje priestor obmedzeniam útočnej vojny,

- Briand Kellogov pakt (1929), ktorý zakazuje vojnu ako prostriedok riešenia sporov,
- Charta OSN (článok 2 ods. 4), ktorý definuje kogentný zákaz hrozby silou a použitia sily,
- Dohoda o stíhaní a potrestaní hlavných vojnových zločinov Európskej osi (1945), ktorý definuje útočnú vojnu ako zločin proti mieru,
- Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 3314/1974 o definícii agresie.

„Medzinárodné právo ozbrojených konfliktov je obsahovo „neutrálne“, pretože je určené na rovnaké a nediskriminačné používanie všetkými bojujúcimi stranami bez ohľadu na to, či niektorá z nich začala konflikt v súlade a (alebo) v rozpore s *ius ad bellum*. V praxi to znamená, že žiadna z bojujúcich strán nemôže ospravedlňovať svoje porušovanie pravidiel ozbrojených konfliktov poukazovaním na to, že druhá bojujúca strana začala ozbrojený konflikt v rozpore s medzinárodným právom. Dôvod je ten, že účelom použitia pravidiel medzinárodného práva ozbrojených konfliktov je humanizovať a právne regulovať všetky ozbrojené konflikty bez ohľadu na ich zákonnosť z hľadiska medzinárodného práva.“¹⁴⁸

Cieľom vojny (v legálnom ponímaní) je násilne zlomiť ozbrojený odpor protivníka, na čo možno použiť všetky účelné spôsoby poškodzovania protivníka vrátane použitia vojenskej sily.

Súčasnú právo ozbrojeného konfliktu je regulované niekoľkými podstatnými zásadami:

- **zásada vojnovej účelnosti** – cieľom vojnového konfliktu je zlomiť ozbrojený odpor protivníka, pričom protivníkom sa rozumejú len ozbrojené sily (kombatanti) a vojenské objekty, nie všetko obyvateľstvo a objekty nepriateľského štátu,
- **zásada právnej regulácie vojny** – zakazuje poškodzovať alebo ničiť protivníka akýmkoľvek prostriedkami podľa svojej úvahy, vojnová účelovosť nesmie prevážiť nad právnou reguláciou vojny ani počas stavu mimoriadneho ohrozenia niektorej z bojujúcich strán,
- **zásada humanizácie** – prejavuje sa v záväzkoch bojujúcich strán nepoužívať napr. perfídne (zradné) bojové prostriedky napodobňujúce predmety dennej spotreby, ďalej prostriedky spôsobujúce nadmerné zranenia, zbytočné útrapy alebo nadmerné škody

¹⁴⁸ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 475-476.

(napalm alebo nášľapné míny) a obmedzením použitia ozbrojenej sily len na kombatantov a vojenské objekty.¹⁴⁹

V zmysle legislatívnej činnosti Valného zhromaždenia OSN (Rezolúcia Valného zhromaždenia z roku 1968) je možné k zásadám priradiť aj:

- právo bojujúcich strán používať prostriedky na poškodenie nepriateľa nie je neobmedzené,
- je zakázané podnikáť útoky proti civilnému obyvateľstvu,
- musí sa vždy rozlíšiť medzi osobami, ktoré sa zúčastňujú nepriateľstva a príslušníkmi civilného obyvateľstva, pričom civilné obyvateľstvo musí byť chránené.

Jedným zo základných pojmov vojnového práva je konflikt, ktorý je možné zdefinovať ako stret vzájomne krížiacich sa záujmov týkajúcich sa národných hodnôt a východísk (nezávislosť, sebaurčenie, hranice a územie, prístup k moci na národnej aj medzinárodnej úrovni a jej rozdelenie), ktorý proti sebe stavia prinajmenšom dve strany (z nich aspoň jedna je štátom) odhodlané presadiť svoje záujmy a ktorý dosahuje isté trvanie a rozsah.

Definovať je možné aj pojem ozbrojený konflikt, ktorý sa vyznačuje dvomi základnými charakteristikami:

- organizované násilie medzi sociálnymi skupinami smerujúce k tomu, aby bol buď protivník fyzicky zničený, alebo aby bola fyzickým násilím podlomená jeho vôľa obhajovať svoje pôvodné záujmy,
- dlhodobé boje medzi vojenskými silami dvoch alebo viacerých vlád či medzi vládou a aspoň jednou organizovanou skupinou.

Ozbrojeným konfliktom sa nerozumejú prípady vnútorných nepokojov, ako napríklad vzbury, násilné činy a podobne. Teória rozlišuje niekoľko kategórií konfliktov. Konkrétne to sú:

- **medzištátny konflikt** – boj medzi dvoma alebo viacerými členmi medzinárodného spoločenstva (štát), v rámci ktorého pri bojových akciách padne viac než 1000 príslušníkov vojenského personálu,

¹⁴⁹ Pozri bližšie: KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 476-477.

- **extra systémový konflikt** – vojna mimo územia členov medzinárodného spoločenstva, resp. boj medzi členom medzinárodného spoločenstva (štátom) a politickými entitami, ktoré nie sú členmi tohto systému, a ktorý si vyžiada minimálne 1000 obetí za rok
 - boj štátu proti nezávislému neštátnemu aktérovi,
 - boj štátu proti nezávislému štátnemu aktérovi,
- **vnútroštátny konflikt** – boj medzi dvomi ozbrojenými silami vo vnútri štátu, kde násilnou smrťou zahynie minimálne 1000 obetí za rok bez ohľadu na to, či ide o vojakov alebo civilistov
 - boj vlády a opozičnej entity buď o kontrolu nad štátom,
 - lokálny spor o politicko-mocenský status alebo kontrolu zdrojov,
- **interkomunálny konflikt** – boj dvoch a viacerých záujmových skupín alebo entít, ktoré nezahŕňujú štátne ozbrojené zložky v rámci jedného štátu.

Haagsky dohovor z roku 1907 o začiatku nepriateľstva vyžaduje pre legálnosť vojny naplnenie konkrétnych znakov. Prvým a zásadným je, že vojna musí byť vypovedaná, musí byť teda oficiálnou cestou oznámená nepriateľovi. Dohovor dodáva: „*nepriateľstvo sa začína buď vyhlásením obsahujúcim priame vypovedanie vojny s oznámením dôvodov alebo ultimátom s podmieneným vypovedaním vojny*“.

Legálnym spôsobom začiatku vojny je teda vyhlásenie alebo ultimátum.

Ultimátom je možné rozumieť písomné oznámenie štátu inému štátu, v ktorom sa naposledy a kategoricky formulujú požiadavky s výstrahou, že ak v stanovenej lehote požiadavky nespĺní, štát, ktorý ultimátum posielal, mu vypovie vojnu.

Medzinárodné právo vyžaduje, aby oba prostriedky, tak vypovedanie, ako aj ultimátum, boli prezentované písomne, prostredníctvom diplomatickej nóty. Zároveň v oboch prípadoch musia byť informované neutrálne štáty, ktoré majú v tomto prípade špecifické postavenie.

Štát by nemal začať nepriateľstvo bez predchádzajúceho a jasného vypovedania vojny alebo bez ultimáta s podmieneným vypovedaním vojny. V opačnom prípade sa dopustí protiprávneho konania. Začatie vojny bez jej vypovedania sa kvalifikuje ako vojnový zločin. Napriek tomu aj takýto stav má dôsledky podľa vojnového práva, teda vojna bude regulovaná medzinárodným právom ozbrojeného konfliktu.

Z právneho hľadiska vojna začína dňom vyhlásenia, hoci samotná realizácia vojenských operácií môže začať neskôr. Vojnový stav s plnoprávnymi účinkami vzniká teda

aj vtedy, ak vojna nebola vyhlásená, ale došlo k výkonu vojnového násillia medzi bojujúcimi stranami, hoci takéto začatie vojny zakladá porušenie medzinárodného práva.

Vznikom vojnového stavu nastupujú právne dôsledky, ktoré je možné zhrnúť do niekoľkých bodov:

- dochádza k prerušeniu diplomatických a konzulárnych stykov medzi bojujúcimi stranami. Ochrana príslušníkov nepriateľského štátu sa poskytuje spravidla prostredníctvom diplomatických zástupcov neutrálnych štátov.
- dochádza k prerušeniu obchodných stykov s nepriateľským štátom (spoločnosti, ktoré sú z neutrálnych štátov a kolaborujú s nepriateľom sa uvádzajú na tzv. „čiernych listinách“),
- vznik vojnového stavu má vplyv na platnosť medzinárodných zmlúv:
 - ⊙ multilaterálne zmluvy zostávajú zásadne platné, ak ich plnenie vyžaduje mierový stav, suspendujú sa
 - ⊙ politické a hospodárske zmluvy medzi bojujúcimi štátmi sa anulujú
 - ⊙ zmluvy uzavreté pre prípad vojny platia
 - ⊙ mnohostranné právotvorné zmluvy a dohody technického charakteru (napr. poštové) sa suspendujú
- mení sa právne postavenie príslušníkov nepriateľského štátu (obmedzenie pohybu, konania, presídlenie, internovanie...),
- majetok nepriateľského štátu sa konfiškuje,
- súkromný osobný styk s príslušníkmi nepriateľského štátu, ich korešpondencia, peňažné a iné zásielky sa zakazujú.¹⁵⁰

Jednotlivé vojenské akcie by mali prebiehať v priestore, ktorý je označovaný aj ako vojnová oblasť, resp. oblasť vojnových operácií.

Vojnovou oblasťou je priestor, kde strany môžu viesť bojové operácie. Je to ich vlastné územie, pobrežné vody a vzdušný priestor, ako aj širé more a vzdušný priestor nad ním, v rámci širého mora však musí byť rešpektovaná sloboda plavby a sloboda preletu pre štáty, ktoré nebojujú.

Z vojnových oblastí je nutné, v zmysle medzinárodného práva verejného, vylúčiť priestory, konkrétne:

¹⁵⁰ Pozri bližšie: KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 484-487.

- územie neutrálnych štátov, na ktorom nesmú prebiehať žiadne vojnové operácie, okrem vojenských akcií neutrálneho štátu v prípade jeho napadnutia, resp. porušenia neutrality,
- trvalo neutralizované oblasti, ktoré tento štát získal na základe medzinárodných zmlúv,
- v medzinárodných priestoroch – Antarktída a kozmický priestor.

Oblasťou vojnových operácií je následne tá časť zeme, kde reálne dochádza k bojovým operáciám. Pôjde o priestor vojnových oblastí, okrem tých, ktoré sú predstavené vyššie, a ktoré sú vylúčené z vojnových oblastí. Oblasť vojnových operácií môže byť statická alebo pohyblivá v závislosti od priebehu ozbrojeného konfliktu.

Už skôr bolo naznačené, že vojenské akcie by mali byť zamerané len na kombatantov. Kombatantmi sú pravidelné armády, milície, dobrovoľnícke zbory, ktorí

- majú vojenské velenie,
- majú stály a z diaľky viditeľný znak,
- nosia otvorene zbraň,
- pri svojich akciách rešpektujú vojnové zákony a obyčaje.

Kombatanti sa priamo zúčastňujú boja a sú oprávnení používať silu proti ozbrojeným silám protivníka. Protivníkom sú ozbrojené sily, ozbrojené zložky. Nikdy nie civilné obyvateľstvo. Len ozbrojené sily protivníka, teda kombatanti, môžu byť predmetom legitímneho vojnového násillia. Kombatanti majú v prípade zajatia štatút vojnového zajatca.

Oproti kombatantom stoja nekombatanti, ktorí sú zložení napríklad z duchovného, či zdravotníckeho personálu (vojenský lekári, zdravotníci, duchovní a vojenský sudcovia, prokurátori, žurnalisti, vojenský korešpondenti). Sú oprávnení nosiť zbraň, avšak len na sebaobranu a ochranu zvereného majetku. Podobne aj nekombatanti majú zajatia štatút vojnového zajatca.

Medzinárodné právo ozbrojeného konfliktu umožňuje viesť vojenské operácie legálnymi prostriedkami. Už skôr bolo zdôraznené, že zakázané sú perfidne (zradné) bojové prostriedky napodobňujúce predmety dennej spotreby, ďalej prostriedky spôsobujúce nadmerné zranenia, zbytočné útrapy alebo nadmerné škody (napalm alebo nášľapné míny). Medzinárodné právo však eviduje viacero mnohostranných medzinárodných zmlúv, ktoré upravujú, akým spôsobom a akými prostriedkami je nutné viesť vojenské operácie v rámci ozbrojeného konfliktu.

K zakázaným prostriedkom vedenia ozbrojených konfliktov je možné v zmysle legislatívy medzinárodného práva zaradiť:

- zradné zabitie alebo poranenie príslušníkov nepriateľského národa alebo nepriateľskej armády,
- zabitie alebo poranenie nepriateľa, ktorý zložil zbrane a vydal sa na milosť alebo nemilosť,
- vyhlásenie, že nebude poskytnutá žiadna milosť,
- zneužitie vojenských odznakov alebo uniformy nepriateľa,
- nútenie príslušníkov nepriateľskej strany zúčastňovať sa na bojových operáciách proti vlastnej krajine a pod.,¹⁵¹
- zabitie, zranenie alebo zajatie protivníka s použitím vierolomnosti, ktorým sa rozumejú činy zneužívajúce dobromyseľnosť protivníka s cieľom vyvolať u neho chybnú domnienku, že má právo na ochranu, alebo že mu je takúto ochranu nepriateľská strana povinná poskytnúť podľa MP.¹⁵²

Vojnovú leť medzinárodné právo ozbrojeného konfliktu nezakazuje. Vojnovou ľst'ou je potrebné rozumieť predkladanie falošných faktov nepriateľovi (ponúknutie dezinformácie, kamufláž, pasca, a podobne). Nesmie však dochádzať k porušovaniu medzinárodného práva.

K základným pravidlám regulujúcim spôsoby a prostriedky vedenia vojny v zmysle čl. 35 Dodatočného protokolu č. I je potrebné zaradiť:

- V ozbrojenom konflikte nemajú strany v konflikte neobmedzené právo voľby spôsobov a prostriedkov vedenia vojny.
- Zakazuje sa používať zbrane, muníciu, materiál a spôsoby vedenia vojny, ktoré by svojou povahou spôsobovali nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy.
- Zakazuje sa používať spôsoby alebo prostriedky vedenia vojny, ktorých cieľom je spôsobiť alebo pri ktorých sa dá očakávať, že môžu spôsobiť rozsiahle, dlhodobé a vážne škody na životnom prostredí.

Značné množstvo medzinárodných dokumentov reguluje vedenie vojny. V prípade pozemnej vojny je zakázané používať napríklad nasledovné prostriedky:

¹⁵¹ Dodatokový protokol I z roku 1977 k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I)

¹⁵² Dodatokový protokol II z roku 1977 k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol II)

- náboje ľahšie ako 400 gramov, ktoré sú výbušné alebo obsahujú trieštivé alebo zápalné látky (Petrohradská deklarácia z roku 1868);
- náboje, ktoré sa v ľudskom tele rozširujú alebo splošľujú, tzv. strely dum-dum (deklarácia I. Haagskej konferencie z roku 1899);
- zbrane, ktorých primárny účinok je zranenie črepinami, ktoré sú v ľudskom tele nezistiteľné röntgenovými lúčmi (Protokol I o nezistiteľných črepinách z roku 1980);
- míny, nástražné míny a iné prostriedky (Protokol II o zákaze alebo obmedzení používania mín a iných prostriedkov z roku 1980);
- zápalné zbrane (Protokol III o zákaze alebo použití zápalných zbraní z roku 1980);
- zbrane, náboje a látky, ktoré pôsobia zbytočné útrapy (čl. 23e Poriadku pozemnej vojny);
- jedy alebo otrávené zbrane (čl. 23a);
- dusivé, jedovaté a podobné plyny a látky, ako I. bakteriologické prostriedky (ženevský protokol z roku 1925);
- nukleárne a term nukleárne zbrane (deklarácia Valného zhromaždenia OSN o zákaze použitia týchto zbraní z roku 1961 a čl. 35 ods. 2 a 3 Dodatkového protokolu I z roku 1977).

V prípade námornej vojny je napríklad zakázané:

- bombardovať námornými silami nechránené prístavy, mestá, dediny, obytné stavby alebo budovy, a to i v prípade, že sú chránené mýnovými poľami,
- plieniť, a to i v prípade, že miesto bolo obsadené útokom,
- bombardovať nemocničné lode, či už vojenské, alebo patriace pomocným organizáciám, pokiaľ vyhovujú stanoveným podmienkam, alebo zariadenia pre ranených a chorých, umiestnené na pobreží (Dohovor o zlepšení osudu ranených, chorých a stroskotancov v námornej vojne z roku 1949);
- používať určitými spôsobmi samočinné podmorské míny (Haagsky dohovor o kladení samočinných podmorských dotykových mín z roku 1907);
- napádať obchodné lode, s výnimkou situácie, že by samotné zaútočili alebo sa stavali na odpor prehliadke a zabaveniu; pritom súkromný majetok nepriateľských príslušníkov, nepriateľské lode a nepriateľský tovar podliehajú na základe koristného práva konfiškácii (Dohovor o niektorých obmedzeniach koristného práva v námornej vojne z roku 1907);

- potopiť nepriateľskú obchodnú loď môže ponorka iba vtedy, keď zaistila bezpečnosť posádky a lodných dokumentov.

V prípade leteckej vojny je potrebné rešpektovať nasledovné zákazy:

- je zakázané letecké bombardovanie, ktorého účelom je terorizovanie civilného obyvateľstva alebo ničenie súkromného majetku, ktorý nemá vojenský charakter. Naopak, bombardované môžu byť vojenské objekty, t. j. vojenské sily, vojenské zariadenia a sklady, zbrojné továrne, vojenské komunikácie a pod. Pritom však musia byť rešpektované kultúrne pamiatky, budovy slúžiace náboženským, vedeckým a kultúrnym účelom, nemocnice, nemocničné lode, sanitné transporty nemocničné lietadlá a pod.;
- je zakázané bombardovať nechránené miesta;
- riadne označené lietadlá, používané na dopravu parlamentárov, sú nedotknuteľné;
- príslušníci nepriateľských ozbrojených síl, ktorí pri stroskotaní lietadla použijú padák na záchranu života, nesmú byť predmetom útoku. To sa však nevzťahuje na príslušníkov výsadekových jednotiek ktorí sú na miesto bojovej akcie dopravení lietadlom a spustení padákom;
- získavanie správ pre nepriateľskú stranu pozorovaním z vojenských lietadiel nemožno považovať za vyzvedačstvo. Je však zakázané používať na označovanie vojenských lietadiel znaky cudzieho štátu.

Vojnové právo reguluje aj zastavenie vojenských akcií a ukončenie vojnového stavu.

Základom dočasného zastavenia nepriateľstva je vzájomná dohoda bojujúcich strán. Pod dočasným zastavením je možné rozumieť:

- ⊙ **prerušenie boja** – zastavenie paľby, resp. zastavenie nepriateľstva na krátku dobu s ohľadom na miestnu situáciu alebo okamžité vojenské potreby na základe dohody medzi veliteľmi daného úseku frontu za použitia parlamentárov (napr. pozbieranie ranených, kapitulácia)
- ⊙ **miestne prímerie** – zastavenie nepriateľstva v istej územnej oblasti alebo pre istý druh ozbrojených síl dohodnuté na úrovni najvyšších veliteľov danej oblasti alebo druhu zbrane
- ⊙ **všeobecné prímerie** – prerušenie boja na pomerne dlhú alebo neurčitú dobu v celom rozsahu frontu a pre všetky ozbrojené sily.

Odlišným pojmom je kapitulácia, pod ktorou je potrebné rozumieť vzdanie sa ozbrojených síl alebo opevnených oblastí, pričom príslušníci ozbrojených síl, ktorí kapitulovali, sa stávajú vojnovými zajatcami a vojenský materiál vojnovou korisťou. Teória zároveň rozlišuje kapituláciu:

- podmiennečnú, kedy si kapitulujúca strana vyhradzuje určité podmienky, a
- bezpodmienečnú, kedy víťazná strana rozhoduje o všetkom.

Ukončenie vojnového stavu má hlbšie právne dôsledky. Ukončením nastáva normalizácia vzťahov medzi bojujúcimi stranami. Z právneho hľadiska prestávajú medzi stranami platiť normy vojenského práva a nadobúdajú účinnosť normy mierového práva. K ukončeniu vojnového stavu môže dôjsť viacerými spôsobmi. V prvom prípade to je ukončenie mierovou zmluvou, ktorá býva spravidla dojednávaná medzi ústavnými činiteľmi bojujúcich strán. Teória rozlišuje mierové zmluvy:

- všeobecné – medzi všetkými bojujúcimi stranami, a
- separátne – iba medzi niektorými bojujúcimi stranami.

Ukončenie vojnového stavu mierovou zmluvou je najčastejším spôsobom skončenia vojnového stavu. Mierová zmluva obsahuje aj reparačné ustanovenia. Objasniť je potrebné aj pojem preliminárna mierová zmluva, ktorá je podstatným elementom záverečnej mierovej zmluvy. Preliminárna zmluva je označenie pre predbežnú mierovú zmluvu. V rámci preliminárnej zmluvy sa určujú základné podmienky budúcich mierových vzťahov.

Vojnový stav je možné ukončiť aj **jednostrannou deklaráciou**, ktorá sa používa v prípade nemožnosti uzavretia mierovej zmluvy a neprijateľnosti konkludentného ukončenia vojnového stavu, ktorý je obvykle porazenou stranou. Takýmto spôsobom väčšina štátov ukončila vojnový stav s Nemeckom po II. svetovej vojne.

Poslednou možnosťou je ukončenie vojnového stavu mlčky. Takéto ukončenie znamená faktické zastavenie nepriateľstva bez akýchkoľvek vyhlásení a vyriešení sporných otázok. Príkladom je ukončenie vojnového stavu medzi Francúzskom a Mexikom v roku 1867.

Podstatnou zložkou, ktorá sa týka ukončenia vojnového stavu, je latinská zásada *status quo post bellum*. Významná zásada ponecháva bojujúcim stranám územia, ktoré v čase ukončenia vojnového stavu získali.

5.1 Neutralita v medzinárodnom práve

Neutralita je podstatným elementom medzinárodného práva ozbrojeného konfliktu. Je potrebné podotknúť, že vznikom vojnového stavu sa mení aj postavenie neutrálnych štátov, ktorým vplývajú z ich špecifického postavenia určité práva a povinnosti.

Teória, ako aj legislatíva medzinárodného práva, rozlišujú:

- Jednoduchú (prostú) neutralitu, ktorá predstavuje druh neutrality, ktorá je vyhlásená voči konkrétnemu ozbrojenému konfliktu, ktorej trvanie je obmedzené na dobu konfliktu. Kodifikovaná bola Haagskym dohovorom z roku 1907.
- Trvalú neutralitu, ktorá vymedzuje postavenie štátu voči akémukoľvek budúcemu konfliktu, pričom trvale neutrálny štát berie na seba záväzok, že sa ho nezúčastní a tento jeho záväzok smeruje voči ostatným štátom. Súčasťou trvalej neutrality sú preto aj záväzky, ktoré štát na seba preberá v čase mieru a ktoré naplňajú jeho obsah. K trvalo neutrálnym štátom je možné zaradiť napríklad Švajčiarsko (1815) alebo Rakúsko (1955).

Štatút trvalej neutrality vzniká spravidla na základe medzinárodnej zmluvy. Jednostranné vyhlásenie o trvalej neutralite nemá právne účinky. Niektoré práva trvalo neutrálneho štátu sú obmedzené:

- nemá právo uzatvárať medzinárodné zmluvy, ktorých obsah je spätý so záväzkami garančnej alebo spojeneckej povahy alebo ak by bol viazaný so štátom tak, že by sa musel zúčastniť na jeho ozbrojenom konflikte,
- je povinný viesť takú zahraničnú politiku, aby sa vyhol ozbrojenému konfliktu s inými štátmi.

Je však oprávnený mať armádu a stavať opevnenia na obranné účely.

V zmysle Dohovoru o právach a povinnostiach neutrálnych mocností a osôb pozemnej vojny z roku 1907 má každý neutrálny štát dve základné povinnosti:

- nezapájať sa do vojnových akcií (zásada neúčasti) a
- správať sa nestranné (zásada nestrannosti) – neutrálny štát sa musí voči bojujúcim stranám správať rovnakým spôsobom.

Neutralita by mala garantovať štátom právo, ktoré spočíva v nedotknuteľnosti jeho štátneho územia. V rozpore so záväzkom neutrality je významná finančná podpora

neutrálneho štátu niektorej z bojujúcich strán (dodávky ropy, uhlia, benzínu a pod.). Aktívnou súčasťou neutrality je poskytovanie služieb humanitárneho charakteru v prospech bojujúcich strán. Neutrálny štát tak vystupuje ako garant medzinárodného humanitárneho práva.

Neutrálny štát môže na svojom území:

- internovať príslušníkov ozbrojených síl niektorej z bojujúcich strán,
- postarať sa o nich a náhradu na takto vzniknutých výdavkoch požadovať po skončení ozbrojeného konfliktu,
- prijať ušľach vojnových zajatcov, a
- povoliť prevoz a pobyt ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl niektorej z bojujúcich strán.

Iné je postavenie neutrálnych štátov, ktoré sa podieľajú na výkone opatrení Bezpečnostnej rady OSN, teda na výkone opatrení kolektívnej bezpečnosti. Účasť neutrálnych štátov na výkone opatrení bez použitia sily, ako aj opatrení s použitím sily, nie sú chápané ako vedenie vojny. Sú brané ako opatrenia, ktoré sú nevyhnutné pre nastolenie svetového mieru a bezpečnosti, ktoré sú odpoveďou na hrozby, resp. útočný čin.

VI. MEDZINÁRODNÉ HUMANITÁRNE PRÁVO

Medzinárodné humanitárne právo je ďalším významným odvetvím, ktoré je prepojené jednak s právom ozbrojeného konfliktu, ako aj medzinárodným právom verejným. Medzinárodné humanitárne právo predstavuje súbor medzinárodných pravidiel zmluvného aj obyčajového pôvodu, ktorých špecifickou úlohou je riešiť humanitárne problémy priamo vyplývajúce z ozbrojených konfliktov bez ohľadu na ich charakter (medzinárodný či vnútroštátny), obmedzovať z humanitárnych dôvodov právo strán v konflikte používať prostriedky a spôsoby vedenia vojny a chrániť osoby a objekty, ktoré sú alebo mohli byť konfliktom dotknuté.

Humanitárne právo platí v prípade:

- a) ozbrojeného konfliktu medzi dvomi štátmi, bez ohľadu naplnenia legálnosti vyhlásenia vojny,
- b) v prípade okupácie,
- c) v prípade boja proti koloniálnej nadvláde, okupácii s rasistickým režimom v rámci práva národov na sebaurčenie,
- d) v prípade vnútorných konfliktov väčšej intenzity.

„Pravidlá medzinárodného humanitárneho práva sa vzťahujú na obeť ozbrojených konfliktov, ktorými treba rozumieť ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl, vojnových zajatcov a civilné obyvateľstvo. Spoločná pre ne je skutočnosť, že nie sú schopní zapojiť sa do ozbrojeného konfliktu, a to z rôznych dôvodov. U príslušníkov ozbrojených síl je to kvôli zraneniu, chorobe alebo zajatiu, a u civilného obyvateľstva preto, lebo nie je spôsobilé k vojnovému násiliu, a preto sa nepovažuje za kombatanta.“¹⁵³

Predmetom medzinárodného humanitárneho práva sú teda tak kombatanti, ako aj nekombatanti.

Medzinárodné humanitárne právo je osobitnou súčasťou medzinárodného práva ozbrojených konfliktov v užšom zmysle, zaručuje právo na život a ľudskú dôstojnosť určitým skupinám osôb, teda obetiam vojny.

Obetami vojny sú chorí, ranení a stroskotaní príslušníci ozbrojených síl na zemi a na mori, vojnoví zajatci a civilné obyvateľstvo.

¹⁵³ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 507.

Medzinárodné humanitárne právo zasahuje a prelína sa s inými odvetviami, či pododvetviami medzinárodného práva verejného, ako je napríklad medzinárodné právo ľudských práv, či medzinárodné trestné právo.

Právnym základom medzinárodného humanitárneho práva je tzv. Ženevské právo, ktoré je tvorené súborom dokumentov:

Ženevské dohovory o humanitárnom práve z roku 1949

- Dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl v poli,
- Dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl na mori,
- Dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami,
- Dohovor o ochrane civilných osôb počas vojny.

Dodatkové protokoly k Ženevským dohovorom - 1977

- Dodatkové protokoly I. a II. o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov a konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter.

Predstavené dokumenty sú právnym základom medzinárodného humanitárneho práva, ktoré je doplnené o pravidlá a zásady. K pravidlám humanitárneho práva je potrebné zaradiť:

- ustanovenia ženevských dohovorov a protokoly k nim musia byť dodržiavané za každých okolností,
- zmluvné strany sú povinné zaistiť ich zachovanie o. i. tým, že za hrubé porušenie týchto noriem stanovujú tresty,
- trest sa ukladá nielen tomu, kto poruší normy humanitárneho práva, ale aj tomu, kto vydal rozkaz na ich porušenie,
- hrubé porušovanie noriem humanitárneho práva sa považuje za zločin podľa medzinárodného práva,
- zločiny sú trestané medzinárodným trestným súdnictvom v zmysle noriem medzinárodného trestného práva,
- dozor nad plnením uvedených noriem majú neutrálne štáty, ktoré plnia funkciu ochranných mocností.

K základným zásadám, ktoré regulujú a dopĺňajú právo ozbrojeného konfliktu, zaradíme:

- zásada ľudskosti – východisko je obsiahnuté v Ženevskom práve,

- zásada zákazu represálií voči chráneným osobám – zásada má absolútny charakter a odráža skutočnosť, že Ženevské právo nie je založené na reciprocite a zároveň je vylúčené, aby za porušenie medzinárodného humanitárneho práva boli potrestaní nevinní,
- zásada rešpektovania,
- zásada ľudského zaobchádzania – zásada predstavuje taký spôsob zaobchádzania s chránenými osobami rešpektujúc ich ľudskú dôstojnosť,
- zásada nediskriminácie – zásada je úzko spätá so zásadou ľudského zaobchádzania a stanovuje, že medzi chránenými osobami nesmie byť rozlišované na základe rasy, pohlavia, jazyka, vierovyznania, náboženstva, politického názoru, sociálneho postavenia, majetku, či pôvodu.

Jednotlivé zásady je nutné dodržiavať v každom smere a pri všetkých vyššie predstavených Dohovoroch. Zmluvné strany majú: „Závazok uplatňovať Ženevské dohovory na všetky prípady vyhlásenej vojny alebo iného ozbrojeného konfliktu, ktorý medzi nimi vznikol, a to aj vtedy, keď vojnový stav uznala len jedna z nich. Dohovory sa takisto vzťahujú na čiastočnú alebo úplnú okupáciu územia zmluvných strán, aj keď sa nestretla so žiadnym vojenským odporom. Zmluvné strany sa zaväzujú zachovávať ženevské dohovory a zabezpečiť ich zachovávanie za každých okolností.“¹⁵⁴ Základným cieľom medzinárodného práva je zmierniť utrpenie a obmedziť materiálne škody vzniknuté v dôsledku ozbrojeného konfliktu.

Prvý z dokumentov, ktoré tvoria právny základ medzinárodného humanitárneho práva, je **Dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl v poli (1949)**. Dohovor pozostáva z 10 kapitol a 64 článkov. Jednotlivé kapitoly sú venované všeobecným ustanoveniam, definícii a ochrane ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl v poli, zdravotníckym centrám a zariadeniam, zdravotníckemu personálu, budovám a materiálu, zdravotníckym transportom, označeniu zdravotníckemu personálu, vykonávaniu dohovoru a potláčaniu porušovania dohovoru. Najvýznamnejšia je druhá kapitola dohovoru s názvom „Ranení a chorí“, stanovuje, kto sa považuje za raneného a chorého, ako aj najzákladnejšie pravidlá pri nakladaní s týmito osobami. Zároveň dodáva, že ak je bojujúca strana nútená opustiť ranených a chorých, musí s nimi nechať časť zdravotníckeho personálu

¹⁵⁴ KLUČKA, J. 2011. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2011. s. 508.

a materiálu. Ranení a chorí, ktorí sa dostanú do rúk nepriateľa, sú považovaní za vojnových zajatcov.

Druhým významným dokumentom, ktorý je súčasťou Ženevského práva, je **Dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl na mori (1949)**. Dokument pozostáva z 8 kapitol, záverečných ustanovení a 63 článkov. Jednotlivé kapitoly obsahujú všeobecné ustanovenia, definujú a stanovujú pravidlá pre ochranu ranených, chorých a stroskotaných príslušníkov ozbrojených síl na mori, stanovuje právny režim pre zdravotnícke lode, ich personál, zdravotnícke námorné transporty, označenie zdravotníckych lodí, pravidlá pre vykonávanie dohovoru a pravidlá pre potláčanie porušovania dohovoru. Dokument ustanovuje veľmi podobné pravidlá, ako sú stanovené pre ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl v poli s tým, že tieto pravidlá sú prispôsobené špecifickým podmienkam ich situácie v morských priestoroch. Dohovor taktiež upravuje nemocničné lode, ktoré nesmú byť za žiadnych okolností napadnuté, či ukoristené. Ich mená však musia byť stranám konfliktu známe.

Nemenej významný je aj **Dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami (1949)**. V zmysle Dohovoru status zajatca požívajú: zajatí príslušníci ozbrojených síl, dobrovoľných zborov, ktorí patria k jednej z bojujúcich strán, ako aj príslušníci pravidelných ozbrojených síl neuznávaných štátov alebo hnutí, nekombatanti, posádky civilných lietadiel a obchodných lodí bojujúcich štátov. Napokon aj hlavy štátov a členovia výkonnej moci nepriateľských štátov. Hlavným účelom zajatia je zabrániť príslušníkom nepriateľských ozbrojených síl pokračovať v ozbrojených akciách. Zajatci sa nesmú trestať a musí sa rešpektovať ich česť a osobnosť. Zajatcom nemožno obmedziť občianskoprávnu spôsobilosť a musí im byť poskytnutá bezplatná lekárska starostlivosť a humánne podmienky internácie, teda núteného pobytu na určenom území. Vojnové zajatie končí repatriáciou, teda výmenou zajatcov alebo ich prepustením. Predstaviteľom Medzinárodného výboru Červeného kríža musí byť umožnené navštíviť ktorékoľvek miesto, kde sa vojnoví zajatci nachádzajú, a hovoriť s nimi, bez ohľadu na čas a počet inšpekcií. Dohovor ďalej požaduje, aby vojnoví zajatci boli presunutí do táborov mimo frontovej línie, kde sa bojuje. Zajatecké tábory by mali byť zreteľne označené aj zo vzduchu. Musia byť umiestnené do budov, kde je záruka hygieny a zdravia a pri ich prerozdelení sa musí brať ohľad na národnosť, jazyk, plesť. Taktiež majú nárok na primerané ubytovacie podmienky, dennú dávku potravín a pitnú vodu, odev, obuv, pravidelné lekárske prehliadky. Zaručené je ich právo na slobodu náboženstva vrátane účasti na obradoch. Podporovaná by mala byť duševná, výchovná, rekreačná a športová činnosť. Zakazuje sa telesné alebo duševné týranie s cieľom získania informácií. Strana, ktorá osoby

zajala, môže zajatcov využívať na prácu, aby sa udržali v dobrom telesnom a duševnom stave. Zajatcom za to patrí finančná odmena. Garantované je právo na korešpondenciu. Zajatec, ktorý sa pokúsil o útek, môže byť trestaný iba disciplinárne, a to aj opakovane. Ak bol zajatec, ktorému sa podarilo utiecť, opäť zajatý za útek, nemôže byť trestaný. Ak padnú do rúk zajatci, ktorí sú vážne chorí alebo ranení, tak strana, ktorá ich zajala, musí zabezpečiť prevoz zajatcov do domovského štátu, ak je to, samozrejme, možné.

Ďalším významným dokumentom je aj Dohovor o ochrane civilných osôb počas vojny (1949). Ochrana poskytovaná týmto Dohovorom sa týka štyroch skupín obyvateľstva:

- príslušníkov vlastnej bojujúcej strany (ranené a choré civilné osoby, deti, ženy a starci) – majú právny nárok na zásielky liekov, zdravotníckeho materiálu, potravín a šatstva,
- civilných osôb nepriateľského štátu – požívajú ochranu osobnosti, cti, rodinných práv, náboženstva, zvykov a obyčají, nemožno proti nim vykonávať násilie, kolektívne tresty alebo mučenie a zastrasovanie, deportácie, či obmedzovanie práva na spravodlivý súdny proces,
- cudzincov z iných štátov – požívajú normálny mierový cudzinecký režim,
- civilných osôb nachádzajúcich sa na okupovanom území.

Čiastočné zmeny a doplnenia priniesol **Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12 augusta 1949**, týkajúci sa ochrany obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov. Prínosom protokolu je skutočnosť, že *zmedzinárodňuje všetky ostatné vojnové konflikty nepokryté Ženevskými dohovormi a I. Dodatkovým protokolom. Konkrétne občianske vojny v jednotlivých štátoch medzi OS a protivládnyimi skupinami, ktoré majú organizovaný charakter, zodpovedné velenie a vykonávajú kontrolu nad časťou územia a sú schopní dodržiavať ustanovenia Ženevských dohovorov a Dodatkových protokolov. Dokument upresňuje definíciu chránených osôb a skvalitnenia ich ochrany a tiež skutočnosť, že rozširuje medzinárodnoprávnu ochranu aj na ozbrojené konflikty, v ktorých národy vedú boj spojený s realizáciou práva na sebaurčenie, národnooslobodzovací boj a boj proti rasistickému režimu. Taktiež zredukoval štyri podmienky potrebné na uznanie za kombatanta v súvislosti s partizánmi na podmienku verejného nosenia zbrane pred a počas vojnovkej akcie. Napokon zadefinoval ochranu životného prostredia počas ozbrojeného konfliktu so zameraním na prostriedky ekologickej vojny.*

Dodatkový protokol taktiež ustanovuje nový zákaz útokov a nepriateľských aktov proti historickým pamiatkam, umeleckým dielam a kultúrnemu dedičstvu národa. Zdôrazňuje zákaz útokov na objekty, v ktorých sú uložené zásoby potravín, útoky na poľnohospodárske plochy a zariadenia, vodné zdroje, zavlažovacie zariadenia. Dokument ďalej poskytuje zvýšenú ochranu zdravotníckych jednotiek ich personálu, vozidiel, lodí a lietadiel. Zakazuje útoky na budovy a zariadenia predstavujúce tzv. nebezpečné sily (priehrady, nádrže, atómové elektrárne), ktoré by mohli v prípade poškodenia vážne narušiť životné prostredie a ohroziť civilné obyvateľstvo. Napokon definuje aj vojnové zločiny.

K základným pravidlám regulujúcim spôsoby a prostriedky vedenia vojny v zmysle čl. 35. Dodatkového protokolu č. I je potrebné zaradiť:

- V ozbrojenom konflikte nemajú strany v konflikte neobmedzené právo voľby spôsobov a prostriedkov vedenia vojny.
- Zakazuje sa používať zbrane, muníciu, materiál a spôsoby vedenia vojny, ktoré by svojou povahou spôsobovali nadmerné zranenia alebo zbytočné útrapy.
- Zakazuje sa používať spôsoby alebo prostriedky vedenia vojny, ktorých cieľom je spôsobiť alebo pri ktorých sa dá očakávať, že môžu spôsobiť rozsiahle, dlhodobé a vážne škody na životnom prostredí.

Významná úloha v oblasti humanitárneho práva je zverená aj organizácii s názvom Červený kríž, resp. Medzinárodný výbor Červeného kríža. K samotnému založeniu tejto organizácie došlo v roku 1863 na podnet J. H. Dunanta.

Organizácia je vybudovaná na niekoľkých zásadných princípoch, ktoré boli schválené Medzinárodnou konferenciou Červeného kríža v októbri 1965 vo Viedni. K základným princípom je potrebné zaradiť:

- **Ľudskosť (humanity)** – Medzinárodné hnutie Červeného kríža sa zrodilo z túžby poskytovať pomoc bez diskriminácie všetkým raneným na bojiskách. Usiluje sa v národnom a medzinárodnom meradle zmierňovať utrpenie a predchádzať mu, kdekoľvek sa vyskytne. Cieľom hnutia je chrániť zdravie, život a vysoko si vážiť a ctiť človeka. Podporuje vzájomné porozumenie, spoluprácu a trvalý mier medzi národmi.
- **neustrannosť (impartiality)** – Červený kríž nerobí rozdiel medzi štátnou príslušnosťou, rasou, náboženským vyznaním, sociálnym postavením a politickou

príslušnosťou. Jediným jeho úsilím je zmierniť utrpenie, pričom uprednostňuje najsúrnejšie prípady.

- **neutralita (neutrality)** – V záujme udržania všeobecnej dôvery Červený kríž sa nezúčastňuje na nepriateľských akciách, ani na politických, náboženských, rasových a svetonázorových rozporoch.
- **nezávislosť (independence)** – Červený kríž je nezávislý. Národné spoločnosti pomáhajú pri humanitnej činnosti a rešpektujú zákony svojej vlastnej krajiny, musia si vždy zachovať svoju samostatnosť, ktorá im dovoľuje hocikedy konať podľa zásad Červeného kríža.
- **dobrovoľnosť (voluntary service)** – Červený kríž má dobrovoľný charakter, upriamuje sa na poskytovanie pomoci a nie je motivovaný snahou po zisku.
- **jednotnosť (unity)** – V každej krajine môže byť len jedna národná spoločnosť Červeného kríža. Musí byť otvorená všetkým a musí vykonávať humanitnú činnosť na celom území svojej krajiny.
- **univerzálnosť – svetovosť (universality)** – Červený kríž je svetová inštitúcia. V nej majú všetky národné spoločnosti rovnaké práva, zodpovednosť a povinnosť navzájom si pomáhať.

K základným aktivitám Červeného kríža patrí:

- ochrana obetí vojnového konfliktu znepriatelených strán,
- programy pomoci,
- činnosť v iných situáciách, ako napríklad návštevy zadržaných osôb z politických dôvodov,
- Ústredná pátracia agentúra (identifikácia obetí a komunikácia s pozostalými, korešpondencia medzi vojakmi a príbuznými, vydávanie dokladov) – potvrdenie o zajatí, úmrtí, atď.

Bezpochyby, aktivity Červeného kríža sú namierené na pomoc obetiam ozbrojených konfliktov. Zároveň je úloha Červeného kríža nezastupiteľná a jedinečná. Dôkazom je aj skutočnosť, že Červený kríž sa stal členom Valného zhromaždenia OSN so statusom pozorovateľa 16. októbra 1990.

Humanitárne právo je odvetvím, ktoré by malo byť dodržiavané za každých okolností, majúť na zreteli obeť ozbrojených konfliktov s cieľom minimalizovať ich utrpenie.

„Humanitárne právo si nerobí nádej, že odstráni hrozbu vojen, usiluje sa však aspoň o zmiernenie zbytočných krutostí, ktoré so sebou prinášajú vojny. Je v záujme všetkých bojujúcich strán dodržiavať pri realizovaní nepriateľských akcií určité pravidlá hry.“

Jean Pietet

Švajčiarsky právnik (spoluautor Ženevských dohovorov)

VII. MEDZINÁRODNÝ TERORIZMUS

Terorizmus ako pojem predstavuje v súčasnosti jeden z najzávažnejších problémov v celosvetovom meradle. Proti terorizmu sa v súčasnosti bojuje tak na vnútroštátnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Terorizmus naberá na svojej sile a je realizovaný rôznymi spôsobmi, proti ktorým je potrebné hľadať účinné prostriedky boja.

Úvodom je potrebné zdôrazniť, že neexistuje jednotná definícia pojmu terorizmus, či medzinárodný terorizmus.

Terorizmus je možné chápať z viacerých typologických hľadísk, ako napríklad:

- akademický terorizmu, ako pojem upravený odborníkmi s tendenciou maximálnej objektívnosti,
- terorizmus definovaný vládnymi autoritami, ktoré nesú zodpovednosť za boj proti terorizmu a jeho dôsledky,
- terorizmus z pohľadu názorov verejnosti, ktoré sú budované médiami alebo aj ako výsledky prieskumov verejnej mienky,
- terorizmus v ponímaní samotných teroristov.¹⁵⁵

Terorizmus je možné chápať ďalej ako mnohovýznamový pojem:

- **akademický** terorizmus, definovaný v odborných akademických textoch,
- **úradný**, definovaný v oficiálnych dokumentoch,
- **právny**, definovaný v zákonoch, medzinárodných zmluvách a iných právnych normách,
- **všeobecný**, definovaný všeobecnou verejnosťou, médiami a pod.

V zmysle štúdie, ktorú realizovalo Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, je možné rozumieť terorizmus ako: „metódu vzbudzovania strachu prostredníctvom opakovaných násilných aktov, vykonávaných tajnými alebo polotajnými jednotlivcami, skupinami, či štátnymi orgánmi z idiosynkratických (vznikajúcich u jednotlivcov z neprekonateľného pudového odporu k niečomu či niekomu – pozn. prekladateľa), kriminálnych alebo politických dôvodov, pričom na rozdiel od atentátov nie sú priame obete pravým terčom útoku. Okamžité ľudské obete násilných aktov sú obvykle buď vybrané náhodne (príležitostné terče) z cieľovej verejnosti, alebo zámerne (reprezentatívne, či

¹⁵⁵ JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Citadella: Bratislava, 2015, s. 34.

symbolické terče) a slúžia na odovzdávanie správy. Komunikačné procesy medzi teroristami (organizáciou), (ohrozenou) obeťou a hlavným terčom, založené na násilí a šírení strachu sa využívajú na manipuláciu hlavného terča (verejnosti) tým, že sa z nich stávajú terče teroru, požiadaviek, alebo upútania pozornosti v závislosti od toho, či ide o zastráňovanie, násilné donucovanie alebo šírenie propagandy.”¹⁵⁶

Terorizmus je možné chápať ako

- použitie násilia alebo hrozby násilím, obvykle zamerané proti nezúčastneným osobám, s cieľom vyvolať strach, jeho prostredníctvom sú dosahované politické, náboženské alebo ideologické ciele,
- zahŕňa aj kriminálne zločiny, ktoré sú vo svojej podstate symbolické a sú spôsobom k dosiahnutiu iných cieľov, než na ktoré je kriminálny čin zameraný.

Brzobohatý definuje terorizmus ako: „premyslené použitie násilia alebo hrozby násilím, zvyčajne zamerané proti nezúčastneným osobám s cieľom vyvolať strach, ktorého prostredníctvom sú dosahované politické, náboženské alebo ideologické ciele.“¹⁵⁷

Európska únia definuje terorizmus ako čin spáchaný úmyselne s cieľom vážne destabilizovať alebo zničiť základné politické, ústavné, hospodárske a sociálne štruktúry. Terorizmus je možné definovať aj ako súhrn antihumánnych metód hrubého zastráňovania politických odporcov hrozbou sily a užitia rôznych foriem násilia. Okrem individuálneho terorizmu existuje terorizmus skupín, niektoré koordinujú svoju činnosť na medzinárodnej úrovni (medzinárodný terorizmus).

Definičnými znakmi terorizmu sú:

- **násilie alebo hrozba použitia násilia** voči osobám alebo majetku
- **vyvolanie strachu** u určitých ľudí, skupín alebo verejnosti
- **motivácia teroristov**
 - silnú potrebu príslušnosti k skupine (náboženská, rasová, etnická a pod.),
 - presvedčenie o skupinovej mravnosti,
 - nepripúšťanie rozdielnosti v názoroch,
 - ilúzia nezraniteľnosti, tzv. normálnosť (terorista nie je psychopat, ale jeho posudzovanie správnosti je silne ovplyvnené silou skupinovej dynamiky)

¹⁵⁶ SVOJTKA & COMPANY, 2001. *Encyklopedie Světový terorismus - od stredověku až po útok na USA*. Praha. 2001, s.16.

¹⁵⁷ BRZOBOHATÝ, M. 1999. *Terorismus*. Vydavatelství Police history, Praha 1999. s. 93

a dominantným postavením ich vodcov, akékoľvek odklony od ideológie sú neprípustné.

Terorizmus je možné rozdeliť do viacerých skupín:

a) Podľa rozsahu teroristickej činnosti

- medzinárodný,
- lokálny,

b) Podľa príčin vzniku

- politický,
- ideologický,
- sociálny,
- kriminálny,
- nacionalistický,
- idiosynkratický,
- psychopatologický,

c) Podľa použitých násilných prostriedkov

- konvenčný,
- nekonvenčný,

d) Podľa ideologickej príslušnosti

- nacionalistický,
- revolučný, ľavicový a anarchistický,
- extrémizmus krajnej pravice,
- náboženský extrémizmus a fundamentalizmus,
- ekoterorizmus,
- jednoúčelové teroristické skupiny,
- jednotlivci tzv. lone wolf,

e) Podľa objektov útoku

- likvidácia pravých objektov,
- likvidácia nepravých objektov,

f) Podľa pôvodu, či autorov

- štátny terorizmus,
- neštátny terorizmus,
- individuálny terorizmus,

g) Podľa zamerania násilia

- vnútroštátny,

- medzinárodný,

h) Podľa výberu cieľov

- špecificky vybrané ciele,

- náhodne zvolené ciele,

i) Podľa povahy cieľov

- protištátny,

- štátom podporovaný,

j) Podľa oblasti pôsobenia

- vidiecky,

- mestský.¹⁵⁸

V zmysle typológie rozlišujeme dve základné formy terorizmu:

- Štátny terorizmus: Ide o použitie násilia v rozpore s medzinárodným právom, uskutočňované, podnecované alebo kontrolované štátnymi orgánmi na vlastnom alebo cudzom štátnom území k dosiahnutiu zväčša politických cieľov.
- Individuálny, či skupinový terorizmus: Táto forma terorizmu naberá na intenzite predovšetkým od sedemdesiatych rokov 20. storočia, pričom ide o činnosť skupín alebo jednotlivcov, ktorú štát nepodnecuje ani nekontroluje.

Neskôr sa do popredia dostáva medzinárodný terorizmus. V 19. storočí nevzbudzoval medzinárodný terorizmus záujem. Dôvodom bola obmedzená spolupráca medzi štátmi a nízky počet teroristických útokov. Dôrazne až po 1. svetovej vojne sa problematikou začala zaoberať Medzinárodná asociácia trestného práva, ktorá ako prvá prejednávala aj definíciu terorizmu.

Terorizmus je možné ďalej rozdeliť z viacerých hľadísk:

- **vzhľadom na historické aspekty:**
 - historický a moderný,
- **vo vzťahu k teritóriu štátu:**
 - domáci terorizmus a medzinárodný terorizmus,
- **podľa motivácie:**
 - **terorizmus kriminálny** – teroristické akcie uskutočňované za účelom získania osobných materiálnych výhod,

¹⁵⁸ JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Citadella: Bratislava. 2015, s. 37-40.

- **terorizmus patologický** – teroristické akcie uskutočňované z dôvodu psychického sebauspokojenia,
- **terorizmus politický (ideologický)** – teroristické akcie z dôvodu kolektívnych pohnútok bez hľadania priamych materiálnych výhod: ultraľavicový, ultrapravicový, etnický, náboženský, environmentálny, vigilantistický (ide o právo a poriadok v štáte), – „single-issue“ („jednopoložkový“, napríklad proti potratom).

K základným cieľom terorizmu je potrebné zaradiť:

- a) Reklamný cieľ – Ide o upútanie pozornosti pomocou masmédií. Násilnou akciou je prejavovaná snaha o zverejnenie programu teroristickej organizácie. Tomu významnou mierou napomáhali aj dnešné svetové mediálne prostriedky, ktoré vyhľadávajú takéto drastické exkluzívne správy.
- b) Jednorazový násilný akt – Ide o dosiahnutie cieľov, ako je likvidácia osoby alebo osôb, ničenie konkrétneho objektu alebo objektov. Pri snahe vynútiť si vyjednanie, slúžia teroristické akcie na zastrášovanie politickej moci alebo ako nátlak na politickú moc. Pri tomto taktickom použití násilia sa obeťami útokov stávajú často nevinní ľudia, ktorí nemajú nič spoločné s prípravou alebo výkonom vládnej politiky.
- c) Strategický cieľ – Terorizmus predstavuje destabilizačný nástroj daného režimu. Vychádza z predpokladu, že teroristické akcie vyprovokujú štátnu moc k takým represiam a násiliu, ktorého výsledkom má byť revolučná vzbuja. Toto predpokladajú predovšetkým anarchistické doktrinálne koncepcie.

Medzinárodný terorizmus ako pojem nie je definovaný, nakoľko absentuje zhoda medzi štátmi, či medzinárodnými organizáciami, ktoré sa venujú priamo, či nepriamo tomuto negatívnemu fenoménu. Jednotlivé definíčné znaky by bolo možné zhrnúť do viacerých bodov:

- objektívna stránka, ktorá spočíva v **použití násilia alebo hrozbe použitia násilia**,
- obligatórna zložka subjektívnej stránky je **pohnútkou**, ktorá spočíva v prinútení vlády určitého štátu alebo medzinárodnej organizácie niečo konať alebo zdržať sa určitého konania,
- **motivácia páchatel'a** (ideológia, politika a pod.) ako podnet pre jeho pohnútku nie je pre definíciu dôležitá,

- **vyvolanie strachu a zastrasovanie obyvateľstva** je sekundárnym cieľom teroristického činu a obligatónym znakom jeho definície,
- **predmet útoku** je nutné vymedziť spôsobom, ktorý **terorizmus odliši od predmetov útoku prezumovaných a povolených normami medzinárodného humanitárneho práva**,
- **subjekt je nutné** (a možné) od legitímnych subjektov medzinárodného práva (národnooslobodzovacie hnutia, povstaleckých hnutia) **odliši na základe predmetu útoku jednotlivých činov bez ohľadu na legitímnosť motivácie páchatel'a**.

David a Malacka sa vo svojej publikácii venujú niekoľkým znakom medzinárodného terorizmu:

Protiprávnosť – je jedným z fundamentálnych prvkov, na základe ktorého kvalifikujeme medzinárodný terorizmus ako násilný čin, ktorý je sprevádzaný porušením vnútroštátneho trestného práva. Následky pôsobia nielen na obeť, ale aj na ďalšie subjekty. Ak štát vyzbrojí, pripraví organizovanú skupinu, ide o medzinárodný zločin, za ktorý je plne zodpovedný. Ak však spácha trestný čin súkromná osoba, štát má mať záujem na jeho potrestaní vzhľadom na medzinárodné právo. Protiprávnosť môže mať rôzne motívy, a to nacionalistický, ideologický a náboženský.¹⁵⁹

Násilie – je jedným z najviditeľnejších znakov samotného terorizmu, ktoré najviac zasahuje bežné civilné obyvateľstvo. Teroristi pritom využívajú fyzickú silu, alebo rôzne útočné a technické pomôcky, aby tým spôsobili smrť, zranenia, stratu slobodného konania alebo spôsobujú nemalé škody na majetku. Čím ničivejšie a vražednejšie spôsoby prevedenia teroristických útokov sú, tým viac je to pre samotných teroristov považované za lepší výsledok akcie. Útočníci sa nebránia ani použitiu chemických a biologických zbraní, ktoré sú inak zakázané podľa Ženevského protokolu z roku 1925. Ďalším znakom násillia je vysoká miera brutality a bezohľadnosti v prevedení týchto skutkov. Obeť teroristického činu často nemá šancu reagovať na útok, pretože nastane nečakane a tým ho pripraví o možnosť bránenia sa.¹⁶⁰

Medzinárodnosť – je prvkom, ktorý vystihuje charakter medzinárodného terorizmu. Môžeme ho charakterizovať ako teroristické činy, ktoré spáchali občania jedného štátu na území druhého štátu, ale dôležitú rolu môže hrať aj občianstvo obeť, miesto plánovania aktov, zadovážovanie si nástrojov a tiež miesto, kam páchatel' utečie. Teroristi veľmi často

¹⁵⁹ DAVID, V., MALACKA, M., 2005. *Fenomén mezinárodního terorismu*. Linde: Praha. 2005, s. 21-22.

¹⁶⁰ DAVID, V., MALACKA, M., 2005. *Fenomén mezinárodního terorismu*. Linde: Praha. 2005, s. 23-24.

vyhľadávajú miesta, kde sa zdržujú práve ľudia z cudzích krajín a kde je vysoký výskyt turistov.¹⁶¹

Strach – patrí k podstatným prvkom terorizmu ako takého, pretože dal meno samému terorizmu. Strach je jedným z najefektívnejších nástrojov k dosahovaniu cieľov pre teroristov. Násilie je tým pomocníkom teroristov, ktorý vyvoláva v ľuďoch strach. Najväčší strach sa nachádza priamo pri mieste násilia a ďalej od tohto centra pocit strachu klesá. Paradoxom je, že teroristi neútočia na miesta, kde sa má konať zhromaždenie, športová alebo kultúrna akcia, ktoré sú zaistené policajnými alebo inými orgánmi, ale na miesta bežného života ľudí, práve preto, že to nikto nečaká a tým pocit strachu narastá. V posledných rokoch stúpol počet, forma a rozsah teroristických útokov natoľko, že je vo všeobecnosti vo svete väčší strach z teroristických činov, ako z vojen.¹⁶²

Publicita – publicitu môžeme tiež označiť za jeden z prvkov medzinárodného terorizmu. Veľmi často sa stretávame s faktom, že publicita teroristického aktu je pre teroristov významnejšia ako útok, možné obete alebo škoda. Publicita je nástrojom pre teroristov, ako sa dostať do verejného povedomia a tým dosiahnuť svoje ciele. Medializácia útokov a ich následkov nie je jediným spôsobom publicity terorizmu. Často bývajú zneužívané na teroristickú propagandu náboženské centrá, ktoré neslúžia na náboženské účely, ale na vojnové, taktiež sú tu mladí ľudia sfanatizovaní na teroristickú činnosť.¹⁶³

V súčasnosti je v rozvinutý tzv. **nábožensky inšpirovaný terorizmus**. Nábožensky inšpirovaný terorizmus sa prejavuje v dvoch líniách, a to *fundamentalistickej a eschatologickej*.

Fundamentalistická smeruje proti neveriacim, odlišným náboženstvám alebo uplatňuje vlastné ponímanie svojej viery, a to aj proti iným formám učenia vlastnej viery. Zámerom takéhoto konania je docielenie obrátenia na správnu vieru alebo zničenie náboženstva.

Eschatologická línia považuje tento svet ako morálne skazený, preto je potrebné ho zničiť. Vykonávateľmi sú väčšinou apokalypticko-mesianistické sekty. Aj táto línia sa ďalej rozdeľuje na dva prúdy. Jeden prúd verí v zničenie sveta apokalypsou, pričom svet zanikne v celej jeho podobe. Druhý prúd verí, že po apokalypse svet povstane a prežijú len čistí

¹⁶¹ Pozri bližšie: DAVID, V., MALACKA, M., 2005. *Fenomén mezinárodného terorizmu*. Linde: Praha. 2005, s. 25-26.

¹⁶² Pozri bližšie: DAVID, V., MALACKA, M., 2005. *Fenomén mezinárodného terorizmu*. Linde: Praha. 2005, s. 27-31.

¹⁶³ Pozri bližšie: DAVID, V., MALACKA, M., 2005. *Fenomén mezinárodného terorizmu*. Linde: Praha. 2005, s. 32-37.

členovia sekty. Spáchaním teroristického činu sa daný jednotlivec domnieva, že bude žiť v novom svete.¹⁶⁴

Teória ďalej ponúka nasledovné delenie terorizmu:

- separatistický a etno-nacionalistický terorizmus,
- superterorizmus a bioterorizmus,
- ekoterorizmus,
- kyberterorizmus.

Separatistický a etno-nacionalistický terorizmus. Jeho účelom je založenie nezávislého, samostatného štátu pre určitú skupinu obyvateľstva, ktorých spája náboženská alebo iná príslušnosť, prípadne začlenenie územia, kde žijú, k štátu, ku ktorému sa hlásia. Podnetom k teroristickým činom je nacionalizmus, náboženstvo, etnicita a podobne.

Vyhľadávajú symbolické miesta pre svoje útoky, aby dosiahli politické ciele. Na to, aby sa jednotlivec stal ich členom, musí spĺňať kritériá (prihliadajú na náboženské vierovyznanie uchádzača, niektorým skupinám neprekáža iné vierovyznanie, iné prijímajú iba člena s rovnakým vyznaním, ako má organizácia. Najznámejšími sú ETA a IRA.¹⁶⁵

Superterorizmus a bioterorizmus. *Superterorizmus* predstavuje použitie zbraní hromadného ničenia, akými sú zbrane *jadrové, rádiologické, biologické*.

Jadrové zbrane sú z technického hľadiska náročné na technologicko-teoretické znalosti a financie, sú najničivejšie spomedzi všetkých zbraní, ich výroba je monitorovaná, preto sa nepredpokladá ich vysoká miera použitia v terorizme.

Rádiologické zbrane sú v podstate systémy umožňujúce rozptyľovanie rádioaktívneho materiálu.

Biologické zbrane sú určené pre nákazu obyvateľstva, zvierat a životného prostredia, sú zostrojené z infekčných látok a živých patogénnych organizmov. Poznáme tri zdroje:

- a) vojenský arzenál, atentátnici sa k nim môžu dostať krádežou, či korupčne, hrozí tu zneužitie zbraní hromadného ničenia, ktoré boli vyradené a je nutné ich zničiť podľa medzinárodne uznávaných doktrín,
- b) vlastná výroba, zameraná na otravné látky, toxické nervové jedy, chemikálie, vysoko infekčné materiály, ktoré budú použité ako zbrane,

¹⁶⁴ JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Citadella: Bratislava. 2015, s. 132-133.

¹⁶⁵ Pozri bližšie: JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Citadella: Bratislava. 2015, s. 136-137.

c) sekundárne účinky havarijných dejov, kedy sú zneužitú nevyhnutné časti infraštruktúry k teroristickým zámerom, napríklad energetika, vodohospodárstvo, ...¹⁶⁶

Ekoterorizmus. Základným úmyslom tohto druhu terorizmu je vytváranie hrôzy zo zničenia životného prostredia, čo by malo v konečnom dôsledku negatívny dopad na vznik ekologických katastrof.

Kyberterorizmus. V súčasnosti rozšírená forma terorizmu. Medzinárodné spoločenstvo sa zameriava na prostriedky boja proti tomuto druhu terorizmu, ktorý ohrozuje jednak jednotlivé štáty, ako aj medzinárodné organizácie. Medzi takéto útoky zaraďujeme útoky na infraštruktúru, šírenie dezinformácií, vírusy, znetvorenie webových stránok – zmena obsahu informácií, ktoré sú na stránke zverejnené, cieľmi sú hlavne vládne a vojenské stránky. Vírusy ako špeciálne programy sú utvorené na to, aby poškodili dáta, zmenili ich.¹⁶⁷

Pre túto formu terorizmu je neodmysliteľnou súčasťou prevencia systému prostredníctvom pravidelnej modernizácie systémov a softvérov, antivírusových systémov, vyradením zo systému nepotrebných funkcií, filtrovanie vstupov a výstupov, a podobne.

V boji proti terorizmu je potrebné zo strany štátov vynakladať čo najviac úsilia pre zabezpečenie bezpečnosti informačných technológií, osobnej slobody a spoločenskej bezpečnosti. Hocijaký pokus o zneužitie informačných technológií je štátmi vnímaný ako terorizmus, nehľadiac na úmysel takéhoto konania, nakoľko v dnešnej dobe disponujú tak štáty, ako aj teroristi odborníkmi na informačné technológie.¹⁶⁸

Základnou úlohou jednotlivých štátov, ako aj medzinárodného spoločenstva, je hľadanie adekvátnych prostriedkov v boji proti terorizmu. Vo všeobecnosti je možné prostriedky rozdeliť do viacerých skupín:

Bezpečnostné zložky zohrávajú kľúčovú úlohu v boji proti terorizmu a pri ochrane obyvateľstva. Môže ísť tak o špeciálne policajné, ako aj vojenské zložky, ktoré sú vyzbrojené a trénované za účelom boja proti konkrétnym bezpečnostným hrozbám. Významným prvkom sú policajné operácie zamerané na zadržiavanie teroristov, likvidácia náloží, ako aj vojenské operácie, ktoré zaisťujú likvidáciu teroristov a ochrana pred nimi vojenskými prostriedkami.

Legislatíva, tak na vnútroštátnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Ide o legislatívne dokumenty, ktoré vytvárajú právny rámec v boji proti terorizmu. Dokumenty priority definujú jednotlivé prostriedky boja proti terorizmu. V drvivej väčšine prípadov to sú

¹⁶⁶ JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Citadella: Bratislava. 2015, s. 138-139.

¹⁶⁷ Pozri tiež: KLIMEK, L. 2017. *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Cham : Springer, 2017, s. 547-550.

¹⁶⁸ JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Citadella: Bratislava. 2015, s. 141 – 145.

medzinárodné dokumenty, ktoré sú výsledkom normotvornej činnosti medzinárodných medzivládnych organizácií, a ktoré sú následne implementované do vnútroštátneho právneho poriadku. Zmyslom je jednotný postup štátov v boji proti terorizmu.¹⁶⁹

Trestné právo je konkrétnym právnym odvetvím, ktoré sa venuje boju proti terorizmu. Trestné právo sa zameriava na zafinovanie skutkových podstatí trestných činov, vyvodenie trestnej zodpovednosti voči zodpovedným osobám za terorizmus a napokon aj na samotné konanie voči zodpovedným osobám z terorizmu.

V podmienkach Slovenskej republiky je v tomto prípade nosným zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Trestný zákon definuje v § 140b trestné činy terorizmu: „Trestné činy terorizmu sú trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297, trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419, zločin spáchaný členom teroristickej skupiny a zločin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d).“

Ustanovenie § 297 definuje trestný čin Založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny: „Kto založí alebo zosnuje teroristickú skupinu, je jej členom, je pre ňu činný alebo ju podporuje, potrestá sa odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov.“

Nosným je ustanovenie § 419, ktorý definuje skutkovú podstatu terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme:

„(1) Kto

a) v úmysle vážne zastrašiť obyvateľstvo, vážne destabilizovať alebo zničiť ústavné, politické, hospodárske alebo spoločenské zriadenie štátu alebo usporiadanie medzinárodnej organizácie, alebo donútiť vládu štátu alebo medzinárodnú organizáciu, aby niečo konala alebo sa zdržala konania, hrozí spáchaním alebo spácha zločin ohrozujúci život, zdravie ľudí, ich osobnú slobodu alebo majetok alebo neoprávnene vyrobí, získa, vlastní, drží, prepravuje, dodáva alebo inak používa výbušniny, jadrové, biologické alebo chemické zbrane, alebo uskutočňuje nedovolený výskum a vývoj takých zbraní alebo zbraní zakázaných zákonom alebo medzinárodnou zmluvou,

b) v úmysle spôsobiť smrť alebo vážnu ujmu na zdraví alebo značnú škodu na majetku alebo na životnom prostredí drží rádioaktívny materiál alebo má alebo vyrobí jadrové výbušné zariadenie alebo zariadenie rozptyľujúce rádioaktívny materiál alebo vyžarujúce radiáciu,

¹⁶⁹ Pozri bližšie: KLIMEK, L. 2017. Základy trestného práva Európskej únie. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 75-78; Pozri tiež: IVOR, J. – KLIMEK, L. et ZÁHORA, J. 2013. Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky. Žilina : Eurokódex, 2013, s. 181-214.

ktoré môže v dôsledku svojich rádiologických vlastností spôsobiť smrť, vážnu ujmu na zdraví alebo závažnú škodu na majetku alebo na životnom prostredí,

c) v úmysle spôsobiť smrť alebo vážnu ujmu na zdraví alebo značnú škodu na majetku alebo na životnom prostredí alebo donútiť fyzickú osobu alebo právnickú osobu, medzinárodnú organizáciu alebo štát konať alebo zdržať sa konania používa rádioaktívny materiál alebo jadrové výbušné zariadenie alebo zariadenie rozptyľujúce rádioaktívny materiál alebo vyžarujúce radiáciu, ktoré môže v dôsledku svojich rádiologických vlastností spôsobiť smrť, vážnu ujmu na zdraví alebo závažnú škodu na majetku alebo na životnom prostredí, alebo používa alebo poškodzuje jadrový reaktor vrátane reaktorov nainštalovaných na plavidlách, vozidlách, lietadlách alebo kozmických objektoch využívaný ako zdroj energie na poháňanie takých plavidiel, vozidiel, lietadiel alebo kozmických objektov, alebo na iné účely, alebo prevádzku alebo dopravné zariadenie používané na výrobu, skladovanie, spracovanie alebo prepravu rádioaktívneho materiálu spôsobom, ktorý uvoľňuje alebo môže uvoľniť rádioaktívny materiál, alebo takým konaním hrozí za okolností, ktoré naznačujú vierohodnosť hrozby, alebo

d) požaduje rádioaktívny materiál, jadrové výbušné zariadenie alebo zariadenie rozptyľujúce rádioaktívny materiál alebo vyžarujúce radiáciu, ktoré môže v dôsledku svojich rádiologických vlastností spôsobiť smrť, vážnu ujmu na zdraví alebo závažnú škodu na majetku alebo na životnom prostredí, alebo jadrový reaktor vrátane reaktorov nainštalovaných na plavidlách, vozidlách, lietadlách alebo kozmických objektoch využívaný ako zdroj energie na poháňanie takých plavidiel, vozidiel, lietadiel alebo kozmických objektov, alebo na iné účely, alebo prevádzku alebo dopravné zariadenie používané na výrobu, skladovanie, spracovanie alebo prepravu rádioaktívneho materiálu, s použitím hrozby za okolností, ktoré naznačujú vierohodnosť hrozby alebo použitia sily, potrestá sa odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto

a) zhromažďuje alebo poskytuje finančné alebo iné prostriedky sám alebo prostredníctvom inej osoby, čo aj len čiastočne na účely ich použitia alebo umožnenia ich použitia na spáchanie činu uvedeného v odseku 1,

b) zhromažďuje alebo poskytuje finančné alebo iné prostriedky páchatel'ovi trestného činu uvedeného v odseku 1 na iný účel, ako je uvedený v písmene a)

c) poskytuje znalosti metód alebo techník na výrobu alebo použitie výbušnín, jadrových, biologických alebo chemických zbraní alebo iných podobne škodlivých alebo nebezpečných

látok na účely spáchania činu uvedeného v odseku 1 alebo sa o také poskytnutie pokúsi alebo má na ňom účasť,

d) verejne podnecuje na spáchanie trestného činu uvedeného v odseku 1 spôsobom obhajujúcim alebo ospravedlňujúcim spáchanie takého činu pre prípad jeho spáchania a spôsobí tak nebezpečenstvo jeho spáchania, alebo má na ňom účasť,

e) požiada iného, aby spáchal alebo mal účasť na spáchaní činu uvedeného v odseku 1, alebo sa o také požiadanie pokúsi alebo má na ňom účasť, alebo

f) plánuje spáchanie činu uvedeného v odseku 1 v úmysle spáchať alebo umožniť jeho spáchanie.“

Významným prostriedkom v boji proti terorizmu je aj diplomacia. Pod diplomaciou ako prostriedkom je potrebné rozumieť bilaterálne a multilaterálne stretnutia, ktorých cieľom je zadefinovať spoločný boj proti terorizmu. Multilaterálne rokovania sú vo väčšine prípadov realizované na pôde medzinárodných organizácií a to formou medzinárodných konferencií.

Medzinárodná konferencia je považovaná za najdôležitejší medzinárodný orgán, a to z dôvodu nezastupiteľného miesta v diplomacii. Medzinárodné konferencie je možné definovať ako zhromaždenia zástupcov štátov za účelom prerokovania a vyriešenia otázok spoločného záujmu, ktorých výsledkom býva dohoda zúčastnených strán k prerokúvanej záležitosti.

Medzinárodné konferencie sú zvolávané z iniciatívy štátov alebo medzinárodných organizácií. Ich zvolaniu predchádzajú diplomatické rokovania k predmetu konferencií, jej logistickému usporiadaniu, i predpokladaným výsledkom. Pri jej zvolaní zohrávajú dôležitú úlohu politické, právne, i iné súvislosti.¹⁷⁰

Pre zvolávanie medzinárodných konferencií neexistuje právna norma. K ich zvolávaniu dochádza na základe ustálenej praxe štátov, a to z iniciatívy jedného alebo viacerých štátov, či medzinárodnej medzivládnej organizácie, medzinárodného orgánu, medzinárodnej mimovládnej organizácie. Ako bolo uvedené, samotnému konaniu medzinárodnej konferencie predchádza diplomatické konanie, ktoré sa dotýka predovšetkým vhodnosti konania medzinárodnej konferencie, predmetu konania, doby a miesta konania, spôsobu konania a programu medzinárodnej konferencie. Cieľom diplomatického konania, ktoré predchádza samotnému konaniu konferencie, je zabezpečenie hladkého priebehu konferencie.

¹⁷⁰ Porov.: VRŠANSKÝ. P., VALUCH, J a kol. 2013. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 352.

Medzinárodné konferencie sa spravidla konajú v čase, ktorý zodpovedá zahraničnopolitickým potrebám štátov. Zvyčajne býva stanovený podľa naliehavosti a zrelosti otázok.

Miesto konania by malo byť prijateľné pre všetky zúčastnené štáty, resp. ich zástupcov. Hostiteľský štát musí udeliť súhlas s konaním medzinárodnej konferencie na jeho teritóriu. Hostiteľský štát má zároveň organizačné povinnosti, ako napr. pomoc delegáciám, pomoc kancelárii medzinárodnej konferencie a pod.

Medzinárodné konferencie je možné klasifikovať do niekoľkých kategórií, a to podľa predmetu konania:

- Politické – prejednávajú sa na nich politické a bezpečnostné otázky. Taktiež sa na nich schvaľujú medzinárodné zmluvy z predmetnej oblasti, ako napr. spojenecké zmluvy, pakty o neútočení.
- Hospodárske – zameriavajú sa na prerokovávanie hospodárskych otázok. Výsledkom bývajú dohody o hospodárskej pomoci a spolupráci alebo dohody o zriadení medzinárodných hospodárskych orgánov.
- Diplomatické medzinárodné konferencie – prejednávajú sa na nich a prijímajú medzinárodné zmluvy o špeciálnych právnych otázkach. Ide o najčastejší typ medzinárodnej konferencie.
- Mierové medzinárodné konferencie – zvolávané po ukončení vojnového konfliktu s cieľom schválenia mierových zmlúv s porazenými štátmi.
- Darcovské – ide o stretnutie zástupcov štátov, pri ktorom sa zástupcovia vyspelých štátov zaručujú poskytnúť pomoc menej vyspelým štátom za určitým účelom (napr. hlad, choroby, rozvoj a pod.). Ide predovšetkým o finančnú pomoc, ale aj materiálnu, technickú či vedeckú pomoc. Bývajú zvolávané aj po ukončení vojenského konfliktu.

Pokiaľ ide o samotné konanie na medzinárodných konferenciách, tak to býva upravené procedurálnymi predpismi, ktoré sú obsiahnuté v rokovacom poriadku, ktorý schvaľujú samotní účastníci po zahájení konferencie. Štáty zastupujú na konferencii delegáti (jeden alebo dvaja), ktorí disponujú plnou mocou k reprezentácii štátu. Niektoré štáty môžu mať štatút pozorovateľa. Takýto štát disponuje len limitovanými právami. Nemôže napr. hlasovať alebo vyjadrovať sa k niektorým prerokovávaným otázkam.

Medzinárodné konferencie majú konkrétnu štruktúru. Vo všeobecnosti je medzinárodná konferencia zložená z týchto orgánov:

- Plénum konferencie – je zhromaždením delegátov všetkých krajín. Tento orgán schvaľuje právoplatné rozhodnutia.
- Vecný výbor – počet vecných výborov závisí od rozsahu otázok a zúčastnených štátov. Ich úlohou je pripravovať otázky, programy na prerokovávanie a chválenie v pléne konferencie.
- Pomocné orgány pre otázky procedurálnej povahy – k týmto orgánom je možné zaradiť:
 - riadiaci výbor – generálny výbor, ktorý koordinuje činnosť výborov,
 - redakčný výbor – dáva konečnú podobu uzneseniam,
 - verifikačný výbor – preveruje plné moci delegátov.

Konanie pléna konferencie riadi predseda, resp. jeho podpredseda, ktorí sú volení na prvom zasadnutí. Predsedom konferencie býva spravidla minister zahraničných vecí hostiteľského štátu, resp. minister štátu, ktorý konferenciu zvolal. Úlohou predsedu je riadiť konanie v pléne. Jeho úlohou je robiť aj rozhodnutia o postupe medzinárodnej konferencie, resp. robiť námietky proti nesprávnemu postupu.

Konanie vecných výborov je taktiež riadené predsedom, resp. podpredsedom, ktorí sú volení plénom konferencie. Súčasťou vecného výboru je aj spravodajca, ktorý podáva správy plénu konferencie o výsledku a činnosti výboru.

K pomocným orgánom je zaradený aj sekretariát pléna konferencie. Sekretariát vykonáva zápisy o konaní, poskytuje tlmočníkov, preklady a pod.

Pokiaľ ide o otázku hlasovania na medzinárodných organizáciách, tou najzásadnejšou požiadavkou je rovnosť všetkých účastníkov, pričom každý účastník disponuje jedným hlasom. Hlasovanie sa uskutočňuje viacerými spôsobmi. Môže to byť zdvihnutie ruky, stlačenie gombíka, postavením sa z kresla, vyplnením hlasovacieho lístka. Hlasuje sa vždy po rozprave o konkrétnych otázkach. Konferencia je uznášaniaschopná, ak je prítomná väčšina delegácií. Pre prijatie rozhodnutia o danej otázke je potrebná jednomyseľnosť (napr. bezpečnostné otázky), alebo sa uplatňuje väčšinové uznášaníe (napr. odborné témy). Pre prijatie meritórnych rozhodnutí postačujú 2/3 hlasov. Pri procesných otázkach postačuje jednoduchá väčšina.

Samotný priebeh konferencie je zaznamenaný. O priebehu konania sa vyhotovujú protokoly alebo zápisy. K úradným jazykom medzinárodných konferencií je možné zaradiť anglický jazyk, arabský jazyk, čínsky a francúzsky jazyk, španielsky a ruský jazyk.

Výsledkom medzinárodnej konferencie je záverečný akt, ktorý obsahuje všetky dojednané zmluvy a uznesenia.

Medzinárodné konferencie sú významnou celosvetovou udalosťou, pretože ich predmetom sú často najvýznamnejšie otázky fungovania sveta. Medzinárodné konferencie sú neoddeliteľnou súčasťou diplomacie a medzinárodného práva verejného zároveň.

Spravodajské služby sú najvýznamnejším prostriedkom v boji proti terorizmu. Spravodajské služby môžu byť súčasťou bezpečnostných zložiek. Aktivity spravodajských služieb sú realizované utajovaným spôsobom, čo umožňuje získať významné informácie o činnosti teroristickej organizácie na konkrétnom území. Dôležitým aspektom je následná analýza získaných informácií, ako aj ich prípadné odovzdanie spravodajským službám iných štátov, ktoré môžu byť terorizmom priamo dotknuté. Získavanie informácií je však náročná úloha, kedy sa agent musí infiltrovať do vnútra teroristickej organizácie. Významné sú spravodajské informácie, ktoré sú zamerané na zisťovanie informácií o teroristoch a ich aktivitách.

Monitorovanie a boj proti financovaniu terorizmu. Významný inštitút sa dostáva do popredia v poslednom období. Tak štáty, ako aj medzinárodné organizácie zdôrazňujú kontrolu finančných tokov, ktoré môžu byť zdrojom pre aktivity teroristov. Žiadna teroristická organizácia nemôže fungovať bez finančných prostriedkov. Je nutné sprísňovať kontrolu finančných tokov, ktoré môžu byť v konečnom dôsledku zdrojom pre aktivity teroristov.

Medzinárodná spolupráca je základom pre spoločný boj proti terorizmu. Prioritne na pôde významných medzinárodných organizácií je nutné hľadať konsenzus medzi členmi organizácie a hľadať tak adekvátne nástroje, ktoré budú úspešné v boji proti terorizmu. Medzinárodná spolupráca je realizovaná predovšetkým v rámci aktivít medzinárodných organizácií, ako OSN, NATO, EÚ či OBSE.

Preventívne opatrenia sú taktiež významným prvkom. Príkladom sú opatrenia na letiskách, ktorých hlavnou úlohou je zamedziť prípadným útokom zo strany teroristov. Využívané sú napríklad rôzne detektory, či skenery.

Medzinárodný terorizmus je v súčasnosti jednou z najväčších hrozieb. Dôkazom sú narastajúce a čoraz častejšie útoky na bezbranné civilné obyvateľstvo. Úlohou štátov, ako aj medzinárodného spoločenstva ako celku, je hľadanie adekvátnych a účinných prostriedkov v boji proti terorizmu. Diplomacia a medzinárodná spolupráca v tomto smere zohrávajú kľúčovú úlohu. Len spoločnými silami je možné bojovať proti terorizmu a zmierňovať jeho prípadné následky, ktoré ohrozujú každodenný život civilného obyvateľstva.

PRÍLOHY:

CHARTA ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV

PREAMBULA

MY LUD SPOJENÝCH NÁRODOV, ODHODLANÍ

uchrániť budúce pokolenia pred metlou vojny,
ktorá dvakrát v priebehu nášho života priniesla
ľudstvu nevysloviteľné strasti,

vyhlásiť znovu svoju vieru v základné práva,
v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti,
v rovnaké práva mužov a žien i národov veľkých
i malých,

vytvoriť pomery, v ktorých možno zachovať
spravodlivosť a úctu k záväzkom vyplývajúcim
zo zmlúv a iných prameňov medzinárodného práva,
podporovať sociálny pokrok a zlepšovať životnú
úroveň vo väčšej slobode

A PRE TENTO CIEĽ

pestovať znášanlivosť a žiť spolu navzájom
v mieri ako dobrí susedia,

zjednotiť svoje sily pre zachovanie medzinárodného mieru
a bezpečnosti,

prijatť zásady a zaviesť metódy zaručujúce, že sa
ozbrojené sily budú používať len v spoločnom
záujme, a používať medzinárodný mechanizmus
na podporu hospodárskeho a sociálneho
povznesenia všetkých národov,

ROZHODLI SME SA ZJEDNOTIŤ SVOJE ÚSILIE, ABY SME
DOSIAHLI TIETO CIELE

Preto sa naše vlády prostredníctvom svojich
zástupcov, ktorí sa zhromaždili v meste San
Franciscu a predložili svoje plnomocenstvá
v dobrej a náležitej forme, dohodli na tejto
Charte Organizácie Spojených národov
a zriadujú týmto medzinárodnú organizáciu nazvanú
Organizácia Spojených národov.

KAPITOLA I
CIELE A ZÁSADY

Článok 1

Ciele Organizácie Spojených národov sú tieto:

- Zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a pre tento cieľ robiť účinné kolektívne opatrenia, aby sa predišlo ohrozeniu mieru, odstránilo sa jeho ohrozenie a potlačil každý útočný čin alebo iné porušenie mieru, a v zhode so zásadami spravodlivosti a medzinárodného práva uskutočňovať mierovými prostriedkami úpravu alebo riešenie sporov alebo situácií, ktoré by mohli viesť k porušeniu mieru.
- Rozvíjať medzi národmi priateľské vzťahy založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, ako aj robiť každé iné vhodné opatrenia na posilnenie svetového mieru.
- Uskutočňovať medzinárodnú spoluprácu riešením medzinárodných problémov hospodárskeho, sociálneho, kultúrneho alebo humanitného rázu podporovaním a posilňovaním úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva.
- Byť strediskom, ktoré by uvádzalo do súladu úsilia národov pri dosahovaní týchto spoločných cieľov.

Článok 2

Organizácia a jej členovia, sledujúc ciele vyhlásené v článku prvom, budú konať podľa týchto zásad:

- Organizácia je založená na zásade zvrchovanej rovnosti všetkých svojich členov.
- Všetci členovia Organizácie Spojených národov plnia svedomite záväzky, ktoré prevzali podľa tejto Charty, aby tak zabezpečili všetkým práva a výhody vyplývajúce z členstva.
- Všetci členovia Organizácie Spojených národov riešia svoje medzinárodné spory mierovými prostriedkami tak, aby neohrozili medzinárodný mier a bezpečnosť ani spravodlivosť.
- Všetci členovia Organizácie Spojených národov sa vystríhajú vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov.
- Všetci jej členovia poskytnú Organizácii Spojených národov všemožnú pomoc pri každej akcii, ktorú urobí v súhlase s ustanoveniami tejto Charty, a vystríhajú sa poskytovať pomoc ktorémukoľvek štátu, proti ktorému robí Organizácia Spojených národov preventívnu alebo donucovaciu akciu.
- Organizácia sa postará o to, aby i štáty, ktoré nie sú jej členmi, konali podľa týchto zásad, pokiaľ je to potrebné pre udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.
- Nijaké ustanovenie tejto Charty nedáva Organizácii Spojených národov právo zasahovať do vecí, ktoré podstatne patria do vnútornej právomoci štátov, ani nezaväzuje jej členov, aby takéto veci podrobovali riešeniu podľa tejto Charty. Táto zásada však neprekáža, aby sa použili donucovacie opatrenia kapitoly VII.

KAPITOLA II ČLENSTVO

Článok 3

Pôvodnými členmi Organizácie Spojených národov sú štáty, ktoré sa zúčastnili na konferencii Spojených národov o vytvorení medzinárodnej organizácie v San Franciscu alebo predtým podpísali vyhlásenie Spojených národov z 1. januára 1942 a podpísali a ratifikovali túto Chartu podľa článku 110.

Článok 4

Za členov Organizácie Spojených národov sa môžu prijať všetky mierumilovné štáty, ktoré prijímú záväzky obsiahnuté v tejto Charte a podľa úsudku Organizácie sú spôsobilé a ochotné tieto záväzky plniť.

O prijatí každého štátu – ak spĺňa tieto podmienky – za člena Organizácie Spojených národov rozhodne Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady.

Článok 5

Člen Organizácie Spojených národov, proti ktorému Bezpečnostná rada podnikla preventívnu alebo donucovaciu akciu, môže byť na jej odporúčanie Valným zhromaždením pozbavený výkonu členských práv a výsad. Výkon týchto práv a výsad môže obnoviť Bezpečnostná rada.

Článok 6

Člena Organizácie Spojených národov, ktorý trvale porušuje zásady vyhlásené v tejto Charte, môže Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady z organizácie vylúčiť.

KAPITOLA III ORGÁNY

Článok 7

Ako hlavné orgány Organizácie Spojených národov sa zriaďujú: Valné zhromaždenie, Bezpečnostná rada, Hospodárska a sociálna rada, Poručenská rada, Medzinárodný súdny dvor a Sekretariát.

Podľa tejto Charty možno zriadiť pomocné orgány, ktoré by sa ukázali potrebnými.

Článok 8

Organizácia Spojených národov nezavedie nijaké obmedzenia spôsobilosti mužov a žien, pokiaľ ide o rovnoprávnú účasť v akejkoľvek funkcii v jej hlavných a pomocných orgánoch.

KAPITOLA IV VALNÉ ZHROMAŽDENIE ZLOŽENIE

Článok 9

Valné zhromaždenie sa skladá zo všetkých členov Organizácie Spojených národov.

ÚLOHY A PRÁVOMOC

Článok 10

Valné zhromaždenie môže rokovať o všetkých otázkach alebo veciach, ktoré patria do rámca tejto Charty alebo sa týkajú právomoci a úloh orgánov stanovených touto Chartou, a môže, s výnimkou ustanovení článku 12, robiť členom Organizácie Spojených národov, Bezpečnostnej rade alebo obom súčasne odporúčania o takýchto otázkach alebo veciach.

Článok 11

Valné zhromaždenie môže študovať všeobecné zásady spolupráce pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, vrátane zásad o odzbrojení a úprave zbrojenia, a môže robiť odporúčanie o týchto zásadách členom Organizácie, Bezpečnostnej rade alebo obom súčasne.

Valné zhromaždenie môže prerokúvať všetky otázky o zachovaní medzinárodného mieru a bezpečnosti, ktoré mu predložil niektorý člen Organizácie Spojených národov alebo Bezpečnostná rada, alebo podľa článku 33, odsek 2 štát, ktorý nie je členom Organizácie, a môže, s výnimkou ustanovení článku 12, robiť odporúčanie o všetkých takýchto otázkach zainteresovanému štátu alebo štátom, Bezpečnostnej rade, alebo aj zainteresovaným štátom i Bezpečnostnej rade. Každú takú otázku, ktorá vyžaduje akciu, postúpi Valné zhromaždenie Bezpečnostnej rade pred rozpravou alebo po nej.

Valné zhromaždenie môže upozorniť Bezpečnostnú radu na situácie, ktoré by mohli ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť.

Právomoc Valného zhromaždenia určená v tomto článku neobmedzuje všeobecný dosah článku 10.

Článok 12

Pokiaľ Bezpečnostná rada vykonáva v súvislosti s nejakým sporom alebo situáciou úlohy, ktoré jej zverila táto Charta, Valné zhromaždenie neurobí nijaké odporúčanie o tomto spore alebo situácii, iba ak Bezpečnostná rada ho o to požiada.

Generálny tajomník upovedomí so súhlasom Bezpečnostnej rady Valné zhromaždenie pri každom zasadaní o všetkých veciach, ktorými sa zaoberá Bezpečnostná rada, a tak isto ihneď upovedomí Valné zhromaždenie, alebo ak Valné zhromaždenie nezasadá, tak členov Organizácie, len čo Bezpečnostná rada sa prestane týmito vecami zaoberať.

Článok 13

Valné zhromaždenie dáva podnet k štúdiu a robí odporúčanie za tým cieľom:

- a) aby sa podporovala medzinárodná spolupráca na politickom poli a aby sa posilňoval pokrok v rozvoji medzinárodného práva a jeho kodifikácie;
- b) aby sa podporovala medzinárodná spolupráca na hospodárskom, sociálnom, kultúrnom, výchovnom a zdravotnom poli a aby sa uľahčilo uskutočňovanie ľudských práv a základných slobôd pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva.

Ďalšiu zodpovednosť, úlohy a právomoc Valného zhromaždenia v uvedených veciach v odseku 1b určujú kapitoly IX a X.

Článok 14

S výhradou ustanovenia článku 12 Valné zhromaždenie môže odporúčať opatrenia na pokojné urovanie každej situácie akéhokoľvek pôvodu, o ktorej myslí, že by mohla ohroziť všeobecné blaho alebo priateľské vzťahy medzi národmi, vrátane situácií, ktoré vznikli porušením ustanovení tejto Charty o cieľoch a zásadách Organizácie Spojených národov.

Článok 15

Valné zhromaždenie dostáva ročne osobitné správy od Bezpečnostnej rady a rokuje o nich. Tieto správy obsahujú hlásenia o opatreniach, o ktorých Bezpečnostná rada rozhodla alebo ktoré urobila, aby sa zachoval medzinárodný mier a bezpečnosť.

Valné zhromaždenie dostáva správy od iných orgánov Organizácie a rokuje o nich.

Článok 16

Valné zhromaždenie vykonáva v sústave medzinárodného poručenia tie úlohy, ktoré mu určujú kapitoly XII a XIII vrátane schvaľovania poručenských dohôd pre územia, ktoré nie sú označované ako vojensky dôležité.

Článok 17

Valné Zhromaždenie prerokúva a schvaľuje rozpočet Organizácie.

Náklady Organizácie znášajú členovia podľa rozvrhu stanoveného Valným zhromaždením.

Valné zhromaždenie prerokúva a schvaľuje finančné a rozpočtové dohody s medzinárodnými špecializovanými organizáciami, ktoré spomína článok 57, skúma správne rozpočty týchto organizácií a robí im pre ten cieľ odporúčanie.

HLASOVANIE

Článok 18

Každý člen Valného zhromaždenia má jeden hlas.

O dôležitých otázkach rozhoduje Valné zhromaždenie dvojtretinovou väčšinou prítomných a hlasujúcich členov. Za dôležité otázky sa považujú: odporúčania o zachovaní medzinárodného mieru a bezpečnosti, voľba nestálych členov Bezpečnostnej rady, voľba členov Hospodárskej sociálnej rady, voľba členov Poručenskej rady podľa článku 86, odseku 1c, prijímanie nových členov do Organizácie Spojených národov, suspendovanie výkonu členských práv a výsad, vylúčenie členov, otázky spojené s účinkovaním poručenskej sústavy a rozpočtové otázky.

Rozhodnutia o ostatných otázkach, vrátane určenia ďalších nových kategórií otázok, ktoré sa majú rozhodnúť dvojtretinovou väčšinou, robia sa obyčajnou väčšinou prítomných a hlasujúcich členov.

Článok 19

Člen Organizácie Spojených národov, ktorý sa omešká s platením svojich príspevkov na náklady Organizácie, nemá hlasovacie právo vo Valnom zhromaždení, ak sa suma jeho nedoplatkov rovná sume príspevkov, ktorá na neho pripadá za uplynulé dva roky, alebo je vyššia. Valné zhromaždenie však môže napriek tomuto ustanoveniu dovoliť takémuto členovi hlasovať, ak konštatuje, že neplatenie spôsobili okolnosti nezávislé od jeho vôle.

KONANIE

Článok 20

Valné zhromaždenie sa schádza na pravidelné ročné zasadnutia, a ak to pomery vyžadujú, na mimoriadne zasadnutia. Mimoriadne zasadnutie zvoláva generálny tajomník na žiadosť Bezpečnostnej rady alebo väčšiny členov Organizácie Spojených národov.

Článok 21

Valné zhromaždenie sa uznáva na svojom rokovacom poriadku. Pre každé zasadnutie si volí predsedu.

Článok 22

Valné zhromaždenie si môže vytvárať také pomocné orgány, ktoré považuje za potrebné pre vykonávanie svojich úloh.

KAPITOLA V BEZPEČNOSTNÁ RADA ZLOŽENIE

Článok 23

Bezpečnostná rada sa skladá z pätnástich členov Organizácie Spojených národov. Čínska republika, Francúzsko, Zväz sovietskych socialistických republík, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska a Spojené štáty americké sú stálymi členmi Bezpečnostnej rady. Valné zhromaždenie volí desať ďalších členov Organizácie ako nestálych členov Bezpečnostnej rady, prizierajúc predovšetkým najmä na to, ako členovia Organizácie prispievajú k zachovaniu medzinárodného mieru a bezpečnosti, na ostatné ciele Organizácie, ako aj na spravodlivé zemepisné zastúpenie.

Nestáli členovia Bezpečnostnej rady sa volia na dva roky. Pri prvej voľbe nestálych členov Bezpečnostnej rady po jej rozšírení z jedenásť na pätnásť členov dvaja zo štyroch dopĺňujúcich členov sa volia na 1 rok. Členovia, ktorých funkčné obdobie uplynulo, nie sú hneď voliteľní.

Každý člen Bezpečnostnej rady má v nej jedného zástupcu.

ÚLOHY A PRÁVOMOC

Článok 24

Aby bola zabezpečená rýchla a účinná akcia Organizácie Spojených národov, zverujú jej členovia Bezpečnostnej rade hlavnú zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti a uznávajú, že Bezpečnostná rada, plniac svoje povinnosti, vyplývajúce pre ňu z tejto zodpovednosti, koná ich v mene.

Pri plnení týchto povinností Bezpečnostná rada koná v súlade s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov. Osobitnú právomoc zverenú Bezpečnostnej rade na umožnenie splnenia týchto povinností určujú kapitoly VI, VII, VIII a XII.

Bezpečnostná rada predkladá Valnému zhromaždeniu na prerokovanie ročné a podľa potreby aj osobitné správy.

Článok 25

Členovia organizácie súhlasia, že prijmú a vykonajú rozhodnutia Bezpečnostnej rady podľa tejto Charty.

Článok 26

Bezpečnostná rada je zodpovedná prostredníctvom výboru vojenských štábov, spomenutého v článku 47, za vypracovanie a predloženie plánov na vybudovanie sústavy pre úpravu zbrojenia členom organizácie, aby tak medzinárodný mier a bezpečnosť dostali pevný a trvalý základ a aby sa pritom na zbrojenie odvádzalo minimum ľudských a hospodárskych zdrojov sveta.

HLASOVANIE

Článok 27

Každý člen Bezpečnostnej rady má jeden hlas.

O procedurálnych otázkach rozhoduje Bezpečnostná rada kladnými hlasmi deviatich členov.

O všetkých ostatných veciach rozhoduje Bezpečnostná rada kladnými hlasmi deviatich členov vrátane hlasov všetkých stálych členov, pričom sa však pri rozhodnutiach urobených podľa kapitoly VI a podľa článku 52 odsek 3 sporná strana zdrží hlasovania.

KONANIE

Článok 28

Bezpečnostná rada je organizovaná tak, aby bola schopná nepretržite vykonávať svoje úlohy. Preto každý jej člen musí mať v sídle Organizácie svojho stáleho zástupcu.

Bezpečnostná rada koná pravidelné schôdzky, na ktorých každý jej člen môže, ak si to želá, byť zastúpený členom vlády alebo iným zástupcom osobitne určeným.

Bezpečnostná rada môže konať schôdzky aj inde ako v sídle Organizácie, a to tam, kde to podľa jej uváženia najviac uľahčí jej činnosť.

Článok 29

Bezpečnostná rada si môže vytvoriť také pomocné orgány, ktoré považuje za potrebné pre vykonávanie svojich úloh.

Článok 30

Bezpečnostná rada sa uznáva na svojom rokovacom poriadku, vrátane spôsobu voľby svojho predsedu.

Článok 31

Každý člen Organizácie Spojených národov, ktorý nie je členom Bezpečnostnej rady, môže sa bez hlasovacieho práva zúčastniť na rozprave o každej otázke predloženej Bezpečnostnej rade, kedykoľvek ona usúdi, že záujmy tohto člena sú osobitne dotknuté.

Článok 32

Každý člen Organizácie Spojených národov, ktorý nie je členom Bezpečnostnej rady, alebo každý štát, ktorý nie je členom Organizácie Spojených národov, ak je stranou v spore, o ktorom Bezpečnostná rada rokuje, pozve sa k účasti bez hlasovacieho práva na rozprave o tomto spore. Bezpečnostná rada určí pre účasť štátu, ktorý nie je členom Organizácie Spojených národov, podmienky, aké považuje za správne.

KAPITOLA VI MIROVÉ RIEŠENIE SPOROV

Článok 33

Strany v každom spore, ktorého trvanie by mohlo ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, majú sa usilovať o jeho vyriešenie predovšetkým rokovaním, vyšetrovaním, sprostredkovaním, zmierovacím konaním, arbitrážou, súdnym konaním, použitím oblastných orgánov alebo oblastných dohôd alebo inými mierovými prostriedkami podľa vlastného výberu.

Bezpečnostná rada, ak to uzná za potrebné, požiada strany, aby urovnali svoj spor takýmito prostriedkami.

Článok 34

Bezpečnostná rada môže konať vyšetrovanie o každom spore a o každej situácii, ktorá by mohla viesť k medzinárodným treniciam alebo vyvolať spor, aby rozhodla, či trvanie sporu alebo situácie by mohlo ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Článok 35

Každý člen Organizácie môže upozorniť Bezpečnostnú radu alebo Valné zhromaždenie na každý spor alebo na každú situáciu povahy spomenutej v článku 34.

Štát, ktorý nie je členom Organizácie, môže upozorniť Bezpečnostnú radu alebo Valné zhromaždenie na každý spor, v ktorom je stranou, ak vopred prijme, pokiaľ ide o tento spor, záväzky mierového riešenia určené touto Chartou.

Konanie Valného zhromaždenia vo veciach, na ktoré bolo upozornené podľa tohto článku, riadi sa ustanoveniami článkov 11 a 12.

Článok 36

Bezpečnostná rada môže v akomkoľvek štádiu sporu povahy spomenutej v článku 33, alebo situácie podobného rázu odporúčať vhodné konanie alebo postup na urovanie.

Bezpečnostná rada musí vziať do úvahy všetky spôsoby konania, ktoré strany už prijali pre vyriešenie sporu.

Bezpečnostná rada, robiac odporúčania podľa tohto článku, musí brať takisto do úvahy, že podľa všeobecného pravidla majú strany predkladať spory právnej povahy Medzinárodnému súdnemu dvoru v zhode s ustanoveniami jeho štatútu.

Článok 37

Ak sa sporným stranám nepodarí urovnať spor povahy spomenutej v článku 33 prostriedkami uvedenými v spomenutom článku, predložia ho Bezpečnostnej rade.

Ak Bezpečnostná rada usúdi, že trvanie sporu by skutočne mohlo ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, rozhodne, či má konať podľa ustanovení článku 36, alebo odporúčať také podmienky úpravy, aké by považovala za primerané.

Článok 38

Bezpečnostná rada môže bez ujmy ustanovení článkov 33 až 37, ak o to požiadajú všetky strany v spore, robiť im odporúčania pre mierové riešenie sporu.

KAPITOLA VII

AKCIE V PRÍPADE OHROZENIA MIERU, PORUŠENIA MIERU A ÚTOČNÝCH ČINOV

Článok 39

Bezpečnostná rada určí, či ide o ohrozenie mieru, porušenie mieru alebo o útočný čin a odporučí alebo rozhodne, aké opatrenia sa majú robiť podľa článkov 41 a 42, aby bol zachovaný medzinárodný mier a bezpečnosť.

Článok 40

Aby sa predišlo zhoršeniu situácie, Bezpečnostná rada skôr ako odporučí, alebo rozhodne o opatreniach stanovených článkom 39, môže vyzvať zainteresované strany, aby sa podrobili dočasným opatreniam, ktoré považuje za potrebné a žiaduce. Takéto dočasné opatrenia nebudú na ujmu právam, nárokom alebo postaveniu zainteresovaných strán. Ak takéto dočasné opatrenia neboli vykonané, Bezpečnostná rada k tomuto náležite prihliadne.

Článok 41

Aby Bezpečnostná rada dodala svojim uzneseniam účinnosť, môže rozhodnúť, aké opatrenia bez použitia ozbrojenej sily sa majú urobiť a môže vyzvať členov Organizácie Spojených národov, aby takéto opatrenia vykonali. Tieto opatrenia môžu zahrňovať úplné alebo čiastočné prerušenie hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafných, rádiových alebo iných spojov, ako aj prerušenie diplomatických stykov.

Článok 42

Ak Bezpečnostná rada usúdila, že opatrenia podľa článku 41 neboli dostatočné, alebo ak by sa ukázali nedostatočnými, môže podniknúť leteckými, námornými alebo pozemnými silami takú akciu, aká je potrebná na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Táto akcia môže zahrňovať demonštrácie, blokádu a iné operácie leteckými, námornými alebo pozemnými silami členov Organizácie Spojených národov.

Článok 43

Všetci členovia Organizácie Spojených národov, aby prispeli k zachovaniu medzinárodného mieru a bezpečnosti, zaväzujú sa že poskytnú Bezpečnostnej rade na jej výzvu i podľa osobitnej alebo osobitných dohôd ozbrojené sily, pomoc a všetky možné prostriedky potrebné pre zachovanie mieru a bezpečnosti, vrátane aj práva prechodu.

Takáto dohoda alebo dohody určia počet a druhy vojsk, stupeň ich pohotovosti a ich všeobecné rozmiestnenie i povahu prostriedkov a pomoci, ktoré sa majú poskytnúť.

Takáto dohoda alebo dohody sa dohovoria čo možno najskôr na podnet Bezpečnostnej rady. Uzavrie ich Bezpečnostná rada s členmi Organizácie alebo so skupinami členov Organizácie Spojených národov a dohody vyžadujú ratifikáciu zmluvných štátov podľa ich ústavných predpisov.

Článok 44

Ak Bezpečnostná rada rozhodla uchýliť sa k použitiu moci prv, ako vyzve člena nezastúpeného v rade, aby poskytol ozbrojené sily pre splnenie záväzkov prevzatých podľa článku 43, pozve ho, ak si sám tak želá, aby sa zúčastnil na rozhodovaní Bezpečnostnej rady o použití jeho kontingentov ozbrojených síl.

Článok 45

Aby Organizácia Spojených národov mohla urýchlene podniknúť vojenské opatrenia, členovia Organizácie majú udržiavať okamžite použiteľné národné letecké kontingenty pre spoločnú medzinárodnú donucovaciu akciu. Silu, stupeň pohotovosti a plány pre túto spoločnú akciu určí Bezpečnostná rada za pomoci výboru vojenských štábov v medziach stanovených osobitnou dohodou alebo dohodami spomenutými v článku 43.

Článok 46

Plány o použití ozbrojenej moci vypracuje Bezpečnostná rada za pomoci výboru vojenských štábov.

Článok 47

Zriadi sa výbor vojenských štábov, poverený radiť a pomáhať Bezpečnostnej rade vo všetkých otázkach vojenských potrieb Bezpečnostnej rady, vo veci zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti, požitia vojsk jej poskytnutých a ich velenia i úpravy zbrojenia a možného odzbrojenia.

Výbor vojenských štábov sa skladá z náčelníkov štábov stálych členov Bezpečnostnej rady alebo ich zástupcov. Výbor vyzve každého člena Organizácie Spojených národov, ktorý v ňom nie je trvalo zastúpený, aby s ním spolupracoval, ak sa účasť tohto člena na práci výboru vyžaduje pre účinné vykonanie jeho úloh.

Výbor vojenských štábov pod právomocou Bezpečnostnej rady zodpovedá za strategické vedenie všetkých ozbrojených síl jej poskytnutých. Otázky, týkajúce sa velenia týchto síl, sa upravujú neskôr.

Výbor vojenských štábov môže so splnomocnením Bezpečnostnej rady a po porade s príslušnými orgánmi zriadiť svoje oblastné podvýbory.

Článok 48

Akcie, potrebné na to, aby sa vykonali rozhodnutia Bezpečnostnej rady na zachovanie mieru a bezpečnosti, podnikajú všetci členovia Organizácie Spojených národov alebo niektorí z nich, ako určí Bezpečnostná rada.

Takéto rozhodnutia vykonávajú členovia Organizácie Spojených národov priamo i vlastnými akciami v príslušných medzinárodných orgánoch, ktorých sú členmi.

Článok 49

Členovia Organizácie Spojených národov si spoločne navzájom poskytnú pomoc pri vykonávaní opatrení, o ktorých rozhodla Bezpečnostná rada.

Článok 50

Každý štát, ktorému vzniknú osobitné hospodárske problémy v dôsledku uskutočňovania preventívnych alebo donucovacích opatrení Bezpečnostnej rady proti ktorémukoľvek inému štátu, má právo, či je alebo nie je členom Organizácie Spojených národov, poradiť sa s Bezpečnostnou radou o riešení týchto problémov.

Článok 51

Ak dôjde k ozbrojenému útoku proti členovi Organizácie Spojených národov, nijaké ustanovenie tejto Charty neprekáča prirodzenému právu na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu, kým Bezpečnostná rada neurobí potrebné opatrenia na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Opatrenia urobené členmi organizácie pri vykonávaní tohto práva sebaobrany sa oznámia ihneď Bezpečnostnej rade a nijako sa nedotýkajú touto Chartou určenej právomoci a zodpovednosti Bezpečnostnej rady podnikat' v každom okamihu také akcie, aké považuje za potrebné na udržanie a obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

KAPITOLA VIII OBLASTNÉ DOHODY

Článok 52

Nijaké ustanovenie tejto Charty nebráni, aby existovali oblastné dohody alebo orgány na riešenie otázok udržania medzinárodného mieru a bezpečnosti, ktoré sa hodia pre akcie oblastného charakteru, za predpokladu, že takéto dohody alebo orgány a ich činnosť možno zlúčiť s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov.

Členovia Organizácie Spojených národov, ktorí uzavruť takéto dohody alebo vytvoria takéto orgány, musia vynaložiť všetko svoje úsilie, aby prv ako predložila miestne spory Bezpečnostnej rade, dosiahli ich mierové riešenie pomocou takýchto oblastných dohôd alebo orgánov.

Bezpečnostná rada povzbudzuje rozvoj mierového riešenia miestnych sporov pomocou takýchto oblastných dohôd alebo orgánov alebo na podnet zainteresovaných štátov, alebo tak, že sama na takéto riešenie odkáže.

Tento článok v ničom neprekáža použitiu článkov 34 a 35.

Článok 53

Bezpečnostná rada, kde je to na mieste, použije takéto oblastné dohody alebo orgány pre donucovacie akcie pod svojou právomocou. Avšak nijaká donucovacia akcia sa nepodnikne podľa oblastných dohôd alebo oblastnými orgánmi bez splnomocnenia Bezpečnostnej rady, s výnimkou opatrení proti niektorému nepriateľskému štátu bližšie určené v odseku 2 tohto článku, tak ako sú určené v článku 107 alebo v oblastných dohodách smerujúcich proti obnoveniu útočnej politiky takého štátu, a to dokiaľ nebude Organizácia Spojených národov na žiadosť zainteresovaných vlád poverená úlohou zabrániť novému útoku zo strany takéhoto štátu.

Výraz „nepriateľský štát“, ako sa používa v odseku 1 tohto článku, vzťahuje sa na každý štát, ktorý počas druhej svetovej vojny bol nepriateľom ktoréhokoľvek zo signatárov tejto Charty.

Článok 54

Bezpečnostná rada musí byť vždy plne oboznamovaná s každou činnosťou podniknutou alebo zamýšľanou podľa oblastných dohôd alebo oblastnými orgánmi na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

KAPITOLA IX MEDZINÁRODNÁ HOSPODÁRSKA A SOCIÁLNA SPOLUPRÁCA

Článok 55

Aby sa vytvorili podmienky stability a blahobytu, ktoré sú potrebné pre mierové a priateľské styky medzi národmi, založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, Organizácia Spojených národov bude pracovať:

- a/ za vyššiu životnú úroveň, plnú zamestnanosť a podmienky pre hospodársky a sociálny pokrok a rozvoj;
- b/ pre riešenie medzinárodných, hospodárskych, sociálnych, zdravotných a iných príbuzných problémov a pre medzinárodnú kultúrnu a výchovnú spoluprácu;
- c/ pre všeobecnú úctu k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva a pre ich zachovávanie.

Článok 56

Všetci členovia Organizácie Spojených národov sa zaväzujú postupovať spoločne i jednotlivo v spolupráci s Organizáciou, aby sa dosiahli ciele stanovené v článku 55.

Článok 57

Rôzne medzinárodné špecializované organizácie zriadené medzivládnyimi dohodami pre široké medzinárodné úlohy v hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a výchovnej oblasti, v oblasti verejného zdravotníctva a v ostatných príbuzných odboroch, ako sú bližšie určené v ich ustanovujúcich listinách, uvedú sa do vzťahu k Organizácii Spojených národov podľa ustanovenia článku 63.

Organizácie, ktoré sa takto uvedú do vzťahu k Organizácii, ďalej sa označujú ako medzinárodné špecializované organizácie.

Článok 58

Organizácia Spojených národov dáva odporúčania pre vzájomné usporiadanie programov a činnosti medzinárodných špecializovaných organizácií.

Článok 59

Organizácia Spojených národov dáva, ak je to na mieste, podnet k rokovaniam medzi zúčastnenými štátmi na vytvorenie nových medzinárodných špecializovaných organizácií, potrebných na dosiahnutie cieľov uvedených v článku 55.

Článok 60

Zodpovednosť za vykonávanie úloh Organizácie Spojených národov určených v tejto kapitole má Valné zhromaždenie a pod jeho právomocou Hospodárska a sociálna rada, ktorej právomoc určuje kapitola X.

KAPITOLA X HOSPODÁRSKA A SOCIÁLNA RADA ZLOŽENIE

Článok 61

Hospodárska a sociálna rada sa skladá z dvadsiatich siedmich členov Organizácie Spojených národov volených Valným zhromaždením.

S výhradou ustanovenia odseku 3 bude sa ročne voliť po deväť členov Hospodárskej a sociálnej rady na tri roky. Členovia, ktorým funkčné obdobie uplynulo, sú hneď voliteľní. Pri prvej voľbe po rozšírení počtu členov Hospodárskej a sociálnej rady z osemnásť na dvadsaťsedem volia sa aj deväť doplnujúci členovia okrem tých, čo vymieňajú šiestich členov, ktorým uplynulo funkčné obdobie na konci daného roku. Funkčné obdobie troch z deviatich doplnujúcich členov uplynie koncom prvého roku a ďalších troch koncom druhého roku podľa úpravy danej Valným zhromaždením. Každý člen Hospodárskej a sociálnej rady má v nej jedného zástupcu.

ÚLOHY A PRÁVOMOC

Článok 62

Hospodárska a sociálna rada môže konať štúdie a podávať správy alebo dávať podnet k štúdiám a správam o medzinárodných hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, výchovných, zdravotných a príbuzných veciach a robiť vo všetkých týchto veciach odporúčania Valnému zhromaždeniu, členom Organizácie Spojených národov a príslušným medzinárodným špecializovaným organizáciám.

Rada môže robiť odporúčanie za tým cieľom, aby sa podporovala úcta k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých a ich zachovávanie.

Rada môže pripravovať a predkladať Valnému zhromaždeniu návrhy dohovorov o všetkých otázkach patriacich do jej pôsobnosti.

Rada môže podľa pravidiel určených Organizáciou Spojených národov zvolávať medzinárodné konferencie o všetkých otázkach patriacich do jej pôsobnosti.

Článok 63

Hospodárska a sociálna rada môže uzavrieť dohody s ktoroukoľvek organizáciou spomenutou v článku 57 a určí podmienky, za ktorých sa táto organizácia vedie do vzťahu k Organizácii Spojených národov. Takéto dohody podliehajú schváleniu Valného zhromaždenia.

Rada môže koordinovať činnosť medzinárodných špecializovaných organizácií poradným stykom s nimi a odporúčaniami, ktoré dá im, Valnému zhromaždeniu a členom Organizácie Spojených národov.

Článok 64

Hospodárska a sociálna rada môže sa postarať o to, aby dostávala pravidelné správy od medzinárodných špecializovaných organizácií. Rada sa môže dohodnúť s členmi Organizácie Spojených národov a s medzinárodnými špecializovanými organizáciami, že dostane správy o tom, čo podnikli na vykonanie odporúčania jej alebo Valného zhromaždenia vo veciach patriacich do jej pôsobnosti.

Rada môže Valnému zhromaždeniu oznámiť svoje pripomienky k týmto správam.

Článok 65

Hospodárska a sociálna rada môže poskytovať správy Bezpečnostnej rade a na jej žiadosť jej i pomáhať.

Článok 66

Hospodárska a sociálna rada plní také úlohy, ktoré patria do jej pôsobnosti v súvislosti s vykonávaním odporúčaní Valného zhromaždenia.

So súhlasom Valného zhromaždenia Rada môže konať služby, o ktoré požiadajú členovia Organizácie Spojených národov alebo medzinárodné špecializované organizácie.

Rada vykonáva aj iné úlohy, ktoré jej určujú iné časti Charty alebo ktoré jej určí Valné zhromaždenie.

HLASOVANIE

Článok 67

Každý člen Hospodárskej a sociálnej rady má jeden hlas.

Hospodárska a sociálna rada rozhoduje väčšinou hlasov prítomných a hlasujúcich členov.

KONANIE

Článok 68

Hospodárska a sociálna rada zriadi komisie pre hospodárske a sociálne otázky a pre podporovanie ľudských práv, ako aj iné komisie potrebné pre vykonávanie svojich úloh.

Článok 69

Ak Hospodárska a sociálna rada rokuje o otázke, ktorá osobitne zaujíma člena Organizácie Spojených národov, pozve ho, aby sa zúčastnil bez hlasovacieho práva na jej rokovaní o tejto otázke.

Článok 70

Hospodárska a sociálna rada môže urobiť všetky opatrenia, aby sa zástupcovia medzinárodných špecializovaných organizácií zúčastnili bez hlasovacieho práva na jej rokovaní a na rokovaní jej komisií a tiež aby sa jej zástupcovia zúčastnili na rokovaní medzinárodných špecializovaných organizácií.

Článok 71

Hospodárska a sociálna rada môže vhodným spôsobom dohodnúť poradný styk s nevládnymi organizáciami, ktoré sa zaoberajú otázkami patriacimi do jej pôsobnosti. Takéto dohody sa môžu uzavrieť s medzinárodnými, a kde je to vhodné, i s vnútroštátnymi organizáciami po porade s príslušným členom Organizácie Spojených národov.

Článok 72

Hospodárska a sociálna rada sa uznáva na svojom rokovacom poriadku, vrátane aj spôsobu voľby svojho predsedu.

Hospodárska a sociálna rada sa schádza podľa potreby, a to podľa svojho rokovacieho poriadku, ktorý obsahuje ustanovenia o zvolávaní schôdzok na žiadosť väčšiny jej členov.

KAPITOLA XI VYHLÁSENIE O NESAMOSPRÁVNÝCH ÚZEMIACH

Článok 73

Členovia Organizácie Spojených národov, ktorí majú alebo preberajú zodpovednosť za správu území, ktorých ľud ešte nedosiahol úplnú samosprávu, uznávajú zásadu, že záujmy obyvateľov týchto území sú na prvom mieste a prijímajú za svoju svätú povinnosť záväzok, že budú v rámci sústavy medzinárodného mieru a bezpečnosti, zriadenej touto Chartou, čo najviac podporovať ich blahobyť, a za tým cieľom:

a/ zabezpečia, náležite dbajúc na kultúru ľudu, o ktorý ide, jeho politické, hospodárske, sociálne a výchovné povznesenie, spravodlivé zaobchádzanie s ním a jeho ochranu pred zneužitím;

b/ budú rozvíjať samosprávu, náležite prizerať na politické túžby ľudu a pomáhať mu v postupnom rozvíjaní jeho slobodných politických ustanovizní, a to podľa osobitných pomerov každého územia a jeho ľudu a ich rôznych stupňov rozvoja;

c/ budú pracovať pre upevnenie medzinárodného mieru a bezpečnosti;

d/ budú zavádzať účinné opatrenia pre rozvoj, podnecovať bádanie a navzájom spolupracovať, kedykoľvek a kdekoľvek to okolnosti budú vyžadovať, aj s medzinárodnými špecializovanými organizáciami, aby sa skutočne dosiahli sociálne, hospodárske a vedecké ciele určené v tomto článku;

e/ pravidelne budú pre informáciu posielat' generálnemu tajomníkovi – s výhradou obmedzení, ktoré by si vyžadovala bezpečnosť a ústavné zretele – štatistické a iné správy odborného rázu o hospodárskych, sociálnych a výchovných pomeroch na územiach, za ktoré sú zodpovední, s výnimkou území, na ktoré sa vzťahujú kapitoly XII a XIII.

Článok 74

Členovia Organizácie Spojených národov sa zhodujú v názore o tom, že ich politika vo vzťahu k územiám, na ktoré sa vzťahuje táto kapitola, rovnako ako aj vo vzťahu k ich materským štátnym územiám, musí byť založená na všeobecnej zásade dobrého susedstva s náležitým zreteľom na záujmy a blahobyť ostatného sveta vo veciach sociálnych, hospodárskych a obchodných.

KAPITOLA XII SÚSTAVA MEDZINÁRODNÉHO PORUČENSTVA

Článok 75

Organizácia Spojených národov zriadi pod svojou právomocou sústavu medzinárodného poručenia pre správu a kontrolu území, ktoré sa tejto sústave podrobia na základe jednotlivých neskôr uzavretých dohôd. Tieto územia sa ďalej označujú ako poručenské územia.

Článok 76

Základné úlohy poručenskej sústavy v zhode s cieľmi Organizácie Spojených národov, ktoré určuje článok 1 tejto Charty, sú:

- a/ upevniť medzinárodný mier a bezpečnosť;
- b/ podporovať politické, hospodárske, sociálne a výchovné povznesenie obyvateľov poručenských území a ich postupný vývin k samospráve alebo nezávislosti podľa osobitných okolností každého územia a jeho ľudu a slobodne vyslovených želaní ľudu, o ktorý ide, a podľa toho, čo určujú ustanovenia každej poručenskej dohody;
- c/ posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva a rozvíjať vedomie vzájomnej závislosti národov sveta medzi sebou;
- d/ zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie v odbore sociálnom, hospodárskom a obchodnom pre všetkých členov Organizácie Spojených národov a pre ich príslušníkov, ako aj rovnaké zaobchádzanie s nimi pri vykonávaní spravodlivosti, a to bez ujmy plnenia úloh už uvedených a s výhradou ustanovení v článku 80.

Článok 77

Poručenská sústava platí na území týchto kategórií, ktoré jej budú podrobené poručenskými dohodami

- a) územia, ktoré sú teraz pod mandátnou správou,
- b) územia, ktoré môžu byť odlúčené od nepriateľských štátov v dôsledku druhej svetovej vojny, a
- c) územia dobrovoľne podrobené poručenskej sústave štátmi, ktoré sú zodpovedné za ich správu.

V ďalšej dohode sa určí, ktoré územia uvedených kategórií budú podrobené poručenskej sústave a za akých podmienok.

Článok 78

Poručenská sústava neplatí pre územia, ktoré sa stali členmi Organizácie Spojených národov, lebo ich vzájomné vzťahy sú založené na rešpektovaní zásad suverénnej rovnosti.

Článok 79

O podmienkach poručenia pre každé územie, ktoré má byť podrobené poručenskej sústave, o ich úpravách a zmenách sa dohodnú priamo zainteresované štáty, a ak ide o územie pod

mandátnou správou niektorého člena Organizácie Spojených národov, i mandátna mocnosť. Schvaľovať sa budú podľa článkov 83 a 85.

Článok 80

Len keby sa tak dohodlo v jednotlivých poručenských dohodách uzavretých podľa článkov 77, 79 a 81, ktorými sa každé také územie podrobuje poručenskej sústave, a na čas, kým sa takéto dohody uzavrujú, nijaké ustanovenie v tejto kapitole nemožno priamo ani nepriamo vykladať tak, že nejako pozmeňuje akékoľvek práva ktoréhokoľvek štátu alebo ľudu alebo ustanovenia platných medzinárodných dohôd, ktorých stranami sú členovia Organizácie Spojených národov.

Odsek 1 tohto článku nebude sa vykladať, akoby poskytoval dôvody na premeškanie alebo odklad vo vyjednávaní a uzatváraní dohôd, ktorými sa podrobujú poručenskej sústave územia pod mandátnou správou alebo iné územia podľa článku 77.

Článok 81

Poručenská dohoda bude vždy obsahovať podmienky, za ktorých bude poručenské územie spravované, a určí i vrchnosť, ktorá bude vykonávať správu poručenského územia. Takouto vrchnosťou, označovanou v ďalšom ako spravujúca vrchnosť, môže byť jeden alebo viac štátov, alebo sama Organizácia Spojených národov.

Článok 82

V každej poručenskej dohode možno označiť oblasť alebo oblasti vojensky dôležité, ktoré môžu zahrňovať časť alebo celok poručenského územia, pre ktoré dohoda platí bez ujmy osobitnej dohody alebo všetkých osobitných dohôd uzavretých podľa článku 43.

Článok 83

Všetky úlohy Organizácie Spojených národov vo vojensky dôležitých oblastiach, vrátane schvaľovania ustanovení poručenských dohôd, ich úprav a prípadných zmien, vykonáva Bezpečnostná rada.

Základné ciele určené v článku 76 platia pre ľud každej vojensky dôležitej oblasti.

Bezpečnostná rada, s výhradou ustanovení poručenských dohôd a bez ujmy pre bezpečnostné ohľady, použije pomoc Poručenskej rady, aby sa vo vojensky dôležitých oblastiach plnili úlohy Organizácie Spojených národov, ktoré vyplývajú z poručenskej sústavy v otázkach politických, hospodárskych a sociálnych, ako aj výchovných.

Článok 84

Spravujúca vrchnosť je povinná zabezpečiť, aby poručenské územie plnilo svoju úlohu pri zachovávaní medzinárodného mieru a bezpečnosti. Na to môže spravujúca vrchnosť použiť dobrovoľnícke ozbrojené sily, prostriedky a pomoc poručenského územia pri plnení záväzkov, ktoré v tejto veci prevzala oproti Bezpečnostnej rade, ako aj pre miestnu obranu a zachovanie poriadku vo vnútri poručenského územia.

Článok 85

Úlohy Organizácie Spojených národov vo veci poručenských dohôd pre všetky oblasti neoznačené za vojensky dôležité, vrátane schvaľovania ustanovení poručenských dohôd, ich úprav a zmien, vykonáva Valné zhromaždenie.

Poručenská rada, konajúca pod právomocou Valného zhromaždenia, bude mu pomáhať pri vykonávaní týchto úloh.

KAPITOLA XIII PORUČENSKÁ RADA ZLOŽENIE

Článok 86

Poručenská rada sa skladá z týchto členov Organizácie Spojených národov:

- a) z členov, ktorí spravujú poručenské územia;
- b) z členov vymenovaných v článku 23, ktorí nespravujú poručenské územia;
- c) z toľkých iných členov zvolených na čas troch rokov Valným zhromaždením, koľko treba, aby celkový počet Poručenskej rady bol rovnako rozdelený medzi členov Organizácie Spojených národov spravujúcich poručenské územia a nespravujúcich poručenské územia.

Každý člen Poručenskej rady určí zvlášť kvalifikovanú osobu, aby ho v nej zastupovala.

ÚLOHY A PRÁVOMOC

Článok 87

Valné zhromaždenie a pod jeho právomocou Poručenská rada, vykonávajúc svoje úlohy, môžu:

- a) skúmať správy predložené spravujúcou mocnosťou;
- b) prijímať petície a skúmať ich v poradnom styku so spravujúcou mocnosťou;

- c) zriaďovať pravidelné návštevy v príslušných poručenských územiach v lehotách dohodnutých so spravujúcou mocnosťou;
- d) podnikat' tieto a iné opatrenia podľa ustanovení poručenských dohôd.

Článok 88

Poručenská rada vyhotoví dotazník o politickom, hospodárskom, sociálnom a výchovnom rozvoji obyvateľov každého poručenského územia a spravujúca vrchnosť každého poručenského územia, ktoré patrí do pôsobnosti Valného zhromaždenia, podáva mu na základe tohto dotazníka každoročne správu.

HLASOVANIE

Článok 89

Každý člen Poručenskej rady má jeden hlas.

Poručenská rada rozhoduje väčšinou hlasov prítomných a hlasujúcich členov.

KONANIE

Článok 90

Poručenská rada sa uznáva na svojom rokovacom poriadku, vrátane aj spôsobu voľby svojho predsedu.

Poručenská rada sa schádza podľa potreby, a to podľa svojho rokovacieho poriadku, ktorý obsahuje ustanovenie o zvolaní schôdzok na žiadosť väčšiny jej členov.

Článok 91

Poručenská rada použije, ak treba, pomoc Hospodárskej a sociálnej rady a medzinárodných špecializovaných organizácií vo veciach, ktoré sa dotýkajú ich právomocí.

KAPITOLA XIV MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR

Článok 92

Medzinárodný súdny dvor je hlavným súdnym orgánom Organizácie Spojených národov. Pôsobí podľa pripojeného štatútu, ktorý je založený na štatúte Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti a je neoddeliteľnou súčasťou tejto Charty.

Článok 93

Všetci členovia Organizácie Spojených národov sú ipso facto stranami zúčastnenými na štatúte Medzinárodného súdneho dvora.

Štát, ktorý nie je členom Organizácie, môže sa stať stranou zúčastnenou na štatúte Medzinárodného súdneho dvora za podmienok, ktoré v každom prípade určí Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady.

Článok 94

Každý člen Organizácie Spojených národov sa zaväzuje konať podľa rozhodnutia Medzinárodného súdneho dvora v každom spore, v ktorom je stranou.

Ak sporná strana nesplní záväzky, ktoré na ňu pripadnú v dôsledku rozhodnutia vyneseného Dvorom, môže sa druhá strana obrátiť na Bezpečnostnú radu, ktorá môže odporúčať alebo rozhodnúť, ak to považuje za potrebné, aké opatrenia sa majú urobiť na vykonanie rozhodnutia.

Článok 95

Nijaké ustanovenie tejto Charty nebráni členom Organizácie, aby predkladali svoje spory na riešenie iným súdom na základe už platných dohôd, alebo takých, ktoré môžu byť v budúcnosti uzavreté.

Článok 96

Valné zhromaždenie alebo Bezpečnostná rada môžu požiadať Medzinárodný súdny dvor o posudok v akejkoľvek právnej otázke.

Ostatné orgány Organizácie Spojených národov a medzinárodné špecializované organizácie, ktoré na to môžu Valné zhromaždenie kedykoľvek zmocniť, môžu tak isto požiadať o posudok Dvor v právnych otázkach, ktoré vzniknú v rámci ich činnosti.

KAPITOLA XV SEKRETARIÁT

Článok 97

Sekretariát sa skladá z generálneho tajomníka a úradníkov, ktorých bude Organizácia potrebovať. Generálneho tajomníka vymenúva Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady. Generálny tajomník je hlavným správnym úradníkom Organizácie Spojených národov.

Článok 98

Generálny tajomník koná v tomto postavení na všetkých schôdzkach Valného zhromaždenia, Bezpečnostnej rady, Hospodárskej a sociálnej rady a Poručenskej rady a vykonáva všetky ostatné úlohy, ktoré mu zveria tieto orgány. Generálny tajomník predkladá Valnému zhromaždeniu výročnú správu o činnosti Organizácie Spojených národov.

Článok 99

Generálny tajomník môže upozorniť Bezpečnostnú radu na každú vec, ktorá by podľa jeho mienky mohla ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Článok 100

Generálny tajomník a úradníci Sekretariátu pri vykonávaní svojho úradu nebudú žiadať ani prijímať pokyny od nijakej vlády ani od akejkoľvek inej vrchnosti okrem Organizácie. Budú sa vystríhať každého konania, ktoré sa nezlučuje s ich postavením medzinárodných úradníkov, a sú zodpovední iba Organizácii.

Každý člen Organizácie sa zaväzuje, že bude rešpektovať výlučne medzinárodnú povahu úloh generálneho tajomníka a úradníkov Sekretariátu a nebude sa snažiť ich ovplyvňovať pri vykonávaní ich úloh.

Článok 101

Úradníkov Sekretariátu vymenúva generálny tajomník podľa predpisov určených Valným zhromaždením.

Vhodní úradníci sa natrvalo pridelia Hospodárskej a sociálnej rade, Poručenskej rade, a ak treba, aj iným orgánom Organizácie. Títo úradníci patria k Sekretariátu.

Pri prijímaní úradníkov a rozhodovaní o podmienkach služby sa prizerá predovšetkým na potrebu zabezpečiť najvyššiu mieru výkonnosti a schopnosti a na bezúhonnosť. Bude sa náležite dbať o to, aby sa úradníci Sekretariátu vyberali na čo najširšej zemepisnej základni.

KAPITOLA XVI RÔZNE USTANOVENIA

Článok 102

Každá zmluva a každá medzinárodná dohoda, ktoré uzavrie niektorý člen Organizácie Spojených národov po tom, čo táto Charta nadobudne účinnosť, čo najskôr sa zapíše do registra pri Sekretariáte, ktorý ich uverejní.

Nijaká strana zúčastnená na zmluve alebo medzinárodnej dohode, ktoré by neboli zapísané podľa ustanovení odseku 1 tohto článku, nemôže sa ich dovolávať pred nijakým orgánom Organizácie.

Článok 103

Ak by došlo k stretu záväzkov Organizácie Spojených národov podľa tejto Charty s ich záväzkami podľa akejkoľvek inej medzinárodnej dohody, majú prednosť záväzky podľa tejto Charty.

Článok 104

Organizácia Spojených národov požíva na území každého svojho člena takú právnu spôsobilosť, akú potrebuje, aby konala svoje úlohy a plnila svoje ciele.

Článok 105

Organizácia Spojených národov požíva na území každého svojho člena výsady a slobody, ktoré potrebuje, aby plnila svoje ciele.

Zástupcovia členov Organizácie Spojených národov a jej úradníci požívajú tak isto výsady a slobody, ktoré potrebujú, aby nezávisle vykonávali svoje úlohy súvisiace s Organizáciou.

Valné zhromaždenie môže robiť odporúčania, pokiaľ ide o určenie, ako v podrobnostiach používať odseky 1 a 2 tohto článku, alebo môže navrhnovať členom Organizácie Spojených národov za tým cieľom uzavretie dohovorov.

KAPITOLA XVII PRECHODNÉ BEZPEČNOSTNÉ OPATRENIA

Článok 106

Kým nadobudnú účinnosť tie osobitné dohody spomínané v článku 43, ktoré Bezpečnostnej rade po jej uvážení umožnia, aby začala vykonávať svoje úlohy podľa článku 42, strany zúčastnené na vyhlásení štyroch štátov podpísanom v Moskve 30. októbra 1943, ako i Francúzsko, poradia sa podľa odseku 5 tohto vyhlásenia navzájom, a ak je to podľa okolností potrebné, aj s inými členmi Organizácie Spojených národov o takej spoločnej akcii v mene Organizácie Spojených národov, ktorá by bola potrebná na zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Článok 107

Ak ide o akciu proti štátu, ktorý bol počas druhej svetovej vojny nepriateľom ktoréhokoľvek signatára tejto Charty, nijaké ustanovenie v tejto Charte nerobí takúto akciu neplatnou a ani jej nebráni, keď ako dôsledok tejto vojny ju podnikli alebo schválili vlády, ktoré majú za takúto akciu zodpovednosť.

KAPITOLA XVIII ZMENY

Článok 108

Zmeny tejto Charty nadobudnú účinnosť pre všetkých členov Organizácie Spojených národov, ak boli prijaté dvoma tretinami členov Valného zhromaždenia a ak boli ratifikované dvoma tretinami členov Organizácie Spojených národov, vrátane všetkých stálych členov Bezpečnostnej rady podľa ich ústavných predpisov.

Článok 109

Všeobecná konferencia členov Organizácie Spojených národov o revízii tejto Charty sa môže konať v čase a na mieste, ktoré sa určia hlasmi dvoch tretín členov Valného zhromaždenia a hlasmi ktorýchkoľvek deviatich členov Bezpečnostnej rady. Každý člen Organizácie Spojených národov bude mať na konferencii jeden hlas.

Každá zmena tejto Charty, odporúčaná dvojtretinovou väčšinou hlasov konferencie, nadobudne účinnosť, keď ju ratifikujú dve tretiny členov Organizácie Spojených národov, vrátane všetkých stálych členov Bezpečnostnej rady, podľa ich ústavných predpisov.

Ak sa takáto konferencia nebude konať pred desiatym výročným zasadnutím Valného zhromaždenia, počítajúc od toho času, keď táto Charta nadobudne účinnosť, dá sa návrh na zvolanie takejto konferencie na program rokovania tohto zasadnutia Valného zhromaždenia a konferencia sa bude konať, keď tak rozhodne väčšina hlasov členov Valného zhromaždenia a hlasy ktorýchkoľvek siedmich členov Bezpečnostnej rady.

KAPITOLA XIX RATIFIKÁCIA A PODPIS

Článok 110

Túto Chartu ratifikujú signatárske štáty podľa svojich ústavných predpisov.

Ratifikačné listiny sa uložia u vlády Spojených štátov amerických, ktorá upovedomí o každom uložení všetky signatárne štáty, ako aj generálneho tajomníka Organizácie, až bude vymenovaný.

Táto Charta nadobudne účinnosť po uložení ratifikačných listín Čínskej republiky, Francúzska, Zväzu sovietskych socialistických republík, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, Spojených štátov amerických a väčšiny ostatných signatárnych štátov. Potom vláda Spojených štátov amerických spíše protokol o uložení ratifikačných listín a jeho odpisy pošle všetkým signatárnym štátom.

Signatárne štáty tejto Charty, ktoré ju budú ratifikovať už po nadobudnutí účinnosti, stanú sa pôvodnými členmi Organizácie Spojených národov odo dňa, keď uložia svoje ratifikačné listiny.

Článok 111

Táto Charta, ktorej čínsky, francúzsky, ruský, anglický a španielsky text sú rovnako autentické, zostane uložená v archíve vlády Spojených štátov amerických, ktorá pošle jej riadne overené odpisy vládam ostatných signatárnych štátov.

Na dôkaz toho zástupcovia vlád Organizácie Spojených národov podpísali túto Chartu.

DANÉ v San Franciscu dvadsiateho šiesteho júna tisíc deväťsto štyridsať päť.

ŠTATÚT MEDZINÁRODNÉHO SÚDNEHO DVORA

Článok 1

Medzinárodný súdny dvor zriadený Chartou Spojených národov sa ustanovuje ak hlavný orgán Spojených národov a bude pôsobiť podľa tohto štatútu.

KAPITOLA 1 ORGANIZÁCIA SÚDU

Článok 2

Súd tvorí zbr nezávislých sudcov volených bez ohľadu na štátnu príslušnosť z osôb vysokej orálnej úrovne, ktoré sú spôsobilé vo svojich krajinách vykonávať funkcie najvyšších sudcov, alebo sú uznávaným znalcami medzinárodného práva.

Článok 3

- (1) Súd sa skladá z pätnástich členov, medzi ktorými súčasne nemôžu byť dvaja príslušníci toho istého štátu.
- (2) O osobe, ktorá by sa vzhľadom na členstvo v Súde mohla považovať za príslušníka viac ako jedného štátu, sa predpokladá, že je príslušníkom toho štátu, v ktorom obvykle vykonáva svoje občianske a politické práva.

Článok 4

- (1) Členov súdu volí Valné zhromaždenie a Bezpečnostná rada zo zoznamu osôb navrhnutých národnými skupinami v Stálom arbitrážnom dvore podľa týchto ustanovení.
- (2) Pokiaľ niektorí členovia Organizácie nie sú zastúpení v Stálom arbitrážnom dvore, uchádzačov navrhujú národné skupiny vymenované za týmto účelom ich vládami za tých istých podmienok, aké predpisuje pre členov Stáleho arbitrážneho dvora článok 44 Haagskeho dohovoru z roku 1907 o pokojnom riešení medzinárodných sporov.
- (3) Podmienky, za ktorých sa štát, ktorý je stranou zúčastnenou na tomto Štatúte, ale nie je členom Organizácie, môže zúčastniť voľby členov Súdu, určí, ak niet osobitnej dohody, Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady.

Článok 5

(1) Generálny tajomník Organizácie spojených národov aspoň tri mesiace pred dňom voľby písomne vyzve členov Stáleho arbitrážneho dvora zo štátov, ktoré sú stranami zúčastnenými na toto Štatúte, a členov národných skupín vymenovaných podľa článku 4 ods. 2, aby v ustanovenej lehote prostredníctvom národných skupín vymenovali osoby spôsobilé ujať sa úradu člena Súdu.

(2) Skupiny nemôžu vymenovať viac než štyri osoby a z nich nie viac ako dve osoby svojej štátnej príslušnosti. Počet uchádzačov navrhnutých skupinou nemôže byť nikdy vyšší ako dvojnásobok počtu miest, ktoré sa majú obsadiť.

Článok 6

Odporúča sa, aby sa každá národná skupina, prv ako urobí takéto návrhy, poradila so svojim najvyšším súdnym dvorom, svojimi právnickými fakultami a školami, s národnými akadémiami a s národnými odbormi medzinárodných akadémií, ktoré sa zaoberajú štúdiom práva.

Článok 7

(1) Generálny tajomník pripraví abecedný zoznam všetkých takto navrhnutých osôb. S výnimkou článku 12 ods. 2 možno voliť iba tieto osoby.

(2) Generálny tajomník predloží tento zoznam Valnému zhromaždeniu a Bezpečnostnej rade.

Článok 8

Valné zhromaždenie a Bezpečnostná rada vykonajú nezávisle od seba voľbu členov Súdu.

Článok 9

Pri každej voľbe majú voliči na pamäti, že nielen každá osoba, ktoré majú byť volené, má mať potrebnú spôsobilosť, ale že v súdnom zbore ako celku majú byť zastúpené hlavné formy civilizácie a hlavné právne systémy sveta.

Článok 10

(1) Zvolení sú uchádzači, ktorí získali absolútnu väčšinu hlasov vo Valnom zhromaždení a v Bezpečnostnej rade.

(2) Ak ide o voľbu sudcov alebo menovanie členov komisie spomenutej v článku 12, Bezpečnostná rada hlasuje bez tohto, aby robila rozdiely medzi svojimi stálymi a nestálymi členmi.

(3) Ak viac príslušníkov toho istého štátu získa absolútnu väčšinu vo Valnom zhromaždení a Bezpečnostnej rade, za zvoleného sa považuje iba najstarší z nich.

Článok 11

Ak po prvej volebnej schôdzke zostane jedno alebo viac miest neobsadených, koná sa druhá a podľa potreby aj tretia schôdzka.

Článok 12

(1) ak aj po tretej schôdzke nie je stále ešte jedno alebo viac miest obsadených, buď na žiadosť Valného zhromaždenia, alebo Bezpečnostnej rady môže byť kedykoľvek utvorená šesťčlenná zmiešaná komisia, ktorej troch členov menuje Valné zhromaždenie a troch Bezpečnostná rada. Komisia väčšinou hlasov vyberie jednu osobu na každé uprázdnené miesto a navrhne ju Valnému zhromaždeniu a Bezpečnostnej rade na schválenie.

(2) Ak sa zmiešaná komisia jednomyselne dohodne na osobe, ktorá spĺňa potrebné kritéria, môže ju zaradiť do svojho zoznamu, aj keď táto osoba nebola uvedená v zozname navrhnutých podľa článku 7.

(3) Ak zmiešaná komisia dospeje k presvedčeniu, že sa jej nepodarí uskutočniť voľbu, tí členovia Súdu, ktorí už boli zvolení, obsadia v lehote určenej Bezpečnostnou radou prázdne miesta výberom z tých uchádzačov, ktorí dostali hlasy vo Valnom zhromaždení alebo v Bezpečnostnej rade.

(4) Pri rovnosti hlasov medzi sudcami rozhoduje hlas najstaršieho z nich.

Článok 13

(1) Členovia Súdu sa volia na deväť rokov a možno ich znovu zvolit' s výnimkou, že u sudcov zvolených pri prvej voľbe funkčné obdobie piatim z nich uplynie koncom tretieho roka a funkčné obdobie ďalších piatich koncom šiesteho roka.

(2) Sudcov, ktorých funkčné obdobie uplynulo koncom uvedených počiatkových období troch a šiestich rokov, vyberá generálny tajomník ihneď po prvej voľbe žrebom.

(3) Členovia súdu zastávajú svoj úrad, dokiaľ sa ch miesta neobsadia. Aj po tom, čo boli nahradení, dokončia ešte všetky prípady, ktorými sa začali zaoberať.

(4) Ak sa člen Súdu vzdá svojho úradu, upovedomí o tom predsedu Súdu, ktorý jeho rezignáciu odovzdá generálnemu tajomníkovi. Oznámením rezignácie generálnemu tajomníkovi sa miesto sudcu uprázdňuje.

Článok 14

Uprázdnené miesta sudcov sa obsadzujú rovnakým spôsobom ako pri prvej voľbe s výhradou týchto ustanovení: generálny tajomník urobí do jedného mesiaca od chvíle, keď došlo k uprázdneniu miesta sudcu, výzvu podľa článku 5 a Bezpečnostná rada určí deň voľby.

Článok 15

Člen Súdu zvolený na nahradenie sudcu, ktorého funkčné obdobie sa ešte neskončilo, zastáva úrad po zvyšok funkčného obdobia svojho predchodcu.

Článok 16

(1) Člen Súdu nemôže zastávať žiadny politický alebo správny úrad alebo byť v inom zamestnaní, ktoré by malo povahu povolania.

(2) Pochybnosti v tejto veci vyrieši Súd svojím rozhodnutím.

Článok 17

(1) Člen Súdu nemôže vystupovať v nijakom prípade pred Súdom ako zástupca, poradca alebo právny zástupca.

(2) Žiadny člen Súdu sa nemôže zúčastniť rozhodovania v prípade, v ktorom predtým vystupoval ako zástupca, poradca alebo právny zástupca alebo ako člen vnútroštátneho alebo medzinárodného súdu alebo vyšetrovacej komisie alebo v akejkoľvek funkcii.

(3) Pochybnosti v tejto veci vyrieši Súd svojím rozhodnutím.

Článok 18

(1) Člen Súdu nemôže byť pozbavený svojho úradu, iba ak podľa jednomyseľného názoru ostatných členov už nespĺňa potrebné podmienky.

(2) Tajomník Súdu o tejto skutočnosti úradne upovedomí generálneho tajomníka.

(3) Týmto upovedomením sa miesto sudcu uprázdňuje.

Článok 19

Pri výkone svojich úloh požívajú členovia Súdu diplomatické imunity a výsady.

Článok 20

Predtým ako sa člen Súdu ujme svojho úradu, na verejnom zasadnutí Súdu slávnostne vyhlási, že svoje úloh bude vykonávať nestranne a svedomite.

Článok 21

- (1) Súd si zvolí svojho predsedu a podpredsedu na tri roky; možno ich zvoliť znova.
- (2) Súd vymenúva svojho tajomníka a pokiaľ to bude potrebné, vymenuje aj iných úradníkov.

Článok 22

- (1) Sídлом súdu je Haag, čo však nebráni tomu, aby Súd zasadal a vykonával svoje funkcie aj inde, kedykoľvek to považuje za žiaduce.
- (2) Predseda a tajomník Súdu bývajú v jeho sídle.

Článok 23

- (1) Súd zasadá stále, okrem súdny prázdnin, dátum a dĺžku ktorých určuje Súd.
- (2) Členovia Súdu majú právo na pravidelnú dovolenku, dátum a dĺžku ktorej určuje Súd s prihliadnutím na vzdialenosť medzi Haagom a domovom každého sudcu.
- (3) Členovia súdu sú povinní byť mu stále k dispozícii, pokiaľ nie sú na dovolenke alebo pokiaľ im v účasti nebráni choroba alebo iný vážny dôvod, o ktorom riadne upovedomia predsedu.

Článok 24

- (1) Ak sa člen Súdu domnieva, že z nejakého osobitného dôvodu by sa nemal zúčastniť na rozhodovaní určitého sporu, upovedomí o tom predsedu Súdu.
- (2) Ak sa predseda Súdu domnieva, že niektorí jeho člen by sa z nejakého osobitného dôvodu nemal zúčastniť na konaní o určitom spore, upovedomí ho o tom.
- (3) Ak v takomto prípade vznikne spor medzi členmi Súdu a jeho predsedom, vyrieši ho Súd svojím rozhodnutím.

Článok 25

- (1) Súd zasadá v plnom počte, okrem prípadov, keď Štatút výslovne ustanovuje inak.
- (2) S výhradou, že počet sudcov, ktorí sú k dispozícii Súdu, neklesne pod jedenásť, rokovací poriadok Súdu môže ustanoviť, že jeden alebo viacero sudcov môže byť podľa okolností striedavo oslobodených od povinnosti zasadať.

(3) Kvórum deviatich sudcov postačuje, aby sa Súd zriadil.

Článok 26

(1) Súd môže kedykoľvek vytvoriť jeden alebo viacero senátov skladajúcich sa z troch alebo viacerých sudcov na určité kategórie sporov, napríklad pracovných sporov, ktoré sa týkajú dopravy a spojov.

(2) Súd môže kedykoľvek vytvoriť senát pre určitý spor. Počet sudcov tvoriacich takýto senát určí Súd so súhlasom strán.

(3) Senáty vytvorené podľa tohto článku konajú a rozhodujú, keď ch o to strany požiadajú.

Článok 27

Rozsudok niektorého zo senátov podľa článkov 26 a 29 sa bude považovať za rozsudok Súdu.

Článok 28

Senáty podľa článkov 26 a 29 môžu so súhlasom strán zasadať a vykonávať svoje funkcie aj inde ako v Haagu.

Článok 29

V záujme rýchleho vybavovania vecí vytvorí Súd každoročne päťčlenný senát, ktorý môže na žiadosť strán konať a rozhodovať v skrátrenom konaní. Ďalší dvaja sudcovia sa vyberú ako náhradníci za tých sudcov, ktorí v tomto senáte nemôžu zasadať.

Článok 30

(1) Súd prijme rokovací poriadok na úpravu svojej činnosti, v ktorom upraví najmä procesné pravidlá.

(2) Rokovací poriadok môže ustanoviť, že pri Súde alebo pri niektorom z jeho senátov budú zasadať aj prísediaci bez hlasovacieho práva.

Článok 31

(1) Sudcovia štátnej príslušnosti každej zo strán si zachovávajú právo zasadať v spore predloženom Súdu.

(2) Ak zasadá v Súde sudca štátnej príslušnosti jednej zo strán, druhá strana si môže určiť osobu, ktorá bude zasadať ako sudca. Táto osoba sa vyberie predovšetkým z osôb, ktorá bude

zasadať ako sudca. Táto osoba sa vyberie predovšetkým z osôb, ktoré boli navrhnuté ako uchádzači podľa článkov 4 a 5.

(3) Ak v Súde nezasadá žiadny sudca štátnej príslušnosti sporových strán každá z nich si môže určiť sudcu podľa odseku 2 tohto článku.

(4) Ustanovenia tohto článku platia aj v prípadoch článkov 26 a 29. V takýchto prípadoch predseda senátu vyzve jedného alebo podľa potreby dvoch členov Súdu tvoriacich senát, aby prepustili miesto členom Súdu, ktorí majú štátnu príslušnosť strán, o ktoré ide, a keď takýchto niet, alebo ak sa nemôžu dostaviť, aby prepustili miesta sudcom, ktorých si strany osobitne vybrali.

(5) Ak v spore ide o spoločenstvo viacerých strán, so zreteľom na predchádzajúce ustanovenia sa považujú za jedinú stranu. Pochybnosti v tejto veci vyrieši Súd svojím rozhodnutím.

(6) Sudcovia určení podľa ustanovení odsekov 2, 3 a 4 tohto článku musia spĺňať podmienky uvedené v článkoch 2, 17 (odsek 2), 20, 21 tohto Štatútu. Zúčastňujú sa na rozhodovaní s rovnakými právami ako ich kolegovia.

Článok 32

(1) Každý sudca dostáva ročný plat.

(2) Predseda dostáva osobitný ročný príplatok.

(3) Podpredseda dostáva osobitný príplatok za každý deň, v ktorom vykonáva funkciu predsedu.

(4) Sudcovia vybratí podľa článku 31. ktorí nie sú členovia Súdu dostávajú náhradu za každý deň, v ktorom vykonávajú funkciu sudcov.

(5) Tieto platy, príplatky a náhrady určuje Valné zhromaždenie a počas funkčného obdobia sudcov nemôžu byť znížené.

(6) Plat tajomníka Súdu určí Valné zhromaždenie na návrh Súdu.

(7) Predpis prijatý Valným zhromaždením určí podmienky, za ktorých sa priznávajú dôchodky členom a tajomníkovi Súdu, ako aj podmienky, za ktorých sa im uhrádzajú cestovné výdavky.

(8) Tieto platy, príplatky a náhrady nepodliehajú zdaneniu.

Článok 33

Náklady Súdu znáša Organizácia tak, ako to určí Valné zhromaždenie

KAPITOLA II

PRÍSLUŠNOSŤ SÚDU

Článok 34

- (1) Stranami v sporoch predložených Súdu môžu byť len štáty.
- (2) Za podmienok ustanovených vo svojom rokovacom poriadku Súd môže požiadať verené medzinárodné organizácie, aby mu podali správy k predloženým sporom. Súd tiež prijíma správa, ktoré mu tieto organizácie predložia z vlastného podnetu.
- (3) Kedykoľvek ide v spore predloženom Súdu o výklad ustanovujúceho aktu niektorej medzinárodnej organizácie alebo o výklad niektorej medzinárodnej dohody prijatej na jeho základe, tajomníka Súdu o tom upovedomí túto medzinárodnú organizáciu a zašle jej opis celého písomného konania.

Článok 35

- (1) Prístup k Súdu majú štáty, ktoré sú stranami zúčastnenými na toto štatúte.
- (2) Podmienky, za ktorých majú prístup k Súdu štáty, určí Bezpečnostná rada s výhradou osobitných ustanovení v platných zmluvách, avšak tieto podmienky nesmú nikdy spôsobiť nerovnaké postavenie strán pred Súdom.
- (3) Ak je stranou v spore štát, ktorý nie je členom Organizácie, Súd určí sumu, ktorou má prispieť na náklady Súdu. Toto ustanovenie neplatí, ak takýto štát na náklady Súdu už prispieva.

Článok 36

- (1) Príslušnosť Súdu sa vzťahuje na všetky spory, ktoré mu strany predložia, ako aj na všetky otázky osobitne predvídané v Charte Organizácie Spojených národov alebo v platných zmluvách a dohovoroch.
- (2) Štáty, ktoré sú stranami zúčastneným na tomto štatúte, môžu kedykoľvek vyhlásiť že uznávajú voči ktorémukoľvek inému štátu ktorý prijíma rovnaký záväzok, ipso facto a bez osobitného dojednaní príslušnosť Súdu vo všetkých právnych otázkach, ktoré sa týkajú:
 - a) výkladu niektorej zmluvy,
 - b) ktorejkoľvek otázky medzinárodného práva,
 - c) existencie akejkoľvek skutočnosti, ktorá, ak by sa preukázala, zakladala by porušenie medzinárodného záväzku,
 - d) povahy alebo rozsahu náhrady za porušenie medzinárodného záväzku.

(3) Takéto vyhlásenie možno urobiť bezpodmienečne alebo s podmienkou vzájomnosti zo strany niekoľkých alebo niektorých štátov alebo na určitý čas.

(4) Takéto vyhlásenie sa uloží u generálneho tajomníka, ktorý odovzdá jeho odpisy stranám zúčastneným na tomto štatúte a tajomníkovi Súdu.

(5) Vyhlásenia podľa článku 36 štatútu Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti, ktoré sú v platnosti, sa vo vzťahu k stranám zúčastneným na tomto štatúte pokladajú za zakladajúce záväznú príslušnosť Medzinárodného súdneho dvora po dobu svojej platnosti.

(6) Ak vznikne spor o príslušnosť, Súd o ňom rozhodne.

Článok 37

Kedykoľvek niektorá platná zmluva alebo dohovor ustanovujú, že nejaká otázka má byť predložená súdu, ktorý má byť zriadený Spoločnosťou národov, alebo Stálemu dvoru medzinárodnej spravodlivosti, pokiaľ ide o strany zúčastnené na tomto štatúte, takáto otázka bude predložená Medzinárodnému súdnemu dvoru.

Článok 38

(1) Súd, ktorého úlohou je rozhodovať predložené spory podľa medzinárodného práva, berie za podklad svojho rozhodovania:

a) medzinárodné zmluvy, či už všeobecné, alebo osobitné, ustanovujúce pravidla výslovne uznané štátmi v spore,

b) medzinárodnú obyčaj ako dôkaz všeobecnej praxe prijímanej za právo,

c) všeobecné právne zásady uznávané civilizovanými národmi,

d) s výhradou ustanovenia článku 59 súdne rozhodnutia a náuku najviac kvalifikovaných odborníkov rôznych národov ako pomôcku pri určovaní právnych pravidiel.

(2) Toto ustanovenie sa netýka právomoci Súdu rozhodovať ex aequo et bono, ak sa na tom strany dohodnú.

KAPITOLA III

KONANIE

Článok 39

(1) Úradnými jazykmi Súdu sú francúzština a angličtina. Ak sa strany dohodnú, že konanie sa uskutoční vo francúzštine, aj rozsudok vynesie vo francúzštine. Ak sa strany dohodnú, že konanie sa uskutoční v angličtine, aj rozsudok sa vynesie v angličtine.

(2) Ak niet dohody o jazyku, ktorý sa má použiť, každá strana môže v konaní používať jazyk, ktorému dáva prednosť: rozsudok Súdu sa vynesie v angličtine a vo francúzštine. Súď zároveň určí, ktoré z oboch znení rozsudku sa bude považovať za autentické.

(3) Na žiadosť ktorejkoľvek strany jej Súď povolí používanie iného jazyka ako francúzskeho alebo anglického.

Článok 40

(1) Spory sa predkladajú Súdu podľa okolností buď oznámením osobitnej dohody, alebo písomnou žalobou zaslanou tajomníkovi Súdu. V oboch prípadoch treba označiť predmet sporu a jeho strany.

(2) Súďny tajomník okamžite pošle žalobu všetkým, ktorých sa týka.

(3) Prostredníctvom generálneho tajomníka súďny tajomník podá správu o spore všetkým členom Organizácie, ako aj ostatným štátom oprávneným vystupovať pred Súdom.

Článok 41

(1) Ak Súď uváži, že si to okolnosti vyžadujú, je oprávnený určiť, aké dočasné opatrenia sa majú vykonať na ochranu práv každej zo sporových strán.

(2) S výhradou konečného rozhodnutia sa o týchto opatreniach podá ihneď správa sporovým stranám a Bezpečnostnej rade.

Článok 42

(1) Strany sú pred Súdom zastúpené svojimi zástupcami.

(2) Zástupcom môžu pred Súdom pomáhať poradcovia alebo právni zástupcovia.

(3) Zástupcovia, poradcovia a právni zástupcovia požívajú pred Súdom imunity a výsady potrebné na nezávislé vykonávanie úloh.

Článok 43

(1) Konanie pred Súdom sa skladá z písomnej a ústnej časti.

(2) Písomné konanie spočíva v tom, že Súdu a sporovým stranám sa pošlú spisy, odpovede, a pokiaľ je to potrebné, aj repliky, ako aj všetky statné písomnosti a sprievodné doklady.

(3) Tieto doklady sa zasielajú prostredníctvom tajomníka Súdu v poradí a lehotách určených Súdom

(4) Overený odpis každého dokumentu predložený jednou stranou sa zasiela druhej strane.

(5) Ústne konanie spočíva v tom, že Súd vypočuje svedkov, znalcov, zástupcov, poradcov a právnych zástupcov.

Článok 44

(1) Ak ide o doručenie akéhokoľvek oznámenia iným osobám ako zástupcom, poradcom a právnym poradcom sporových strán. Súd sa obracia priamo na vládu štátu, na území ktorého má byť takéto oznámenie doručené.

(2) Rovnaký postup sa použije aj vtedy, keď treba zabezpečiť dôkazy na mieste.

Článok 45

Ústne konanie vedie predseda Súdu a ak predsedať nemôže, tak jeho podpredseda. Ak nemôže predsedať žiadny z nich, konanie vedie služobne najstarší z prítomných sudcov.

Článok 46

Ústne konanie pred Súdom je verejné, okrem prípadu, ak Súd rozhodne inak, alebo ak strany požiadali o vylúčenie verejnosti.

Článok 47

(1) O každom zasadnutí Súdu sa vedie zápisnica, ktorú podpisuje súdny tajomník a predseda Súdu.

(2) Iba takéto zápisnica je autentická.

Článok 48

Súd rozhoduje o vedení sporu, určuje spôsoby a lehoty, do ktorej má každá zo strán predložiť konečné návrhy, a vykonáva všetky opatrenia potrebné na dokazovanie.

Článok 49

Súd môže pred začiatkom ústneho pojednávania vyzvať zástupcov, aby predložili všetky doklady a poskytli všetky vysvetlenia. Ak to odmietnu, uvedie sa to v zápisnici.

Článok 50

Súd môže kedykoľvek poveriť ktoréhokoľvek jednotlivca, inštitúciu, kanceláriu, komisiu alebo inú organizáciu podľa vlastného výberu uskutočnením vyšetrovania alebo vypracovania znaleckého posudku.

Článok 51

Počas ústneho pojednávania sa svedkom a znalcom kladú potrebné otázky za podmienok ustanoveným S/dom v jeho rokovacom poriadku spomenutom v článku 30.

Článok 52

Ak Súd dostal dôkazy a svedectvá v lehote určenej, môže odmietnuť ďalšie písomné a ústne dôkazy, ktoré by mu chcela predložiť sporová strana, bez súhlasu druhej strany.

Článok 53

(1) Ak sa sporová strana nedostaví na Súd alebo neháji svoje stanovisko, druhá strana môže požiadať Súd, aby rozhodol v jej prospech.

(2) Prv ako tak urobí, Súd sa musí presvedčiť nielen o svojej príslušnosti podľa článkov 36 a 37, ale aj o tom, že takáto žiadosť je fakticky a právne odôvodnená.

Článok 54

(1) Keď zástupcovia, poradcovia a právni zástupcovia strán pod dohľadom Súdu ukončili svoje vystúpenia týkajúce sa sporu, predseda Súdu vyhlási ústne konanie za skončené,

(2) Súd sa odoberie na poradu o rozsudku.

(3) Porady Súdu sú neverejné a zostávajú tajné.

Článok 55

(1) Všetky otázky sa rozhodujú väčšinou hlasov prítomných sudcov.

(2) Pri rovnosti hlasov rozhoduje hlas predsedu alebo toho sudcu, ktorý ho zastupuje.

Článok 56

(1) Rozsudok Súdu uvádza dôvody, na ktorých je založený.

(2) Rozsudok obsahuje mená sudcov, ktorí sa zúčastnili na rozhodovaní.

Článok 57

Ak rozsudok nevyjadruje vcelku alebo sčasti jednomyselné stanovisko sudcov, každý z nich má právo pripojiť k nemu svoje osobitné stanovisko.

Článok 58

Rozsudok podpisuje predseda Súdu a súdny tajomník. Vyhlasuje sa na verejnom zasadnutí Súdu, o konaní ktorého boli zástupcovia strán vopred informovaní.

Článok 59

Rozsudok súdu je záväzný len pre sporové strany a len pre spor, ktorý ním bol rozhodnutý.

Článok 60

Rozsudok Súdu je konečný a nie je proti nemu prípustné odvolanie. Ak dôjde k sporu jeho zmysel alebo dosah, vyloží ho Súd na žiadosť ktorejkoľvek sporovej strany.

Článok 61

(1) Žiadosť o revíziu rozsudku možno podať vtedy, keď sa objavila nová skutočnosť rozhodujúceho významu, ktorá v čase, keď bol rozsudok prijímaný, nebola známa ani Súdu, ani strane žiadajúcej revíziu, a pokiaľ neznalosť tejto skutočnosti nebola dôsledkom nedbanlivosti strany žiadajúcej o revíziu.

(2) Konanie o revíziu sa začína rozsudkom Súdu, v ktorom výslovne konštatuje existenciu takejto novej skutočnosti, priznáva jej povahu odôvodňujúcu revíziu rozsudku a z týchto dôvodov žiadosť o revíziu vyhlasuje za prípustnú.

(3) Skôr ako Súd povolí konanie o revíziu, môže požadovať plnenie svojho predchádzajúceho rozsudku.

(4) Žiadosť o revíziu treba podať najneskôr do šiestich mesiacov po objavení skutočnosti.

(5) Žiadosť o revíziu však nemožno podať po uplynutí desiatich rokov odo dňa pôvodného rozsudku.

Článok 62

(1) Ak by sa niektorý štát domnieval, že nejaký jeho právny záujem by mohol byť dotknutý rozsudkom Súdu, môže ho požiadať o súhlas k intervencii.

(2) O tejto žiadosti rozhodne Súd.

Článok 63

(1) Kedykoľvek ide o výklad dohovoru signatármi, ktorého sú aj štáty odlišné od tých, ktorých sa spor týka, tajomník Súdu im túto skutočnosť ihneď oznámi.

(2) Každý štát, ktorý dostane takéto oznámenie, má právo v konaní intervenovať. Ak toto právo využije, výklad podaný Súdom bude pre neho takisto záväzný.

Článok 64

Každá strana znáša vlastné náklady konania okrem prípad, keď Súd rozhodne inak.

KAPITOLA IV POSUDKY

Článok 65

(1) Súd môže podať posudok o akejkoľvek právnej otázke na žiadosť ktoréhokoľvek orgánu, ktorý je Chartou alebo na základe Charty oň oprávnený požiadať.

(2) Otázky, o ktorých sa žiada posudok, sa Súdu predkladajú vo forme písomnej žiadosti, v ktorej je presne formulovaná otázka, na ktorú sa posudok žiada, s pripojenými dokladmi, ktoré ju môžu objasniť.

Článok 66

(1) Tajomník Súdu ihneď informuje o žiadosti na podanie posudku všetky oprávnené vystupovať pred Súdom.

(2) Každému štátu oprávnenému vystupovať pred Súdom, ak aj medzinárodnej organizácii, o ktorých Súd predpokladá, že môžu k otázke poskytnúť informácie, súdny tajomník oznámi osobitným a priamym oznámením, že v lehote určenej svojím predsedom je Súd ochotný prijať ich písomné výklady alebo si na verejnom zasadnutí vypočuť ich ústne výklady k otázke, o posudok na ktorú sa žiada.

(3) Ak by štát oprávnený vystupovať pred Súdom nedostal osobitné oznámenie podľa odseku 2, môže vyjadriť želanie predložiť písomný výklad alebo byť vypočutý. Súd o tom rozhodne.

(4) Štátom a organizáciám, ktoré podali písomné alebo ústne výklady alebo oboje, sa umožní komentovať výklady podané inými štátmi alebo organizáciami spôsobom, v rozsahu a v lehotách o ktorých rozhodne v každom jednotlivom prípade Súd, alebo ak Súd nezasadá, tak jeho predseda. Súdny tajomník preto včas oznámi takéto písomné výklady štátom a organizáciám, ktoré predložili podobné výklady.

Článok 67

Súd vyhlasuje posudky na verejnom zasadnutí, o ktorom upovedomený generálny tajomník a zástupcovia členov Organizácie, ako aj iné štáty a medzinárodné organizácie, ktorých sa to priamo týka.

Článok 68

Pri výkone svojej poradnej funkcie sa Súd spravuje ustanoveniam tohto štatútu, ktoré upravujú konanie v sporových veciach v rozsahu, v ktorom ich pokladá za použiteľné pre posudkové konanie.

KAPITOLA V

ZMENY

Článok 69

Zmeny tohto štatútu sa vykonávajú rovnakým spôsobom, aký je ustanovený Chartou Spojených národov pre jej zmeny, s výhradou tých ustanovení, ktoré by prijalo Valné zhromaždenie na odporúčanie Bezpečnostnej rady vo veci štátov, ktorú sú síce stranami zúčastnenými na tomto štatúte, avšak nie sú členmi Organizácie Spojených národov.

Článok 70

Dvor môže navrhovať také zmeny tohto štatútu, aké považuje za potrebné, a to písomnými oznámeniami generálnemu tajomníkovi. O návrhoch takýchto zmien sa bude rokovať v súlade s ustanoveniami článku 69.

ZODPOVEDNOSŤ V MEDZINÁRODNOM PRÁVE NÁVRH ČLÁNKOV O ZODPOVEDNOSTI ŠTÁTOV ZA MEDZINÁRODNÉ PROTIPRÁVNE SPRÁVANIE¹⁷¹

PRVÁ ČASŤ MEDZINÁRODNÉ PROTIPRÁVNE SPRÁVANIE SA ŠTÁTU

I. KAPITOLA: VŠEOBECNÉ ZÁSADY

Článok 1

Zodpovednosť štátu za medzinárodné protiprávne správanie.

Každé medzinárodne protiprávne správanie štátu vyvoláva jeho medzinárodnú zodpovednosť.

Článok 2

Prvky medzinárodne protiprávneho správania štátu.

Za medzinárodne protiprávne správanie štátu sa považuje jeho konanie alebo opomenutie, ktoré

- a) mu možno pričítať podľa medzinárodného práva a ktorým
- b) porušuje medzinárodný záväzok.

Článok 3

Posúdenie správania štátu ako medzinárodne protiprávneho

Správanie štátu ako medzinárodne protiprávne sa posudzuje podľa medzinárodného práva. Takémuto jeho posúdeniu nebráni, že toto správanie sa podľa vnútroštátneho práva posudzuje ako zákonné.

¹⁷¹ Návrh článkov Komisie pre medzinárodné právo pripojený ako príloha rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 56/83 z 28. januára 2002 (neoficiálny preklad)

II. KAPITOLA: PRIČÍTATEĽNOSŤ KONANIA ŠTÁTU

Článok 4

Konanie štátnych orgánov

(1) Konanie ktoréhokoľvek orgánu štátu sa bude pokladať za správanie štátu podľa medzinárodného práva, bez ohľadu na to, či ide o orgán zákonodarný, výkonný, súdny alebo iný, bez ohľadu na jeho postavenie v systéme štátnych orgánov, ako aj na jeho povahu ako ústredného orgánu alebo orgánu územnej jednotky štátu.

(2) Za orgán štátu sa pokladá každá osoba alebo organizačná jednotka, ktoré majú takéto postavenie podľa vnútroštátneho práva.

Článok 5

Konanie osôb alebo organizačných jednotiek vykonávajúcich určité prvky štátnej moci.

Za konanie štátu podľa medzinárodného práva sa pokladá aj konanie osoby alebo organizačnej jednotky, ktorá nie je štátnym orgánom podľa čl.4, ale ktorej štát zákonom zveril výkon určitých prvkov štátnej moci, pokiaľ táto osoby alebo jednotka v konkrétnom prípade konali v rozsahu tohto poverenia.

Článok 6

Konanie orgánov daných k dispozícii štátu iným štátom

Konanie orgánu daného k dispozícii štátu iným štátom sa podľa medzinárodného práva bude považovať za správanie štátu, ktorému bol takýto orgán daný k dispozícii, pokiaľ vykonáva určité prvky štátnej moci toho štátu, ktorému bol daný k dispozícii.

Článok 7

Prekročenie právomoci alebo konanie v rozpore s inštrukciami

Konanie štátneho orgánu, osoby alebo organizačnej jednotky oprávnenej na výkon určitých prvkov štátnej moci sa bude považovať za správanie štátu podľa medzinárodného práva aj vtedy, ak pri ňom dôjde k prekročeniu ich právomoci alebo je v rozpore s udelenými inštrukciami.

Článok 8

Konanie riadené alebo kontrolované štátom

Konanie osoby alebo skupiny osôb sa bude považovať za správanie sa štátu podľa medzinárodného práva, ak táto osoba alebo skupina osôb fakticky konali podľa inštrukcií štátu alebo pod jeho riadením alebo kontrolou.

Článok 9

Konanie štátu počas neexistencie lebo neprítomnosti štátnych orgánov

Konanie osoby alebo skupiny osôb sa bude považovať za správanie sa štátu podľa medzinárodného práva, ak fakticky vykonávajú prvky štátnej moci počas neexistencie alebo neprítomnosti orgánov štátu a za okolností, ktoré si ich výkon vyžadovali.

Článok 10

Konanie povstaleckého alebo iného hnutia

(1) Konanie povstaleckého hnutia, ktoré sa stane novou vládou štátu, sa bude považovať za správanie sa tohto štátu podľa medzinárodného práva.

(2) Konanie povstaleckého alebo iného hnutia, ktoré vyústilo do vytvorenia nového štátu na časti územia existujúceho štátu alebo územia pod jeho správou, sa bude považovať za správanie sa nového štátu podľa medzinárodného práva.

(3) Tento článok nevyklučuje, aby sa štátu nemohlo pričítať akékoľvek konanie V spojitosti s povstaleckým alebo iným hnutím, ktoré sa bude považovať za jeho správanie v zmysle článkov 4 až 9.

Článok 11

Konanie uznané a akceptované štátom ako jeho vlastné

Aj konanie, ktoré nie je štátu pričítateľné podľa predchádzajúcich článkov, sa bude považovať za správanie sa štátu podľa medzinárodného práva v takom rozsahu, v akom ho štát uzná a akceptuje ako svoje vlastné.

III. KAPITOLA

PORUŠENIE MEDZINÁRODNÉHO ZÁVÄZKU

Článok 12

Porušenie medzinárodného záväzku

Porušenie medzinárodného záväzku nastane vtedy, keď správanie sa štátu nie je v súlade s tým, čo do neho záväzok požaduje, a to bez ohľadu na jeho povahu a charakter.

Článok 13

Medzinárodný záväzok musí byť platný

Správanie sa štátu nie je porušením medzinárodného záväzku, iba ak ním bol štát viazaný v čase správania sa, ktoré s ním nebolo v súlade.

Článok 14

Pokračujúce porušovanie medzinárodného záväzku

(1) Porušenie medzinárodného záväzku správaním sa štátu, ktoré nemá pokračujúcu povahu, nastáva v okamihu, keď k takémuto správaniu sa došlo, aj vtedy, keď účinky naďalej pretrvávajú.

(2) Porušenie medzinárodného záväzku pokračujúcim správaním sa štátu trvá po celú dobu, počas ktorej toto správanie sa nie je v súlade s medzinárodným záväzkom.

(3) Porušenie medzinárodného záväzku vyžadujúceho od štátu predísť konkrétnej udalosti nastáva okamihom, keď k nej došlo, a trvá po celú dobu, počas ktorej táto udalosť pretrváva a je v nesúlade s medzinárodným záväzkom.

Článok 15

Porušenie medzinárodného záväzku zloženými správaniami sa

(1) Porušenie medzinárodného záväzku štátom prostredníctvom série konaní lebo opomenutí vyúsťujúcich vo svojom súhrne do protiprávnosti nastáva vtedy, keď takéto konanie alebo opomenutie spolu s inými konaniami alebo opomenutiami stačí na ich posúdenie ako protiprávných.

(2) V takomto prípade sa porušenie vzťahuje na celé obdobie, počínajúc prvým z konaní alebo opomenutí z celej série a po celú dobu, počas ktorej sa opakovali a zostávali v rozpore s medzinárodným záväzkom.

IV. KAPITOLA

ZODPOVEDNOSŤ ŠTÁTU V SPOJENÍ SO SPRÁVANÍM SA INÉHO ŠTÁTU

Článok 16

Pomoc alebo podpora pri uskutočnení medzinárodne protiprávneho správania

Štát, ktorý pomáha alebo podporuje iný štát pri medzinárodne protiprávnom správaní sa, za to nesie medzinárodnú zodpovednosť, ak

- a) takýto štát si bol vedomý okolností medzinárodne protiprávneho správania sa a ak
- b) by k takémuto správaniu sa došlo, považovalo by sa za medzinárodne protiprávne.

Článok 17

Riadenie alebo kontrola medzinárodne protiprávneho správania

Štát, ktorý riadi alebo kontroluje iný štát pri medzinárodne protiprávnom správaní, bude za to medzinárodne zodpovedný,

- a) ak takýto štát si bol vedomý okolností medzinárodne protiprávneho správania sa, a ak
- b) by k takémuto správaniu sa došlo, považovalo by sa za medzinárodne protiprávne.

Článok 18

Donútenie iného štátu

Štát, ktorý núti iný štát k medzinárodne protiprávnemu správaniu sa, bude zaň zodpovedný, ak

- a) v dôsledku donútenia bude takéto správanie sa posúdené ako medzinárodne protiprávne správanie sa donúteného štátu a
- b) donútený štát ho uskutočnil, hoci si bol vedomý okolností takéhoto svojho správania sa.

Článok 19

Účinky tejto kapitoly

Táto kapitola nie je na ujmu medzinárodnej zodpovednosti štátu, ktorý uskutočnil takéto správanie sa podľa akéhokoľvek ďalšieho ustanovenia týchto článkov a ani medzinárodnej zodpovednosti akéhokoľvek ďalšieho štátu.

V. KAPITOLA

OKOLNOSTI VYLUČUJÚCE PROTIPRÁVNOSŤ

Článok 20

Súhlas

Platne daný súhlas štátu s protiprávnym správaním sa iného štátu vylučuje jeho protiprávnosť voči štátu, ktorý súhlas udelil, pokiaľ správa nie sa štátu zostalo v medziach udeleného súhlasu.

Článok 21

Sebaobrana

Protiprávnosť správania sa štátu je vylúčená, pokiaľ predstavuje zákonné opatrenie sebaobrany v súlade s Chartou OSN.

Článok 22

Protipatrenia voči medzinárodne protiprávnemu správaniu

Protiprávnosť správania sa štátu, ktoré nie je v súlade s jeho medzinárodným záväzkom voči inému štátu, je vylúčená v takom rozsahu, v akom ho možno považovať za protiopatrenie podľa druhej kapitoly tretej časti týchto článkov

Článok 23

Vyššia moc

(1) Protiprávnosť správania sa štátu, ktoré nie je v súlade s medzinárodným záväzkom, je vylúčená, ak jeho správanie je dôsledkom vyššej moci, to znamená udalosti spôsobenej neodvratnou silou alebo nepredvídateľnou udalosťou, ktoré sa vymykajú kontrole štátu, a následkom ktorých je vznik okolností, ktoré štátu podstatnou mierou znemožnili správať sa v súlade s medzinárodným záväzkom.

(2) Odsek 1 sa nepoužije,

- a) Ak stav vyššej moci nastal výlučne v dôsledku správania sa štátu, ktorý sa ho dovoľáva, alebo v dôsledku takéhoto jeho správania sa v spojení s inými faktormi, alebo ak
- b) Štát predpokladal riziko vzniku takejto situácie.

Článok 24

Tiesň

(1) Protiprávnosť správanie sa štátu, ktoré nie je v súlade s jeho medzinárodným záväzkom, je vylúčená, ak pre jeho pôvodcu bolo jedinou rozumnou cestou ako stave tiesne zachrániť svoj život alebo životy osôb zverených do jeho starostlivosti.

(2) Odsek 1 sa nepoužije,

- a) Ak stav tiesne nastal výlučne v dôsledku správanie sa štátu, ktorý sa jej dovoľáva, alebo v dôsledku takéhoto jeho správanie sa v spojení s iným faktormi, alebo ak
- b) Takéto správanie sa štátu je spôsobilé privodiť porovnateľné alebo väčšie nebezpečenstvo.

Článok 25

Núdz

(1) Štát sa nemôže dovoľávať stavu núdze ako okolnosti vylučujúcej protiprávnosť správanie sa, ktoré nie je v súlade s jeho medzinárodným záväzkom, iba ak takéto jeho správanie

- a) je jediným spôsobom ochrany jeho podstatného záujmu proti závažnému a bezprostrednému nebezpečenstvu, a
- b) takéto jeho správanie sa závažným spôsobom nepostihne podstatné záujmy štátu , alebo štátov, vo vzťahu ku ktorým je medzinárodný záväzok v platnosti, alebo podstatné záujmy medzinárodného spoločenstva ako celku.

(2) Stavú núdze sa však nemožno dovoľávať,

- a) Ak medzinárodný záväzok vylučuje možnosť dovoľávať sa stavu núdze, alebo ak
- b) Štát sám prispel k vzniku stavu núdze.

Článok 26

Plnenie kogentných noriem

Nič v tejto kapitole nevylučuje protiprávnosť akéhokoľvek správanie sa štátu, ktoré nie je v súlade s jeho záväzkom vyplývajúcim z kogentnej normy všeobecného medzinárodného práva.

Článok 27

Odvolanie sa na okolnosť vylučujúcu protiprávnosť

Odvolanie sa na okolnosť vylučujúcu protiprávnosť v súlade s touto kapitolou nie je na ujmu

- a) Plneniu medzinárodného záväzku, o ktorý ide, a v rozsahu, v ktorom okolnosť vylučujúca protiprávnosť už naďalej neexistuje,
- b) Náhrade akejkoľvek materiálnej škody spôsobenej správaním sa, pri ktorom sa štát odvolal na okolnosť vylučujúcu protiprávnosť.

DRUHÁ ČASŤ
OBSAH MEDZINÁRODNEJ ZODPOVEDNOSTI ŠTÁTU
I. KAPITOLA
VŠEOBECNÉ ZÁSADY

Článok 28

Právne následky medzinárodne protiprávneho správania sa

Medzinárodná zodpovednosť štátu je spôsobená medzinárodne protiprávnym správaním sa štátu podľa ustanovení tejto časti a s právnymi dôsledkami, ktoré sú upravené v tejto časti.

Článok 29

Pokračujúci záväzok plnenia

Právne dôsledky medzinárodne protiprávneho správania sa štátu podľa tejto časti sa netýkajú záväzku zodpovedného štátu naďalej pokračovať v plnení porušeného medzinárodného záväzku.

Článok 30

Záväzok prestať a neopakovať medzinárodné protiprávne správanie sa

Štát zodpovedný za medzinárodne protiprávne správanie sa je povinný

- a) Prestať s takýmto správaním sa v prípade, ak pokračovalo,
- b) Ak to okolnosti vyžadujú, ponúknuť zodpovedajúce ubezpečenie alebo garancie, že k opakovaniu takéhoto jeho správania už nedôjde

Článok 31

Náhrada škody

(1) Zodpovedný štát je povinný poskytnúť plnú náhradu škody spôsobenej medzinárodne protiprávnym správaním.

(2) Škodou sa rozumie akákoľvek materiálna alebo morálna ujma spôsobená medzinárodne protiprávnym správaním sa štátu.

Článok 32

Nemožnosť použitia vnútroštátneho práva

Zodpovedný štát sa nesmie dovolávať ustanovení svojho vnútroštátneho práva ako dôvodu na neplnenie záväzkov, ktoré mu vyplývajú z tejto časti.

Článok 33

Rozsah medzinárodných záväzkov upravených v tejto časti

- (1) Záväzkami zodpovedného štátu podľa tejto časti môže byť viazaný aj iný štát, viaceré štáty alebo medzinárodné spoločenstvo ako celok v závislosti od povahy a obsahu medzinárodného záväzku, ako aj od okolností jeho porušenia.
- (2) Táto časť nie je na ujmu žiadne mu právu, ktoré môže vzniknúť z medzinárodnej zodpovednosti štátu priamo akejkoľvek osobe alebo organizačnej jednotke odlišnej od štátu.

II. KAPITOLA NÁHRADA ŠKODY

Článok 34

Spôsoby náhrady škody

Úplná náhrada škody spôsobenej medzinárodne protiprávnym správaním sa vykoná navrátením do pôvodného stavu, kompenzáciou alebo satisfakciou buď samostatne, alebo v ich vzájomnej kombinácii a v súlade s touto kapitolou.

Článok 35

Navrátenie do pôvodného stavu

Štát zodpovedný za medzinárodne protiprávne správanie je povinný navrátiť vec do pôvodného stavu, to znamená obnoviť situáciu, ktorá existovala pred jeho medzinárodne protiprávnym správaním sa, za predpokladu a v rozsahu, v ktorom toto navrátenie

- a) Nie je materiálne nemožné,

- b) Nie je spojené s neprimeranými nákladmi vo vzťahu k úžitku, ktorý vznikne v dôsledku navrátenia do pôvodného stavu namiesto kompenzácie.

Článok 36

Kompenzácia

(1) Štát zodpovedný za medzinárodne protiprávne správanie sa je povinný kompenzovať takto vzniknutú škodu, pokiaľ nie je vhodnejšie ju nahradiť navrátením do pôvodného stavu.

(2) Kompenzácia sa vzťahuje na každú finančne vyčísliteľnú škodu vrátane straty na zisku rozsahu, v akom bola škoda potvrdená.

Článok 37

Satisfakcia

(1) Štát zodpovedný za medzinárodne protiprávne správanie sa je povinný poskytnúť satisfakciu za takto vzniknutú škodu, pokiaľ nie je vhodnejšie nahradiť ju uvedením do pôvodného stavu alebo jej kompenzáciou.

(2) Satisfakcia môže spočívať v priznaní sa štátu k porušeniu medzinárodného záväzku, vo vyjadrení ľútosti, vo formálnom ospravedlnení alebo v inom primeranom spôsobe náhrady.

(3) Satisfakcia však nemôže byť neprimeraná vo vzťahu ku škode a zodpovedný štát nesmie pokorovať.

Článok 38

Úrok

(1) V súlade s touto kapitolou bude uhradený aj úrok z akéhokoľvek peňažného vkladu, ak je to nevyhnutné na dosiahnutie úplnej náhrady škody. Na dosiahnutie takéhoto výsledku sa určí úroková sadzba a spôsob jej výpočtu.

(2) Úrok sa začína rátať od okamihu, keď mal byť vyplatený peňažný vklad, a ráta sa až do doby, keď bol záväzok zaplatiť vklad splnený

Článok 39

Podiel na vzniku škody

Pri určení náhrady škody sa bude brať do úvahy aj podiel poškodeného štátu na vzniku škody v dôsledku jeho úmyselného alebo nedbanlivostného konania alebo opomenutia, ako aj

podiel akejkoľvek inej osoby alebo organizačnej jednotky, voči ktorým možno náhradu uplatniť.

III. KAPITOLA
ZÁVAŽNÉ PORUŠENIE ZÁVÄZKOV VYPLÝVAJÚCICH Z KOAGENTNÝCH
NORIEM VŠEOBECNÉHO MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

Článok 40

Uplatňovanie tejto kapitoly

- (1) Táto kapitola upravuje medzinárodnú zodpovednosť, ktorá vznikla v dôsledku závažného porušenia záväzku vyplývajúceho pre štát z kogentnej normy všeobecného medzinárodného práva.
- (2) Porušenie záväzku sa považuje za závažné vtedy, ak zahŕňa jeho hrubé alebo systematické neplnenie zodpovedným štátom.

Článok 41

Osobitné dôsledky závažného porušenia záväzku podľa kogentnej normy
medzinárodného práva

- (1) Štáty budú všetkými zákonnými prostriedkami podľa článku 40 spolupracovať na ukončení akéhokoľvek závažného porušenia záväzku vyplývajúceho z kogentnej normy.
- (2) Žiadny štát neuzná zákonnosť situácie vzniknutej v dôsledku závažného porušenia kogentnej normy v zmysle článku 40 a neposkytne ani žiadnu pomoc alebo podporu na jej udržanie.
- (3) Tento článok nie je na ujmu iným dôsledkom, na ktoré sa odvoláva táto časť, ani ďalším dôsledkom, ktoré sa na takéto porušenia podľa medzinárodného práva môžu vzťahovať.

TRETIA ČASŤ

UPLATŇOVANIE MEDZINÁRODNEJ ZODPOVEDNOSTI ŠTÁTU

I. KAPITOLA

DOVOLANIE SA ZODPOVEDNOSTI ŠTÁTU

Článok 42

Dovolanie sa zodpovednosti poškodeným štátom

Poškodený štát viazaný porušeným záväzkom je oprávnený dovolávať sa zodpovednosti iného štátu

- a) individuálne, alebo
- b) skupina štátov vrátane poškodeného štátu alebo medzinárodné spoločenstvo ako celok, pričom porušený záväzok
 - ba) osobitne postihuje poškodený štát, alebo
 - bb) skupina štátov vtedy, keď sa v dôsledku povahy porušeného záväzku výrazne zmení postavenie všetkých ostatných štátov, ktoré sú ním viazané, a vo vzťahu k jeho budúcemu uplatňovaniu.

Článok 43

Oznámenie nároku poškodeného štátu

- (1) Poškodený štát dovolávajúci sa zodpovednosti iného štátu ho oboznámi so svojim nárokom.
- (2) Poškodený štát môže predovšetkým špecifikovať:
 - a) Konanie, ktoré by mal zodpovedný štát uskutočniť na ukončenie svojho trvajúceho protiprávneho správania sa
 - b) Aký druh náhrady škody by sa mal poskytnúť v súlade s ustanoveniami druhej časti.

Článok 44

Prípustnosť nárokov

Zodpovednosti iného štátu sa nemožno dovolávať, ak

- a) Nárok nebol uplatnený v súlade s akýmkoľvek uplatniteľným pravidlom vzťahujúcim sa na „národnosť“ nároku,
- b) Uplatneniu nároku musí predchádzať vyčerpanie vnútroštátnych právnych prostriedkov nápravy a hoci tieto prostriedky nápravy boli poškodenému štátu prístupné a predstavujú účinné právne prostriedky nápravy, neboli vyčerpané.

Článok 45

Zánik práva dovolávať sa zodpovednosti

Zodpovednosti sa nemožno dovolávať, ak

- a) sa poškodený štát platne vzdal svojho nároku
- b) v dôsledku jeho správania ho treba považovať za taký, ktorý platne súhlasil s prepadnutím jeho nároku.

Článok 46

Viacero poškodených štátov

Ak je tým istým medzinárodne protiprávnym správaním sa poškodených viacero štátov, každý z nich sa môže samostatne dovolávať zodpovednosti štátu konajúceho protiprávne.

Článok 47

Viacero zodpovedných štátov

- (1) Ak je viacero štátov zodpovedných za to isté medzinárodne protiprávne správanie sa, dovolávať sa zodpovednosti možno voči ktorémukoľvek z nich.
- (2)
 - a) žiadnemu poškodenému štátu nedovoľuje opätovné uplatňovanie nároku na náhradu škody v miere prevyšujúcej jej reálnu výšku,
 - b) nie je na ujmu akémukoľvek právu poškodeného štátu na náhradu škody voči iným zodpovedným štátom.

Článok 48

Dovolávanie sa zodpovednosti štátom, ktorý nie je poškodený

- (1) Aj štát, ktorý nie je poškodený, sa môže dovolávať zodpovednosti iného štátu v súlade s odsekom 2, pokiaľ
 - a) Porušeným záväzkom je viazaná skupina štátov vrátane toho, ktorý sa zodpovednosti dovoláva, pričom tento záväzok bol prijatý na ochranu kolektívneho záujmu štátov, alebo
 - b) Porušeným záväzkom je viazané medzinárodné spoločenstvo ako celok.
- (2) Každý štát dovolávajúci sa zodpovednosti v súlade s odsekom 1 môže od zodpovedného štátu požadovať
 - a) Aby upustil od medzinárodne protiprávneho správania sa a v súlade s článkom 30 prijal ubezpečenia a garancie, že nedôjde k jeho opakovaniu, a
 - b) Splnenie záväzku na náhradu škody podľa predchádzajúcich článkov v záujme poškodeného štátu alebo „užívateľov“ porušeného záväzku.
- (3) Požiadavky spojené s dovolaním sa zodpovednosti poškodeným štátom podľa článkov 43, 44 a 45 sa použijú aj voči štátu oprávnenému domáhať sa zodpovednosti podľa odseku 1 tohto článku.

II. KAPITOLA: PROTIOPATRENIA

Článok 49

Predmet a medze protiopatrenia

- (1) Poškodený štát môže voči štátu zodpovednému za medzinárodne protiprávne správanie sa siahnuť iba k takým protiopatreniam, cieľom ktorých je donútiť ho k splneniu záväzkov podľa druhej časti.
- (2) Protiopatrenia sa obmedzujú na dočasné neplnenie medzinárodných záväzkov štátom, ktorý ich vykonáva, voči zodpovednému štátu.
- (3) Pokiaľ je to možné, protiopatrenia sa budú vykonávať tak, aby umožnili pokračovať v plnení nimi dotknutých medzinárodných záväzkov.

Článok 50

Záväzky, ktoré protiopatreniami nesmú byť dotknuté

- (1) Protiopatreniami nesmú byť dotknuté:
 - a) Záväzok zdržať sa hrozby silou alebo použitia sily upravený v Charte OSN,
 - b) Záväzky na ochranu základných ľudských práv,
 - c) Záväzky humanitárnej povahy zakazujúce represálie,
 - d) Iné záväzky vyplývajúce z kogentných noriem všeobecného medzinárodného práva.
- (2) Štát vykonávajúci protiopatrenia je povinný plniť si záväzky:
 - a) Podľa akejkoľvek procedúry pokojného riešenia sporov použiteľnej medzi ním a zodpovedným štátom,
 - b) Týkajúce sa nedotknuteľnosti diplomatických a konzulárnych priestorov, archívov a dokumentov.

Článok 51

Primeranosť

Protiopatrenia musia byť primerané utrpenej škode pri zohľadnení závažnosti medzinárodne protiprávneho správania sa, ako aj práv, o ktoré ide.

Článok 52

Podmienky použitia protiopatrení

- (1) Predtým, ako poškodený štát siahne k protiopatreniam, je povinný:

- a) V súlade s článkom 43 vyzvať zodpovedný štát na splnenie záväzkov podľa druhej časti,
 - b) Oznamovať zodpovednému štátu každé svoje rozhodnutie o začatí protioopatrení a ponúknuť mu rokovanie,
- (2) Napriek odseku 1 písm. b) tohto článku, poškodený štát môže podniknúť naliehavé protioopatrenia na ochranu svojich práv.
- (3) Protioopatrenia sa nemôžu uskutočniť a v prípade, ak sa začali, musia byť bez zbytočného odkladu prerušené, ak sa
- a) Medzinárodne protiprávne správanie sa ukončilo, a
 - b) Spor je pred súdom alebo tribunálom oprávneným rozhodnúť ho spôsobom záväzným pre sporové strany.
- (4) Odsek 3 sa nepoužije, ak zodpovedný štát nevyužíva procedúru mierového riešenia sporov v dobrej viere.

Článok 53

Ukončenie protioopatrení

Protioopatrenia sa ukončia ihneď po tom, čo zodpovedný štát začne plniť svoje záväzky podľa druhej časti vzťahujúce sa na jeho medzinárodne protiprávne správanie sa.

Článok 54

Opatrenie prijaté iným ako poškodeným štátom

Táto kapitola nie je na ujmu právu žiadneho štátu podľa článku 48 ods. 1 dovolávať sa zodpovednosti iného štátu, prijímať voči nemu zákonné opatrenia na zastavenie porušovania medzinárodného záväzku a na náhradu škody v záujme poškodeného štátu alebo užívateľov porušeného záväzku.

ŠTVRTÁ ČASŤ: VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Článok 55

Lex specialis

Tieto články sa nepoužijú vtedy a v takom rozsahu, v akom sú podmienky medzinárodne protiprávneho správania, obsahu alebo spôsobu uplatnenia medzinárodnej zodpovednosti upravené osobitnými pravidlami medzinárodného práva.

Článok 56

Zodpovednosť štátu neupravená týmito článkami

Použiteľné pravidlá medzinárodného práva aj naďalej upravujú otázky týkajúce sa zodpovednosti štátu za medzinárodne protiprávne správanie sa v rozsahu, v ktorom nie sú upravené týmito článkami.

Článok 57

Zodpovednosť medzinárodných organizácií

Tieto články nie sú na ujmu žiadnej otázky zodpovednosti medzinárodnej organizácie alebo akéhokoľvek štátu vo vzťahu ku konaniu medzinárodnej organizácie.

Článok 58

Individuálna zodpovednosť

Tieto články nie sú na ujmu akejkoľvek otázky individuálnej zodpovednosti jednotlivca konajúceho v mene štátu.

Článok 59

Charta Organizácie Spojených národov

Tieto články nie sú na ujmu Charte Organizácie Spojených národov.

NÁVRH ČLÁNKOV O ZODPOVEDNOSTI MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÍ¹⁷²

ČASŤ PRVÁ

ÚVOD

Článok 1

Rozsah predloženého návrhu článkov

1. Predložený návrh článkov sa vzťahuje na medzinárodnú zodpovednosť medzinárodných organizácií za medzinárodne protiprávne konanie.
2. Predložený návrh článkov sa taktiež vzťahuje na medzinárodnú zodpovednosť štátu za medzinárodne protiprávne konanie v spojení so správaním medzinárodnej organizácie.

Článok 2

Vymedzenie pojmov

Na účely tohto návrhu článkov sa rozumie,

- (a)“medzinárodnou organizáciou“ organizácia vytvorená zmluvou alebo iným spôsobom upraveným medzinárodným právom, majúca medzinárodnoprávnu subjektivitu. Členom medzinárodnej organizácie môžu byť, okrem štátov, aj iné subjekty;
- (b)“predpismi organizácie“ najmä zakladajúce akty, rozhodnutia, rezolúcie a iné akty medzinárodnej organizácie prijaté v súlade s nimi, a ustálená prax organizácie;
- (c)“orgánom medzinárodnej organizácie“ akákoľvek osoba alebo subjekt, o ktorom to predpisy organizácie ustanovujú.
- (d)“zástupcom medzinárodnej organizácie“ úradník, iná osoba alebo subjekt, odlišný od orgánu, ktorého organizácia poverila vykonávaním alebo pomocou pri výkone niektorej z jej úloh, a teda prostredníctvom ktorého organizácia koná.

¹⁷² Návrh článkov Komisie pre medzinárodné právo z roku 2011 prijatý na 33. schôdzi (neoficiálny preklad)

ČASŤ DRUHÁ
MEDZINÁRODNE PROTIPRÁVNE SPRÁVANIE MEDZINÁRODNEJ
ORGANIZÁCIE
KAPITOLA I
VŠEOBECNÉ ZÁSADY

Článok 3

Zodpovednosť medzinárodnej organizácie za medzinárodne protiprávne správanie

Každé medzinárodne protiprávne správanie medzinárodnej organizácie má za následok jej medzinárodnú zodpovednosť.

Článok 4

Prvky medzinárodne protiprávneho správania medzinárodnej organizácie

Za medzinárodne protiprávne správanie medzinárodnej organizácie sa považuje konanie alebo opomenutie, ktoré

- a) jej možno pričítať podľa medzinárodného práva a ktoré
- b) predstavuje porušenie medzinárodného záväzku.

Článok 5

Posúdenie správania medzinárodnej organizácie ako medzinárodne protiprávneho.

Posúdenie správania medzinárodnej organizácie ako medzinárodne protiprávneho sa spravuje medzinárodným právom.

KAPITOLA II
PRIČÍTATEĽNOSŤ KONANIA MEDZINÁRODNEJ ORGANIZÁCII

Článok 6

Konanie orgánov alebo zástupcov medzinárodnej organizácie

1. Konanie orgánu alebo zástupcu medzinárodnej organizácie pri plnení jeho úloh sa bude pokladať za správanie medzinárodnej organizácie podľa medzinárodného práva, bez ohľadu na jeho postavenie v organizácii.
2. Na určenie úloh orgánov a zástupcov sa použijú predpisy organizácie.

Článok 7

Konanie orgánov štátu alebo orgánov a zástupcov medzinárodných organizácií daných k dispozícii iným medzinárodnými organizáciami

Konanie štátneho orgánu, orgánu alebo zástupcu medzinárodnej organizácie daného k dispozícii inej medzinárodnej organizácii sa podľa medzinárodného práva bude považovať za správanie tejto organizácie pokiaľ organizácia, ktorej bol daný k dispozícii vykonáva efektívnu kontrolu nad týmto konaním.

Článok 8

Prekročenie právomocí alebo konanie v rozpore z inštrukciami

Konanie orgánu alebo zástupcu medzinárodnej organizácie sa podľa medzinárodného práva bude považovať za správanie tejto organizácie pokiaľ orgán alebo zástupca koná v rámci svojej právomoci a v súlade s úlohami tejto organizácie, a aj vtedy ak dôjde k prekročeniu jeho právomoci alebo jeho konanie je v rozpore s udelenými inštrukciami.

Článok 9

Konanie potvrdené a prijaté medzinárodnou organizáciou ako jej vlastné

Aj konanie, ktoré nie je medzinárodnej organizácii pripočítateľné podľa článkov 6 a 8, sa bude považovať za správanie medzinárodnej organizácie podľa medzinárodného práva v takom rozsahu, v akom ho organizácia potvrdí a prijme ako svoje vlastné.

KAPITOLA III

PORUŠENIE MEDZINÁRODNÉHO ZÁVÄZKU

Článok 10

Porušenie medzinárodného záväzku

1. Porušenie medzinárodného záväzku nastane vtedy, keď správanie medzinárodnej organizácie nie je v súlade s tým, čo od nej záväzok požaduje, bez ohľadu na povahu alebo charakter záväzku.
2. Odsek 1 za vzťahuje aj na porušenie akýchkoľvek medzinárodných záväzkov, ktoré môžu vzniknúť medzinárodnej organizácii voči jej členom podľa predpisov tejto organizácie.

Článok 11

Platnosť medzinárodného záväzku medzinárodnej organizácie

Správanie medzinárodnej organizácie je porušením medzinárodného záväzku len vtedy, ak ním bol štát viazaný v čase správania, ktoré s ním nebolo v súlade.

Článok 12

Pokračujúce porušovanie medzinárodného záväzku

1. Porušenie medzinárodného záväzku správaním medzinárodnej organizácie, ktoré nemá pokračujúcu povahu nastáva v okamihu, keď k nemu došlo, aj keď jeho účinky naďalej pretrvávajú.
2. Porušenie medzinárodného záväzku správaním medzinárodnej organizácie majúcim trvalý charakter trvá po celú dobu, počas ktorej toto konanie pokračuje a je v nesúlade s týmto záväzkom.
3. Porušenie medzinárodného záväzku, ktorý vyžaduje od medzinárodnej organizácie aby sa predišlo konkrétnej udalosti nastáva okamihom, keď k tejto udalosti došlo a trvá po celú dobu, počas ktorej táto udalosť pretrváva a je v nesúlade s týmto záväzkom.

Článok 13

Porušenie medzinárodného záväzku zloženými správaniami

1. Porušenie medzinárodného záväzku medzinárodnou organizáciou prostredníctvom sledu konaní a opomenutí, ktoré sú v súhrne považované za protiprávne, nastáva vtedy, keď takéto konanie alebo opomenutie spolu s inými konaniami alebo opomenutiami stačí na ich posúdenie ako protiprávných.
2. V takomto prípade porušenie medzinárodného záväzku trvá po celú dobu, počínajúc prvým zo sledu konaní alebo opomenutí a trvá tak dlho, dokiaľ tieto konania alebo opomenutia pokračujú a sú v nesúlade s týmto záväzkom.

KAPITOLA IV

ZODPOVEDNOSŤ MEDZINÁRODNEJ ORGANIZÁCIE V SPOJENÍ SO SPRÁVANÍM INÉHO ŠTÁTU ALEBO INEJ MEDZINÁRODNEJ ORGANIZÁCIE

Článok 14

Pomoc alebo podpora pri uskutočnení medzinárodne protiprávneho správania

Medzinárodná organizácia, ktorá pomáha alebo poskytuje podporu štátu alebo inej medzinárodnej organizácii pri medzinárodne protiprávnom správaní za to nesie medzinárodnú zodpovednosť, ak:

- a) si bola vedomá okolností medzinárodného protiprávneho správania a ak
- b) by šlo o medzinárodne protiprávne správanie aj vtedy ak by bolo uskutočnené touto organizáciou.

Článok 15

Riadenie a kontrola medzinárodne protiprávneho správania

Medzinárodná organizácia, ktorá riadi a kontroluje štát alebo inú medzinárodnú organizáciu pri medzinárodne protiprávnom správaní, je za to medzinárodne zodpovedná ak:

- a) si bola vedomá okolností medzinárodne protiprávneho správania, a ak
- b) by šlo o medzinárodne protiprávne správanie aj vtedy, ak by bolo uskutočnené touto organizáciou.

Článok 16

Donútenie štátu alebo inej medzinárodnej organizácie

Medzinárodná organizácia, ktorá núti štát alebo inú medzinárodnú organizáciu k medzinárodne protiprávnemu správaniu, je za to medzinárodne zodpovedná ak:

- a) bude takýto správanie v dôsledku donútenia posúdené ako medzinárodne protiprávne správanie donúteného štátu alebo inej medzinárodnej organizácie a
- b) donucujúca medzinárodná organizácia ho uskutočnila hoci si bola vedomá okolností takéhoto svojho správania.

Článok 17

Obchádzanie medzinárodných záväzkov prostredníctvom rozhodnutí a splnomocnení adresovaných členom.

1. Medzinárodná organizácia znáša medzinárodnú zodpovednosť za to, že obchádza niektorý z jej medzinárodných záväzkov tým, že prijme rozhodnutie zaväzujúce členský štát alebo medzinárodnú organizáciu k tomu aby sa dopustila správania, ktoré by sa považovalo za medzinárodne protiprávne ak by sa ho dopustila táto organizácia.
2. Medzinárodná organizácia znáša medzinárodnú zodpovednosť za to, že obchádza niektorý z jej medzinárodných záväzkov tým, že splnomocní členský štát alebo medzinárodnú organizáciu k tomu aby sa dopustila správania, ktoré by sa považovalo za medzinárodne protiprávne ak by sa ho dopustila táto organizácia a k tomuto konaniu došlo kvôli udelenému splnomocneniu.
3. Odseky 1 a 2 sa použijú bez ohľadu na to, či sa správanie členského štátu alebo medzinárodnej organizácie, ktorej je rozhodnutie alebo oprávnenie adresované, považuje za medzinárodne protiprávne alebo nie.

Článok 18

Zodpovednosť medzinárodnej organizácie, ktorá je členkou inej medzinárodnej organizácie

Bez toho aby boli dotknuté navrhované články 14 až 17, medzinárodnej organizácii, ktorá je členkou inej medzinárodnej organizácie, vzniká medzinárodná zodpovednosť za rovnakých podmienok, ako pre členské štáty medzinárodnej organizácie upravené v navrhovaných článkoch 61 a 62.

Článok 19

Účinky tejto kapitoly

Táto kapitola nie je na ujmu medzinárodnej zodpovednosti štátu alebo medzinárodnej organizácie, ktorá uskutočnila takéto správanie podľa akéhokoľvek ďalšieho ustanovenia týchto článkov a ani medzinárodnej zodpovednosti akéhokoľvek iného štátu alebo medzinárodnej organizácie.

KAPITOLA V

OKOLNOSTI VYLUČUJÚCE PROTIPRÁVNOSŤ

Článok 20

Súhlas

Platne daný súhlas štátu alebo medzinárodnej organizácie so správaním inej medzinárodnej organizácie vylučuje jeho protiprávnosť voči štátu alebo medzinárodnej organizácii, ktorý takýto súhlas udelil, pokiaľ je toto správanie v medziach udeleného súhlasu.

Článok 21

Sebaobrana

Protiprávnosť správania medzinárodnej organizácie je vylúčená, pokiaľ toto konanie je v medziach zákonných opatrení sebaobrany podľa medzinárodného práva.

Článok 22

Protiopatrenia

1. S výhradou odsekov 2 a 3, protiprávnosť správania medzinárodnej organizácie, ktoré nie je v súlade s medzinárodným záväzkom voči štátu alebo inej medzinárodnej organizácii, je vylúčená v takom rozsahu, v akom ho možno považovať za protiopatrenie prijaté v súlade s hmotnými a procesnými podmienkami vyžadovanými medzinárodným právom vrátane tých, ktoré sú obsiahnuté v kapitole II časti štyri pre protiopatrenia prijaté proti inej medzinárodnej organizácii.
2. S výhradou odseku 3, medzinárodné organizácia nemôže použiť protiopatrenia proti zodpovednému členskému štátu alebo medzinárodnej organizácii pokiaľ:
 - a) podmienky uvedené v odseku 1 nie sú splnené,
 - b) protiopatrenia nie sú nezlučiteľné s predpismi organizácie a
 - c) k dispozícii nie sú žiadne iné vhodné prostriedky, ktoré by zodpovedný štát alebo medzinárodnú organizáciu primäli k plneniu povinností týkajúcich sa ukončenia takéhoto správania a k náhrade.
3. Protiopatrenia nemôžu byť medzinárodnou organizáciou použité proti členskému štátu alebo medzinárodnej organizácii ako odpoveď na porušenie medzinárodného záväzku podľa predpisov tejto medzinárodnej organizácie, pokiaľ takéto protiopatrenia nie sú umožnené týmito predpismi.

Článok 23

***Force majeure* (vyššia moc)**

1. Protiprávnosť správania medzinárodnej organizácie, ktoré nie je v súlade s medzinárodným záväzkom, je vylúčená ak je toto správanie dôsledkom vyššej moci, to znamená v prípade neodvratiteľnej sily alebo nepredvídateľnej udalosti, ktoré nie sú ovládateľné organizáciou, a ktoré podstatnou mierou znemožnili medzinárodnej organizácii za daných okolností plniť jej medzinárodný záväzok.

2. Odsek 1 sa nepoužije:

- a) ak stav vyššej moci nastal výlučne v dôsledku správania medzinárodnej organizácie ktorá sa ho dovoľáva, alebo v dôsledku takéhoto jej správania v spojení s inými faktormi, alebo ak
- b) organizácia predpokladala riziko vzniku takejto situácie.

Článok 24

Tieseň

1. Protiprávnosť správania medzinárodnej organizácie, ktoré nie je v súlade s jej medzinárodným záväzkom, je vylúčená, ak pre jeho pôvodcu bolo toto konanie jediným rozumným spôsobom ako v stave tiesne zachrániť svoj život alebo život osôb zverených do jeho starostlivosti.

2. Odsek 1 sa nepoužije,

- a) ak stav tiesne nastal výlučne v dôsledku správania medzinárodnej organizácie ktorá sa ho dovoľáva, alebo v dôsledku takéhoto jej správania v spojení s inými faktormi, alebo ak
- b) by takéto správanie medzinárodnej organizácie mohlo privodiť porovnateľné alebo väčšie nebezpečenstvo.

Článok 25

Núdz

1. Medzinárodná organizácia sa môže dovoľávať stavu núdze ako okolnosti vylučujúcej protiprávnosť jej správania, ktoré nie je v súlade s jej medzinárodným záväzkom, len vtedy ak toto správanie:

- a) je jediným prostriedkom ako zabezpečiť ochranu dôležitého záujmu jej členských štátov alebo medzinárodného spoločenstva ako celku, pred vážnym a bezprostredne hroziacim nebezpečenstvom, pokiaľ je úlohou medzinárodnej organizácie podľa medzinárodného práva chrániť tento záujem; a

b) takéto správanie závažne nepoškodí dôležité záujmy štátov, alebo štátov voči ktorým má medzinárodná organizácia medzinárodný záväzok alebo medzinárodného spoločenstva ako celku.

2. Stavu núdze, ako okolnosti vylučujúcej protiprávnosť, sa nemožno dovolávať,

- a) ak medzinárodný záväzok takéto možnosť vylučuje, alebo ak
- b) samotná organizácia prispela k vzniku stavu núdze.

Článok 26

Plnenie kogentných noriem

Žiadne ustanovenie v tejto kapitole nevyklučuje protiprávnosť správania medzinárodnej organizácie, ktoré nie je v súlade so záväzkom vyplývajúcim z kogentných noriem všeobecného medzinárodného práva.

Článok 27

Odvolanie sa na okolnosť vylučujúcu protiprávnosť

Odvolanie sa na okolnosť vylučujúcu protiprávnosť podľa tejto kapitoly nie je na ujmu

- a) plneniu záväzku v rozsahu v ktorom okolnosť vylučujúca protiprávnosť pominula
- b) náhrade akejkol'vek materiálnej ujmy spôsobenej takýmto správaním.

ČASŤ TRETIA

OBSAH MEDZINÁRODNEJ ZODPOVEDNOSTI MEDZINÁRODNEJ

ORGANIZÁCIE

KAPITOLA I

VŠEOBECNÉ ZÁSADY

Článok 28

Právne následky medzinárodne protiprávneho správania

Medzinárodná zodpovednosť medzinárodnej organizácie spôsobená jej medzinárodne protiprávnym správaním podľa ustanovení časti dva, zahŕňa právne následky uvedené v tejto časti.

Článok 29

Pokračujúci záväzok plnenia

Právne následky medzinárodne protiprávneho správania podľa tejto časti neovplyvňujú záväzok zodpovednej medzinárodnej organizácie naďalej pokračovať v plnení porušeného medzinárodného záväzku.

Článok 30

Záväzok prestať a neopakovať medzinárodne protiprávne správanie

Medzinárodná organizácia zodpovedná za medzinárodne protiprávne správanie je povinná:

- a) prestať s takýmto správaním, pokiaľ pokračuje,
- b) ak to okolnosti vyžadujú, ponúknuť zodpovedajúce ubezpečenia a garancie, že sa takéto správanie už nezopakuje.

Článok 31

Náhrada škody

1. Zodpovedná medzinárodná organizácia je povinná v plnom rozsahu nahradiť škodu spôsobenú jej medzinárodne protiprávnym správaním.
2. Škodou sa rozumie akákoľvek materiálna alebo morálna ujma spôsobená medzinárodne protiprávnym správaním medzinárodnej organizácie.

Článok 32

Význam predpisov organizácie

1. Zodpovedná medzinárodná organizácia sa nemôže dovolávať jej predpisov ako dôvodov nesplnenia jej záväzkov vyplývajúcich pre ňu z tejto časti.
2. Odsek 1 sa nevzťahuje na uplatňovanie predpisov medzinárodnej organizácie na vzťahy medzi organizáciou a jej členskými štátmi alebo organizáciami.

Článok 33

Rozsah medzinárodných záväzkov upravených v tejto časti

1. Záväzkami zodpovednej medzinárodnej organizácie podľa tejto časti môže byť viazaný aj jeden alebo viaceré štáty, jedna alebo viaceré medzinárodné organizácie alebo aj medzinárodné spoločenstvo ako celok v závislosti najmä od povahy a obsahu medzinárodného záväzku, ako aj od okolností jeho porušenia.

2. Táto časť sa nevzťahuje na žiadne právo vyplývajúce z medzinárodnej zodpovednosti medzinárodnej organizácie, ktoré môže vzniknúť priamo akejkoľvek inej osobe alebo subjektu odlišnému od štátu alebo medzinárodnej organizácie.

KAPITOLA II

NÁHRADA ŠKODY

Článok 34

Spôsoby náhrady škody

Úplná náhrada škody spôsobenej medzinárodne protiprávnym správaním sa vykoná vo forme navrátenia do pôvodného stavu, kompenzácie alebo satisfakcie a to buď jednou s týchto foriem alebo ich kombináciou, v súlade s ustanoveniami tejto kapitoly.

Článok 35

Navrátenie do pôvodného stavu

Medzinárodná organizácia zodpovedná za medzinárodne protiprávne správanie je povinná navrátiť vec do pôvodného stavu, to znamená obnoviť stav, ktorý existoval pred jej medzinárodne protiprávnym správaním, za predpokladu a do tej miery, že takéto navrátenie veci do pôvodného stavu:

- a) nie je materiálne nemožné;
- b) si nevyžaduje náklady, ktoré sú neúmerne k úžitku plynúcemu z navrátenia veci do pôvodného stavu namiesto kompenzácie.

Článok 36

Kompenzácia

1. Medzinárodná organizácia zodpovedná za medzinárodne protiprávne správanie je povinná kompenzovať škodu spôsobenú týmto správaním, pokiaľ ju nie je vhodnejšie nahradiť navrátením do pôvodného stavu.

2. Kompenzácia sa vzťahuje na každú peňažne vyjadriteľnú ujmu, vrátane ušlého zisku ak sa preukáže.

Článok 37

Satisfakcia

1. Medzinárodná organizácia zodpovedná za medzinárodne protiprávne správanie je povinná poskytnúť satisfakciu za škodu spôsobenú týmto správaním, pokiaľ ju nie je vhodnejšie nahradiť navrátením do pôvodného stavu alebo kompenzáciou.
2. Satisfakcia môže spočívať v uznaní porušenia záväzku, vyjadrení ľútosti, formálnom ospravedlnení alebo v inom vhodnom spôsobe.
3. Satisfakcia nemôže byť neprimeraná k spôsobenej škode a nesmie mať formu ponižujúcu zodpovednú medzinárodnú organizáciu.

Článok 38

Úrok

1. Úrok z každej istiny splatnej podľa tejto kapitoly sa prizná, pokiaľ je to nevyhnutné na zabezpečenie úplnej náhrady škody. Výška úroku a spôsob jeho výpočtu majú byť určené tak aby sa dosiahlo takéhoto výsledku.
2. Úroky sa začínajú rátať odo dňa splatnosti istiny až do dňa kedy bola istina splatená.

Článok 39

Podiel na vzniku škody

Pri stanovení výšky náhrady škody sa bude prihliadať na podiel poškodeného štátu alebo medzinárodnej organizácie na vzniku škody spôsobenej úmyselne, z nedbanlivosti alebo opomenutím, ako aj na podiel inej osoby alebo subjektu, od ktorého je možné náhradu škody požadovať.

Článok 40

Zabezpečenie plnenia povinnosti nahradiť škodu

1. Zodpovedná medzinárodná organizácia prijme všetky vhodné opatrenia v súlade so svojimi predpismi aby zabezpečila, že členovia medzinárodnej organizácie jej poskytnú prostriedky na účinné plnenie jej záväzkov vyplývajúcich z tejto kapitoly.
2. Členovia zodpovednej medzinárodnej organizácie prijmu všetky vhodné opatrenia vyžadované predpismi organizácie aby tak umožnili organizácii plniť jej záväzky vyplývajúce z tejto kapitoly.

KAPITOLA III
ZÁVAŽNÉ PORUŠENIE ZÁVÄZKOV VYPLÝVAJÚCICH Z KOAGENTNÝCH
NORIEM VŠEOBECNÉHO MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

Článok 41

Uplatňovanie tejto kapitoly

1. Táto kapitola upravuje medzinárodnú zodpovednosť, ktorá vznikla v dôsledku závažného porušenia záväzku vyplývajúceho pre medzinárodnú organizáciu z kogentných noriem všeobecného medzinárodného práva.
2. O závažné porušenie záväzku ide, ak zahŕňa hrubé alebo sústavné neplnenie záväzku medzinárodnou organizáciou.

Článok 42

Osobitné dôsledky závažného porušenia záväzku podľa tejto kapitoly

1. Štáty a medzinárodné organizácie spolupracujú pomocou zákonných prostriedkov na ukončení akéhokoľvek závažného porušenia záväzku v zmysle článku 41.
2. Žiadny štát alebo medzinárodná organizácia neuzná stav vzniknutý porušením záväzku v zmysle článku 41 ako zákonný, ani neposkytne pomoc alebo podporu jeho udržiavaniu.
3. Tento nie je na ujmu iným následkom uvedeným v tejto časti ani ďalším dôsledkom, ktoré sa na porušenie záväzku upravené v tejto kapitole môžu vzťahovať podľa medzinárodného práva.

ČASŤ ŠTVRTÁ

UPLATŇOVANIE MEDZINÁRODNEJ ZODPOVEDNOSTI MEDZINÁRODNÝCH
ORGANIZÁCIÍ

KAPITOLA I

DOVOLANIE SA ZODPOVEDNOSTI MEDZINÁRODNEJ ORGANIZÁCIE

Článok 43

Dovolanie sa zodpovednosti poškodeným štátom alebo medzinárodnou organizáciou

Poškodený štát alebo medzinárodná organizácia je oprávnená dovolávať sa zodpovednosti inej medzinárodnej organizácie ak bol záväzok porušený voči

- a) tomuto štátu alebo medzinárodnej organizácii individuálne

b) skupine štátov alebo medzinárodných organizácií vrátane poškodeného štátu alebo medzinárodnej organizácie alebo medzinárodné spoločenstvo ako celok, pričom porušený záväzok

ba) osobitne postihuje poškodený štát alebo medzinárodnú organizáciu, alebo

bb) keď sa v dôsledku povahy porušeného záväzku významne mení postavenie všetkých ostatných štátov a medzinárodných organizácií, ktoré sú ním viazané, a vo vzťahu k jeho budúcemu uplatňovaniu.

Článok 44

Oznámenie nároku poškodeným štátom alebo poškodenou medzinárodnou organizáciou

1. Poškodený štát alebo medzinárodná organizácia, ktorá sa dovoľáva zodpovednosti inej medzinárodnej organizácie ju oboznámi zo svojim nárokom.

2. Poškodený štát alebo medzinárodná organizácia môže uviesť najmä:

a) konanie, ktoré by mala zodpovedná organizácia uskutočniť za účelom ukončenia protiprávneho správania, pokiaľ toto protiprávne správanie pokračuje;

b) akým spôsobom, v súlade s ustanoveniami tretej časti, by sa mala náhrada uskutočniť.

Článok 45

Prípustnosť nárokov

1. Poškodený štát sa nemôže dovoľávať zodpovednosti medzinárodnej organizácie ak nárok nebol uplatnený v súlade s akýmkoľvek použiteľným pravidlom vzťahujúcim sa na národnosť nároku.

2. Ak sa na nárok vzťahuje pravidlo vyčerpania vnútroštátnych možností nápravy, poškodený štát alebo medzinárodná organizácia sa nemôže dovoľávať zodpovednosti inej medzinárodnej organizácie, ak neboli vyčerpané všetky dostupné a účelné možnosti nápravy.

Článok 46

Zánik práva dovoľávať sa zodpovednosti

Zodpovednosti medzinárodnej organizácie sa nemožno dovoľávať ak:

a) sa poškodený štát alebo medzinárodná organizácia platne vzdala svojho nároku;

b) poškodený štát alebo medzinárodnú organizáciu treba z dôvodu jeho správania považovať za taký, ktorý platne súhlasil s prepadnutím svojho nároku.

Článok 47

Viacero poškodených štátov alebo medzinárodných organizácií

Ak je tým istým medzinárodne protiprávnym správaním medzinárodnej organizácie poškodených viacero štátov alebo medzinárodných organizácií, každá z nich sa môže samostatne dovolávať zodpovednosti medzinárodnej organizácie za toto medzinárodne protiprávne správanie.

Článok 48

Zodpovednosť medzinárodných organizácií a jedného alebo viacerých štátov alebo medzinárodných organizácií

1. Ak je za to isté medzinárodne protiprávne správanie zodpovedná medzinárodná organizácia a súčasne jeden alebo viacero štátov alebo iných medzinárodných organizácií, možno sa dovolávať zodpovednosti voči každému z nich.
2. Subsidiárnej zodpovednosti sa možno dovolávať, ak dovolávanie sa primárnej zodpovednosti nevedlo k náhrade škody.
3. Odseky 1 a 2:
 - a) nedovoľujú žiadnemu poškodenému štátu alebo medzinárodnej organizácii vymáhať formou kompenzácie viac ako je výška škody, ktorú utrpela
 - b) nemajú vplyv na žiadne právo

Článok 49

Dovolanie sa zodpovednosti štátom alebo medzinárodnou organizáciou

1. Iný štát alebo medzinárodná organizácia, ako je poškodený štát alebo medzinárodná organizácia, je oprávnená dovolávať sa zodpovednosti inej medzinárodnej organizácie v súlade s odsekom 4, ak porušený záväzok je založený voči skupine štátov alebo medzinárodných organizácií vrátane toho štátu alebo organizácie, ktorý/á sa zodpovednosti dovoláva, a tento záväzok bol prijatý na ochranu kolektívneho záujmu skupiny
2. Štát, ktorý nie je poškodený, je oprávnený dovolávať sa zodpovednosti medzinárodnej organizácie v súlade s odsekom 4, ak porušený záväzok je záväzkom voči medzinárodnému spoločenstvu ako celku.
3. Medzinárodná organizácia, ktorý nie je poškodená, je oprávnená dovolávať sa zodpovednosti medzinárodnej organizácie v súlade s odsekom 4, ak porušený záväzok je záväzkom voči medzinárodnému spoločenstvu ako celku a ochrana záujmu medzinárodného

spoločenstva ako celku, obsiahnutého v porušenom zväzku, je v rámci funkcií medzinárodnej organizácie dovolávajúcej sa zodpovednosti.

4. Štát alebo medzinárodná organizácia, oprávnený/á dovolávať sa zodpovednosti podľa odsekov 1 až 3, môže od zodpovednej medzinárodnej organizácie požadovať:

- a) ukončenie protiprávneho činu a uistenia a garancie, že k opakovaniu takéhoto správania už nedôjde, podľa článku 30
- b) uskutočnenie povinnosti reparácie v súlade s časťou 3 v záujme poškodeného štátu, medzinárodnej organizácie alebo užívateľov porušeného zväzku.

5. Požiadavky na dovolanie sa zodpovednosti poškodeným štátom alebo medzinárodnou organizáciou podľa článkov 44, 45 ods. 2 a 46 sa použijú na dovolanie sa zodpovednosti štátom alebo medzinárodnou organizáciou oprávnenou tak urobiť podľa odseku 1 až 4 tohto článku.

Článok 50

Rozsah pôsobnosti tejto kapitoly

Táto kapitola nie je na ujmu právu osôb alebo subjektov, iných ako štát alebo medzinárodná organizácia, dovolávať sa medzinárodnej zodpovednosti medzinárodnej organizácie.

KAPITOLA II PROTIOPATRENIA

Článok 51

Predmet a medze protiopatrení

1. Poškodený štát alebo poškodená medzinárodná organizácia môže voči medzinárodnej organizácii, ktorá je zodpovedná za medzinárodne protiprávne správanie použiť len také protiopatrenia, ktorých cieľom je donútiť ju k splneniu zväzkov podľa Tretej časti.
2. Protiopatrenia sú obmedzené na dočasné neplnenie medzinárodných zväzkov štátu alebo medzinárodnej organizácie vykonávajúcej opatrenia voči zodpovednej medzinárodnej organizácii.
3. Pokiaľ je to možné, protiopatrenia sa vykonávajú tak, aby umožňovali pokračovať v plnení nimi dotknutých zväzkov.
4. Pokiaľ je to možné protiopatrenia sa vykonávajú tak, aby sa obmedzil ich vplyv na výkon úloh zodpovednej medzinárodnej organizácie.

Článok 52

Podmienky pre výkon protiopatrení členmi medzinárodnej organizácie

1. S výnimkou odseku 2, poškodený štát alebo medzinárodná organizácia, ktorý sú členmi zodpovednej medzinárodnej organizácie nemôžu proti nej prijímať protiopatrenia iba ak:

- a) sú splnené podmienky uvedené v článku 51
- b) protiopatrenia nie sú v rozpore s predpismi organizácie, a
- c) nie sú dostupné žiadne primerané prostriedky ako iným spôsobom prinútiť zodpovednú medzinárodnú organizáciu k splneniu jej záväzkov pokiaľ ide o záväzok prestať s protiprávnym správaním a záväzok navrátiť vec do pôvodného stavu.

2. Protiopatrenia nemôžu byť prijaté poškodeným štátom alebo medzinárodnou organizáciou, ktorý sú členmi tejto zodpovednej medzinárodnej organizácie, proti tejto organizácii, ktorej sú členmi ako reakcia na porušenie medzinárodného záväzku vyplývajúceho z predpisov organizácie, iba ak sú tieto protiopatrenia stanovené predpismi organizácie.

Článok 53

Záväzky, ktoré nesmú byť dotknuté protiopatreniami

1. Protiopatreniami nesmú byť dotknuté

- a) záväzok zdržať sa hrozby silou alebo použitia sily tak ako je upravený v Charte OSN,
- b) záväzky na ochranu ľudských práv
- c) záväzky humanitárneho charakteru zakazujúce represálie,
- d) iné záväzky vyplývajúce z kogentných noriem všeobecného medzinárodného práva.

2. Poškodený štát alebo medzinárodná organizácia vykonávajúca protiopatrenia nie je zbavená povinnosti plniť svoje záväzky:

- a) vyplývajúce z akéhokoľvek postupu riešenia sporov medzi ňou a zodpovednou medzinárodnou organizáciou
- b) rešpektovať nedotknuteľnosť orgánov alebo zástupcov zodpovednej medzinárodnej organizácie a jej priestorov, archívov a dokumentov.

Článok 54

Primeranosť protiopatrení

Protiopatrenia musia byť primerané utrpenej škode, s prihliadnutím na závažnosť medzinárodne protiprávneho správania a práv ním dotknutých.

Článok 55

Podmienky použitia protiopatrení

1. Predtým, ako poškodený štát alebo medzinárodná organizácia siahne k protiopatreniam, je povinný:

- a) v súlade s článkom 44 vyzvať zodpovednú medzinárodnú organizáciu na splnenie povinností podľa tretej časti
- b) oznámiť zodpovednej medzinárodnej organizácii každé svoje rozhodnutie o začatí protiopatrení a ponúknuť jej rokovanie

2. Napriek odseku 1 písm. b) tohto článku, poškodený štát alebo medzinárodná organizácia môže podniknúť naliehavé protiopatrenia na ochranu svojich práv.

3. Protiopatrenia sa nemôžu uskutočniť a v prípade, ak sa už začali, musia byť prerušené bez zbytočného odkladu, ak sa:

- a) medzinárodne protiprávne správanie ukončilo, a
- b) spor je pred súdom alebo tribunálom oprávneným rozhodnúť ho spôsobom záväzným pre obe strany.

4. Odsek 3 sa nepoužije, ak zodpovedná medzinárodná organizácia nevyužíva procedúru mierového riešenia sporov v dobrej viere.

Článok 56

Ukončenie protiopatrení

Protiopatrenia sa ukončia ihneď po tom, čo zodpovedná medzinárodná organizácia začne plniť svoje záväzky podľa tretej časti vzťahujúce sa na jeho medzinárodne protiprávne správanie.

Článok 57

Opatrenia prijaté inými štátmi alebo medzinárodnými organizáciami ako je poškodený štát alebo medzinárodná organizácia

Táto kapitola nie je na ujmu právu žiadneho štátu alebo medzinárodnej organizácii podľa článku 49 ods. 1 až 3 dovoľávať sa zodpovednosti inej medzinárodnej organizácie, prijímať voči nej zákonné opatrenia na zastavenie porušovania medzinárodného záväzku a na náhradu škody v záujme poškodeného štátu alebo organizácie alebo užívateľov porušeného záväzku.

ČASŤ PIATA
ZODPOVEDNOSŤ ŠTÁTU V SPOJENÍ SO SPRÁVANÍM MEDZINÁRODNEJ
ORGANIZÁCIE

Článok 58

**Pomoc alebo podpora štátu pri uskutočnení medzinárodne protiprávneho správania
medzinárodnou organizáciou**

1. Štát, ktorý pomáha alebo podporuje medzinárodnú organizáciu pri jej medzinárodne protiprávnom správaní, je za to medzinárodne zodpovedný ak:
 - a) si bol vedomý okolností medzinárodne protiprávneho správania a ak
 - b) by šlo o medzinárodný protiprávne správanie aj vtedy, ak by bolo uskutočnené týmto štátom
2. Správanie členského štátu medzinárodnej organizácie v súlade s pravidlami medzinárodnej organizácie ako také nezakladá zodpovednosť toho štátu podľa tohto článku.

Článok 59

**Riadenie alebo kontrola vykonávaná štátom nad uskutočňovaním medzinárodne
protiprávneho správania medzinárodnej organizácie**

1. Štát, ktorý riadi alebo kontroluje medzinárodnú organizáciu pri jej medzinárodne protiprávnom správaní, je za to medzinárodne zodpovedný ak:
 - a) si bol vedomý okolností medzinárodne protiprávneho správania a ak
 - b) by šlo o medzinárodný protiprávne správanie aj vtedy, ak by bolo uskutočnené týmto štátom.
2. Správanie členského štátu medzinárodnej organizácie v súlade s pravidlami medzinárodnej organizácie ako také nezakladá zodpovednosť toho štátu podľa návrhu tohto článku.

Článok 60

Donútenie medzinárodnej organizácie štátom

1. Štát, ktorý donúti medzinárodnú organizáciu k medzinárodne protiprávnemu správaniu, bude za to medzinárodne zodpovedný, ak:
 - a) nebyť donútenia, by šlo o medzinárodne protiprávne správanie donútenej medzinárodnej organizácie a
 - b) donucujúci štát tak urobil, hoci si bol vedomý okolností medzinárodne protiprávneho správania.

Článok 61

Obchádzanie medzinárodných záväzkov členským štátom medzinárodnej organizácie

1. Členský štát medzinárodnej organizácie je medzinárodne zodpovedný v prípade, ak využijúc skutočnosti, že medzinárodná organizácia má právomoc vzťahujúcu sa na obsah jednej z jeho medzinárodných povinností, obchádza túto povinnosť tým, že prijme organizáciu k správaniu, ktoré, ak by bol uskutočnené daným štátom, znamenalo by porušenie tejto povinnosti.
2. Odsek tohto článku sa použije bez ohľadu nato, či takéto správanie je medzinárodne protiprávne pre medzinárodnú organizáciu.

Článok 62

Zodpovednosť členského štátu medzinárodnej organizácie za medzinárodne protiprávne správanie tejto organizácie

1. Členský štát medzinárodnej organizácie je zodpovedný za medzinárodne protiprávne správanie tejto organizácie, ak:
 - a) ak prijal zodpovednosť za toto medzinárodne protiprávne správanie voči poškodenej strane alebo
 - b) ak viedol poškodenú stranu k tomu, aby sa na jeho zodpovednosť spoliehala
2. Medzinárodná zodpovednosť štátu podľa odseku 1 tohto článku sa považuje za subsidiárnu.

Článok 63

Účinky tejto kapitoly

Táto kapitola nie je na ujmu medzinárodnej zodpovednosti medzinárodnej organizácie, ktorá uskutočnila takéto správanie a ani medzinárodnej zodpovednosti akéhokoľvek ďalšieho štátu alebo medzinárodnej organizácie.

ČASŤ ŠIESTA

VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Článok 64

Lex specialis

Tieto články sa nepoužijú vtedy a v takom rozsahu, v akom sú podmienky medzinárodne protiprávneho správania, obsahu alebo spôsobu uplatnenia medzinárodnej zodpovednosti medzinárodnej organizácie, alebo štátu v spojení so správaním medzinárodnej organizácie,

upravené osobitnými pravidlami medzinárodného práva. Takéto osobitné pravidlá medzinárodného práva môžu byť obsiahnuté v predpisoch medzinárodnej organizácie použiteľných na vzťahy medzi medzinárodnou organizáciou a jej členmi.

Článok 65

Otázky medzinárodnej zodpovednosti neupravené týmito článkami

Platné pravidlá medzinárodného práva sa naďalej použijú na otázky zodpovednosti medzinárodnej organizácie alebo štátu za medzinárodne protiprávne správanie v takom rozsahu, v akom nie sú upravené týmito článkami.

Článok 66

Individuálna zodpovednosť

Tieto články nie sú na ujmu akejkoľvek otázky individuálnej zodpovednosti jednotlivca podľa medzinárodného práva konajúceho v mene medzinárodnej organizácie alebo štátu.

Článok 67

Charta Organizácie Spojených národov

Tieto články nie sú na ujmu Charte Organizácie Spojených národov.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ARCHER, C.: IN: BAŇOUCH, H., FEDORKO, M. 2000. *Mezinárodní organizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 254, ISBN 80-210-2474-7
- AZUD, J. 1995. *Záruky bezpečnosti Slovenskej republiky*. Bratislava: Veda, 1995, ISBN 80-224-0448-9
- BRZOBOHATÝ, M. 1999. *Terorismus*. Vydavatelství Police history, Praha 1999. s. 141, ISBN 80-902670-1-7
- DAVID, V., MALACKA, M., 2005. *Fenomén mezinárodního terorismu*. Praha. Linde. s. 144, ISBN 80-7201-524-9
- DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F. 2005. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Linde, Praha, 2005, s. 448, ISBN 80-7201-628-8
- ČENTĚŠ, J. a kolektiv. 2016. *Trestné právo procesné, Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka. 2016. s. 440. ISBN 978-80-8173-02-07
- ČEPELKA, Č. - JÍLEK, D. - ŠTURMA, P. 2003. *Mezinárodní odpovědnost*. Masarykova univerzita v Brně, 2003. ISSN 11-182, 130-145.
- ĎORULA, J. a kol. 2003. *Krátký slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, 2003. s. 985. ISBN 80-224-0750-X
- EICHLER, J. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum. 2011. s. 398, ISBN 978-80-246-1790-9
- GHOSH, P., 2013. *International Relations*, 3rd Ed. Rajkamal Electric Press, 2013, s. 91-92. ISBN 978-81-203-4723-6.
- HILSMAN, R. 2000. *The Politics of Policy Making in Defense and Foreign Affairs: Conceptual Models of Bureaucratic Politics*. New York, Prentice-Hall. 2000. p. 369, ISBN 978-01-368-1651-5
- HIRSH, M. 1995. *The responsibility of international organizations toward third parties: Some basic principles*. Dordrecht: Nijhoff, 1995, p. 220. ISBN 978-07-923-3286-2
- CHRENŠŤ, J. 2017, Ochrana práv Rómov a Sintov v činnosti Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. In: Postavenie menšín pred a po vstupe štátu do Európskej únie : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie: Postavenie menšín pred a po vstupe štátu do Európskej únie. Akadémia PZ v Bratislave: Bratislava. s. 316, ISBN 978-80-8054-704-2

- IVOR, J., TÓTHOVÁ, M. 2013. *Použitie informačno-technických a operatívno-pátracích prostriedkov*. In: *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha : Leges, 2013, s. 251-276, ISBN 9788087576762.
- IVOR, J. a kolektív. 2010. *Trestné právo procesné, Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: Iuraedition. 2010. s.1049. ISBN 978-80-8078-309-9
- IVOR, J. – KLIMEK, L. et ZÁHORA, J. 2013. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina : Eurokódex, 2013, s. 888, ISBN 978-80-8155-017-1
- JANGL, Š., GAŠPIERIK, LOBOTKA. 2015. *Terorizmus hrozba doby*. Vydavateľstvo Citadella: Bratislava. s. 336, ISBN 978-80-89628-84-1
- JANKŮ, M., JANKŮ, J. 2010. *Politické a právni základy evropských integračních seskupení*, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2010, s. 234, ISBN 978-80-7400-323-3
- KARPAT, Andrej. 2012. *Cesta k spoločnej medzinárodnej investičnej politike Európskej únie*. In: *INTERPOLIS'12*. Zborník príspevkov z IX. vedeckej konferencie. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, 2012. ISBN 978-80-557-0519-4. s. 302-306.
- KARPAT, Andrej. 2011. *Európska sieť pre prevenciu kriminality*. In: *Aktuálne trendy v manažmente verejnej správy: zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára organizovaného Vysokou školou ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave 28.4.2011*. Bratislava: Centrum pre rozvoj regiónov, 2011. ISBN 978-80-8137-001-4.
- KLIMEK, L. 2017. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 264, ISBN 978-80-8168-601-6
- KLIMEK, L. 2017. *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Cham: Springer, 2017, p. 742, ISBN 978-3-319-44375-1
- MARCZYOVÁ, K. 2013. *Polícia ako orgán ochrany práva v občianskej spoločnosti – predstavenie projektu vedecko-výskumnej úlohy*. In *Polícia ako ochranca práv jednotlivca*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2013. s. 226, ISBN 978-80-8054-557-4
- MARCZYOVÁ, K. In SVÁK, J. a kol. 2008. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Akadémia PZ, 2008. s. 478, ISBN 978-80-8054-4-55-3
- MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Z. 2016 *Príčiny migračnej krízy*. In *Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, PF, 2016, s.153-165. ISBN 978-80-87975-50-3

- MINÁRIK, Š. 2010. *Trestný poriadok*, Stručný komentár, Druhé, prepracované a doplnené vydanie, Bratislava: Iuraedition. 2010. s. 1392. ISBN 978-80-8078-369-3
- MRÁZ, J., JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2009. *Základy práva Európskej únie. Ústavný systém a súdna ochrana*. Bratislava: Iura Edition, 2009, s. 740, ISBN: 978-80-8078-416-4
- MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANKSÝ, P. 2003. *Medzinárodné právo verejné*. Bratislava. PraF UK, 2003, s. 379, ISBN 80-7160-175-6
- ONŘEJ, J. 2005. *Úloha medzinárodných organizáci, zejména oblastních, při zajišťování mezinárodní bezpečnosti*. In: Právník, Praha: Ústav státu a práva, 2005, roč. 144, č. 11, ISSN 0231-6625
- PIVÁČEK, M. 2016. *Medzinárodnoprávna úprava základných ľudských práv migrantov vo vzťahu k právu Európskej únie a Európskemu dohovoru o ľudských právach*. In. Aktuálne problémy migrácie v Európe a jej ľudskoprávna dimenzia. Praha, Univerzita Karlova v Praze, PF, 2016, s.71-78. ISBN 978-80-87975-50-3.
- POREDOŠ, F. 2007. *K niektorým otázkam práva medzinárodnej bezpečnosti*. - In: Aktuálne problémy medzinárodného práva : Zborník. - Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2007. - s. 97 – 106, ISBN 978-80-7251-310-9
- POTOČNÝ, M. 1980. *Mezinárodní organizace*. Praha. Svoboda, 1980, s. 19-171243
- POTOČNÝ, M. 1996. *Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část*. Praha. 1996, s. 323, ISBN 80-7179-088-5
- POTOČNÝ, M., ŠIBAJEVOVÁ, E.A. 1984. *Právo mezinárodních organizací*. Praha: panorama, 1984, s. 43
- POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. 2003. *Mezinárodní právo veřejné (4. Doplnené a rozšířené vydání)*. Praha : C.H.Beck, 2003. 460 s. ISBN 80-7179-801-0.
- SVOJTKA & COMPANY, 2001. *Encyklopedie Světový terorismus - od středověku až po útok na USA*. s.236, ISBN 978-80-7237-340-4
- ŠKVRNDA, F., PAWERA, R., WEISS, P. 2008. *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. s. 184, ISBN 978-80-225-2527-5
- ŠRAMEL, B. 2011. *K organizácii a postaveniu polície v trestnom konaní vo vybraných krajinách sveta*, IN: Justičná revue, 63, 2011, č. 4, s 623 – 632, ISSN 1335 - 6461
- TOMKO, J. 1988. *Medzinárodné verejné právo*. Bratislava: Obzor, 1988, s. 12
- TITTLOVÁ, M. 2017. *Critical evaluation of the Slovak rules of interception and recording of telecommunications in the criminal proceedings (after the last amendment)*. In Aktuální problémy državy i práva. Vypusk 77 (2016), s. 192-201. ISSN 2309-818X.

- TITTLOVÁ, M. 2017. *Vybrané aplikačné problémy vyhotovovania obrazových, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov v slovenskom trestnom konaní*. In: Forenzní vědy, právo kriminalistika, roč. 2, č. 1/2017, s. 62 ISSN 2533-4387.
- TITTLOVÁ, M., 2017. In CEPEK, B. a kol. 2017. *Správne právo hmotné. Osobitná časť*. Bratislava: WOLTERS KLUWER, 2017, ISBN978-80-81-68-622-1.
- TITTLOVÁ, M. 2016. *Zadržanie a otvorenie zásielok v trestnom konaní*. In: Aktuálne otázky správneho a trestného práva. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2016, ISBN 9788089453153.
- TITTLOVÁ, M. 2016. In TITTLOVÁ, M., KNÁPKOVÁ, D.2016. *Penológia*. Bratislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-8168-524-8.
- TITTLOVÁ, M. 2015. *Korupcia (vybrané kriminologické a trestnoprávne aspekty)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-8168-264-3.
- VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J a kol. 2013. *Medzinárodné práv verejné. Osobitná časť*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 544, ISBN 978-80-8155-003-4
- VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. 2011. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 399, ISBN 978-80-7400-68-4
- WAISOVÁ, Š. 2008. *Mezinárodní organizace a režimy*. Aleš Čeněk: Plzeň, 2008, s. 255, ISBN 978-80-7380-109-0
- WEISS, P. 2006. *Zrod myšlienky kolektívnej bezpečnosti a príčiny neúspechu jej aplikácie prostredníctvom Spoločenosti národov*, EUBA: Bratislava. 2006. s. 19 – 36, ISSN 1336-1562
- Štatútu Medzinárodného súdneho dvora, Charta Organizácie Spojených národov
- Report of International Law Commission, Kapitola V, 63. schôdza, 2011
- Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Internetové zdroje

- Bezpečnostná stratégia Českej republiky. 2015. In.
<https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>
- Bezpečnostná stratégia USA – 2015. In. <http://mepoforum.sk/kniznica/severna-amerika-k/usa-k/bezpecnostna-strategia-usa-2015/>
- Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. 2005. In. <http://www.vlada.gov.sk/zakladne-dokumenty-riesiace-bezpecnost-slovenskej-republiky/>

Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, ICJ Reports, 2007. ods. 471

Draft articles on the responsibility of international organizations, with commentaries čl.

7[online] legal.un.org [cit. 28.05. 2017] Dostupné na

http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_11_2011.pdf

Návrh článkov o zodpovednosti medzinárodných organizácií [online]. legal.un.org [cit.28. 05. 2017] Dostupné na:

<http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_11_2011.pdf>.

NOVOTNÝ, A. Sankcie BR – OSN. 2008. In <http://mepoforum.sk/medzinarodna-politika/slovník-medzinarodnych-vztahov/sankcie-br-osn-adolf-novotny/>.

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgment, ICJ Reports, 1984. s 652-653

Report of the International Law Commission Sixty-third session, UN Doc. A/66/10, s.

20[online] legal.un.org [cit. 18.2. 2017] Dostupné na:

<http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>

Report of the International Law Commission Sixty-third session, UN Doc. A/66/10, s.

21[online] legal.un.org [cit. 18.2. 2017] Dostupné na:

<http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>

Rozhodnutie Rady č. 371/2009, IN: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0037:SK:PDF)

Rezolúcia BR OSN č. 660, dostupná:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/660\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/660(1990))]

Rezolúcia BR OSN č. 661, dostupná:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/661\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/661(1990))]

Rezolúcia BR OSN č. 662, dostupná:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/662\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/662(1990))]

Rezolúcia BR OSN č. 678, dostupná:

[[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678(1990))]

Severoatlantická zmluva, čl. 5. In. <http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/58129/1/2>

UN Doc. A/51/389, UN Secretary General, Financing the United Nations Protection Force, the United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia, the United Nations Preventive Deployment Force and the United Nations Peace Forces Headquarters.[online]

www.hamamoto.law.kyoto-u.ac.jp[cit. 20.05.2017] Dostupné na:
<http://www.hamamoto.law.kyoto-u.ac.jp/kogi/2005kiko/a-51-389e.pdf>
UN Doc. A/66/10, s. 20, para. 1.[online] legal.un.org [cit. 20.05. 2017] Dostupné na:
<http://legal.un.org/ilc/reports/2011/english/addendum.pdf>
Výnos prezidenta Ruskej federácie o Stratégii národnej bezpečnosti Ruskej federácie. 2015.
In. <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2016/01/Strategia-NB-RF-sk.pdf>
National Security Strategy. 2015. In. http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/02/2015_national_security_strategy.pdf
<http://www.euroinfo.gov.sk/132/nato/>
http://www.mzv.sk/sk/zahranicna__politika/slovensko_v_nato-o_nato
<http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/slovak/art1.html>
<http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp12.pdf>
<http://www.mod.gov.sk/operacia-isaf-afganistan/>
<http://www.minv.sk/?narodna-ustredna-interpol>
<https://www.un.org/disarmament/institutions/disarmament-commission/>
<http://www.itlos.org/>
<http://www.icc-cpi.int>
<http://www.icty.org>
<http://www.iaea.org>
<http://www.opcw.org/>

Vydala: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35

Autor: PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.

Názov: Medzinárodná bezpečnosť

Rozsah strán: 290

Vydanie: prvé

Jazyková korektúra: Gabriela Danielová

ISBN 978-80-8054-732-5

EAN 9788080547325